

การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

ปริญญานิพนธ์
ของ
ฟาฏีนา วงศ์เลขา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษา

ธันวาคม 2560

การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษา

ธันวาคม 2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

บทคัดย่อ
ของ
ฟาฏินา วงศ์เลขา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษา

ธันวาคม 2560

ฟาฏินา วงศ์เลขา. (2560). **การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย.**

ปริญญาานิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารและการจัดการการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาานิพนธ์: อาจารย์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์.
อาจารย์ ดร.อัมพวัลย์ วิศวรรานนท์. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนกนารถ บุญวัฒน์กุล.

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยตามทฤษฎีระบบ ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้ กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ศิษยานุศิษย์ นักวิชาการอิสลามศึกษา นักวิชาการศาสนา และครูสอนศาสนาในสถานศึกษาของรัฐ เอกชน และศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส จำนวน 378 คน ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาตัวบ่งชี้โดยการคัดเลือกและกำหนดน้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบความเหมาะสมเพื่อยืนยันตัวบ่งชี้โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามจำนวน 3 ชุด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.53$, S.D.=0.63) ส่วนความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.67$, S.D.=0.50) 2) การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ใน 3 องค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบย่อย 92 ตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญในระดับมากที่สุด 7 องค์ประกอบเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านคุณภาพผู้เรียน 16 ตัวบ่งชี้ ด้านการจัดการเรียนรู้ 14 ตัวบ่งชี้ ด้านครูผู้สอน 12 ตัวบ่งชี้ ด้านผู้บริหาร 11 ตัวบ่งชี้ ด้านผู้เรียน 9 ด้านการบริหารจัดการ 12 ตัวบ่งชี้ และด้านหลักสูตร 9 ตัวบ่งชี้ ส่วนองค์ประกอบที่มีความสำคัญระดับมาก 1 องค์ประกอบ คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน 9 ตัวบ่งชี้ 3) ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าตัวบ่งชี้คุณภาพที่มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติในการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย มี 3 องค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบย่อย 81 ตัวบ่งชี้ คือ ด้านปัจจัยนำเข้า มี 4 องค์ประกอบย่อย 35 ตัวบ่งชี้ ด้านกระบวนการ มี 3 องค์ประกอบย่อย 31 ตัวบ่งชี้ ด้านผลผลิต มี 1 องค์ประกอบ 15 ตัวบ่งชี้

DEVELOPMENT INDICATORS OF QUALITY
IN ISLAMIC EDUCATION MANAGEMENT IN THAILAND

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Doctor of Education degree in Education Administration and Management
at Srinakharinwirot University
December 2017

Fatina Wonglaykha. (2017). **Development Indicators of Quality in Islamic Education Management in Thailand**. Dissertation, Ed.D. (Education Administration and Management). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University.
Advisor Committee: Dr. Gumpanat Boriboon, Dr. Ampawan Visavateeranon,
Asst. Prof. Dr. Chanoknart Boonwatthanakul

This research aims to develop indicators of quality in Islamic education management in Thailand according to systematic theory. There were three methods of this research were; Step One: Study of current status and indicator needs. The samples used in this research included supervisors, academics Islamic, religious scholars, religious teachers in government schools, private schools and the center of Islamic education in the mosque (pundok) in three provinces on the southern border including Yala, Pattani and Narathiwat with a total of three hundred and seventy eight people. Step Two: Development indicators by selecting and weighting the priority levels of the elements and indicators by eleven experts. Step Three: Check for appropriateness to confirm the indicators by the connoisseurship of twelve 12 experts. The research instruments were three sets of questionnaires. The data were analyzed by frequency, percentage, mean ($\bar{X}$) standard deviation (S.D.) and content analysis. The research found that:

- 1) The current status of Islamic education management in Thailand, at an overall level and rated at a high level ($\bar{X}=3.53$, S.D.=0.63) A part of the needs for the quality indicators of Islamic Education management in Thailand, and were rated at the highest level ($\bar{X}=4.67$, S.D.=0.50)
- 2) The development indicators of quality in Islamic education management in Thailand in three main elements, eight minor elements and ninety two indicators found the following; the seven minor elements with the highest priority level were concerned with the quality of learners (sixteen indicators), learning management (fourteen indicators), teachers (twelve indicators), managers (eleven indicators), learners (nine indicators), management (twelve indicators) and curriculum (nine indicators). A part of the high priority level was that only one minor element is was community participation (nine indicators).
- 3) The experts commented that quality indicators were appropriate for the implementation of Islamic education in Thailand consisting of three main elements, eight minor elements and eighty one indicators; the input included four minor elements were thirty five indicators, the process involved three minor elements, with thirty one indicators and the output was comprised of one minor elements with fifteen indicators.

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ดำเนินการสำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาของ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ และกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ทั้งสองท่าน คือ ดร.อัมพวัลย์ วิสวธีรานนท์ จากวิทยาลัย โปธิวิชชาลัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนกนารถ บุญวัฒน์กุล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้สละเวลาใส่ใจดูแลให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่างๆ ตลอดระยะเวลาในการดำเนินการ ศึกษาวิจัย ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณคณะกรรมการสอบเค้าโครงปริญญานิพนธ์หลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษา ประกอบด้วย ดร.สมบุญ นูรศิริรักษ์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์ ดร.อัมพวัลย์ วิสวธีรานนท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนกนารถ บุญวัฒน์กุล และ ดร.จักรกฤษณ์ โปณะทอง ที่ได้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยเรื่องนี้ซึ่งมีความมุ่งมั่นตั้งใจของผู้วิจัยตั้งแต่ต้นที่จะศึกษาวิจัย เพื่อนำผลการวิจัยไปพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนางานในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อไป

ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ศิษยานุศิษย์ นักวิชาการอิสลามศึกษา นักวิชาการ ศาสนา และครูสอนศาสนาในสถานศึกษาของรัฐ เอกชน และศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือ และ ให้กำลังใจในทุกขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณอธิการบดี คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ทุกคน เพื่อนนิสิต นักศึกษาจากทุกมหาวิทยาลัย ทุกสถาบัน ตลอดจนเจ้าของผลงานอันทรงคุณค่าทุกท่านที่ผู้วิจัยได้ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญและใช้ในการอ้างอิงในการดำเนินการวิจัยนี้ด้วย

ขอขอบคุณพ่อ แม่ พี่ น้อง ลูก หลาน ญาติสนิทมิตรสหาย ตลอดจนเพื่อนร่วมงาน เพื่อนร่วม เรียน เพื่อนร่วมรุ่น กบว.10 ทุกคนที่คอยเป็นกำลังใจให้กันตลอดมา

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์ (สอบปากเปล่า) ทุกท่าน ประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักรินทร์ ชนประชา ดร.กัมปนาท บริบูรณ์ ดร.อัมพวัลย์ วิสวธีรานนท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนกนารถ บุญวัฒน์กุล และ ดร.สมบุญ นูรศิริรักษ์ ที่กรุณา ให้ข้อเสนอแนะซึ่งเป็นประโยชน์และช่วยเติมเต็มให้งานวิจัยนี้มีความครบถ้วนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ฟาฏินา วงศ์เลขา

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	5
ความสำคัญของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	8
กรอบแนวคิดในการวิจัย	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
ตอนที่ 1 การศึกษาอิสลามในประเทศไทย.....	12
ความหมายของการศึกษาอิสลาม	12
เป้าหมายของการศึกษาในอิสลาม	13
รูปแบบของการศึกษาอิสลามในประเทศไทย	14
คุณภาพการศึกษาอิสลามในประเทศไทย.....	20
ตอนที่ 2 การศึกษาตลอดชีวิต.....	26
ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต.....	26
ความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต.....	27
หลักการการศึกษาตลอดชีวิต.....	28
การจัดการศึกษาตลอดชีวิต.....	31
ตอนที่ 3 ตัวบ่งชี้ทางการศึกษา	34
ความหมายของตัวบ่งชี้	34
ลักษณะของตัวบ่งชี้.....	35
ประเภทของตัวบ่งชี้.....	37
ประโยชน์ของตัวบ่งชี้ทางการศึกษา.....	41
การพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษา.....	42
ตอนที่ 4 ทฤษฎีระบบ	47
ความหมายของระบบ.....	47
ประเภทของทฤษฎีระบบ.....	47
ทฤษฎีระบบตามแนวคิดของ Kast and Rosenzweig.....	50
ทฤษฎีระบบตามแนวคิดของ Hoy and Miskel.....	53

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
ทฤษฎีระบบตามแนวคิดของ Lunenberg and Ornstein.....	55
ทฤษฎีระบบตามแนวคิดของ Robert G. Owens.....	57
ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	60
3 วิธีดำเนินการวิจัย	70
ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	72
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัด การศึกษาอิสลามในประเทศไทย	72
ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย .	75
ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบความเหมาะสมของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษา อิสลามในประเทศไทย	79
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	81
การวิเคราะห์ข้อมูล	81
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	82
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	136
ความมุ่งหมายของการวิจัย	136
วิธีการดำเนินการวิจัย	136
สรุปผลการวิจัย	138
อภิปรายผล.....	143
ข้อเสนอแนะ	153
บรรณานุกรม	154
ภาคผนวก	161
ภาคผนวก ก	162
ภาคผนวก ข	165

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก (ต่อ)	
ภาคผนวก ค	169
ภาคผนวก ง	177
ภาคผนวก จ	185
ประวัติย่อผู้วิจัย	190

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	82
2	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาอิสลามในประเทศไทย	85
3	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านผู้บริหาร	86
4	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านครูผู้สอน	88
5	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านผู้เรียน	90
6	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านหลักสูตร	92
7	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านการจัดการเรียนรู้	94
8	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านการบริหารจัดการ	96
9	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	99
10	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านคุณภาพผู้เรียน	101
11	ระดับความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยโดยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ	107
12	ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้และระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านผู้บริหาร	108
13	ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้และการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านครูผู้สอน	110
14	ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้และการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านผู้เรียน	112

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
15 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้และการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัด การศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านหลักสูตร.....	114
16 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้และการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัด การศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านการจัดการเรียนรู้.....	115
17 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้และการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัด การศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านการบริหารจัดการ.....	117
18 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้และการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัด การศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	120
19 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้และการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัด การศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านคุณภาพผู้เรียน	121
20 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ ด้านผู้บริหาร.....	125
21 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ ด้านครูผู้สอน.....	126
22 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ ด้านผู้เรียน.....	127
23 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ ด้านหลักสูตร.....	128
24 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ ด้านการจัดการเรียนรู้	129
25 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ ด้านการบริหารจัดการ....	130
26 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ ด้านการมีส่วนร่วม ของชุมชน	132
27 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ ด้านคุณภาพ ผู้เรียน	133

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย	11
2 รูปแบบการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย	20
3 พื้นฐานระบบเปิด	48
4 องค์กรในระบบเปิด	50
5 ระบบองค์กร	51
6 รูปแบบระบบสังคมของโรงเรียน	54
7 มุมมองการบริหารสถานศึกษาเชิงระบบ.....	56
8 สถานศึกษาในฐานะระบบเปิด	58
9 ขั้นตอนการวิจัยเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย.....	72
10 ผลการคัดเลือกและกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลาม ในประเทศไทย	124
11 ตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศ	135

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

รัฐมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาค่อนข้างมาก ส่งผลให้ประชากรในวัยเรียน รวมทั้งเด็กด้อยโอกาสและผู้มีความต้องการจำเป็นพิเศษมีโอกาสได้รับการศึกษาสูงขึ้น และเร่งดำเนินการสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต และมีมาตรการต่างๆ ให้เด็กและประชาชน ทุกช่วงวัยสามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐานเพิ่มขึ้น เพื่อยกระดับการศึกษา ของคนไทยให้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา. 2560: ง-จ) โดยการเร่งรัดการจัดการและพัฒนาคุณภาพการศึกษาในทุกระดับ ให้ สอดคล้องกับความต้องการ วิถีชีวิต วัฒนธรรมของพื้นที่อย่างแท้จริง เปิดโอกาสให้ผู้นำทางศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิ และทุกภาคส่วนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการเสนอแนะการจัดการศึกษา ส่งเสริมพัฒนา ความรู้ ทักษะอาชีพ และขยายโอกาสทางการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของประชาชน (สำนักนายกรัฐมนตรี. 2560: 8-9) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาด้านศาสนาซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับ ทุกคน เนื่องจากศาสนาทุกศาสนาล้วนมีลักษณะร่วมสำคัญคือ สอนคนให้เป็นคนดี มีศีลธรรมประจำ ใจ อยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข อีกทั้งยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และมีหลักในการดำเนินชีวิตที่ ถูกต้อง ดังนั้น ศาสนาจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ตลอดชีวิต (กรมการศาสนา. ม.ป.ป.: 2)

อิสลามเป็นศาสนาที่ส่งเสริมและกระตุ้นเตือนให้มุสลิมทุกคนต้องมีการศึกษาหาความรู้ทุกด้าน ตลอดเวลา ไม่ใช่การเรียนรู้เฉพาะในช่วงวัยของการเป็นนักเรียนในโรงเรียนเท่านั้น ดังที่อัล-หะดีษบทหนึ่ง กล่าวไว้ว่า “จงศึกษาจากเปลจนถึงหลุมฝังศพ” จากคำกล่าวนี้ชี้ชัดให้เห็นว่าการศึกษาเรียนรู้ในอิสลามนั้น เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ไม่ได้เป็นเพียงแค่การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และทักษะจากคนรุ่นหนึ่ง ไปยังอีกรุ่นหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้และการจัดการศึกษาจะต้องครอบคลุม ทุกด้านทั้งทางโลกและทางธรรม เป็นการอบรม ชัดเกล้าจิตใจ บ่มเพาะสติปัญญา ร่างกาย และ จิตวิญญาณ เพื่อมุ่งเน้นให้มุสลิมทุกคนมีความรู้และสามารถปฏิบัติตนตามหลักการศาสนาอิสลามได้ อย่างถูกต้อง จึงกล่าวได้ว่าอิสลามเป็นศาสนาที่ครอบคลุมทุกมิติทุกแง่ทุกมุมแห่งการดำเนินชีวิต การศึกษาในทัศนะของอิสลามจึงถือเป็นการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งเป็น “วิถีชีวิต” หรือ “Way of life” อย่างแท้จริง (ฟาฏีนา วงศ์เลขา. 2558: 22)

ด้วยเหตุดังกล่าวการศึกษาจึงถือเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนที่จะต้องเรียนรู้ในทุกโอกาส ทุกเวลา ทุกสถานที่ ต้องเรียนรู้ตลอดทุกช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมรูปแบบการจัด การศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติตามที่สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา (ม.ป.ป.: 11-14) จำแนกไว้ทั้ง 3 ประเภท คือ การศึกษาอิสลามในระบบ การศึกษาอิสลามนอกระบบ และการศึกษา อิสลามตามอัยยาศัย ซึ่งในการให้การศึกษาเป็นหน้าที่ของผู้รู้ทุกคน เริ่มตั้งแต่พ่อแม่ผู้ปกครอง หรือ บุคคลในครอบครัว ชุมชน มัสยิด สถาบันการศึกษาต่างๆ ทั้งสถานศึกษาภาครัฐ สถานศึกษาเอกชน สถาบันศึกษาปอเนาะ หน่วยงาน องค์กร และชุมชนล้วนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนและ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอิสลามเพื่อให้สอดคล้องตามความต้องการของสังคม ชุมชน และท้องถิ่น

ด้วยความจำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคนในการศึกษาเรียนรู้ จะเห็นว่าสังคมหรือชุมชนมุสลิม ทุกแห่งได้ให้ความสำคัญกับการสอนศาสนาอิสลามให้กับบุตรหลาน ซึ่งถือเป็นหน้าที่ของผู้ที่จะต้อง สอนหรือถ่ายทอดความรู้ด้านศาสนาไปยังผู้ที่ยังไม่รู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนซึ่งเป็น ทรัพยากรที่สำคัญยิ่งที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต ในอดีตการศึกษา อิสลามในประเทศไทยเป็นแบบระบบดั้งเดิม คือ เน้นการสอนศาสนาเพียงอย่างเดียวซึ่งเกิดขึ้นโดย บุคคลหรือชุมชน เป็นการสอนตามบ้านเรือน ปอเนาะ มัสยิด ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง ต่อมาสถานศึกษาเอกชนได้เปิดสอนศาสนา อิสลามในโรงเรียน ในเวลาต่อมาเรียกว่า “อิสลามศึกษา” ทั้งนี้ สถานศึกษาบางแห่งเปิดสอนวิชาศาสนา เพียงอย่างเดียว บางแห่งเปิดสอนวิชาสามัญควบคู่ศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ซึ่งประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และ ผู้ปกครองในพื้นที่เห็นความสำคัญในการพัฒนาบุตรหลานให้มีความรู้และสามารถในการปฏิบัติตน ตามหลักการศาสนาอิสลาม จึงนิยมส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในสถานศึกษาที่มีการสอนเกี่ยวกับหลักการ ศาสนาอิสลาม ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการศึกษาปอเนาะและโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เพื่อให้ บุตรหลานของตนมีโอกาสเรียนรู้และสามารถปฏิบัติตนตามหลักการศาสนาอิสลามพร้อมกับวิชาสามัญ ให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะเพียงพอที่จะดำรงตนเป็นคนดี มีคุณธรรม และมีหน้าที่การงานที่ดี มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในยุคแห่งการแข่งขันนี้ได้ (นินาวาลย์ ปานากาเซ็ง แมงกาจิ. 2551: 4)

สำหรับการจัดการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายให้จัดการเรียน การสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 ซึ่งได้มีการจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษา ขึ้นมาและมีการพัฒนามาเป็นระยะๆ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรหลักของกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งนี้ เป็นหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ต่อมาเมื่อกระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดให้มี การจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาสำหรับผู้เรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา

ศาสนาและวัฒนธรรม จึงถือเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะต้องจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาให้กับผู้เรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม เพื่อปลูกฝังให้เป็นคนดี มีศรัทธา ปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมที่หลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553: 1) อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และนโยบายรัฐบาลที่สนับสนุนให้มีการจัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย สอดคล้องกับอัตลักษณ์และความต้องการของชุมชน ที่ผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องการให้บุตรหลานได้เรียนรู้วิชาสามัญควบคู่กับศาสนาอิสลาม กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา สำหรับให้สถานศึกษานำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งคำนึงถึงความพร้อมด้านทรัพยากร แหล่งการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน และความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในแต่ละท้องถิ่นเป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553: 2)

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในประเทศไทย พบว่ามีสถานศึกษาหลายประเภท มีการจัดการศึกษาในรูปแบบที่แตกต่างหลากหลาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2559: 3) และเป็นการดำเนินงานในลักษณะที่ต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างทำ โดยไม่ได้มองถึงความเชื่อมโยงต่อยอดหรือการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาในเรื่องของหลักสูตรอิสลามศึกษาที่สถานศึกษาแต่ละสังกัดนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันพบว่า มีการใช้หลักสูตรที่แตกต่างหลากหลาย เช่น หลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ใช้ในโรงเรียนของรัฐ หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม หลักสูตรการศึกษาศาสนาอิสลามภาคบังคับระดับพื้นฐาน ฮ.ศ. 1423/พ.ศ. 2545 หรือหลักสูตรฟิรฎูอินของสมาคมคุรุสัมพันธ์ที่ใช้ในศูนย์อบรมศาสนาอิสลาม และจริยธรรมประจำมัสยิดทั่วประเทศ ส่วนศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาฟิรฎูอินประจำมัสยิด พ.ศ. 2548/ฮ.ศ. 1426 เป็นต้น ซึ่งจากความแตกต่างหลากหลายของการใช้หลักสูตรดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียนโดยตรงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ รวมถึงมีข้อจำกัดในการนำวุฒิการศึกษาด้านศาสนาไปใช้ในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศเป็นอย่างมาก (ฟาฏีนา วงศ์เลขา. 2558, 7 เมษายน: 24)

รูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลายดังกล่าวถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพและมาตรฐานการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาอิสลามพบว่ายังมีปัญหาและอุปสรรคในหลายด้าน เช่น ชุลกอรันยน์ เบ็ญยา (2558: 118-119) พบว่า ด้านการจัดเนื้อหาวิชา การจัดกระบวนการเรียนรู้

และการส่งเสริมหรือการสนับสนุนการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ส่วนการจัดทำแผนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง อิสมาแอล หลีเส้น (2557: 129-130) พบว่า สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาด้านหลักสูตร ด้านการวัดและประเมินผล และการนำไปใช้อยู่ในระดับน้อย ส่วนด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านสื่อการเรียนการสอนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง อัदनันท์ อาลีกาแห (2553: 104-106) พบว่า ปัญหาและความต้องการของครูผู้สอนอิสลามศึกษาในแต่ละด้านในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านหลักสูตรครูต้องการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครูต้องการนำเทคนิคใหม่ๆ ที่หลากหลายไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอนมีความต้องการสื่อและนวัตกรรมที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เพียงพอ นอกจากนี้ ผลการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาในปัจจุบันของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา (ม.ป.ป.: 37-38) พบว่า มีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ที่จำเป็นต้องนำมาพิจารณาทบทวนเพื่อปรับปรุงแก้ไข เช่น การบริหารจัดการ การจัดสรรงบประมาณ กระบวนการจัดการเรียนรู้ การจัดห้องเรียน การวัดผลประเมินผล สื่อการเรียนรู้ การพัฒนาครูผู้สอนหรือวิทยากรอิสลามศึกษา เป็นต้น รวมถึงสภาพการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะก็มีปัญหาด้านการเรียนศาสนา ขาดมาตรฐานการเรียนรู้ ไม่มีหลักสูตร และการประเมินผลที่แน่นอน การเรียนการสอนใช้วิธีอ่านหนังสือและท่องจำ ขาดการปฏิบัติ บรรยายโดยผู้สอนคนเดียวต่อผู้เรียนกลุ่มใหญ่ การประเมินผลใช้การถาม-ตอบ ขาดสื่อและอุปกรณ์เทคโนโลยีในการเรียนการสอน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559: 171) อีกทั้งผลจากการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านอิสลามศึกษา (I-NET : Islamic National Educational Test) โดยสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) มีการนำร่องทดสอบเป็นครั้งแรก ในปีการศึกษา 2552 ในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และสงขลา ในปีการศึกษา 2553 จนถึงปัจจุบันได้ดำเนินการจัดสอบทั่วประเทศ ทั้งระดับอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮฺ) อิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตะวัสสิฎะฮฺ) และอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานะวียะฮฺ) โดยผลการทดสอบมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า ร้อยละ 50 ทั้ง 3 ระดับ (สะการียา แวโซ๊ะ; และคณะ. 2558: 1) อย่างไรก็ตามคุณภาพการจัดการศึกษาตามวิถีอิสลามส่วนใหญ่ประสบอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ คุณภาพการศึกษาที่เกิดจากระบบการบริหารจัดการ ระบบการจัดการเรียนรู้ และระบบการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น การพัฒนาหลักสูตร การบริหารงานวิชาการ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนของครู การขาดแคลนอัตรากำลังครู ทำให้การจัดครูเข้าสอนไม่ตรงตามวุฒิการศึกษา ครูผู้สอนไม่มีวุฒิการศึกษา ด้านการสอน และความต้องการในการเรียนของผู้เรียนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น (ซุมคัตดี อินทรักษ์. 2553: บทคัดย่อ)

จากสภาพและปัญหาในการจัดการศึกษาอิสลามดังกล่าวมีสาเหตุมาจากการมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการจัดการศึกษามีหลายสังกัด แต่ละสังกัดให้หลักสูตรที่แตกต่างกัน ระบบการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกัน สถานศึกษาบางสังกัดมีการกำกับ ดูแล และประเมินผล แต่บางสังกัดต้องจัดการศึกษาไปตามความพร้อมของสถานศึกษาแต่ละแห่ง โดยไม่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดเท่าที่ควร ปัญหาเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อมาตรฐานและคุณภาพผู้เรียนในภาพรวมของประเทศเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดให้สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพให้ได้มาตรฐานเดียวกันหรือใกล้เคียงกันมากที่สุด แต่การกำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมถึงการจัดการศึกษาอิสลามแต่อย่างใด และขณะนี้ยังไม่มีหน่วยงานใดกำหนดตัวบ่งชี้ที่จะมาบรรยายหรือชี้ให้เห็นถึงสภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยว่า สถานศึกษาแต่ละสังกัดสามารถจัดการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและเป็นไปตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ใดบ้าง อีกทั้งปัจจุบันยังไม่พบงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในภาพรวมของประเทศ ดังนั้น จึงเป็นประเด็นสำคัญยิ่งที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย โดยคาดหวังว่าจะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และวางแผนพัฒนาการจัดการศึกษาอิสลามหรืออิสลามศึกษาในภาพรวมของประเทศ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นกรอบทิศทางในการจัดการศึกษาและพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนมุสลิมให้มีคุณภาพทั้งด้านความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคม มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์สอดคล้องตามอัตลักษณ์และความต้องการของสังคม ชุมชน ท้องถิ่น อีกทั้งสามารถแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลาม
2. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย
3. เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

ความสำคัญของการวิจัย

ตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้มีความสำคัญดังนี้

1. กระทรวงศึกษาธิการหรือหน่วยงานระดับนโยบายที่กำกับดูแลการจัดการศึกษาอิสลาม ทั้งระบบสามารถนำผลการวิจัยไปใช้แนวทางในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ วางแผน ติดตามและ ประเมินผลเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยให้สูงขึ้น

2. หน่วยงานต้นสังกัดที่มีสถานศึกษาจัดการศึกษาอิสลาม เช่น สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กรมการศาสนา กระทรวง วัฒนธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นต้น สามารถนำผลการวิจัยไปปรับเป็นมาตรฐานและ ตัวบ่งชี้ด้านอิสลามศึกษา เพื่อใช้ในการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาอิสลาม การตรวจสอบ คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลาม และการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอิสลาม เพื่อรองรับระบบการ ประกันคุณภาพภายในและภายนอกสถานศึกษา

3. สถานศึกษาที่จัดการศึกษาอิสลาม เช่น สถานศึกษาของรัฐ สถานศึกษาเอกชน และ สถานศึกษาของชุมชน สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ศาสนาอิสลาม เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นไปตามตัวบ่งชี้ที่กำหนด

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดแยกประเภทตัวบ่งชี้ตามทฤษฎีระบบตามแนวคิดของ Lunenberg and Ornstein (1996: 17-19) และนงลักษณ์ วิรัชชัย (2551: 7; อ้างอิงจาก Johnstone. 1981; Nardo; et al, 2005 และสำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2545) ใน 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ องค์ประกอบคุณภาพด้านปัจจัยนำเข้า องค์ประกอบคุณภาพด้านกระบวนการ และองค์ประกอบ คุณภาพด้านผลผลิต โดยองค์ประกอบคุณภาพแต่ละด้านประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ดังนี้

1.1 ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร

1.2 ด้านกระบวนการ (Procees) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การจัดการ เรียนรู้ การบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของชุมชน

1.3 ด้านผลผลิต (Output) ประกอบด้วย 1 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ คุณภาพผู้เรียน

2. ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้สามารถจำแนกประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

การวิจัยขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย ศิษยานุศิษย์หรือนักวิชาการ ผู้รับผิดชอบงานอิสลามศึกษาระดับเขต/สำนัก/ศูนย์ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนอิสลามศึกษาที่อยู่ภายใต้เขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัด/อำเภอ และศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มโรงเรียนของรัฐ กลุ่มโรงเรียนเอกชน และกลุ่มศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) จำนวนประชากร 23,815 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการเทียบตารางของ Krejcie & Morgan (1970: 608 - 609) ได้กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 378 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่ายแบบเฉพาะเจาะจง

การวิจัยขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นผู้เชี่ยวชาญจำนวน 11 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญครอบคลุม 3 ด้าน คือ ด้านการจัดการศึกษาอิสลาม ด้านการบริหารการศึกษา และด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

การวิจัยขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบความเหมาะสมของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นผู้เชี่ยวชาญจำนวน 12 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญจาก 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มผู้บริหาร และกลุ่มผู้ปฏิบัติ

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยครั้งนี้เป็นการศึกษาภายใต้บริบทของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาอิสลามในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนเท่านั้น ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาโดยใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาที่ประกาศใช้โดยกระทรวงศึกษาธิการหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาของสังกัดนั้นๆ และเมื่อผู้เรียนจบหลักสูตรจะได้รับวุฒิการศึกษาด้านศาสนาอิสลามในระดับอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮ์) อิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตะวัสสิฎะฮ์) และอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานะวีเยฮ์) รวมถึงสถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับใดระดับหนึ่งด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันการศึกษาที่เข้ารับการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านอิสลามศึกษา (I-NET) จากสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ได้แก่ โรงเรียนของรัฐที่จัดสอนวิชาสามัญควบคู่ศาสนา โรงเรียนเอกชนที่จัดสอนวิชาสามัญควบคู่ศาสนา โรงเรียนเอกชนที่จัดสอนเฉพาะศาสนาเพียงอย่างเดียว และศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา)

นิยามศัพท์เฉพาะ

การจัดการศึกษาอิสลาม หมายถึง การดำเนินการโดยสถาบันการศึกษา หน่วยงาน องค์กร ชุมชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจตามบทบัญญัติของอิสลามในรูปแบบต่างๆ ทั้งการศึกษาอิสลาม ในระบบการศึกษาอิสลามนอกระบบ และการศึกษาอิสลามตามอัธยาศัย โดยรูปแบบการจัดการศึกษา ดังกล่าวได้มาจากการเทียบเคียงรูปแบบการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ทั้งนี้ การจัดการศึกษาอิสลามในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียนในประเทศไทย ปัจจุบันใช้คำว่า **“อิสลามศึกษา”**

อิสลามศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาด้านศาสนาอิสลามให้กับผู้เรียนที่นับถือศาสนา อิสลามของสถาบันการศึกษา/องค์กร/ชุมชนต่างๆ ซึ่งผู้เรียนส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยเรียนระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน การจัดการศึกษาดังกล่าวมีการกำหนดหลักสูตรและเวลาเรียนที่ชัดเจน โดยแบ่งระดับ การศึกษาออกเป็น 3 ระดับ คือ อิสลามศึกษาตอนต้น (อับติดาอียะฮฺ) อิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตะวัส สีฎะฮฺ) และอิสลามศึกษาตอนปลาย (ษานะวียะฮฺ) และเมื่อผู้เรียนจบหลักสูตรแต่ละระดับ จะได้รับ วุฒิการศึกษาด้านศาสนา

คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลาม หมายถึง กระบวนการในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจด้านศาสนาอิสลาม และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด โดย ครอบคลุม 3 องค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบคุณภาพด้านปัจจัยนำเข้า องค์ประกอบคุณภาพด้าน กระบวนการ และองค์ประกอบคุณภาพด้านผลผลิต

สภาพปัจจุบัน หมายถึง ระดับการปฏิบัติในการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยตามที่เป็นอยู่ในปัจจุบันตามความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์หรือนักวิชาการผู้รับผิดชอบงานอิสลาม ผู้บริหาร สถานศึกษา และครูผู้สอนอิสลามศึกษา ใน 8 ด้าน คือ ด้านผู้บริหาร ด้านครูผู้สอน ด้านผู้เรียน และ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้าน คุณภาพผู้เรียน

ความต้องการตัวบ่งชี้ หมายถึง สิ่งที่ศึกษานิเทศก์หรือนักวิชาการผู้รับผิดชอบงานอิสลาม ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนอิสลามศึกษามีความประสงค์อยากให้เกิดขึ้นในการจัดการศึกษา อิสลามในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

การพัฒนาตัวบ่งชี้ หมายถึง กระบวนการสร้างสิ่งที่จะบ่งบอกลักษณะการดำเนินงานของ สถานศึกษาว่ามีผลการดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเพื่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น

ตัวบ่งชี้คุณภาพ หมายถึง องค์ประกอบที่แสดงถึงการจัดการศึกษาอิสลามให้มีคุณภาพ สถานศึกษาต้องดำเนินการและจัดการศึกษาในแต่ละองค์ประกอบให้เป็นไปตามตัวบ่งชี้ที่กำหนด

ตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลาม หมายถึง สิ่งที่บ่งชี้ถึงลักษณะของคุณภาพ การจัดการศึกษาด้านศาสนาอิสลาม โดยครอบคลุม 3 องค์ประกอบหลัก คือ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า หมายถึง ปัจจัยสำคัญในกระบวนการจัดการศึกษาอิสลามที่ ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามหรืออิสลามศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่ สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ในที่นี้ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ ตัวบ่งชี้ด้านผู้บริหาร ตัวบ่งชี้ด้านครูผู้สอน ตัวบ่งชี้ด้านผู้เรียน และตัวบ่งชี้ด้านหลักสูตร

ตัวบ่งชี้ด้านผู้บริหาร หมายถึง คุณลักษณะของผู้บริหารทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ประสิทธิภาพในด้านการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีวิสัยทัศน์ ความเป็นผู้นำ และมีผลงาน เป็นที่ยอมรับของสังคม ชุมชน ท้องถิ่น

ตัวบ่งชี้ด้านครูผู้สอน หมายถึง คุณลักษณะของครูผู้สอนทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ประสิทธิภาพ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านหรือกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมและพัฒนา ผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพต่อเนื่องตลอดชีวิต

ตัวบ่งชี้ด้านผู้เรียน หมายถึง คุณลักษณะในด้านความพร้อมทางร่างกาย ความถนัด ความสนใจ ความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนที่เข้ามาเรียนในสถานศึกษาของรัฐ สถานศึกษาของเอกชน และสถาบันการศึกษาที่จัดโดยองค์กร/ชุมชน หรือผู้เรียนมีคุณสมบัติครบถ้วนตามเกณฑ์ที่กำหนด

ตัวบ่งชี้ด้านหลักสูตร หมายถึง สิ่งที่บ่งบอกหรือบ่งชี้ที่แสดงถึงคุณลักษณะที่กำหนด ไว้ในหลักสูตร ตั้งแต่จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้าง หลักสูตร เวลาเรียน การจัดกิจกรรม ตลอดจนการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพ

องค์ประกอบด้านกระบวนการ หมายถึง กิจกรรมหรือการดำเนินงานที่สถานศึกษาต้อง นำมาใช้ในกระบวนการจัดการศึกษาอิสลาม เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งด้าน ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ในที่นี้ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ ตัวบ่งชี้ด้าน การจัดการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ด้านการบริหารจัดการ และตัวบ่งชี้ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตัวบ่งชี้ด้านการจัดการเรียนรู้ หมายถึง สิ่งที่บ่งบอกหรือบ่งชี้ที่แสดงถึงกระบวนการ ในการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมาย ของหลักสูตร

ตัวบ่งชี้ด้านการบริหารจัดการ หมายถึง สิ่งที่บ่งบอกหรือบ่งชี้ที่แสดงถึงการดำเนินงาน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยนำปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และ การจัดการ ไปใช้เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

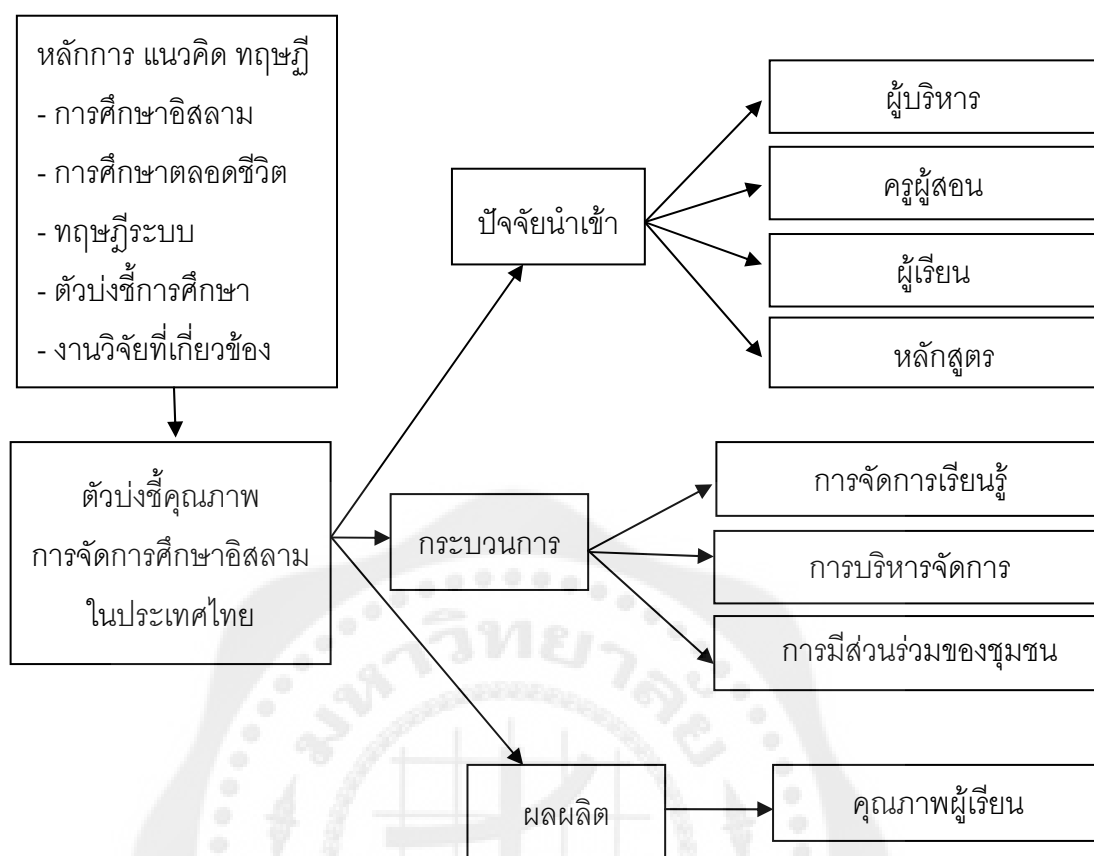
ตัวบ่งชี้ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง สิ่งที่บ่งบอกหรือบ่งชี้ที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในชุมชน/ท้องถิ่นในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา/องค์กร/ชุมชนต่างๆ เพื่อมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ดีขึ้น

องค์ประกอบด้านผลผลิต หมายถึง คุณลักษณะของผู้เรียนอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการนำปัจจัยนำเข้ามาใช้ในการดำเนินการจัดการศึกษาอิสลามหรืออิสลามศึกษา ในที่นี้ประกอบด้วย 1 องค์ประกอบย่อย คือ ตัวบ่งชี้ด้านคุณภาพผู้เรียน

ตัวบ่งชี้ด้านคุณภาพผู้เรียน หมายถึง สิ่งที่บ่งบอกหรือบ่งชี้ที่แสดงถึงคุณสมบัติและคุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาที่เกิดจากผลของการจัดการศึกษาอิสลามหรืออิสลามศึกษา ซึ่งครอบคลุมในด้านต่างๆ เช่น ความรู้ ความเข้าใจ คุณธรรมจริยธรรมอิสลาม สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นต้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี หลักการ กฎหมาย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย การศึกษาตลอดชีวิต ตัวบ่งชี้ทางการศึกษา ทฤษฎีระบบ รวมทั้งศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์มาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ และมาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ทั้งนี้ ได้จัดแยกประเภทตัวบ่งชี้ตามทฤษฎีระบบตามแนวคิดของ ลูเนนเบิร์ก และ ออร์นสไตน์ (Lunenberg; & Ornstein. 1996: 17-19) และนงลักษณ์ วิรัชชัย (2551: 7; อ้างอิงจาก Johnstone. 1981; Nardo; et al. 2005; และสำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2545) ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยนำเข้า (Input Indicators) ตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการ (Process Indicators) ตัวบ่งชี้ด้านผลผลิต (Output Indicators) ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ทั้งในและต่างประเทศ มาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ตามภาพประกอบดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี หลักการ กฎหมาย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย การศึกษาตลอดชีวิต ตัวบ่งชี้ทางการศึกษา ทฤษฎีระบบ รวมทั้งศึกษาวิเคราะห์ และสังเคราะห์มาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ และมาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ซึ่งได้นำเสนอตามหัวข้อดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาอิสลามในประเทศไทย

ตอนที่ 2 การศึกษาตลอดชีวิต

ตอนที่ 3 ตัวบ่งชี้ทางการศึกษา

ตอนที่ 4 ทฤษฎีระบบ

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 การศึกษาอิสลามในประเทศไทย

การศึกษาอิสลามไม่ใช่เพียงแค่การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ หรือทักษะจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งเท่านั้น แต่การศึกษาอิสลามยังมีความหมายที่กว้างและครอบคลุมทุกด้าน เพื่อให้เป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

1.1 ความหมายของการศึกษาอิสลาม

บรรจง บินกาซัน (2544: 32) กล่าวว่า อิสลามเป็นศาสนาที่ส่งเสริมและกระตุ้นเตือนให้มุสลิมศึกษาหาความรู้ตลอดเวลา ซึ่งการศึกษานั้นมิได้จำกัดให้ศึกษาเฉพาะด้านอิสลาม แต่ให้ศึกษาวิชาการทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2555: 7) ให้ความหมายว่า การศึกษาอิสลาม หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้อิสลามที่หลอมเป็นหนึ่งเดียว อันทำให้ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมีความพร้อมทั้งด้านจิตวิญญาณ สติปัญญา และร่างกาย เพื่อที่จะปฏิบัติตามบทบัญญัติของพระผู้เป็นเจ้า ในฐานะที่เป็นบ่าวผู้รับใช้และเป็นผู้รักษาการแทนพระองค์บนหน้าแผ่นดิน

อัล ญามาลี (นิเลาะ แวอุเซ็ง. 2551: 39; อ้างอิงจาก อัล ญามาลี. 1985: 85) ให้ความหมายว่า การศึกษาอิสลาม หมายถึง กระบวนการพัฒนาและเสริมสร้างความเป็นอัจฉริยภาพของมนุษย์ที่ครอบคลุมและสมบูรณ์ การศึกษาในอิสลามจะเกี่ยวข้องกับมิติศรัทธา ศาสตร์ จริยธรรม การปฏิบัติธรรมเป็นระบบอย่างมีแกนสาร ซึ่งศาสตร์ในที่นี้ หมายถึง ชะรีอะฮ์และศาสตร์อื่นๆ ที่ได้จากการศึกษาหรือแสวงหา

จากแนวคิดข้างต้นพอสรุปได้ว่า การศึกษาอิสลาม หมายถึง กระบวนการการถ่ายทอดองค์ความรู้อิสลามที่หลอมเป็นหนึ่งเดียวทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กัน เพื่อพัฒนาให้เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตวิญญาณ และสติปัญญา พัฒนาและเสริมสร้างความเป็นมนุษย์

1.2 เป้าหมายของการศึกษาอิสลาม

การศึกษาในอิสลามมีความเกี่ยวข้องกับมุสลิมทุกคน การศึกษาในอิสลามเน้นให้มนุษย์ดำเนินชีวิตตามแนวทางที่ถูกต้อง ปลอดภัยตามที่ได้กำหนดมา คือ มีมารยาทในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ทำร้ายกันและกัน ไม่ทำลายล้างธรรมชาติที่ต้องอนุรักษ์ หมั่นปฏิบัติศาสนกิจเพื่อระลึกถึงอัลลอฮ์อยู่ตลอดเวลา

เป้าหมายของการศึกษาศาสนาอิสลาม (บรรจง บินกาชัน. 2544: 12) กล่าวไว้ดังนี้

เป้าหมายแรก คือ รู้จักอัลลอฮ์ การศึกษาหรือเรียนรู้เพื่อให้รู้จักอัลลอฮ์คือเป้าหมายแรกของอิสลาม ทั้งนี้ เพราะอัลลอฮ์คือพระเจ้าและผู้ทรงสร้างทุกสรรพสิ่ง เมื่อรู้จักอัลลอฮ์แล้วสิ่งที่จำต้องศึกษาต่อมาก็คือศาสนาของอัลลอฮ์ และศาสนาของอัลลอฮ์ก็คืออิสลาม

เป้าหมายที่สอง คือ มีศีลธรรม เพียงรู้จักอัลลอฮ์ แต่ไร้ศีลธรรมถือว่าไม่ถูกต้อง กล่าวคือ การศึกษาเพื่อฝึกฝนและขัดเกลาทางศีลธรรมเป็นเรื่องจำเป็น เป้าหมายของการศึกษานั้นต้องไม่ใช่เพื่อการหาอำนาจเงินทอง แสวงหาความรู้เรื่อง ใ้อวด หรือแข่งขันกับคนอื่น แต่ทว่าต้องศึกษาเพื่อขัดเกลาตนเองให้ใกล้ชิดกับอัลลอฮ์มากยิ่งขึ้น

เป้าหมายที่สาม คือ เอาโลกนี้และโลกหน้า แต่โลกหน้าคือบั้นปลาย อิสลามเรียกร้องให้ทุกคนศึกษาทั้งทางธรรมและทางโลกควบคู่กันไป

เป้าหมายที่สี่ คือ การศึกษานั้นต้องมีประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม เพื่อร่วมกันทำอิบาดะฮ์ (ความจงรักภักดีต่ออัลลอฮ์) อิสลามไม่ได้บอกให้ศึกษาหาความรู้ที่ไร้ประโยชน์ หรือเน้นแค่ตัวเขาโดยไม่มอบอะไรให้สังคมส่วนรวม

เป้าหมายที่ห้า คือ ศึกษาสายอาชีพ ทางเทคนิค และอุตสาหกรรมเพื่อการเลี้ยงชีพอันจะนำไปสู่การเป็นป่าวที่ดีของอัลลอฮ์ สนับสนุนให้มนุษย์มีความสามารถในการประกอบอาชีพเพื่อความอยู่รอดของชีวิต

เป้าหมายที่หก คือ อย่าเก็บงำความรู้ แต่ต้องเผยแพร่ด้วย อิสลามต้องการให้ทุกคนศึกษาหาความรู้มาปฏิบัติและเผยแพร่ความรู้ออกไป

นอกจากนี้ เป้าหมายการศึกษาอิสลามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553: 5) มีดังนี้

1. มีความศรัทธาต่ออัลลอฮ์ สิบหะนะฮ์และชะฮาดา และปฏิบัติตนตามแบบอย่างของนบีมุฮัมมัด คือลัทธิลุลลอฮ์อะลัยฮิวะสَّلَام ตลอดจนมีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม
2. มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการอ่านอัล-กุรอาน และสามารถนำหลักคำสอนไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้
3. มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ มีเหตุผลในการวินิจฉัย พิจารณาปัญหาต่างๆ โดยยึดหลักการอิสลาม
4. มีความภาคภูมิใจในความเป็นมุสลิมที่ดี มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ สุจริต อดทน เสียสละเพื่อส่วนรวม เห็นคุณค่าของตนเอง สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสันติสุข

จากแนวคิดดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การศึกษาอิสลามมีเป้าหมายเพื่อให้รู้จักอัลลอฮ์ซึ่งเป็นพระเจ้าองค์เดียว มีความศรัทธาต่ออัลลอฮ์ สิบหะนะฮ์และชะฮาดา และปฏิบัติตนตามแบบอย่างของนบีมุฮัมมัด คือลัทธิลุลลอฮ์อะลัยฮิวะสَّلَام มีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ต้องเรียนรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป เพื่อสร้างประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ ต้องศึกษาใฝ่เรียนรู้เพื่อนำมาปฏิบัติและเผยแพร่ความรู้แก่ผู้อื่นต่อไปด้วย

1.3 รูปแบบของการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

อิสลามเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญกับการศึกษา โดยเริ่มให้การศึกษาแก่มนุษย์ตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นของการปฏิสนธิในครรภ์มารดา และต่อเนื่องตั้งแต่วินาทีแรกของการลืมตาดูโลกในวัยทารก จนถึงช่วงวัยเด็ก เยาวชน วัยทำงาน วัยเจริญพันธุ์ วัยสูงอายุ ล้วนแล้วต้องได้รับการศึกษาในกรอบของอิสลามที่สมดุลและต่อเนื่อง บนหลักการที่อิสลามกำชับให้มุสลิมทุกคนต้องแสวงหาความรู้ และมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต ไม่ว่าจะอยู่ ณ แห่งใดในโลกนี้ ดังเช่นวจนะที่ปรากฏในอัล-หะดีษ ความว่า “การแสวงหาความรู้เป็นวาญิบเหนือมุสลิมทุกคน” และ “จงศึกษาตั้งแต่อยู่ในเปลจนถึงหลุมฝังศพ” รวมถึงการกำหนดให้ผู้รู้ทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ไม่รู้ ดังเช่นวจนะที่ว่า “ผู้มีความรู้มีหน้าที่สอนผู้ที่ไม่รู้” หรือ “ผู้ที่ดีเลิศคือผู้ที่เรียนและสอนอัล-กุรอาน” โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ มุ่งหวังเพียงความโปรดปรานจากอัลลอฮ์เท่านั้น

ในการจัดการศึกษาให้กับผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามจึงจำเป็นต้องให้การศึกษาที่มีความสอดคล้องตามวิถีชีวิต เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้มุสลิมทุกคนได้รับความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อให้ทุกคนสามารถปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาได้อย่างถูกต้อง เสริมสร้างให้เป็นบุคคลที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันในประเทศไทยมีการจัดการศึกษาอิสลามในรูปแบบที่แตกต่างหลากหลาย และมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัดการศึกษาอิสลามหลายสังกัด ถ้าหากจะจำแนกรูปแบบการจัดการศึกษาอิสลามที่สอดคล้องและเทียบเคียงกับการจำแนกรูปแบบการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 สามารถจำแนกได้เป็นการศึกษาอิสลามในระบบโรงเรียน การศึกษาอิสลามนอกระบบโรงเรียน และการศึกษาอิสลามตามอัธยาศัย (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. ม.ป.ป.: 11-15) ตามรายละเอียดดังนี้

1.3.1 การศึกษาอิสลามในระบบโรงเรียน

การจัดการศึกษาอิสลามในระบบโรงเรียน หรือเรียกว่า “อิสลามศึกษา” ซึ่งสถานศึกษาที่จัดการศึกษามีทั้งโรงเรียนของรัฐบาล โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนสังกัดอื่นๆ ดังนี้

1) โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

(1) โรงเรียนทั่วไป เป็นการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาให้กับผู้เรียนที่นับถือศาสนาอิสลามในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั่วประเทศ ซึ่งจัดสอนเป็นสาระการเรียนรู้ “อิสลามศึกษา” ในสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยจัดสอนจำนวน 80 ชั่วโมง/ปี หรือ 2 ชั่วโมง/สัปดาห์ ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียน ได้มีความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่น ศรัทธา และปฏิบัติตนตามหลักศาสนาอิสลาม มีคุณธรรมจริยธรรม และสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง

(2) โรงเรียนที่จัดสอนวิชาสามัญควบคู่ศาสนา เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาควบคู่กับหลักสูตรวิชาสามัญ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่รัฐบาลได้ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาของรัฐจัดการศึกษาวิชาสามัญควบคู่ศาสนาให้กับผู้เรียนที่นับถือศาสนาอิสลามในโรงเรียนรัฐบาลในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ยะลา ปัตตานี นราธิวาส สงขลา เขต 3 และสตูล ปัจจุบันมีจำนวน 350 โรงเรียน โดยใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หรือเรียกกันว่า “หลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม” เมื่อผู้เรียนจบการศึกษาแต่ละระดับจะได้รับวุฒิมิการศึกษาด้านสามัญและวุฒิมิการศึกษาด้านศาสนาด้วย มี 3 ระดับ คือ อิสลามศึกษาตอนต้น (อิตติดาอียะฮ์) อิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตะวัสสิฎะฮ์) และอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานะวียะฮ์)

2) โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

(1) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่วิชาสามัญ

- กรณีมูลนิธิเป็นผู้รับใบอนุญาต ได้รับเงินอุดหนุน 100% ของค่าใช้จ่ายรายหัว
ภาครัฐ

- กรณีบุคคลเป็นผู้รับใบอนุญาต ได้รับเงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายรายหัวพื้นฐานเหมือน
โรงเรียนประเภทสามัญศึกษาทั่วไป แต่จะมีการส่งเสริมด้านวิชาศาสนาโดยให้การอุดหนุนค่าตอบแทน
ครูสอนศาสนาด้วย

(2) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เป็นโรงเรียนที่จัดสอนเฉพาะศาสนา ส่วนใหญ่
ปัจจุบันใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 แต่มีโรงเรียนบางแห่งได้จัดทำหลักสูตรใช้เอง
สำหรับการส่งเสริมสนับสนุนนั้นภาครัฐมีการส่งเสริมด้านวิชาการ โดยให้การอุดหนุนค่าบริหารจัดการ
โรงเรียนและค่าตอบแทนครูสอนศาสนา

3) โรงเรียนสังกัดอื่นๆ เช่น โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร เทศบาล
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ส่วนใหญ่มีการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาตามหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เช่นเดียวกับโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน ตาม (1) คือ จัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม
จริยธรรม

1.3.2 การศึกษาอิสลามนอกระบบโรงเรียน

การจัดการศึกษาอิสลามนอกระบบโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษาศาสนาในส่วนที่เป็น
เนื้อหาภาคบังคับที่เด็กมุสลิมทุกคนต้องเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ส่วนใหญ่เป็นการ
จัดการศึกษาที่เกิดขึ้นโดยองค์กร ชุมชน มัสยิด ซึ่งแต่ละพื้นที่อาจมีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) เป็นการจัดตั้งตามระเบียบ
กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ในจังหวัดปัตตานี ยะลา
นราธิวาส พ.ศ. 2548 เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอนศาสนาอิสลามของศูนย์
การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส ตามมาตรา 25 แห่ง
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 แก้ไข
เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ซึ่งตามมาตรา 3 โรงเรียนนอกระบบ ให้รวมถึงศูนย์การศึกษาอิสลาม
ประจำมัสยิด (ตาดีกา) ด้วย

สำหรับหลักเกณฑ์การจัดตั้งศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ต้องเป็น
มัสยิดที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายว่าด้วยการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม มีคณะกรรมการ
บริหารศูนย์ มีอาคารสถานที่ และบริเวณในเขตชุมชนนั้นที่เหมาะสมในการดำเนินการ โดยมีอำนาจ

หน้าที่ในการจัดการศึกษาอบรมจริยธรรม ตลอดจนจัดกิจกรรมด้านศาสนาและประเพณีที่ดีงามของผู้นับถือศาสนาอิสลามตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์ อิมามประจำมัสญิด ผู้สอน ผู้เรียน รวมถึงการรายงานผลการจัดการเรียนการสอนประจำปี ส่วนผู้สอนมีคุณสมบัติต้องจบการศึกษาระดับปริญญาตรีไม่ต่ำกว่าการศึกษาระดับปริญญาตรี ส่วนความรู้ด้านศาสนาไม่ต่ำกว่าระดับอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตะวัสสิฎฎะฮฺ) หรือเทียบเท่ากรณีมีประสบการณ์ในการสอนศาสนาอิสลาม สำหรับเนื้อหาสาระที่จัดสอน ประกอบด้วย 8 รายวิชา คือ อัล-กุรอาน อัล-หะดีษ หลักศรัทธา ศาสนบัญญัติ ศาสนประวัติ จริยธรรม ภาษาอาหรับ และภาษามลายู

2) ศูนย์อบรมศาสนาอิสลามและจริยธรรมประจำมัสญิด (พักรูอิน) เป็นการจัดตั้งตามระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์อบรมศาสนาอิสลามและจริยธรรมประจำมัสญิด พ.ศ. 2551 โดยมีหลักเกณฑ์ในการจัดตั้ง คือ เป็นมัสญิดที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย มีคณะกรรมการศูนย์ มีอาคารสถานที่ที่เหมาะสม ปลอดภัย และเพียงพอกับจำนวนผู้เรียน มีผู้สอนเพียงพอกับจำนวนผู้เรียนในอัตรา ผู้สอนหนึ่งคนต่อผู้เรียนไม่น้อยกว่า 35 คน ผู้สอนต้องมีคุณสมบัติจบการศึกษาระดับปริญญาตรีไม่ต่ำกว่าการศึกษาระดับปริญญาตรี ส่วนความรู้ด้านศาสนาไม่ต่ำกว่าระดับอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตะวัสสิฎฎะฮฺ) หรือมีประสบการณ์ในการสอนศาสนาอิสลาม และพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 “โรงเรียนนอกระบบ” เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาโดยมีการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษาในลักษณะที่มีความยืดหยุ่น

ทั้งนี้ หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสญิด (ตาดีกา) และศูนย์อบรมศาสนาอิสลามและจริยธรรมประจำมัสญิด (พักรูอิน) นั้น แต่ละพื้นที่พบว่ามี ความแตกต่างหลากหลาย ซึ่งหลักสูตรที่นิยมใช้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น

- หลักสูตรการศึกษาศาสนาอิสลามภาคบังคับระดับพื้นฐาน ฮ.ศ. 1423 /พ.ศ. 2542 หรือหลักสูตรพักรูอินของสมาคมคุรุสัมพันธ์

- หลักสูตรอิสลามศึกษาพักรูอินประจำมัสญิด พ.ศ. 2548/ฮ.ศ. 1426 (ฉบับปรับปรุง) ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี นราธิวาส และยะลา

- หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
- หลักสูตรอื่นๆ ซึ่งเป็นหลักสูตรระดับอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮฺ) มี 6 ระดับชั้น รายวิชาที่จัดสอนประกอบด้วยรายวิชาบังคับ 5 รายวิชาหลัก คือ หลักศรัทธา ศาสนบัญญัติ อัล-กุรอาน จริยธรรม และศาสนาประวัติ และวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 2 รายวิชา ตามความเหมาะสม

สำหรับหลักสูตรอิสลามศึกษาพักรูอินประจำมัสญิด พ.ศ. 2548/ฮ.ศ.1426 เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต มีความตระหนักในหลักศรัทธา และปฏิบัติศาสนกิจตามที่ศาสนากำหนด จึงได้กำหนดเป้าหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้

- (1) ผู้เรียนเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- (2) ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถในการฟัง พูด อ่าน เขียน ท่องจำ และวิเคราะห์อย่าง

มีหลักการ

- (3) ผู้เรียนมีจิตสำนึกและมีความภาคภูมิใจในการเป็นมุสลิมที่ดี

3) สถาบันการศึกษาปอเนาะ เป็นสถาบันการศึกษาที่จัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยสถาบันศึกษาปอเนาะ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 โดยมีโต๊ะครูหรือผู้สอนที่มีความรู้ด้านศาสนาอิสลามเป็นอย่างดี เป็นบุคคลที่ได้รับการเคารพนับถือของชุมชนและเป็นเจ้าของปอเนาะ และมีผู้ช่วยโต๊ะครูซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านศาสนาอิสลามเป็นอย่างดีที่โต๊ะครูให้ช่วยสอนในปอเนาะนั้นๆ ทั้งนี้ สภาพดั้งเดิมของปอเนาะนั้นเป็นสถานที่จัดสอนศาสนาโดยที่ไม่มีหลักสูตรตายตัวอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร แต่หลักสูตรของแต่ละแห่งขึ้นอยู่กับความถนัดและความรู้ความสามารถของโต๊ะครูแต่ละคน ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ตามมาตรา 3 กระทรวงศึกษาธิการได้ยกย่องระเบียบว่าด้วยสถาบันการศึกษาปอเนาะขึ้นเพื่อสนับสนุนสถาบันการศึกษาปอเนาะให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ปอเนาะเป็นสถาบันการศึกษาซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ในชุมชนมุสลิม ที่ดำเนินการจัดการศึกษาโดยผู้รู้ทางศาสนาร่วมกับชุมชน โดยการเปิดสอนด้านศาสนาอย่างเดียว ส่วนใหญ่ในอดีตมักจัดการเรียนการสอนในบ้านพักอาศัยของโต๊ะครูหรือبابอ ส่วนใหญ่การจัดการเรียนการสอนในปอเนาะนั้นมีการสอนกิตาบ (เป็นคำภาษาอาหรับแปลว่าตำราเรียน) กรณีผู้เรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะเป็นเด็ก ที่ต้องเข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับตามพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 โต๊ะครูและผู้ปกครองต้องจัดให้เด็กได้เข้าเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ หรืออาจพัฒนา ร่วมกับสถานศึกษาอื่น เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาวิชาสามัญในระดับที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ

นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนในหลักการทางศาสนาแล้ว ยังมีมิติของกิจกรรมทางสังคม อาทิเช่น กิจกรรมเมาลิดประจำปีหมู่บ้าน งานบุญขึ้นบ้านใหม่ การละหมาดญานาเซฮุ (ละหมาดศพ) และกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม อันจะก่อให้เกิดความศรัทธา เลื่อมใส และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข รมเย็น ที่บ่งบอกถึงความสมานฉันท์ ประองดอง สามัคคีในชุมชนอย่างเข้มแข็ง

4) สถานฝึกฝนธรรมนุญแห่งวิถีชีวิตมุสลิม หรือที่รู้จักกันในนาม “โรงเรียนฮาฟิซ”

เป็นการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบของการท่องจำอัล-กุรอาน ถือเป็นการจัดการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่งที่เน้นให้ผู้เรียนได้อ่านและท่องจำอัล-กุรอาน ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่เป็นธรรมนูญชีวิตของผู้นับถือศาสนาอิสลาม โดยทั่วไปเมื่อบุตรหลานมีอายุประมาณ 3-4 ขวบ พ่อแม่ผู้ปกครองจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้สอนการอ่านอัล-กุรอาน ซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องให้การศึกษาเรียนรู้อัล-กุรอานแก่บุตรหลาน แต่ด้วย

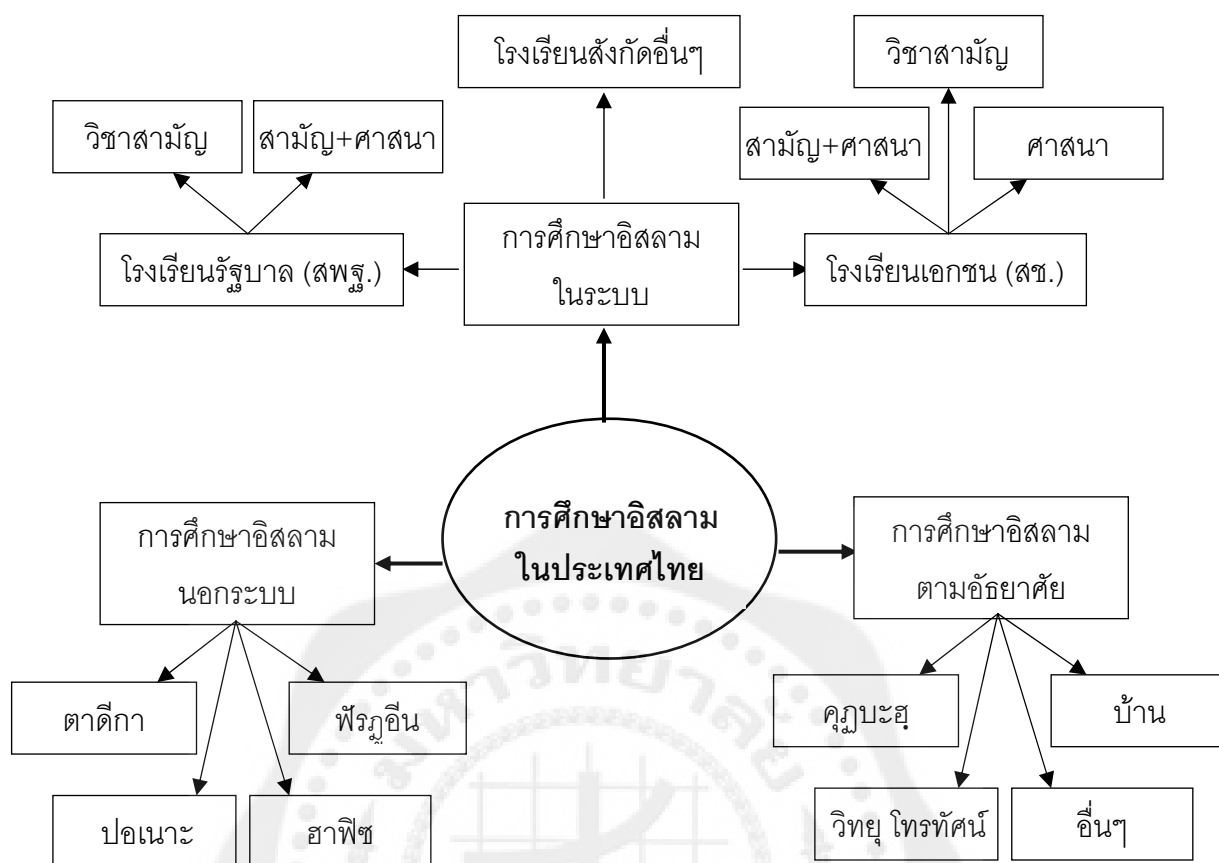
สภาวะการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้ปกครองมีเวลาน้อยลงเนื่องจากภารกิจการทำงาน จึงมักส่งบุตรหลานให้ไปเรียนอัล-กุรอานกับโต๊ะครูที่เป็นผู้มีความรู้ด้านศาสนา ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อหล่อหลอมความเป็นมุสลิมที่ดี โดยการศึกษาจากอัล-กุรอาน รวมทั้งมุ่งเน้นให้มีการนำโองการอัล-กุรอานไปใช้อ่านในการละหมาดซึ่งเป็นการปฏิบัติศาสนกิจประจำวันที่ถือเป็นเสาหลักของศาสนาอิสลาม

1.3.3 การศึกษาอิสลามตามอรรถาธิบาย

สิ่งที่สังเกตเห็นได้ชัดเจนที่สุดสำหรับการศึกษาอิสลามตามอรรถาธิบายนั้นคือ รูปแบบของการศึกษาตามบ้านพักอาศัยของตนเองตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันมุสลิมมีการสอนศาสนาให้กับลูกหลาน โดยเริ่มตั้งแต่เมื่อทารกลืมตาขึ้นมาดูโลก บิดาของเด็กจะกล่าวอะซานให้ที่หูขวา และกล่าวอิคมะฮฺให้ที่หูซ้ายของทารก ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามคำสอนของนบีมุฮัมมัด อันเป็นการเริ่มต้นของพื้นฐานการเรียนรู้อิสลาม ถือเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ อันเป็นการพัฒนาตนเองตามกรอบของหลักการสอนศาสนา และเมื่อเด็กเติบโตจนเริ่มจำความได้จึงเริ่มการเรียนการสอนอัล-กุรอาน โดยครอบครัวที่มีความรู้ความสามารถจะดำเนินการจัดสอนเองในช่วงเวลาพลบค่ำหรือช่วงเช้ามืดหลังการละหมาดซุบฮฺ สำหรับรูปแบบการเรียนการสอนจะยกระดับความเข้มข้นของเนื้อหาขึ้นไปเรื่อยๆ ตามความสามารถของผู้เรียนจนกระทั่งจบตามที่โต๊ะครูกำหนด ซึ่งเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของมุสลิม ทั้งนี้ ครอบครัวที่ไม่มีความรู้ความสามารถทางด้านศาสนาก็มักจะส่งบุตรหลานให้ไปเรียนรู้กับผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ ส่วนใหญ่ไม่ได้มีการเรียกเก็บค่าตอบแทนแต่อย่างใด เพราะศาสนาอิสลามถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้มีความรู้จะต้องสอนหรือถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจให้กับผู้ที่ยังไม่รู้

นอกจากนี้ ลักษณะของการศึกษาอิสลามตามอรรถาธิบายนั้น มุสลิมทุกคนสามารถเรียนรู้ผ่านสื่อและช่องทางต่างๆ ได้ตามความสนใจหรือความจำเป็นในการนำไปใช้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เช่น การเรียนรู้ผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือ ตำรา เอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ การฟังคุฏบะฮฺในวันศุกร์หรือวันสำคัญทางศาสนา รวมถึงรับฟังการบรรยายธรรมะเนื่องในโอกาสต่างๆ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าศาสนาอิสลามนั้นให้ความสำคัญกับการศึกษาและส่งเสริมให้มุสลิมได้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังคำกล่าวที่ว่า “การศึกษาเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนที่จะต้องเรียนรู้ตั้งแต่อยู่ในเปลจนถึงหลุมฝังศพ”

จากรูปแบบการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาอิสลามเป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้มุสลิมได้รับความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อให้สามารถปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาอิสลามได้อย่างถูกต้อง เสริมสร้างให้มุสลิมเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข จะเห็นได้ว่า เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมตามวิถีชีวิตอิสลามในแต่ละพื้นที่ ปัจจุบันการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยจึงมีรูปแบบที่แตกต่างหลากหลาย และมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัดการศึกษาหลายสังกัด ซึ่งสามารถสรุปเป็นภาพประกอบได้ดังนี้

ภาพประกอบ 2 รูปแบบการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

1.4 คุณภาพการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

สภาพปัจจุบันการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยมีความแตกต่างหลากหลายทั้งประเภทสังกัด และรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเฉพาะการศึกษาอิสลามในระบบโรงเรียนและการศึกษาอิสลามนอกระบบโรงเรียน ซึ่งสถานศึกษาแต่ละสังกัดใช้หลักสูตรแตกต่างกัน การดำเนินงานเป็นไปในลักษณะที่ต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างทำ และมองข้ามประเด็นของความเชื่อมโยงต่อยอดหรือการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นของผู้เรียน ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียนโดยตรง อีกทั้งยังมีข้อจำกัดในการนำวุฒิการศึกษาด้านศาสนาไปใช้ในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ และจากการศึกษางานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัญหาและอุปสรรคซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามหรืออิสลามศึกษาในประเทศไทย มีหลายองค์ประกอบด้วยกันดังนี้

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ และคณะ (2553: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามวิถีอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเพื่อบูรณาภาพสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า ปัญหาอุปสรรคที่โรงเรียนส่วนใหญ่ประสบอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ คุณภาพการศึกษาที่เกิดจากระบบการบริหารจัดการ ระบบการจัดการเรียนรู้ และระบบการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น การพัฒนาหลักสูตร การบริหารงานวิชาการ ความสามารถด้านการจัดการเรียนการสอนของครู การขาดแคลนอัตรากำลังครู ทำให้การจัดครูเข้าสอนไม่ตรงตามวุฒิการศึกษา ครูผู้สอนไม่มีวุฒิการศึกษาด้านการสอน และความต้องการในการเรียนของผู้เรียนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษา ส่งผลให้ผู้เรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับที่ไม่น่าพอใจ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการขาดการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการประกอบกับโรงเรียนไม่ค่อยได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ครูส่วนใหญ่ได้รับการพัฒนาน้อยมาก โรงเรียนต้องพัฒนาด้วยตนเองเป็นหลัก รวมทั้งความพยายามในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานหรือองค์กรทั้งภายในและต่างประเทศที่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาตามหลักการศาสนาอิสลามเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมวัฒนธรรม วิถีชีวิต และตอบสนองความต้องการของชุมชนได้

อภิสิทธิ์ ดาญไซ๊ะ (2555: 136-141) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ที่ได้รับเหรียญทองในจังหวัดสตูล พบว่า ระดับการดำเนินงานของศูนย์ฯ ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านอาคารสถานที่ ด้านบรรยากาศ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และจากการประมวลแนวทางการดำเนินงานของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) โดยการสอบถามข้อคิดเห็นและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการบริหารศูนย์ฯ เห็นว่า ควรให้ความสำคัญในการพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์ฯ ทั้ง 5 ด้านดังกล่าว นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพของศูนย์ฯ ดังนี้

มาตรฐานด้านอัตลักษณ์

- 1) ศูนย์ฯ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นเพื่อการพัฒนา
- 2) ศูนย์ฯ ดำเนินการประเมินผลการดำเนินงานเพื่อนำผลไปสู่การปรับปรุงเพื่อพัฒนา
- 3) มีการจัดทำโครงการและกิจกรรมที่สอดคล้องกับปรัชญาและจุดเน้นของศูนย์ฯ

มาตรฐานด้านการส่งเสริม

- 1) มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมและตอบสนองความสามารถทางวิชาการและความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน

- 2) มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมกีฬา นันทนาการ วัฒนธรรม และส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย

3) มีการวางแผนส่งเสริมพัฒนาร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

มาตรฐานด้านการดำเนินงานขั้นพื้นฐาน

1) ดำเนินงานเอกสารด้านธุรการ เช่น การจัดทำบัญชีเรียกชื่อผู้เรียน การจัดทำทะเบียนผู้เรียน การจัดทำทะเบียนหนังสือรับ – ส่ง การจัดทำทะเบียนผู้สอน การจัดทำทะเบียนพัสดุ – ครุภัณฑ์ การจัดทำบัญชีการเงิน เป็นต้น

2) มีการดำเนินงานเอกสารด้านงานวิชาการ เช่น มีการวิเคราะห์หลักสูตร จัดทำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (แผนการสอน) จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร จัดทำหลักฐานการศึกษา จัดทำตารางสอนรวม จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้ เป็นต้น

มาหามะรือสะลี บินเซ็ง (2556: 115-117) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2551 ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดนราธิวาส พบว่า ด้านสื่อการเรียนการสอนมีปัญหาอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านหลักสูตรและการนำไปใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อเสนอแนะและแนวทางการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา มีดังนี้

1) ด้านหลักสูตรและการนำไปใช้ มีข้อเสนอแนะที่ความถี่มากที่สุด 3 อันดับแรก คือ หลักสูตรต้องมีความเป็นเอกภาพและสามารถนำไปใช้ได้จริง ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรและกำหนดมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ให้มีความสอดคล้องกับความเป็นจริงและบริบทของชุมชนและสังคม และควรส่งเสริมให้ครูได้รับความรู้ โดยจัดกิจกรรมให้ความรู้ความเข้าใจการพัฒนาหลักสูตรหรือเข้ารับการอบรมหลักสูตรอิสลามศึกษา สำหรับแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) ควรพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ประเมินระหว่างการใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ นำมาพัฒนาให้ได้หลักสูตรที่ทันสมัยและเหมาะสมตลอดเวลา 2) ครูผู้สอนต้องมีความรู้เรื่องหลักสูตรอย่างถ่องแท้ 3) ควรจัดอบรมครูเรื่องหลักสูตรและการนำไปใช้ทุกปี เพื่อเป็นการกระตุ้นและทบทวนความรู้ให้กับครูผู้สอนอย่างสม่ำเสมอ 4) ควรพัฒนามุ่งเน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักการของศาสนา และยึดการดำรงชีวิตให้มีจิตสำนึกปฏิบัติดีในเชิงประจักษ์ มีจิตสาธารณะ เป็นที่รักของทุกคน 5) การนำหลักสูตรไปใช้ควรได้รับการเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ตลอดจนทำความเข้าใจกับผู้ปกครองและนักเรียน และ 6) ควรมีการติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรตามสภาพความเป็นจริง

2) ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า มีข้อเสนอแนะที่ความถี่มากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ควรจัดบรรยากาศห้องเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน ควรใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลาย และควรมีการอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการจัดการเรียนการสอนแก่ครูผู้สอน สำหรับแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) ควรจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ โดยสามารถพัฒนาทักษะผู้เรียนทั้ง 3 ด้าน

ได้แก่ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย 2) ควรให้ครูผลิตกันนิเทศการสอนของกันและกัน เพื่อเป็นการเติมเต็ม และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เทคนิคการสอนที่แตกต่างกัน หรือจัดให้มีการนิเทศการสอนของครูทุกเทอม 3) ควรบูรณาการให้กระชับ เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ชัดเจน สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสมและถูกต้องตามหลักศาสนา 4) เน้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนพัฒนาการสอนให้นักเรียนรู้จักวิเคราะห์ สังเคราะห์ และพัฒนาที่ทักษะการคิดอย่างเป็นขั้นตอนและสร้างสรรค์ 5) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเสริมหลักสูตรที่เหมาะสม และนำนักเรียนเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ 6) ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถอย่างเหมาะสมและมีจิตสาธารณะในการบริการความรู้แก่ชุมชน และ 7) ควรเน้นความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติ

3) ด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า มีข้อเสนอแนะที่ความถี่มากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ควรอบรมครูเกี่ยวกับการจัดทำสื่อการสอน ผู้บริหารควรจัดงบประมาณให้ครูผลิตสื่ออย่างเพียงพอ และควรมีสื่อการสอนที่หลากหลาย สำหรับแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) พัฒนาและผลิตสื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน เน้นการผลิตและพัฒนาด้วยตนเอง จัดให้มีศูนย์รวมสื่อและแบ่งปันกันใช้สื่อภายในโรงเรียน และภายในสังกัด 2) ควรใช้สื่อในการเรียนการสอนทุกครั้ง และมีความหลากหลาย เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ 3) ควรใช้สื่อที่ทันสมัย เพื่อให้นักเรียนมีความเป็นพลโลก ทันโลก และทันเหตุการณ์ 4) หน่วยงานต้นสังกัดควรส่งเสริมงบประมาณด้านสื่อการเรียนการสอน 5) ส่งเสริมให้ครูผู้สอนรู้จักผลิตสื่อประกอบการเรียนการสอน โดยเฉพาะสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และบทเรียนออนไลน์ และ 6) ควรจัดให้มีห้องสื่อการสอนอิสลามศึกษา

4) ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า มีข้อเสนอแนะที่ความถี่มากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ควรจัดอบรมรูปแบบการวัดผลและประเมินผล ควรออกแบบชุดแบบทดสอบกลางที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน และควรประเมินผลครูผู้สอนโดยการนิเทศการสอนภาคเรียนละ 1 ครั้ง สำหรับแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) ใช้เทคนิคการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง และรายงานผลให้ผู้เรียนทราบ เพื่อให้มีการพัฒนาตนเอง 2) ควรจัดอบรมการวัดและประเมินผลแก่ครูผู้สอนและการวิจัยชั้นเรียน 3) ควรจัดให้มีการวัดและประเมินผลหลายๆ ด้าน เช่น ด้านความรู้และด้านการปฏิบัติ 4) ควรมีการจัดทำข้อสอบกลางเพื่อใช้ในการวัดผลและประเมินผล และ 5) ควรมีการจัดทำระเบียบว่าด้วยการวัดผลและประเมินผล

ลูกมาน หนูยาหมาด (2556: บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2551 ของโรงเรียน 1 อำเภอ 1 โรงเรียนในผืนจังหวัดสตูล พบว่า สภาพโดยรวมของการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2551 มีการเตรียมความพร้อม การบริหารหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรซึ่งโดยภาพรวมแล้วครูผู้สอนมีความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนมีการจัดทำหลักสูตรและปฏิบัติตามเป็นอย่างดี เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรยังคงมีปัญหาในการดำเนินการ สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาคือข้อเสนอแนะ

ในการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พบว่าปัญหาที่พบมากที่สุด คือด้านการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร ไม่มีศึกษานิเทศก์และหน่วยงานที่รับผิดชอบชัดเจนในการนิเทศอิสลามศึกษา ตลอดจนการประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนเมื่อสำเร็จการศึกษาในระดับชั้นสูงสุด ส่วนแนวทางการแก้ปัญหาคือ ควรให้มีศึกษานิเทศก์และศูนย์อิสลามศึกษา มาดูแลเรื่องอิสลามศึกษาให้ทั่วถึงทั้งจังหวัด และให้มีหน่วยงานที่เป็นกิจจะลักษณะ ตลอดจนมีงบประมาณที่พร้อมในระดับกระทรวงมาดูแลอิสลามศึกษา ทั้งระบบและรับผิดชอบดูแลทั่วประเทศ

อิสมาแอล หลีเด็น (2557: 130-131) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในจังหวัดสตูล จากการรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ครูสอนอิสลามศึกษาในจังหวัดสตูล พบสภาพปัญหาด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ มีสภาพปัญหาในการทำความเข้าใจหลักการ จุดมุ่งหมายและโครงสร้างของหลักสูตรอิสลามศึกษา การทำความเข้าใจหลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา การศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร แผนการสอน คู่มือครูและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษา และการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับหลักสูตร

2. ด้านการจัดการเรียนการสอน มีปัญหาในเรื่องของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดตารางสอน การจัดบรรยากาศห้องเรียนที่ไม่เหมาะสมกับการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนที่ไม่เหมาะสมกับระดับของนักเรียน

3. ด้านสื่อการเรียนการสอน สภาพปัญหาที่พบคือครูใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ไม่ชำนาญ และสื่อมีไม่เพียงพอ โดยมีข้อเสนอแนะให้สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดจัดอบรมพัฒนาครูผู้สอนให้มีทักษะในการใช้สื่อทางด้านเทคโนโลยี และสถานศึกษาควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อสื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนทางด้านอิสลามศึกษาอย่างหลากหลายและเพียงพอ

4. ด้านการวัดและการประเมินผล โดยภาพรวมมีสภาพปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การวัดและประเมินผลเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอิสลามศึกษา การวัดและประเมินผลของผู้เรียนทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน

ซุลกอร์นัยน์ เบ็ญญา (2558: 118-119) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้มของครูในโรงเรียนสองระบบ จังหวัดปัตตานี พบว่า ปัญหาที่อยู่ในระดับมากมี 3 ด้านคือ ด้านการวัดและประเมินผล การใช้สื่อการเรียนการสอน และการจัดทำแผนการสอน และผลจากการพิจารณารายด้านพบสภาพปัญหาดังนี้

1. ด้านการจัดทำแผนการสอน โดยภาพรวมเป็นปัญหาอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ ขาดความต่อเนื่องในการจัดทำแผนการสอน ขาดแหล่งความรู้และเอกสารประกอบต่างๆ ในการจัดทำแผนการสอน และไม่มีเวลาปรับปรุงแผนการสอนเดิมให้เป็นปัจจุบัน

2. ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน โดยภาพรวมเป็นปัญหาอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ หนังสือแบบเรียนมีไม่เพียงพอและไม่ครอบคลุมเนื้อหาสาระทุกรายวิชา ห้องสมุดขาดแคลนหนังสือเรียนอิสลามศึกษาเพื่อเป็นสื่อในการศึกษาค้นคว้า และใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนที่ไม่สอดคล้องกับเนื้อหา

3. ด้านการวัดและประเมินผล โดยภาพรวมเป็นปัญหาอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ ขาดทักษะและประสบการณ์ในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือการวัดและประเมินผล และไม่มีการวัดและประเมินผลก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน ขาดความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ของการวัดผลประเมินผลการเรียนและไม่ได้มีการวัดและประเมินผลการเรียนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ และขาดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะของวิธีการวัดผลที่มีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุป การจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ศาสนาที่ตนนับถือนั้นมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ คุณธรรม จริยธรรม ยึดมั่น และปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาอิสลามถือเป็นระบอบในการดำเนินชีวิตหรือเป็นวิถีชีวิตที่ไม่อาจจะแยกศาสนาออกจากการดำเนินชีวิตประจำวันได้นั้น ถือเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาอิสลามในทุกรูปแบบตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เพื่อให้การจัดการศึกษาเกิดประสิทธิผลและบรรลุเป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้ จากการศึกษเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น พบว่า การจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยยังคงพบปัญหาและอุปสรรคเกือบทุกด้านตั้งแต่ระดับนโยบายไปจนถึงระดับปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการบริหารจัดการ งบประมาณ ครูผู้สอน อาคารสถานที่ การจัดสภาพแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชน หลักสูตรและการนำไปใช้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การนิเทศ ติดตาม และประเมินผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความหลากหลายและซ้ำซ้อนในการจัดการศึกษาที่มีมาเป็นเวลายาวนาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลถึงคุณภาพการจัดการศึกษา โดยภาพรวมของประเทศ ดังนั้น จึงถือเป็นปัญหาเร่งด่วนที่จะต้องมีการกำหนดนโยบายและบริหารจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคมไทยและสากลต่อไป

ตอนที่ 2 การศึกษาตลอดชีวิต

2.1 ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542: 4) ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่า การศึกษาตลอดชีวิต หมายความว่า การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

เดฟ (Dave. 1976: 35) ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวคิดที่พยายามมองการศึกษาในภาพรวม ซึ่งได้รวมเอาการศึกษาในระบบ (Formal Education) การศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non-formal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) ให้มีการประสานสัมพันธ์ทั้งในด้านของความต่อเนื่องของเวลา (ชั่วชีวิตคน) และเนื้อหา (สาระที่คนต้องนำความรู้ไปใช้) ซึ่งการศึกษาตลอดชีวิตต้องมีความยืดหยุ่นทางด้านเนื้อหา และเทคนิคการเรียนการสอน ซึ่งมีลักษณะคล้ายการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed learning) การแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน และมีใจกว้างยอมรับว่าการเรียนรู้มีหลายรูปแบบและหลายวิธีการ

ยูเนสโก (UNESCO. 1991: 4) กล่าวว่า มนุษย์แต่ละคนจะต้องอยู่ในภาวะแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้น แนวคิดของการศึกษาเพื่อชีวิตจึงเปรียบเสมือนกุญแจดอกสำคัญของสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งที่ครอบคลุมภาวะการศึกษาทุกรูปแบบและมีความหมายลึกซึ้งมากไปกว่าคำพูดใดๆ อาจกล่าวได้ว่า การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ แต่การเรียนรู้ไม่ใช่เป็นระบบการศึกษา แต่เป็นหลักการสำคัญในการจัดการศึกษาทุกรูปแบบและทุกระบบ

กัลเบรธ (Galbraith. 1992: 5-6) ได้ศึกษานิยามและแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตที่ให้อำนาจแก่นักการศึกษาหลายๆ ท่าน และสรุปไว้ว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นภาพรวมของการศึกษาทั้งหมด การศึกษาตลอดชีวิต ประกอบไปด้วย การศึกษา 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่จัดขึ้นโดยมีกฎ ระเบียบ แบบแผน โดยสถาบันการศึกษา การศึกษานอกระบบ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่อยู่กฎเกณฑ์ต่างๆ ของการศึกษาในระบบ ซึ่งจัดบริการโอกาสทางการศึกษาแก่บุคคลทั่วไป หน่วยงาน ที่จัดการศึกษานอกระบบ ได้แก่ YMCA ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น และการศึกษาแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่ได้รับจากการติดต่อสื่อสาร การปฏิสัมพันธ์กับคนในครอบครัว ชุมชน และในที่ทำงาน เป็นต้น

ถ้าหากพิจารณาคำว่า การศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) นั้น พบว่าประกอบด้วย คำสำคัญ 3 คำ คือ “Life” หรือ “ชีวิต” ชีวิตของบุคคลมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับปัจจัยหลายด้านทั้งด้านสังคม สิ่งแวดล้อม ศาสนา เศรษฐกิจ และการเมือง “Lifelong” หรือ “ช่วงชีวิตหรือตลอดชีวิต” ช่วงเวลาการดำเนินชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตายจะผ่านช่วงวัยต่างๆ “Education” หรือ “การศึกษา”

คือกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลง ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543: 2) ซึ่งสอดคล้องกับวิวัฒนาการที่ปรากฏอยู่ในอัล-หะดีษที่มีมาเป็นระยะเวลายาวนานกว่า 1,400 ปีมาแล้ว เนื่องจากในทัศนะของอิสลามนั้นได้ให้ความสำคัญของการศึกษา เพราะเชื่อว่าการศึกษาคือกระบวนการที่สำคัญยิ่งในการส่งเสริมและพัฒนาความสามารถและทักษะของบุคคลเพื่อตอบสนองความต้องการของชีวิตในทุกแง่มุมตั้งแต่เกิดจนตาย

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า การศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง การศึกษาที่มีความจำเป็นแก่บุคคลตลอดช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่จำกัดเพียงแค่เฉพาะบุคคลที่อยู่ในวัยเรียนเท่านั้น การศึกษากับชีวิตเป็นสิ่งเชื่อมโยงกัน การศึกษาหรือการเรียนรู้ผสมผสานกลมกลืนเข้ากับการดำเนินชีวิต นั่นคือ การผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาบุคคลอย่างต่อเนื่อง สร้างความรอบรู้ที่เหมาะสมสืบสานสัมพันธ์กับวิถีชีวิต เพื่อตอบสนองความต้องการของชีวิตในทุกแง่มุมตั้งแต่เกิดจนตาย

2.2 ความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต

สุมาลี สังข์ศรี (2544: 41-42) สรุปความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ดังนี้

1. การศึกษาตลอดชีวิตช่วยให้บุคคลมีโอกาสเรียนรู้ทุกช่วงชีวิต
2. การศึกษาตลอดชีวิตช่วยให้บุคคลได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม
3. การศึกษาตลอดชีวิตช่วยให้บุคคลได้รับการศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสมกลมกลืนกับสภาพการดำเนินชีวิตจริง เพราะการศึกษาคือการศึกษากับชีวิต
4. การศึกษาตลอดชีวิตช่วยให้บุคคลได้รับการศึกษาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตจริง
5. การศึกษาตลอดชีวิตช่วยให้บุคคลได้รับการศึกษาที่สอดคล้องกับการงาน ช่วยให้ผู้คนสามารถเลือกอาชีพและพัฒนาอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป
6. การศึกษาตลอดชีวิตช่วยให้บุคคลมีความรู้และทักษะที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
7. การศึกษาตลอดชีวิตช่วยให้บุคคลมีอิสระในการเรียนรู้ สามารถเลือกเรียนในสิ่งที่ตรงกับระดับความสามารถของตนเอง
8. การศึกษาตลอดชีวิตช่วยให้บุคคลพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ
9. การศึกษาตลอดชีวิตช่วยให้บุคคลพึ่งพาตนเองได้และนำตนเองได้ในการเรียนรู้

10. การศึกษาตลอดชีวิตช่วยให้บุคคลได้พัฒนาตนเองตลอดทุกช่วงชีวิตและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสม

11. การศึกษาตลอดชีวิตช่วยให้ผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้มีโอกาสศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง

12. การศึกษาตลอดชีวิตช่วยให้บุคคลและองค์กรในสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

13. การศึกษาตลอดชีวิตช่วยสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

กล่าวโดยสรุป การศึกษาตลอดชีวิตช่วยให้บุคคลมีความรู้และทักษะที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีโอกาสได้เรียนรู้ทุกช่วงวัยอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ พัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสม อันจะนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

2.3 หลักการการศึกษาตลอดชีวิต

หลักการการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับสังคมไทย (สุมาลี สังข์ศรี, 2543: 200-204) มีดังต่อไปนี้

1) หลักความจำเป็น การศึกษาตลอดชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคน ทุกช่วงอายุ ต้องทำให้ทุกคนตระหนักในความจำเป็นของการศึกษาที่มีต่อชีวิตของเขา

2) หลักความเชื่อมั่น การศึกษาตลอดชีวิตต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อมั่นที่ว่าบุคคลมีความสามารถจะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ไม่ว่าจะอยู่ในวัยใดก็ตาม ถึงแม้เมื่อบุคคลย่างเข้าสู่วัยสูงอายุ สุขภาพร่างกายอาจจะไม่อำนวย แต่ถ้าจัดการศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสมให้บุคคลก็สามารถจะเรียนรู้ได้

3) หลักความครอบคลุม การศึกษาตลอดชีวิตครอบคลุมการศึกษาทุกรูปแบบและทุกระดับ กล่าวคือ ครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกระดับการศึกษา หมายถึง การศึกษาก่อนวัยเรียน การศึกษาพื้นฐาน การศึกษาระดับอุดมศึกษา และการศึกษาต่อเนื่อง

4) หลักความเสมอภาค ประชาชนทุกคนควรได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาคกันทุกรูปแบบ ทุกระดับชั้น โดยปราศจากข้อจำกัดในเรื่องเพศ อายุ อาชีพ พื้นฐานการศึกษาฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งความบกพร่องทางร่างกายหรือสติปัญญา

5) หลักการผสมผสาน บุคคลควรได้รับการศึกษาทุกช่วงอายุอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่ควรจะได้รับการศึกษาเพียงช่วงวัยใดวัยหนึ่งเท่านั้น และในแต่ละช่วงอายุบุคคลควรได้รับการศึกษาหลายรูปแบบผสมผสานกัน เพื่อการศึกษาจะได้ช่วยพัฒนาบุคคลอย่างเต็มที่

6) หลักความเชื่อมโยง การศึกษาทุกรูปแบบควรเชื่อมโยงเทียบโอนผลการเรียนได้ ทั้งในระหว่างรูปแบบเดียวกันและต่างรูปแบบได้ เพื่อให้บุคคลมีโอกาสศึกษาและเรียนรู้ได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต เมื่อประชาชนพร้อมจะเรียนด้วยการศึกษารูปแบบใดก็สามารถเรียนได้ และเมื่อมีความจำเป็นต้องหยุดเรียนออกไปประกอบอาชีพก็สามารถโอนผลการเรียนไปศึกษาต่อโดยการศึกษารูปแบบอื่นได้ และควรนำเอาความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการทำงานหรือได้จากการดำเนินชีวิตมาเทียบเป็นผลการเรียนได้

7) หลักความหลากหลายและเป็นประชาธิปไตย ควรมีการจัดบริการการศึกษาในสาขาวิชาที่หลากหลาย มีกิจกรรมที่หลากหลาย มีวิธีเรียนหลากหลายวิธี (เช่น เรียนแบบชั้นเรียน เรียนผ่านสื่อต่างๆ เรียนจากการฝึกปฏิบัติงาน ฯลฯ) ให้ผู้เรียนเลือกได้อย่างอิสระตามความต้องการ ตามความสนใจ ตามความถนัด

8) หลักความยืดหยุ่น ควรจัดการศึกษาให้มีความยืดหยุ่นจากกฎเกณฑ์ ระเบียบต่างๆ เพื่อไม่ให้เป็นการอุปสรรคต่อผู้เรียน (โดยเฉพาะผู้ที่พ้นจากวัยการศึกษาไปนาน) ในการเข้าถึงการศึกษาควรมีความยืดหยุ่นในแง่ของวิธีเรียน เวลาเรียน และสถานที่เรียน

9) หลักความต่อเนื่อง การจัดการศึกษาตลอดชีวิตควรจัดอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เมื่อประชาชนมีความพร้อมหรือมีความต้องการเรียนรู้เมื่อใดก็สามารถเรียนรู้ได้ เมื่อประชาชนสนใจที่จะเรียนรู้ต่อไปหลังจากเรียนจบเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้ว ก็มีแหล่งการเรียนรู้ที่จะให้บริการได้ การเรียนรู้ควรเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่

10) หลักความสะดวกและเข้าถึงได้ง่าย การที่จะให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต กิจกรรมการศึกษาและแหล่งการเรียนรู้ต้องเป็นสิ่งที่ประชาชนทั่วไปเข้าถึงได้ สะดวก มีความรู้สึกว่าการเข้าถึงเปิดกว้างสำหรับประชาชนทุกคน ไม่จำกัดเฉพาะบุคคลในวัยเรียนเท่านั้น

11) หลักความผสมกลมกลืน ควรจัดการศึกษาให้ผสมกลมกลืน กับการดำเนินชีวิตของประชาชน ให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าการศึกษเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต เป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย ไม่เคร่งเครียด ให้เขามีความสุขในการเรียนรู้มากกว่าจะเป็นการบังคับให้เรียน ปลูกฝังนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน ให้มีความต้องการเรียนรู้เป็นนิจ

12) หลักความสัมพันธ์กับชีวิต สิ่งที่ดีให้ประชาชนได้เรียนรู้ ไม่ว่าจะเรียนรู้โดยการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัยก็ตาม ควรเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องโดยตรงกับชีวิต เช่น เรื่องเกี่ยวกับตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากร ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต ทักษะการประกอบอาชีพ คุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนปัญหาที่จะต้องเผชิญในชีวิตจริง สิ่งที่เราเรียนรู้ควรนำไปประยุกต์ใช้ในสภาพความเป็นจริงของสังคมได้ในทันทีทันใด

13) หลักการให้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้ กระบวนการเรียนรู้มุ่งให้ความสำคัญต่อตัวผู้เรียนหรือประชาชนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ด้วยวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเขา เปลี่ยนจากการเน้นที่การถ่ายทอดเนื้อหาเป็นการให้เรียนรู้วิธีเรียน วิธีแสวงหาความรู้ ซึ่งจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ประชาชนสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตัวเองในช่วงชีวิตต่อไป

14) หลักความสำคัญของชุมชน ชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ การเรียนรู้มิได้เกิดขึ้นเฉพาะภายในโรงเรียนหรือทุกคน ไม่จำกัดเฉพาะบุคคลในวัยเรียนเท่านั้น สถานศึกษาเท่านั้น แต่สามารถเกิดขึ้นได้จากแหล่งต่างๆ ภายในชุมชน เช่น ที่บ้าน ที่ทำงาน สถาบันศาสนา หน่วยงานต่างๆ องค์กรท้องถิ่น ห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนชน แหล่งความรู้เหล่านี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของบุคคลอย่างต่อเนื่องยาวนาน เพราะฉะนั้นจึงเป็นแหล่งที่จะให้ความรู้ให้การศึกษาตลอดชีวิตได้อย่างมีคุณค่า

15) หลักการมีส่วนร่วม การศึกษาตลอดชีวิตมีโอกาสประสบความสำเร็จได้ โดยการดำเนินงานของเพียงหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งความร่วมมือของสถาบันการศึกษา แหล่งความรู้ ผู้ส่งเสริมการเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนกระทั่งองค์กรในชุมชนและตัวประชาชนเองให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดและส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

นอกจากนี้ การศึกษาตลอดชีวิตประกอบด้วยหลักการสำคัญ 7 ประการ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2543: 8-9) ดังนี้

1. หลักการบูรณาการและความเชื่อมโยงอย่างต่อเนื่องของการศึกษาในระบบโรงเรียน นอกกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ตลอดช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย

2. หลักความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา โดยส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย ได้มีโอกาสเลือกศึกษาหาความรู้ตามศักยภาพและความต้องการของตน การศึกษาควรเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนทุกคน

3. หลักการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยจัดเนื้อหาและกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับพื้นฐาน และความสนใจของผู้เรียนของตนเองได้

4. หลักการศึกษาเพื่อชีวิต โดยเน้นการศึกษาที่บูรณาการการเรียนรู้เข้ากับวิถีชีวิตของผู้เรียน และสภาพชุมชน สามารถนำความรู้ไปใช้การพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของตน เป็นการจัดการศึกษาที่กลมกลืนกับวิถีชีวิตของผู้เรียน

5. หลักการเรียนรู้เพื่อคิดเป็นและแก้ปัญหาเป็น โดยส่งเสริมกระบวนการวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหา บนพื้นฐานของข้อมูลและเหตุผล

6. หลักการกระจายอำนาจ โดยให้ผู้เรียน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วม เน้นการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้ชุมชนท้องถิ่น

7. หลักการยืดหยุ่นและความหลากหลาย เพื่อมุ่งให้การศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และตอบสนองความต้องการด้านการเรียนรู้ของประชาชนอย่างกว้างขวาง

กล่าวโดยสรุป การศึกษาตลอดชีวิตจะต้องมีการการบูรณาการและความเชื่อมโยงอย่างต่อเนื่องของการศึกษาในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย มีความยืดหยุ่น ความหลากหลาย เสมอภาค ครอบคลุม เพื่อส่งเสริมให้ทุกคนได้มีโอกาสเลือกเรียนรู้ตามศักยภาพ ความถนัด ความสนใจ และความต้องการของตน

2.4 การจัดการศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิตเป็นรูปแบบของการเรียนรู้ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของมนุษย์ทุกคน นับตั้งแต่วัยแรกเกิดจนกระทั่งเสียชีวิต การศึกษาตลอดชีวิตจึงเป็นสิ่งที่มีความคู่กับสังคมมนุษย์ เป็นการศึกษาของทุกคนตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจากเด็กถึงวัยชรา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (และแก้ไขเพิ่มเติม 2545) ได้กล่าวถึงระบบการศึกษาในมาตรา 15 ว่า การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546: 6) โดยอธิบายไว้ว่า

1. การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

2. การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

3. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ

ทั้งนี้ สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้ง 3 รูปแบบก็ได้ ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน

การศึกษาตลอดชีวิตมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เป็นการศึกษาที่ผสมกลมกลืนไปกับวิถีการดำเนินชีวิต เพื่อพัฒนาบุคคลในทุกช่วงอายุ ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ให้มีความรู้พื้นฐานที่เพียงพอสำหรับการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพให้มีความรู้และทักษะในการคิดวิเคราะห์ การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ การแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการแสวงหา และเพิ่มพูนความรู้ได้อย่างต่อเนื่อง เลือกรับความรู้ข้อมูลข่าวสารและนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม ปรับตัว ดูแลสุขภาพที่ถูกต้องและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ในทุกช่วงชีวิต และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยมีจุดหมายเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในช่วงต่างๆ ของชีวิต จำเป็นต้องบูรณาการการเรียนรู้ทั้งในโรงเรียน นอกโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ทุกภาคส่วนในสังคมจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เช่น ห้างสมุด พิพิธภัณฑ์ วัด สถานประกอบการ ที่ทำงาน ชุมชน ตลอดจนสถาบันทางการศึกษา องค์กรต่างๆ อาสาสมัคร เป็นต้น ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมการศึกษาของแต่ละสถาบัน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ตลอดจนสนองความต้องการเรียนรู้ของบุคคลวัยต่างๆ โดยต้องยึดหลักแห่งความเสมอภาค ยืดหยุ่นหลากหลาย ปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ ความเหมาะสม และสามารถสนองความต้องการของผู้เรียนทุกระดับ

เนื่องจากการศึกษาตลอดชีวิตเป็นภาพรวมและครอบคลุมการศึกษาทุกรูปแบบ ดังนั้น ความมุ่งหมายของการศึกษาทุกรูปแบบและแสดงถึงเจตจำนงของการจัดการศึกษาในองค์รวมด้วย เมื่อพิจารณาถึงประสบการณ์ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศต่างๆ จะเห็นได้ว่าแต่ละประเทศมีจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตที่สอดคล้องกัน (สนอง โลหิตวิเศษ. 2544) คือ

1. มุ่งให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกสาขาอาชีพ ทุกฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีสิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมกัน
2. เพื่อให้ประชาชนได้รับโอกาสทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับความ ต้องการโดยศึกษาได้ทุกเวลา ทุกสถานที่
3. เพื่อให้หน่วยของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดและส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต
4. เพื่อให้ประชาชนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ เหมาะสมกับสภาพการณ์ และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพื่อให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม และประเทศชาติได้อย่างมีคุณค่า สำหรับประเทศไทยที่ได้ยึดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนเป็นหลักในการจัดการศึกษาของประเทศ ก็ได้กำหนดความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาว่า ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

การศึกษาและการเรียนรู้ ในขณะที่ก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 มีรูปแบบที่หลากหลาย โดยครอบคลุม การเรียนรู้ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยชรา อย่างไรก็ตาม กรรมาธิการนานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษ ที่ 21 แห่งยูเนสโก ได้จัดทำหนังสือรายงานเรื่อง "Learning: The Treasure Within" รายงานต่อองค์การ ยูเนสโก เมื่อปี ค.ศ. 1995 ซึ่งกล่าวถึง “สี่เสาหลักทางการศึกษา” คือการศึกษา ตลอดชีวิตนั้นอาศัย หลักสำคัญ 4 ประการคือ การเรียนเพื่อรู้ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน และการเรียนรู้เพื่อชีวิต (ประเสริฐ บุญเรือง. 2555: 3-4) มีรายละเอียดดังนี้

1. การเรียนเพื่อรู้ โดยผสมผสานความรู้ทั่วไปที่กว้างขวางเพียงพอเข้ากับโอกาสที่จะศึกษา บางวิชาอย่างละเอียดลึกซึ้ง การเรียนเพื่อรู้ หมายถึง การฝึกฝนในวิธีเรียนรู้เพื่อจะได้ดึงท่วงประโยชน์ จากการศึกษามาจนตลอดชีวิต

2. การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง เพื่อจะได้ไม่เพียงแต่มีความชำนาญทางด้านวิชาชีพเท่านั้น แต่จะต้องสามารถรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ และปฏิบัติงานเป็นหมู่คณะ ซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยอาศัย ประสบการณ์ต่างๆ ทางสังคมและในการประกอบอาชีพ อาจเป็นการเรียนรู้นอกระบบ โรงเรียนจาก สภาพในท้องถิ่นหรือประเทศนั้นๆ หรืออาจเป็นการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนโดยใช้หลักสูตรซึ่งประกอบด้วย การเรียนในภาคทฤษฎีสลับกับการฝึกปฏิบัติงาน

3. การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน เป็นการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจผู้อื่นและตระหนักว่ามนุษย์เรา จะต้องพึ่งพาอาศัยกัน ดำเนินโครงการร่วมกันและเรียนรู้วิธีแก้ปัญหาข้อขัดแย้งต่างๆ โดยชี้ให้เห็นว่า ความหลากหลาย ความเข้าใจอันดีต่อกัน และสันติภาพ มีคุณค่าควรจะรักษาไว้

4. การเรียนรู้เพื่อชีวิต เพื่อจะได้สามารถปรับปรุงบุคลิกภาพของตนได้ดีขึ้น ดำเนินงานต่างๆ โดยอิสระยิ่งขึ้น มีดุลยพินิจและความรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น ในการจัดการศึกษาจะต้อง ให้ครอบคลุมทุกด้าน คือ ความจำ การใช้เหตุผล ความซาบซึ้งในสุนทรภาพ สมรรถนะทางร่างกาย และทักษะในการสื่อสารกับผู้อื่น

กล่าวโดยสรุป การศึกษาตลอดชีวิตมุ่งให้ทุกคนได้รับโอกาสทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการ สามารถศึกษาเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ โดยอาศัยหลักสำคัญ 4 ประการ คือ การเรียนเพื่อรู้ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน และการเรียนรู้เพื่อชีวิต เพื่อให้สามารถพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

ตอนที่ 3 ตัวบ่งชี้ทางการศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ทางการศึกษาตามประเด็น ดังนี้

3.1 ความหมายของตัวบ่งชี้ (Indicator)

คำว่า “Indicator” ในภาษาไทยค่อนข้างจะมีการใช้คำที่แตกต่างหลากหลาย เช่น ตัวบ่งชี้ ตัวชี้วัด ดัชนี ตัวชี้้นำ ตัวชี้ เครื่องชี้ เครื่องชี้วัด เป็นต้น ซึ่งคำเหล่านี้ถูกใช้เพื่อวิเคราะห์เกี่ยวกับสภาพการณ์ หรือสภาวะการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินงาน ผลผลิตหรือ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น สำหรับผู้วิจัยขอใช้คำว่า “ตัวบ่งชี้” ซึ่งเป็นคำกลางๆ ในการสื่อความหมาย สำหรับคำว่า “Indicator” นั้นมีผู้ให้คำนิยามไว้หลากหลาย เช่น

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2551: 6-7) ให้ความหมายไว้ว่า ตัวบ่งชี้ หมายถึง ตัวแปรหรือองค์ประกอบที่มีค่าแสดงถึงลักษณะหรือปริมาณของสภาพที่ต้องการศึกษาเฉพาะจุดหรือช่วงเวลาหนึ่ง ค่าของตัวบ่งชี้ระบุ/บ่งบอกถึงสภาพที่ต้องการศึกษาเป็นองค์รวมอย่างกว้างๆ แต่มีความชัดเจนเพียงพอที่จะใช้ในการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อประเมินสภาพที่ต้องการศึกษาได้ และใช้ในการเปรียบเทียบระหว่างจุดหรือช่วงเวลาที่แตกต่างกันเพื่อให้ทราบถึงเปลี่ยนแปลงของสภาพที่ต้องการศึกษาได้

ศิริชัย กาญจนวาสี (2550: 82) ให้ความหมายไว้ว่า ตัวบ่งชี้ หมายถึง ตัวประกอบ ตัวแปร หรือค่าที่สังเกตได้ ซึ่งใช้บ่งชี้บอกสถานภาพหรือสะท้อนลักษณะดำเนินงานหรือผลการดำเนินงาน

อ่องจิต เมธยะประสาท (2550: 57) ให้ความหมายไว้ว่า ตัวบ่งชี้ หมายถึง ตัวแปรหรือสารสนเทศที่เป็นข้อความที่บ่งบอกถึงสภาวะหรือสภาพการณ์ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เพื่อให้เกิดค่าหรือคุณค่าที่สามารถชี้ให้เห็นลักษณะของสภาพการดำเนินงานหรือผลการดำเนินงานนั้นๆ

วันเพ็ญ ผ่องกาย (2550: 16) ให้ความหมายไว้ว่า ตัวบ่งชี้ หมายถึง ตัวแปรประกอบหรือองค์ประกอบที่มีค่าแสดงถึงลักษณะหรือปริมาณของระบบการดำเนินงานส่วนใดส่วนหนึ่งในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งเป็นสารสนเทศที่บ่งบอกสภาวะหรือสภาพการณ์ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งที่เรานสนใจ ซึ่งการนำตัวแปรหรือข้อเท็จจริงต่างๆ มาสัมพันธ์กันเพื่อให้เกิดคุณค่าจะสะท้อนให้เห็นสภาพการณ์ที่ต้องการศึกษาโดยรวม

จอห์นสโตน (Johnstone. 1981: 6) ให้ความหมายไว้ว่า ตัวบ่งชี้ หมายถึง สารสนเทศที่บ่งบอกปริมาณเชิงสัมพันธ์หรือสภาวะของสิ่งที่มุ่งวัดในเวลาใดเวลาหนึ่งโดยไม่จำเป็นต้องบ่งบอกสภาวะที่จริงหรือชัดเจน แต่บ่งบอกหรือสะท้อนภาพของสถานการณ์ที่เราสนใจเข้าไปตรวจสอบอย่างกว้างๆ หรือให้ภาพเชิงสรุปโดยทั่วไปซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ในอนาคต

ฮอปกินส์ และลีคส์ (Hopkins; & Leask. 1992: 140) ให้ความหมายไว้ว่า ตัวบ่งชี้เป็นข้อความที่เปรียบเทียบความสำเร็จในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งตัวบ่งชี้นี้สามารถนำมาวัดและตรวจสอบได้ ตัวบ่งชี้ยังมีประโยชน์ต่อการตั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ทำให้เข้าใจวัตถุประสงค์ได้ง่ายขึ้น การสร้างตัวบ่งชี้ควรทำให้แคบลง ทั้งนี้ ตัวบ่งชี้จะต้องเป็นทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

เบอร์สตัน โอค และกิลตัน (Burnstein, Oakes; & Guiton. 1992: 45) ให้ความหมายไว้ว่า ตัวบ่งชี้ หมายถึง ค่าสถิติที่ให้สารสนเทศเกี่ยวกับสถานะ คุณภาพ หรือผลการปฏิบัติของระบบการศึกษา ซึ่งอาจเป็นค่าสถิติเฉพาะเรื่องหรือค่าสถิติรวม โดยจะต้องมีเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการตัดสินใจ นอกจากนี้ ยังจะต้องให้สารสนเทศที่สอดคล้องกับคุณลักษณะที่ต้องการจะวัดด้วย

Chambers 21th Century Dictionary (2004: 688) ให้ความหมายตัวบ่งชี้ไว้ 2 ความหมาย คือ 1) เครื่องมือหรือมาตรวัดที่แสดงระดับของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง 2) สิ่งบ่งบอกเงื่อนไขหรือสถานการณ์ที่แสดงให้เห็นหรือบ่งชี้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง

Oxford Advanced Learner's Dictionary (2005: 790) ให้ความหมายไว้ว่า ตัวบ่งชี้ หมายถึง สิ่งที่บ่งบอกว่าสิ่งนั้นเป็นอย่างใดหรือสถานการณ์กำลังจะเปลี่ยนไปอย่างไร

Collin GOBUILD Advanced Learner's Dictionary (2006: 738) ให้ความหมายไว้ว่า ตัวบ่งชี้ หมายถึง เครื่องมือที่ใช้วัดคุณค่าซึ่งจะทำให้เราได้ว่าสิ่งนั้นมีคุณลักษณะเป็นอย่างไร

จากความหมายของตัวบ่งชี้ที่มีผู้ให้ความหมายไว้ข้างต้น พอสรุปได้ว่า “ตัวบ่งชี้” หมายถึง ตัวแปรหรือองค์ประกอบที่บ่งบอกสภาพ คุณลักษณะ หรือทิศทางของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ต้องการวัด เพื่อสะท้อนลักษณะการดำเนินงานหรือผลการดำเนินงานในเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ หากมีการวัดในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน

3.2 ลักษณะของตัวบ่งชี้

ตัวบ่งชี้เป็นเครื่องชี้วัดสิ่งที่ดำเนินงานและต้องการให้บรรลุผล และเป็นเครื่องมือประกอบการกำหนดกรอบนโยบายการบริหารและการพัฒนา ใช้เป็นสิ่งที่บ่งบอกสภาพการดำเนินงาน ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการบริหารจัดการและการบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย เป็นเครื่องมือติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานแสดงถึงความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค จุดอ่อน และจุดแข็งของหน่วยงาน อีกทั้งเป็นการกำกับควบคุมการทำงานให้มีทิศทางและสามารถตรวจสอบการดำเนินงานได้ตลอดเวลา อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนด

ลักษณะของตัวบ่งชี้ที่ดีควรมีคุณสมบัติสำคัญ (ศิริชัย กาญจนวาสี. 2550: 82) ดังนี้

1. ความตรง (Validity)

ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องบ่งชี้ได้ตามคุณลักษณะที่ต้องการวัดอย่างถูกต้องแม่นยำ ซึ่งตัวบ่งชี้ที่สามารถบ่งชี้ได้แม่นยำ ตรงตามคุณลักษณะที่มุ่งวัดนั้นมีลักษณะดังนี้

1.1 มีความตรงประเด็น (Relevant) ตัวบ่งชี้ต้องชี้วัดได้ตรงประเด็น มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับคุณลักษณะที่มุ่งวัด

1.2 ความเป็นตัวแทน (Representative) ตัวบ่งชี้ต้องมีความเป็นตัวแทนคุณลักษณะที่มุ่งวัด หรือมีมุมมองที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะที่มุ่งวัดอย่างครบถ้วน

2. ความเที่ยง (Reliability)

ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องบ่งชี้คุณลักษณะที่มุ่งวัดได้อย่างน่าเชื่อถือ คงเส้นคงวา หรือบ่งชี้ได้คงที่เมื่อทำการวัดซ้ำในช่วงเวลาเดียวกัน ตัวบ่งชี้ที่สามารถชี้ได้อย่างคงเส้นคงวา เมื่อทำการวัดซ้ำนั้นมีลักษณะดังนี้

2.1 ความเป็นปรนัย (Objectivity) ตัวบ่งชี้ต้องชี้วัดได้อย่างเป็นปรนัย การตัดสินใจเกี่ยวกับค่าของตัวบ่งชี้ควรขึ้นอยู่กับสภาวะที่เป็นอยู่หรือคุณสมบัติของสิ่งนั้นมากกว่าที่จะขึ้นอยู่กับความรู้สึกตามอัตวิสัย เช่น การรับรู้ประสิทธิภาพของหลักสูตรกับอัตราการสำเร็จการศึกษาตามระยะเวลาของหลักสูตร ต่างเป็นตัวบ่งชี้ตัวหนึ่งของคุณภาพหลักสูตร แต่อัตราการสำเร็จการศึกษาตามระยะเวลาของหลักสูตรจะเป็นตัวบ่งชี้ที่วัดได้อย่างมีความเป็นปรนัยมากกว่าการรับรู้ประสิทธิภาพของหลักสูตร

2.2 มีความคลาดเคลื่อนต่ำ (Minimum Error) ตัวบ่งชี้ต้องชี้วัดได้อย่างมีความคลาดเคลื่อนต่ำ ค่าที่ได้จะต้องมาจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เช่น คะแนนผลสัมฤทธิ์จากการทดสอบกับคะแนนผลสัมฤทธิ์จากการตอบตามปฏิริยาหรือสังเกตอย่างไม่เป็นทางการต่างเป็นตัวบ่งชี้ตัวหนึ่งของความสำเร็จของการฝึกอบรม แต่คะแนนผลสัมฤทธิ์จากการทดสอบจะเป็นตัวบ่งชี้ที่น่าเชื่อถือหรือมีความคลาดเคลื่อนจากการวัดต่ำกว่า

3. ความเป็นกลาง (Neutrality)

ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องบ่งชี้ด้วยความเป็นกลางปราศจากความลำเอียง (Bias) ไม่น้อมเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ชี้นำโดยการเน้นการบ่งชี้เฉพาะลักษณะความสำเร็จหรือความล้มเหลว หรือความไม่ยุติธรรม

4. ความไว (Sensitivity)

ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องมีความไวต่อคุณลักษณะที่มุ่งวัด สามารถแสดงความผันแปรหรือความแตกต่างระหว่างหน่วยวิเคราะห์ได้อย่างชัดเจน โดยตัวบ่งชี้จะต้องมีมาตรวัดและหน่วยวัดที่มีความละเอียดเพียงพอ เช่น ตัวบ่งชี้ระดับการปฏิบัติไม่ควรมีความผันแปรที่แคบ เช่น ไม่ปฏิบัติ (0) และปฏิบัติ (1) แต่ควรมีระดับของการปฏิบัติที่มีการระบุความแตกต่างของคุณภาพอย่างกว้างขวางและชัดเจน เช่น ระดับ 0 ถึง 10 เป็นต้น

5. สะดวกในการนำไปใช้ (Practicality)

ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องสะดวกในการนำไปใช้ ใช้ได้ดีและได้ผลโดยมีลักษณะดังนี้

5.1 เก็บข้อมูลง่าย (Availability) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องสามารถนำไปใช้วัดหรือเก็บข้อมูลได้สะดวก สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลจากการตรวจ นับ วัด หรือสังเกตได้ง่าย

5.2 แปลความหมายง่าย (Interpretability) ตัวบ่งชี้ที่ดีควรให้ค่าการวัดที่มีจุดสูงสุดและต่ำสุด เข้าใจง่ายและสามารถสร้างเกณฑ์ตัดสินคุณภาพได้ง่าย

นอกจากนี้ จอห์นสโตน (Johnstone. 1981: 6) ได้สรุปลักษณะของตัวบ่งชี้ไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. ตัวบ่งชี้ไม่จำเป็นต้องชี้บอกลักษณะต่างๆ หรือบ่งบอกลักษณะต่างๆ ได้อย่างแม่นยำ ตัวบ่งชี้เป็นเพียงตัวบ่งบอกหรือบ่งชี้สิ่งต่างๆ ในลักษณะของการประมาณ อาจจะมากกว่าหรือน้อยกว่าความเป็นจริงบ้าง

2. ตัวบ่งชี้ประกอบด้วยตัวแปรหลายๆ ตัวที่มีส่วนเกี่ยวข้องกัน เพื่อที่จะบ่งบอกหรือบ่งชี้ให้เห็นถึงลักษณะกว้างๆ ของสภาพการณ์ของระบบนั้นๆ

3. ตัวบ่งชี้ปริมาณของสิ่งใดควรกำหนดในลักษณะปริมาณหรือคิดเป็นค่าตัวเลขได้ ไม่ใช่กำหนดในลักษณะการบรรยายข้อความล้วนๆ

4. ตัวบ่งชี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาหนึ่งหรือระยะหนึ่ง ซึ่งอาจจะในช่วงระยะเวลาใดก็ได้ ขึ้นอยู่กับความไวของการผันแปรของระบบที่นำมากำหนดตัวบ่งชี้

5. ตัวบ่งชี้ควรต้องพัฒนาจากการรวบรวมอย่างเป็นระบบด้วยวิธีการศึกษาวิจัย เพราะจะทำให้ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นมีความน่าเชื่อถือ

จากลักษณะของตัวบ่งชี้ดังกล่าว สรุปได้ว่า ตัวบ่งชี้ที่ดีควรเป็นตัวบ่งชี้ที่มีความตรง สามารถใช้วัดได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ตรงประเด็น และเป็นตัวแทนคุณลักษณะที่ต้องการวัดได้ครบถ้วน มีความเที่ยงสามารถบ่งชี้ได้อย่างมั่นคงหากใช้วัดซ้ำในช่วงเวลาเดียวกัน ความเป็นกลางไม่นำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มีความไวต่อคุณลักษณะที่มุ่งวัด และจะต้องมีความสะดวกในการนำไปใช้ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ล้วนมีผลต่อการวัดที่สามารถบ่งบอกถึงสภาพการณ์ ทิศทาง หรือผลการดำเนินงาน ตลอดจนปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานได้

3.3 ประเภทของตัวบ่งชี้

นักการศึกษาได้แบ่งประเภทของตัวบ่งชี้ไว้แตกต่างกันตามเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดแยกประเภทกรณีจัดแยกตามวิธีและเกณฑ์ที่ใช้สามารถแบ่งได้เป็น 7 แบบ (นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2551: 7-8; อ้างอิงจาก Johnstone. 1981; Nardo; et al. 2005 และสำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2545) ดังนี้

1. การจัดแยกประเภทตามทฤษฎีระบบ แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1.1 ตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยนำเข้า (Input Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่แสดงถึงปัจจัยป้อนระบบการศึกษา เช่น ร้อยละของนักเรียนหญิงระดับประถมศึกษา ความเสมอภาคของการเข้ารับการศึกษา

1.2 ตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการ (Process Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่แสดงถึงวิธีการดำเนินงานขั้นตอนต่างๆ ในระบบการศึกษา เช่น ร้อยละของนักเรียนหญิงมัธยมศึกษาเทียบกับระดับประถมศึกษา การมีส่วนร่วมของสตรีในการจัดการศึกษา

1.3 ตัวบ่งชี้ด้านผลผลิต (Output Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่แสดงผลลัพธ์ ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษา เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียน ความพึงพอใจต่อระบบการศึกษา

2. การจัดแยกประเภทตามลักษณะนิยามของตัวบ่งชี้ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.1 ตัวบ่งชี้แบบอัตนัย (Subjective Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่ใช้ในกรณีที่นักวิชาการมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษาไม่มากนัก หรือใช้ในสถานการณ์ที่มีการให้นิยามตัวบ่งชี้ไว้หลวมๆ ยังไม่ชัดเจน นักวิชาการต้องใช้วิจารณญาณพิจารณาตัดสินใจ

2.2 ตัวบ่งชี้แบบปรนัย (Objective Indicator) เป็นตัวบ่งชี้ที่มีการให้นิยามไว้ชัดเจนและไม่มีส่วนที่ต้องใช้วิจารณญาณของนักวิชาการแต่อย่างใด ตัวบ่งชี้ประเภทนี้มักใช้ในการประเมินการติดตาม และการเปรียบเทียบระบบการศึกษาที่เป็นการศึกษาในระดับนานาชาติ

3. การจัดแยกประเภทตามวิธีการสร้าง แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

3.1 ตัวบ่งชี้ตัวแทน (Representative Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่สร้างขึ้นจากตัวแปรเพียงตัวเดียวให้เป็นตัวแทนตัวแปรอื่นๆ ที่บอกลักษณะหรือปริมาณของสภาพที่ต้องการศึกษาได้ เช่น อัตราการไม่รู้หนังสือ ตัวบ่งชี้ประเภทนี้ใช้กันมากในการวิจัย การวางแผน และการบริหารการศึกษาในระยะแรกๆ แต่ปัจจุบันนี้ใช้กันน้อยลง เนื่องจากตัวบ่งชี้ประเภทนี้มีความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นต่ำ เนื่องจากการใช้ตัวบ่งชี้เพียงตัวเดียวแสดงลักษณะสิ่งที่ต้องการศึกษา

3.2 ตัวบ่งชี้แยก (Disaggregative Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่มีสถานะคล้ายกับตัวแปรหรือตัวบ่งชี้ย่อย โดยที่ตัวบ่งชี้ย่อยแต่ละตัวเป็นอิสระต่อกัน และบ่งชี้ลักษณะหรือปริมาณของสภาพที่ต้องการศึกษาเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว การที่จะบ่งชี้สภาพองค์รวมจะต้องใช้ตัวบ่งชี้ย่อยทุกตัวรวมกันทั้งหมด การวิเคราะห์และนำเสนอตัวบ่งชี้ประเภทนี้จึงค่อนข้างยุ่งยากและเสียเวลา เนื่องจากตัวบ่งชี้ทั้งหมดมีตัวบ่งชี้ย่อยจำนวนมาก และยังเป็นปัญหาด้วยตัวบ่งชี้ย่อยมีความสัมพันธ์กัน จึงเป็นการบ่งชี้ลักษณะที่ซ้ำซ้อนกัน

3.3 ตัวบ่งชี้ประกอบ (Composite Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่เกิดจากการรวมตัวแปรหลาย ๆ ตัวเข้าด้วยกัน โดยให้น้ำหนักความสำคัญของตัวแปรตามที่เป็นจริง ตัวบ่งชี้ชนิดนี้ให้สารสนเทศที่มีคุณค่า มีความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นสูงกว่าตัวบ่งชี้สองประเภทแรก จึงเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการศึกษา การกำกับ ติดตามดูแล และการประเมินผลการศึกษา และเป็นที่ยอมรับใช้กันมากในปัจจุบัน

4. การจัดแยกประเภทตามลักษณะตัวแปรที่ใช้สร้างตัวบ่งชี้ กล่าวคือ ลักษณะตัวแปรที่นำมาสร้างตัวบ่งชี้ทางการศึกษามีลักษณะแตกต่างกัน ซึ่งแบ่งได้หลายประเภทตามเกณฑ์ในการแบ่ง ดังนั้นการจัดแยกประเภทตัวบ่งชี้การศึกษาจึงแบ่งได้หลายวิธีตามลักษณะการแบ่งประเภทของตัวแปร ซึ่งการจัดแยกประเภทที่สำคัญมี 3 วิธี คือ

วิธีแรก คือ การจัดแยกประเภทตัวบ่งชี้การศึกษาตามระดับการวัดของตัวแปร ซึ่งวิธีนี้จัดแยกเป็น 4 ประเภท คือ ตัวบ่งชี้นามบัญญัติ (Nominal Indicators) ตัวบ่งชี้เรียงอันดับ (Ordinal Indicators) ตัวบ่งชี้ช่วงขนาด (Interval Indicators) และตัวบ่งชี้อัตราส่วน (Ratio Indicators) ถ้าตัวบ่งชี้การศึกษาสร้างจากตัวแปรระดับใด ตัวบ่งชี้การศึกษาที่ได้จะมีระดับการวัดตามตัวแปรนั้นด้วย โดยทั่วไปตัวบ่งชี้การศึกษานิยมใช้กันมาก ได้แก่ ตัวบ่งชี้ช่วงขนาด ตัวบ่งชี้อัตราส่วน และตัวบ่งชี้เรียงอันดับ

วิธีที่สอง คือ การจัดแยกประเภทตัวบ่งชี้การศึกษาตามประเภทของตัวแปร วิธีนี้จัดแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ ตัวบ่งชี้สต็อก (Stock Indicators) ซึ่งแสดงถึงสถานะหรือปริมาณของระบบการศึกษา ณ จุดเวลาจุดใดจุดหนึ่ง และตัวบ่งชี้การเคลื่อนไหว (Flows Indicators) แสดงถึงสถานะที่เป็นพลวัตรในระบบการศึกษา ณ ช่วงเวลาใดช่วงหนึ่ง

วิธีที่สาม คือ การจัดแยกประเภทตามคุณสมบัติทางสถิติของตัวแปร วิธีนี้จัดแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ ตัวบ่งชี้เกี่ยวกับการแจกแจง (Distributive Indicators) สร้างจากเป็นตัวบ่งชี้ที่เป็นค่าสถิติบอกลักษณะการกระจายของข้อมูล เช่น สัมประสิทธิ์การกระจาย (Coefficient of Variation) ดัชนีจินี (Gini's index) และตัวบ่งชี้ไม่เกี่ยวกับการแจกแจง (Non – Distributive Indicators) สร้างจากตัวบ่งชี้ที่เป็นปริมาณหรือเป็นค่าสถิติบอกลักษณะค่ากลาง เช่น ค่าเฉลี่ย มัธยฐาน หรือค่าสถิติประเภทร้อยละ อัตราส่วนของตัวแปร เป็นต้น

5. การจัดแยกประเภทตามลักษณะค่าของตัวบ่งชี้ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

5.1 ตัวบ่งชี้สมบูรณ์ (Absolute Indicators) หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ค่าของตัวบ่งชี้บอกปริมาณที่แท้จริงและมีความหมายในตัวเอง เช่น จำนวนวิทยาลัย มหาวิทยาลัย จำนวนอาจารย์ นิสิตนักศึกษา เป็นต้น

5.2 ตัวบ่งชี้สัมพัทธ์หรือตัวบ่งชี้อัตราส่วน (Relative or Ratio Indicators) หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ค่าของตัวบ่งชี้เป็นปริมาณเทียบกับค่าอื่น เช่น จำนวนนักศึกษาต่ออาจารย์ สัดส่วนของอาจารย์วุฒิปริญญาเอก เป็นต้น

ทั้งนี้ การเลือกใช้ตัวบ่งชี้ทั้งสองประเภทนี้มีเงื่อนไขที่สำคัญ คือ ตัวบ่งชี้สมบูรณ์ใช้เปรียบเทียบได้เฉพาะระบบที่มีขนาดหรือศักยภาพเท่าเทียมกัน ถ้าเป็นระบบที่มีขนาดหรือศักยภาพต่างกันควรใช้ตัวบ่งชี้สัมพัทธ์ในการเปรียบเทียบ

6. การจัดแยกประเภทตามฐานการเปรียบเทียบในการแปลความหมาย ในกระบวนการสร้างตัวบ่งชี้ต้องมีการกำหนดนิยาม และเกณฑ์ที่ใช้ ตลอดจนการแปลความหมาย แบ่งได้เป็น 3 ประเภทคือ

6.1 ตัวบ่งชี้อิงกลุ่ม (Norm-referenced Indicators) หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่มีการแปลความหมายเทียบกับกลุ่ม

6.2 ตัวบ่งชี้อิงเกณฑ์ (Criterion-referenced Indicators) หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่มีการแปลความหมายเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

6.3 ตัวบ่งชี้อิงตน (Self-referenced Indicators) หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่มีการแปลความหมายเทียบกับสภาพเดิม ณ จุดหรือช่วงเวลาที่แตกต่างกัน

7. การจัดแยกประเภทตามลักษณะการใช้ประโยชน์ กล่าวคือ สารสนเทศเกี่ยวกับสภาพของระบบการศึกษาในรูปตัวบ่งชี้การศึกษา ที่นำไปใช้ในกระบวนการบริหารจัดการและการพัฒนาการศึกษา โดยเฉพาะในด้านการวางแผน การกำกับติดตาม และประเมินผลการศึกษา นั้น สามารถนำไปใช้ประโยชน์ใน 2 ลักษณะ คือ การใช้ประโยชน์เพื่อบรรยายสภาพของระบบการศึกษา และการใช้ประโยชน์เพื่อทำนายหรือพยากรณ์ปรากฏการณ์ทางการศึกษาด้านอื่นๆ ดังนั้น การจัดแยกประเภทตัวบ่งชี้ตามลักษณะการใช้ตัวบ่งชี้จึงแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ตัวบ่งชี้แสดงความหมาย (Expressive Indicators) และตัวบ่งชี้ทำนาย (Predictive Indicators)

จากการศึกษาข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า ตัวบ่งชี้สามารถจัดแยกประเภทได้หลายแบบขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดแยกประเภท ได้แก่ การจัดแยกประเภทตามทฤษฎีระบบ การจัดแยกประเภทตามลักษณะนิยามของตัวบ่งชี้ การจัดแยกประเภทตามวิธีการสร้าง การจัดแยกประเภทตามลักษณะตัวแปรที่ใช้สร้างตัวบ่งชี้ การจัดแยกประเภทตามลักษณะค่าของตัวบ่งชี้ การจัดแยกประเภทตามฐานการเปรียบเทียบในการแปลความหมาย การจัดแยกประเภทตามลักษณะการใช้ประโยชน์ อย่างไรก็ตาม การวิจัยนี้ผู้วิจัยเลือกใช้การจัดแยกประเภทตามทฤษฎีระบบ ซึ่งแบ่งเป็น 3 องค์ประกอบหลัก คือ ตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยนำเข้า (Input Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่แสดงถึงปัจจัยป้อนของระบบการศึกษา ตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการ (Process Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่แสดงถึงวิธีการดำเนินงานและขั้นตอนต่างๆ และตัวบ่งชี้ด้านผลผลิต (Output Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่แสดงผลลัพธ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากระบบการศึกษา

จากการศึกษาข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า ตัวบ่งชี้สามารถจัดแยกประเภทได้หลายแบบขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดแยกประเภท ได้แก่ การจัดแยกประเภทตามทฤษฎีระบบ การจัดแยกประเภทตามลักษณะนิยามของตัวบ่งชี้ การจัดแยกประเภทตามวิธีการสร้าง การจัดแยกประเภทตามลักษณะตัวแปรที่ใช้สร้างตัวบ่งชี้ การจัดแยกประเภทตามลักษณะค่าของตัวบ่งชี้ การจัดแยกประเภทตามฐานการเปรียบเทียบในการแปลความหมาย การจัดแยกประเภทตามลักษณะการใช้ตัวบ่งชี้ อย่างไรก็ตาม

ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยเลือกใช้การจัดแยกประเภทตามทฤษฎีระบบ ซึ่งแบ่งเป็น 3 องค์ประกอบหลัก คือ ตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยนำเข้า (Input Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่แสดงถึงปัจจัยป้อนของระบบการศึกษา ตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการ (Process Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่แสดงถึงวิธีการดำเนินงานและขั้นตอนต่างๆ และตัวบ่งชี้ด้านผลผลิต (Output Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่แสดงผลลัพธ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากระบบการศึกษา

3.4 ประโยชน์ของตัวบ่งชี้ทางการศึกษา

จอห์นสโตน (Johnstone. 1981: 6-13) กล่าวถึงประโยชน์ของตัวบ่งชี้ไว้ ดังนี้

1. การกำหนดนโยบาย (The statement policy) เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและให้ความหมายที่ดีกว่าว่าจะอะไรจะเกิดขึ้นในระบบและประเมินสภาพได้ว่า อะไรของระบบที่ทำได้สำเร็จ ซึ่งมีความเฉพาะเจาะจงและต้องทำให้การเปลี่ยนแปลงในระบบนั้นสามารถวัดได้และทำได้สำเร็จจาก แผนงานและความคาดหวังผลลัพธ์ ตัวอย่างเช่น เพื่อส่งเสริมการประสานงานในระบบอุดมศึกษาที่บ่งบอกถึง การศึกษาสอดคล้องกับความต้องการและมีมาตรฐานสากลของความเป็นเลิศ เมื่อนำมาจัดทำเป็น แผนเฉพาะเจาะจงและดูว่าอะไรจะเป็นความสำเร็จ ควรอยู่ในสภาพที่มีความแม่นยำว่ามีปริมาณ การเปลี่ยนแปลงเท่าไร และอะไรเป็นระดับที่เป็นปริมาณที่ต้องการให้ไปถึงในปลายทางของแผนงาน ถ้ารายการต่างๆ ที่มีการให้สัญญา แต่ไม่มีการบ่งบอกในแผนผลลัพธ์ก็จะเป็นการให้สัญญาในกระบวนการ วางแผนที่ต้องมีข้อคำถาม ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการใช้ตัวบ่งชี้ในการวัดระดับที่เป็น เป้าหมายของ แผนว่า “สัมฤทธิ์ผล”

2. การกำกับระบบการศึกษา (Monitoring educational system) การเปลี่ยนแปลงการศึกษา เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลของธรรมชาติในระบบการศึกษาหรือเป็นผลของการปฏิบัติที่ เน้นอน การนำตัวบ่งชีมากำกับการเปลี่ยนแปลง จึงต้องให้มองเห็นภาพได้และมักใช้มุมแคบของการ พัฒนา การศึกษา ด้วยวิธีการนำมาเป็นแนวทางใช้การพัฒนาระบบ ที่อาศัยแผนงานและนโยบายมาร่วมกัน จัดทำเป็นตัวบ่งชี้ ซึ่งการใช้ตัวบ่งชี้วัดความครอบคลุม อาจใช้สถิติทั่วไปในรายงานบันทึกเหตุการณ์ที่ จัดเตรียมไว้สำหรับผู้บริหารการศึกษา

3. การวิจัยศึกษาเพื่อพัฒนาระบบ (Researching educational system development) การใช้ตัวบ่งชี้เป็นตัวแทนคุณลักษณะของระบบการศึกษา ในการวิจัยการศึกษามี 2 ชนิด คือ ชนิดแรก ใช้ในการวิเคราะห์ระหว่างประเทศ (Cross-national analysis) มากกว่า เน้นรูปแบบการศึกษาหรือ ความสัมพันธ์ภายในระหว่างสังคมในตัวแปรย่อย และชนิดที่ 2 เป็นการวิจัยศึกษาเกี่ยวกับความยาก ในการใช้ตัวแทนทางคุณลักษณะของระบบการศึกษา โดยวัดการเปลี่ยนแปลงและรูปแบบการพัฒนา ที่เป็นภายในของแต่ละเมือง

4. การจำแนกประเภทของระบบการศึกษา (Classifying educational System) การใช้ตัวบ่งชี้เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าของการดำเนินงานที่มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ การจำแนกประเภทของระบบการศึกษาจะให้ความยุติธรรมอย่างทั่วไวกับกลุ่มที่ใช้ และสามารถทำให้เกิดการจำแนกประเภทได้จากจำนวนจากเหตุผลที่มากมาย ทั้งนักการเมือง นักวิชาการ และนักวางแผนจะให้การพัฒนามากมายกับเมืองต่าง ๆ

ดำน นางลักษณ วีรัชชัย (2545: 31) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์ของตัวบ่งชี้โดยการสังเคราะห์จากแนวคิดของบุคคลต่าง ๆ ประกอบด้วย Johnstone (1981) Blank (1993) Burstein, L. Oakes และ Guiton (1992) สรุปประโยชน์ของตัวบ่งชี้ได้ดังนี้

1. ใช้บรรยายสภาพและลักษณะของระบบการศึกษาได้อย่างแม่นยำเพียงพอที่จะทำให้เข้าใจการทำงานของระบบการศึกษาได้เป็นอย่างดี เปรียบเสมือนการฉายภาพระบบการศึกษา ณ จุดเวลาใดจุดหนึ่ง
2. ใช้ศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงหรือแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาในช่วงเวลาช่วงใดช่วงหนึ่งได้อย่างถูกต้องแม่นยำ เปรียบเสมือนการศึกษาระยะยาว
3. ใช้ศึกษาเปรียบเทียบการศึกษาได้ทั้งที่เป็นการเปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือการเปรียบเทียบระหว่างระบบการศึกษาของประเทศต่างๆ หรือการเปรียบเทียบสภาพระหว่างภูมิภาคในประเทศใดประเทศหนึ่ง

กล่าวโดยสรุป ตัวบ่งชี้มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการศึกษา การกำหนดเป้าหมาย นโยบายทางการศึกษาตลอดจนการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน เนื่องจากสามารถบรรยายสภาพและลักษณะของระบบการศึกษาในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งได้อย่างแม่นยำเพียงพอที่จะทำให้เข้าใจการทำงานของระบบการศึกษาได้เป็นอย่างดี สารสนเทศหรือข้อมูลที่เป็นองค์รวมอย่างกว้างๆ แต่มีความชัดเจนเพียงพอที่จะนำมาใช้ในการเปรียบเทียบการจัดการศึกษาระหว่างสังกัดต่างๆ ซึ่งจะช่วยชี้ให้เห็นถึงปัญหาที่จำเป็นต้องแก้ไขได้

3.5 การพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษา

ในกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่นักวิชาการกำหนดไว้มีลักษณะคล้ายคลึงกัน มีส่วนแตกต่างกันในบางขั้นตอน (นางลักษณ วีรัชชัย, 2551: 27-31; อ้างอิงจาก Blank, 1993; Johnstone, 1981; Burstein, Oakes; & Guiton, 1992; Bottani; & Walberg, 1994; Fitz-Gibbon, 2002) ซึ่งได้สรุปรวมเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการพัฒนาตัวบ่งชี้ 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาตัวบ่งชี้ การนิยามตัวบ่งชี้ การรวบรวมข้อมูล การสร้างตัวบ่งชี้ การตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้ และการนำเสนอรายงาน รายละเอียดแต่ละขั้นตอนมีดังนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์

ขั้นตอนแรกของการพัฒนาตัวบ่งชี้ คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาตัวบ่งชี้ นักวิจัยต้องกำหนดล่วงหน้าว่าจะนำตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ประโยชน์ในเรื่องอะไร และอย่างไร วัตถุประสงค์สำคัญในการพัฒนาตัวบ่งชี้ คือ เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นให้ได้ตัวบ่งชี้ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ที่สำคัญ 3 ประการ คือ การบรรยายสภาพของระบบ การแสดงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของระบบ และการเปรียบเทียบระบบกับเกณฑ์ รวมทั้งเปรียบเทียบระหว่างระบบ

โดยที่ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ต่างกัน มีลักษณะแตกต่างกัน เช่น ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นเพื่อประเมินคุณภาพการศึกษาควรเป็นตัวบ่งชี้ประเภทอิงเกณฑ์ ตัวบ่งชี้เพื่อประเมินความก้าวหน้าในการดำเนินงานควรเป็นตัวบ่งชี้ประเภทอิงเกณฑ์ ตัวบ่งชี้เพื่อประเมินความก้าวหน้าในการดำเนินงานควรเป็นตัวบ่งชี้ประเภทอิงตน และตัวบ่งชี้เพื่อใช้จัดจำแนกระบบการศึกษาของประเทศต่างๆ หลายประเทศควรเป็นตัวบ่งชี้ประเภทอิงกลุ่ม เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ นักประเมินที่ต้องการพัฒนาตัวบ่งชี้จึงต้องกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาตัวบ่งชี้ให้ชัดเจนว่าจะพัฒนาตัวบ่งชี้ไปใช้ประโยชน์ทำอะไร และเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานอย่างไร การกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่ชัดเจนย่อมส่งผลให้ได้ตัวบ่งชี้ที่มีคุณภาพสูง และเป็นประโยชน์สมตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

2. การนิยามตัวบ่งชี้

หลังจากการกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาตัวบ่งชี้แล้ว งานแรกที่สำคัญในกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ คือ การกำหนดนิยามตัวบ่งชี้ เพราะนิยามตัวบ่งชี้ที่กำหนดขึ้นนั้นจะเป็นตัวชี้แนวทางที่จะต้องใช้ในขั้นตอนต่อไปของกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ เนื่องจากตัวบ่งชี้ หมายถึง องค์ประกอบที่ประกอบด้วยตัวแปรย่อยๆ รวมกันเพื่อแสดงสารสนเทศหรือคุณลักษณะของสิ่งที่ต้องการบ่งชี้ ดังนั้น ในขั้นตอนการนิยามตัวบ่งชี้ นอกจากจะเป็นการกำหนดนิยามในลักษณะเดียวกับการนิยามตัวแปรในการวิจัยทั่วไปแล้ว นักประเมินต้องกำหนดด้วยว่าตัวบ่งชี้ประกอบด้วยตัวแปรย่อยอะไร และรวมตัวแปรย่อยเป็นตัวบ่งชี้อย่างไร ซึ่ง Burstein, Oakes and Guiton แยกการนิยามตัวบ่งชี้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรก คือ การกำหนดกรอบความคิด (Conceptualization) เป็นการให้ความหมายคุณลักษณะของสิ่งที่ต้องการบ่งชี้โดยการกำหนดรูปแบบหรือโมเดลแนวคิด (Conceptual Model) ของสิ่งที่ต้องการบ่งชี้ก่อนว่ามีส่วนประกอบแยกย่อยเป็นกี่มิติ (Dimension) และกำหนดว่าแต่ละมิติประกอบด้วยกรอบความคิด (Concept) อะไรบ้าง ส่วนที่สองสามารถแยกได้เป็น 2 ส่วนย่อย คือ การพัฒนาตัวแปรส่วนประกอบหรือตัวแปรย่อย (Development of Component Measures) การสร้างและกำหนดมาตรวัด (Construction and Scaling) การนิยามในส่วนนี้เป็นการกำหนดนิยามปฏิบัติการตัวแปรย่อยตามโมเดลแนวคิด และการกำหนดวิธีการรวมตัวแปรย่อยเข้าเป็นตัวบ่งชี้

จากการนิยามตัวบ่งชี้ นักประเมินจะได้รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้าง (Structural Relationship Model) ของตัวบ่งชี้ เนื่องจากรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างของตัวบ่งชี้ คือ โครงสร้าง (Structure) ที่อธิบายว่าตัวบ่งชี้ประกอบด้วยตัวแปรย่อยอะไร ตัวแปรย่อยมีความสัมพันธ์กับตัวบ่งชี้อย่างไร และตัวแปรย่อยแต่ละตัวมีน้ำหนักความสำคัญต่อตัวบ่งชี้ต่างกันอย่างไร ดังนั้น การกำหนดนิยามตัวบ่งชี้จึงประกอบด้วยกำหนดยรายละเอียด 3 ประการ คือ

ประการแรก คือ การกำหนดส่วนประกอบ (Components) หรือตัวแปรย่อย (Component Variables) ของตัวบ่งชี้ นักประเมินต้องอาศัยความรู้จากทฤษฎีและประสบการณ์ ศึกษาตัวแปรย่อยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์และตรงกับตัวบ่งชี้ แล้วตัดสินใจคัดเลือกตัวแปรย่อยเหล่านั้นว่าจะใช้ตัวแปรย่อยจำนวนเท่าใด ใช้ตัวแปรย่อยประเภทใดในการพัฒนาตัวบ่งชี้

ประการที่สอง คือ การกำหนดวิธีการรวม (Combination Method) ตัวแปรย่อย นักประเมินต้องศึกษาและตัดสินใจเลือกวิธีการรวมตัวแปรย่อยให้ได้ตัวบ่งชี้ ซึ่งโดยทั่วไปทำได้เป็น 2 แบบ คือ การรวมตัวแปรย่อยด้วยการบวก (Addition) และการคูณ (Multiplication)

ประการที่สาม คือ การกำหนดน้ำหนัก (Weight) ในการรวมตัวแปรย่อยเข้าเป็นตัวบ่งชี้ นักประเมินต้องกำหนน้ำหนักแทนความสำคัญของตัวแปรย่อยแต่ละตัวในการสร้างตัวบ่งชี้ โดยอาจกำหนดให้ตัวแปรย่อยทุกตัวมีน้ำหนักเท่ากันหรือต่างกันก็ได้

การกำหนดยละเอียดทั้ง 3 ส่วนประกอบสำหรับการนิยามตัวบ่งชี้ นั้น Johnstone อธิบายว่าสามารถทำได้ 3 วิธี แต่ละวิธีมีความเหมาะสมกับสถานการณ์และมีวิธีการในการพัฒนาตัวบ่งชี้แตกต่างกัน ดังนี้

2.1 การพัฒนาตัวบ่งชี้โดยใช้นิยามเชิงปฏิบัติการ (Pragmatic Definition)

นิยามเชิงปฏิบัติการ เป็นนิยามที่ใช้ในกรณีที่มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรย่อยที่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ไว้พร้อมแล้ว มีฐานข้อมูลแล้ว หรือมีการสร้างตัวแปรประกอบจากตัวแปรย่อยๆ หลายตัวไว้แล้ว นักประเมินเพียงแต่ใช้วิจารณ์ญาณคัดเลือกตัวแปรจากฐานข้อมูลที่มีอยู่ และนำมาพัฒนาตัวบ่งชี้โดยกำหนดวิธีการรวมตัวแปรย่อย และกำหนน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรย่อย วิธีการกำหนดนิยามตัวบ่งชี้วิธีนี้อาศัยการตัดสินใจและประสบการณ์ของนักประเมินเท่านั้น ซึ่งอาจทำให้ได้นิยามที่ลำเอียงเพราะไม่มีการอ้างอิงทฤษฎี หรือตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่อย่างใด จึงเป็นนิยามที่มีจุดอ่อนมากที่สุดเมื่อเทียบกับนิยามแบบอื่น และไม่ค่อยมีผู้นิยมใช้

2.2 การพัฒนาตัวบ่งชี้โดยใช้นิยามเชิงทฤษฎี (Theoretical Definition)

นิยามเชิงทฤษฎี เป็นนิยามที่นักประเมินใช้ทฤษฎีรองรับสนับสนุนการตัดสินใจของนักวิจัยโดยตลอด และใช้วิจารณ์ญาณของนักวิจัยน้อยมากกว่าการนิยามแบบอื่น การนิยามตัวบ่งชี้โดยใช้การนิยามเชิงทฤษฎีนั้นอาจทำได้ 2 แบบ คือ แบบแรกเป็นการใช้ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยเป็น

พื้นฐานสนับสนุนทั้งหมดตั้งแต่การกำหนดตัวแปรย่อย การกำหนดวิธีการรวมตัวแปรย่อย และการกำหนดน้ำหนักตัวแปรย่อย โดยอาจใช้โมเดลหรือสูตรในการสร้างตัวบ่งชี้ตามที่มีผู้พัฒนาไว้แล้วทั้งหมด แบบที่สองเป็นการใช้ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยเป็นพื้นฐานสนับสนุนในการคัดเลือกตัวแปรย่อย และการกำหนดวิธีการรวมตัวแปรย่อยเท่านั้น ส่วนในขั้นตอนการกำหนดน้ำหนักตัวแปรย่อยแต่ละตัวนั้น เป็นการใช้ความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญประกอบในการตัดสินใจ วิธีแบบนี้ใช้ในกรณีที่ยังไม่มีผู้ใดกำหนดสูตรหรือโมเดลตัวบ่งชี้ไว้ก่อน

2.3 การพัฒนาตัวบ่งชี้โดยใช้นิยามเชิงประจักษ์ (Empirical Definition)

นิยามเชิงประจักษ์ เป็นนิยามที่มีลักษณะใกล้เคียงกับนิยามเชิงทฤษฎี เพราะเป็นนิยามกำหนดว่าตัวบ่งชี้ประกอบด้วยตัวแปรย่อยอะไร และกำหนดรูปแบบวิธีการรวมตัวแปรให้ได้ว่าตัวบ่งชี้โดยมีทฤษฎี เอกสารวิชาการ หรืองานวิจัยเป็นพื้นฐาน แต่การกำหนดน้ำหนักของตัวแปรแต่ละตัวที่จะนำมารวมกันในการพัฒนาตัวบ่งชี้ นั้นมิได้อาศัยแนวคิดทฤษฎีโดยตรง แต่อาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ การนิยามแบบนี้มีความเหมาะสม และเป็นที่นิยมใช้กันอยู่มาจนถึงทุกวันนี้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลในกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ คือ การดำเนินการวัดตัวแปรย่อย ได้แก่ การสร้างเครื่องมือสำหรับวัด การทดลองใช้ และการปรับปรุงเครื่องมือ ตลอดจนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การกำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การออกภาคสนามเพื่อใช้เครื่องมือเก็บข้อมูล และการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลที่เป็นตัวแปรย่อยซึ่งจะนำมารวมเป็นตัวบ่งชี้

4. การสร้างตัวบ่งชี้

ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยสร้างสเกล (Scaling) ตัวบ่งชี้ โดยนำตัวแปรย่อยที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์รวมให้ได้เป็นตัวบ่งชี้ โดยใช้วิธีการรวมตัวแปรย่อยและการกำหนดน้ำหนักตัวแปรย่อยตามที่ได้นิยามตัวบ่งชี้ไว้

5. การตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นครอบคลุมถึงการตรวจสอบคุณภาพของตัวแปรย่อยและตัวบ่งชี้ด้วย โดยตรวจสอบทั้งเรื่องความเที่ยง (Reliability) ความตรง (Validity) ความเป็นไปได้ (Feasibility) ความเป็นประโยชน์ (Utility) ความเหมาะสม (Appropriateness) และความเชื่อถือได้ (Credibility)

ตัวบ่งชี้ที่มีคุณภาพซึ่งจะให้เป็นสารสนเทศในการบริหารและการจัดการระบบการศึกษาควรมีคุณสมบัติที่สำคัญ 4 ประการ (นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2551: 15; อ้างอิงจาก UNESCO. 1993; Johnstone. 1981)

ประการแรก ตัวบ่งชี้ควรมีความทันสมัย ทันเหตุการณ์ เหมาะสมกับเวลาและสถานที่ สารสนเทศที่ได้จากตัวบ่งชี้ต้องสามารถบอกถึงสถานะ และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง หรือสภาพปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ทันเวลาให้ผู้บริหารสามารถดำเนินการแก้ปัญหาได้ทันทั่วทั้ง

ประการที่สอง ตัวบ่งชี้ควรตรงกับความต้องการหรือจุดมุ่งหมายของการใช้งาน ตัวบ่งชี้ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการกำหนดนโยบายการศึกษาไม่ควรจะมีลักษณะเป็นแบบเดียวกับตัวบ่งชี้ที่สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการบรรยายสภาพของระบบการศึกษา แต่อาจจะมีตัวบ่งชี้ย่อยบางตัวเหมือนกันได้

ประการที่สาม ตัวบ่งชี้ควรมีคุณสมบัติตามคุณสมบัติของการวัด คือ มีความตรง ความเที่ยง ความเป็นปรนัย และใช้ปฏิบัติได้จริง คุณสมบัติข้อนี้มีความสำคัญมาก ในการสร้างหรือการพัฒนาตัวบ่งชี้จึงต้องมีการตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ทุกครั้ง

ประการสุดท้าย ตัวบ่งชี้ควรมีกฎเกณฑ์การวัด (Measurement Rules) ที่มีความเป็นกลาง ความเป็นทั่วไป และให้สารสนเทศเชิงปริมาณที่ใช้เปรียบเทียบกันได้ ไม่ว่าจะเป็นการเปรียบเทียบระหว่างจังหวัด ระหว่างเขตในประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือการเปรียบเทียบระหว่างประเทศ

ในทางปฏิบัติ นักประเมินนิยมตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ของตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นโดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) โดยมีทฤษฎีหรือนิยามตัวบ่งชี้รองรับโมเดลแบบหนักแน่นเข้มแข็ง และสามารถตรวจสอบความตรงของโมเดลโดยพิจารณาจากความสอดคล้องระหว่างโมเดลตามทฤษฎีกับข้อมูล ด้วยโปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูลลิสเรล (Linear Structural RELationship = LISREL) นอกจากนี้ ยังนิยมตรวจสอบความตรงเชิงทำนาย (Predictive Validity) และความตรงร่วมสมัย (Concurrent Validity) โดยการใช้ผลการวัดด้วยเครื่องมือชนิดอื่นเป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบ นักประเมินหลายคนนิยมตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ

6. การจัดเข้าบริบทและการนำเสนอรายงาน

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนหนึ่งในการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญมากเพราะเป็นการสื่อสารระหว่างนักประเมินที่เป็นผู้พัฒนากับผู้ใช้ตัวบ่งชี้ หลังจากสร้างและตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้แล้ว นักประเมินต้องวิเคราะห์ข้อมูลให้ได้ค่าของตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมกับบริบท โดยอาจวิเคราะห์ตีความแยกตามระดับเขตการศึกษา จังหวัด อำเภอ โรงเรียน หรือแยกตามประเภทของบุคลากร หรืออาจวิเคราะห์ตีความในระดับมหภาค แล้วจึงรายงานค่าของตัวบ่งชี้ให้ผู้บริหาร นักวางแผน นักวิจัย ตลอดจนนักการศึกษาทั่วไปได้ทราบและใช้ประโยชน์จากตัวบ่งชี้ได้อย่างถูกต้องต่อไป

จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่า ในกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่แนวคิดของนักวิชาการหลายท่านได้กำหนดขั้นตอนที่สำคัญไว้คล้ายคลึงกัน ซึ่งเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนแรกของกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ จากนั้นจึงกำหนดนิยามตัวบ่งชี้ การรวบรวมข้อมูล การสร้างตัวบ่งชี้

การตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้ และขั้นตอนสุดท้ายซึ่งมีความสำคัญมากเพราะเป็นการสื่อสารระหว่างผู้พัฒนากับผู้ใช้ตัวบ่งชี้ คือ การจัดเข้าบริบทและการนำเสนอรายงาน อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้หลักการแนวคิดในการพัฒนาตัวบ่งชี้ของ นงลักษณ์ วิรัชชัย (2551: 27-31; อ้างอิงจาก Blank. 1993; Johnstone. 1981; Burstein. Oakes; & Guiton. 1992; Bottani; & Walberg. 1994; Fitz-Gibbon. 2002)

ตอนที่ 4 ทฤษฎีระบบ (Systems Theory)

4.1 ความหมายของระบบ

ลูเนนเบิร์ก และออร์นสไตน์ (Lunenberg; & Ornstein. 1996: 27) ให้ความหมายไว้ว่า ระบบ หมายถึง ชุดขององค์ประกอบต่างๆ ที่ประกอบด้วยส่วนย่อย หรือ ระบบย่อยที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทำหน้าที่ในลักษณะเป็นหน่วยเดียวกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ประชุม รอดประเสริฐ (2545: 4) ให้ความหมายไว้ว่า ระบบ หมายถึง องค์ประกอบของสรรพสิ่งที่รวมตัวกันอย่างเป็นเอกภาพ โดยแต่ละองค์ประกอบต่างปฏิบัติภาระหน้าที่ของตนอย่างประสานสัมพันธ์กับภาระหน้าที่ขององค์ประกอบอื่นๆ และเป็นการปฏิบัติภาระหน้าที่อย่างมีรูปแบบและมีขั้นตอนเป็นการเฉพาะ

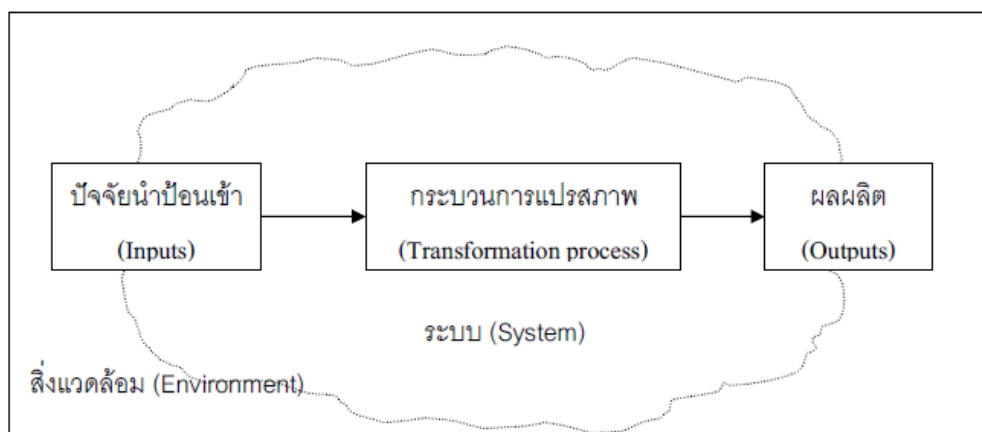
สรุปได้ว่า ระบบ หมายถึง การรวมตัวของส่วนประกอบต่างๆ เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยแต่ละสิ่งนั้นมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน หรือขึ้นต่อกันและกัน หรือมีผลกระทบต่อกันและกัน เพื่อให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กำหนดไว้

4.2 ประเภทของทฤษฎีระบบ

โรบินสัน (Robbins. 1990: 13) ได้จำแนกระบบออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ระบบปิด (Closed system) เป็นแนวคิดพื้นฐานจากทางด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ เป็นระบบที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม ระบบปิดที่สมบูรณ์จะเป็นระบบที่ไม่มีการรับพลังงานจากภายนอกซึ่งมีลักษณะเชิงอุดมคติ แนวคิดระบบปิดสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาองค์กรได้ค่อนข้างน้อยมาก

2. ระบบเปิด (Opened system) เป็นระบบที่ยอมรับหรือคำนึงถึงผลกระทบจากความสัมพันธ์ของระบบกับสิ่งแวดล้อม เพื่อทำความเข้าใจลักษณะของระบบเปิดสามารถนำเสนอในลักษณะของแผนภาพได้ดังนี้

ภาพประกอบ 3 พื้นฐานระบบเปิด

ที่มา: Robbins. (1990: 13).

จากภาพประกอบ 3 แสดงให้เห็นว่าระบบเปิด ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการแปรรูป และผลผลิต อย่างไรก็ตาม รอบบินส์ (Robbins. 1990: 15-18) ยังให้ความสำคัญกับระบบเปิดว่ายังมีลักษณะเพิ่มเติมที่เกี่ยวกับการศึกษาองค์กร ดังนี้

1. การคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม (Environment awareness) อันเป็นลักษณะที่สำคัญของระบบเปิดที่คำนึงถึงการพึ่งพาอาศัยกันและกันกับสิ่งแวดล้อมซึ่งจะมีขอบเขตที่แบ่งแยกระหว่างระบบกับสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับสิ่งแวดล้อมจะส่งผลกระทบต่อระบบ ในทางกลับกันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดภายในระบบก็จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของระบบนั้นๆ ด้วย

2. ผลย้อนกลับ (Feedback) ระบบเปิดจะรับเอาข้อมูลสารสนเทศจากสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยให้ระบบสามารถปรับตัวและดำเนินงานได้ตามปกติไม่ออกนอกกลุ่มนอกทางจากแนวปฏิบัติที่กำหนดไว้ การได้รับข้อมูลสารสนเทศจากสิ่งแวดล้อมนี้เรียกว่าข้อมูลย้อนกลับ

3. ระบบเปิดเป็นวงจรของเหตุการณ์ต่างๆ (Cyclical character) ผลผลิตจากระบบทำให้เกิดวิธีการสำหรับการได้มาซึ่งปัจจัยนำเข้าใหม่ๆ ที่จะเข้าสู่วงจรของระบบต่อไป เช่น องค์กรต้องมีรายได้จากลูกค้าอย่างเพียงพอต่อการจ่ายเป็นเงินเดือนหรือค่าจ้างต่อพนักงานและการจ่ายเงินคืนจากแหล่งเงินที่กู้ยืมมาใช้ในการดำเนินงาน หากวงจรนี้มีลักษณะที่มั่นคงก็จะส่งผลให้องค์กรสามารถดำรงอยู่ได้

4. การโน้มเอียงไปสู่ความเฉื่อย (Negative entropy) ระบบจะมีความโน้มไปสู่ความเฉื่อยหรือเสื่อมสลายไป จะเห็นว่าระบบปิดที่ไม่รับพลังงานหรือปัจจัยนำเข้าจากสิ่งแวดล้อมมักจะเสื่อมสลายไป ในทางกลับกันระบบเปิดแม้ว่ามีแนวโน้มที่จะเสื่อมถอยลงแต่ก็สามารถที่จะรักษาระบบให้ดำรงอยู่ได้ไม่เสื่อมสลายไปและสามารถเจริญเติบโตได้ เพราะวาระบบเปิดสามารถนำปัจจัยนำเข้าสู่ระบบมากกว่าที่จะผลิตรายออกจากสิ่งแวดล้อม

5. สภาพที่มีความมั่นคง (Steady state) ระบบเปิดจะมีปัจจัยนำเข้าเพื่อจัดความโน้มเอียงไปสู่การเสื่อมสลาย แม้ว่าระบบจะมีปัจจัยใหม่ๆ บ้อนเข้าและมีผลผลิตอย่างต่อเนื่องในการรักษาสมดุลของระบบ ระบบเปิดมีแนวโน้มที่มั่นคงแน่นอนไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงใดๆ

6. การเคลื่อนสู่ความเจริญเติบโตและการขยายตัว (Movement toward growth and expansion) สภาพความมั่นคงเป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นระยะเริ่มต้นของระบบเปิด เมื่อระบบมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นและเผชิญกับแนวโน้มการเสื่อมถอย ระบบเปิดจะปรับเปลี่ยนสู่การเจริญเติบโตและการขยายตัว เพื่อเป็นหลักประกันความอยู่รอด ระบบขนาดใหญ่ที่มีความซับซ้อนจะมีการดำเนินงานเพื่อความอยู่รอด ส่วนระบบย่อยส่วนใหญ่จะมีการนำปัจจัยนำเข้ามากกว่าความต้องการในการผลิต ผลก็คือ สภาพความมั่นคงจะใช้ได้กับระบบที่ไม่สลับซับซ้อน แต่หากระบบมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นจะมีลักษณะการมุ่งความเจริญเติบโตและขยายกรอบการดำเนินงาน เช่น ระบบราชการที่ไม่พึงพอใจกับสภาพที่เป็นอยู่ จึงพยายามสร้างโอกาสเพื่อการอยู่รอดด้วยการสร้างความเจริญเติบโตและการขยายการดำเนินงาน ประเด็นที่น่าสนใจคือมักเป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ เช่นกรณีของวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยที่มักจะขยายการดำเนินงานในเรื่องที่คล้ายๆ กัน แต่ไม่ค่อยมีสิ่งใหม่หรือเป็นนวัตกรรมแต่อย่างใด

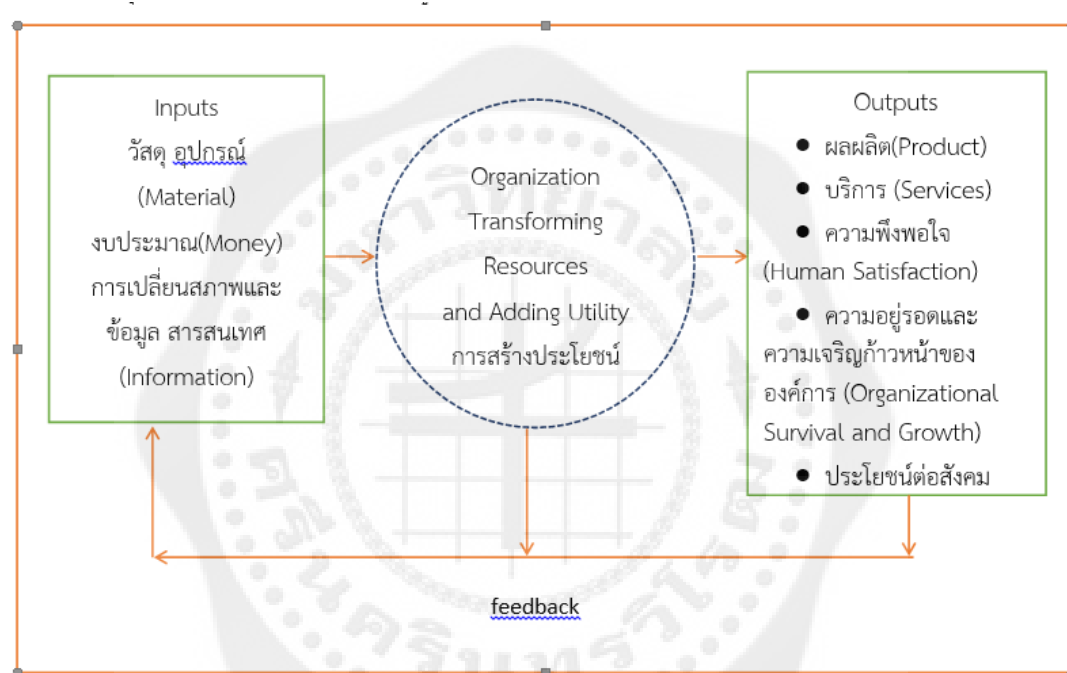
7. การรักษาสภาพสมดุลของการดำรงอยู่และกิจกรรมการปรับตัว (Balance of maintenance and adaptive activities) ระบบเปิดพยายามค้นหาจุดสมดุลระหว่างสองกิจกรรมที่มักมีความขัดแย้งกัน กล่าวคือ กิจกรรมเพื่อการดำรงอยู่ (Maintenance activities) เพื่อการสร้างหลักประกันว่าระบบย่อยต่างๆ ยังอยู่ในสภาวะปกติ และระบบใหญ่ยังมีความสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม เพื่อป้องกันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วที่อาจส่งผลกระทบต่อระบบ

8. การมีทางเลือกหลากหลาย (Equifinality) ระบบสามารถบรรลุผลการดำเนินงานได้จากสภาพการณ์ที่แตกต่างกัน และการใช้วิธีการที่หลากหลาย กล่าวคือ องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายได้โดยใช้ปัจจัยนำเข้าและกระบวนการที่หลากหลาย แนวคิดนี้จึงเป็นแนวคิดที่เป็นประโยชน์และเสริมแรงในการพิจารณาวิธีการอย่างหลากหลายในการแก้ปัญหา มากกว่าการยึดวิธีการใดวิธีการหนึ่ง ที่คิดว่า เป็นวิธีการที่ดีที่สุด

กล่าวโดยสรุป ระบบเปิดประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการแปรสภาพ และผลผลิต นอกจากนี้ ระบบเปิดยังมีลักษณะเพิ่มเติม คือ การคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ผลย้อนกลับ ระบบเปิดเป็นวงจรของเหตุการณ์ต่างๆ การโน้มเอียงไปสู่ความเฉื่อย สภาพที่มีความมั่นคง การเคลื่อนสู่ความเจริญเติบโตและการขยายตัว การรักษาสภาพสมดุลของการดำรงอยู่และกิจกรรมการปรับตัว และการมีทางเลือกหลากหลาย

4.4 ทฤษฎีระบบตามแนวคิดของ Kast and Rosenzweig

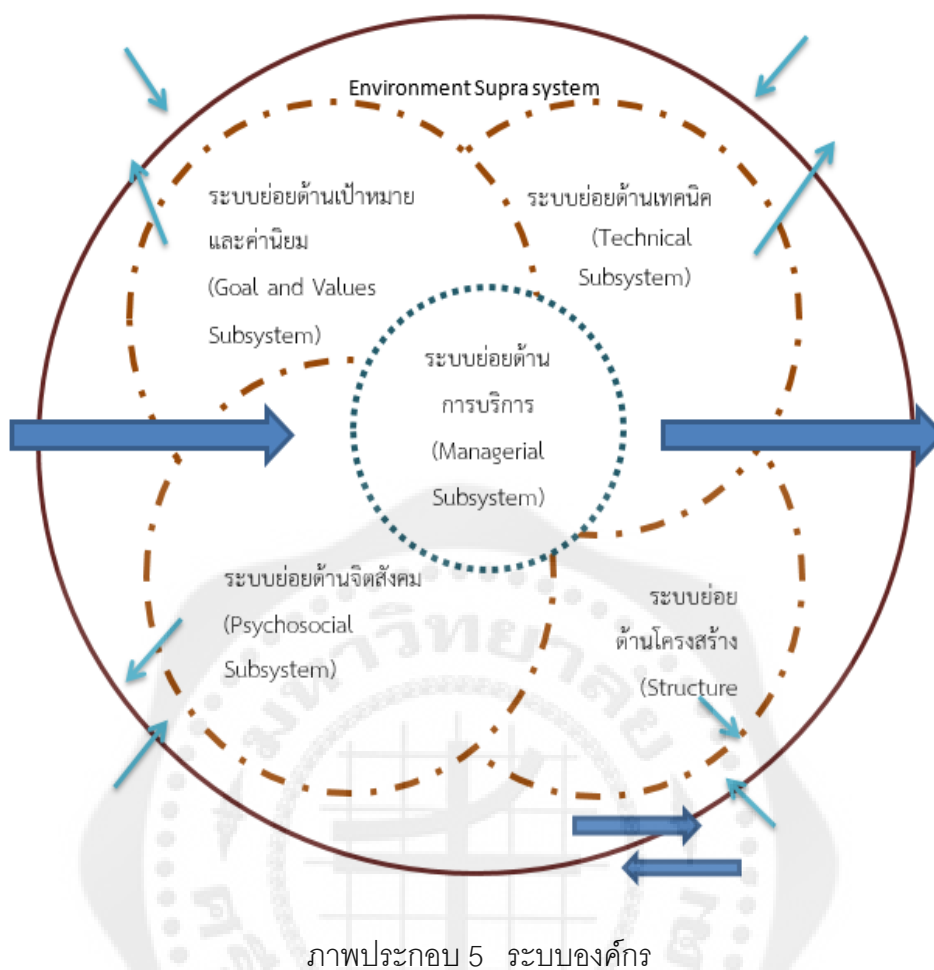
คาส และโรเซนวิก (Kast; & Rosenzweig. 1985: 112-113) ได้เสนอว่าองค์กรในฐานะระบบเปิด สามารถพิจารณาในลักษณะที่เป็นรูปแบบทั่วไปของระบบเปิด ซึ่งมีลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอกและเข้าสู่สภาพที่มีความมั่นคง (Steady state) หรือการมีสภาพความสมดุลอย่างต่อเนื่อง มีการรักษาไว้ซึ่งสมรรถนะในการดำเนินงาน ระบบจะอยู่รอดไม่ได้หากปราศจากการรับปัจจัยนำเข้า กระบวนการแปรสภาพ และการมีผลผลิตสู่สิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีลักษณะเป็นวงจรต่อเนื่อง ระบบจะต้องได้รับปัจจัยนำเข้าอย่างเพียงพอเพื่อให้สามารถดำเนินงานต่อไปได้ และมีผลผลิตที่มีคุณภาพอย่างเพียงพอป้อนกลับสู่สิ่งแวดล้อมภายนอก ตามภาพประกอบดังนี้

ภาพประกอบ 4 องค์กรในระบบเปิด

ที่มา: Kast and Rosenzweig. (1985: 122).

ลักษณะองค์การโดยทั่วไปที่เป็นระบบเปิดจะมีขอบเขต มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและประกอบด้วยระบบย่อยต่างๆ ที่ทำงานประสานสัมพันธ์กันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งคาส และโรเซนวิก (Kast; & Rosenzweig. 1985: 16-18) กล่าวว่า องค์กรเป็นระบบย่อยระบบหนึ่งของสังคมที่ต้องดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายภายใต้แรงผลักดันของระบบสิ่งแวดล้อม (Environmental Suprasystem) ตามภาพประกอบดังนี้

ที่มา: Kast and Rosenzweig. (1985: 17).

จากภาพประกอบ 5 อธิบายได้ว่าองค์กรเป็นระบบเปิดที่มีโครงสร้างประกอบด้วยระบบย่อย 5 ระบบ มีการบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ของบุคคลภายใต้การใช้เทคโนโลยีอย่างหลากหลาย ซึ่งเทคโนโลยีจะเป็นตัวกำหนดหรือส่งผลกระทบต่อประเภทของปัจจัยนำเข้า ลักษณะของกระบวนการแปรสภาพ และผลผลิตขององค์กร องค์กรประกอบด้วยระบบย่อย 5 ระบบ (Kast; & Rosenzweig. 1985: 113-115) ดังนี้

1. ระบบย่อยด้านเป้าหมายและค่านิยม (Goal and Values Subsystem) ค่านิยมและเป้าหมายขององค์กรจะเป็นระบบย่อยที่สำคัญระบบหนึ่ง องค์กรได้รับค่านิยมจากสภาพแวดล้อม คือสังคม องค์กรที่ต้องการความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดขึ้น จะมีการรับปัจจัยนำเข้าองค์กร และจะต้องดำเนินการตามข้อกำหนดของสังคมนั้น

2. ระบบย่อยด้านเทคนิค (Technical Subsystem) เป็นความรู้ที่ใช้ในการปฏิบัติงานซึ่งประกอบด้วย เทคนิค กระบวนการใช้อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการแปรสภาพปัจจัยนำเข้าให้เป็นผลผลิต ระบบเทคนิคจะถูกกำหนดโดยข้อกำหนดขององค์การ ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามภารกิจ เช่น วิทยาการที่ใช้ในการผลิตรถยนต์จะแตกต่างจากวิทยาการที่ใช้ในโรงกลั่นน้ำมัน หรือบริษัทอิเล็กทรอนิกส์ ระบบเทคนิคจะถูกกำหนดโดยการแบ่งงานกันทำเฉพาะด้าน และทักษะที่ต้องการ ระบบเทคนิคจะกำหนดลักษณะโครงสร้างขององค์การและส่งผลกระทบต่อระบบจิตสังคม

3. ระบบย่อยด้านจิตสังคม (Psychosocial Subsystem) เป็นระบบที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของคนกลุ่มต่างๆ ประกอบด้วยพฤติกรรมของบุคคลและแรงจูงใจ สถานะและความสัมพันธ์ของบทบาทพลวัตกลุ่ม ระบบจิตสังคมยังได้รับผลกระทบจากค่านิยม ความรู้สึก ทัศนคติ ความคาดหวัง และแรงคดใจของบุคคลภายในองค์การอีกด้วย รวมทั้งผลกระทบที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมภายนอก เทคโนโลยีงาน และโครงสร้างขององค์การ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดบรรยากาศภายในองค์การที่บุคคลที่ต้องปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ และแสดงบทบาทต่างๆ อาจคาดหวังได้ว่าระบบจิตสังคมมีความแตกต่างกันอย่างมากในองค์การแบบต่างๆ บรรยากาศของคนทำงานกับสายการประกอบขึ้นส่วนรยนต์ย่อมแตกต่างจากบรรยากาศของนักวิทยาศาสตร์ที่ทำงานอยู่ในห้องทดลองและหมอที่ทำงานอยู่ในโรงพยาบาล เป็นต้น

4. ระบบย่อยด้านโครงสร้าง (Structure Subsystem) เป็นเรื่องเกี่ยวกับการแบ่งงานกันทำและการประสานงาน ในกรณีขององค์การทางราชการจะแสดงโดยแผนผังองค์การคำบรรยายลักษณะงาน กฎ และระเบียบ วิธีปฏิบัติงาน โครงสร้างยังเกี่ยวกับแบบของอำนาจหน้าที่ การติดต่อสื่อสารและการไหลของงาน โครงสร้างองค์การยังกำหนดความสัมพันธ์ที่เป็นระเบียบแบบแผนของระบบย่อยด้านเทคนิคและระบบย่อยด้านจิตสังคม อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ ไม่มีความสมบูรณ์แบบ และความสัมพันธ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นอาจไม่เป็นไปตามโครงสร้างที่กำหนดไว้

5. ระบบย่อยด้านการบริหาร (Managerial Subsystem) เป็นระบบที่มีบทบาทสำคัญที่เชื่อมโยงระบบย่อยอื่นๆ ทั้งองค์การ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมภายนอก ทำหน้าที่เกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมาย การวางแผนกลยุทธ์ แผนดำเนินงาน การออกแบบโครงสร้างองค์การและการกำหนดระบบการควบคุมการดำเนินงาน

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีระบบตามแนวคิดของคาส และโรเซนวิก (Kast; & Rosenzweig. 1985: 112-113) มีลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอก ระบบจะอยู่รอดไม่ได้ถ้าไม่มีปัจจัยนำเข้า กระบวนการแปรสภาพ และการมีผลผลิตสู่สิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีลักษณะเป็นวงจรต่อเนื่อง เป็นระบบที่มีขอบเขต มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และประกอบด้วยระบบย่อยต่างๆ ต้องทำงานประสานสัมพันธ์กันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

4.5 ทฤษฎีระบบตามแนวคิดของ Hoy and Miskel

ฮอย และมิสเกล (Hoy; & Miskel. 2001: 14) ได้กล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีในฐานระบบสังคมไว้ว่า สถานศึกษาเป็นองค์กรที่เป็นทางการ (Formal organization) ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญหรือระบบย่อยที่มีความสัมพันธ์กัน และส่งผลกระทบต่อกันและกัน ดังนี้

1. โครงสร้าง (Structure) อย่างเป็นทางการในลักษณะขององค์กรแบบราชการที่ได้ออกแบบและจัดขึ้นเพื่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กร

2. บุคคล (Individual) ซึ่งเน้นศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความต้องการ (Needs) เป้าหมาย ความเชื่อ การรับรู้ ความเข้าใจในบทบาทของงานที่รับผิดชอบ โดยที่ศักยภาพของบุคคลจะส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กร

3. วัฒนธรรม (Culture) คือลักษณะของการมีส่วนร่วมในการทำงานของบุคลากรในองค์กร อันส่งผลให้องค์กรมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง

4. การเมือง (Politics) เป็นระบบของความสัมพันธ์ของอำนาจที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อการต้านทานระบบควบคุมอื่นๆ ภายใต้ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้ ยังมีสิ่งที่เป็นเงื่อนไขหรือแรงผลักดันจากเทคโนโลยีหลัก (Technological core) และสิ่งแวดล้อม (Environment) ขององค์กร ซึ่งองค์กรจะต้องดำเนินการแก้ปัญหาต่างๆ ในการปรับตัว การบรรลุเป้าหมาย การบูรณาการ และการดำรงศักยภาพที่มีอยู่เพื่อการอยู่รอดและความเจริญก้าวหน้าที่เกิดขึ้นขององค์กร

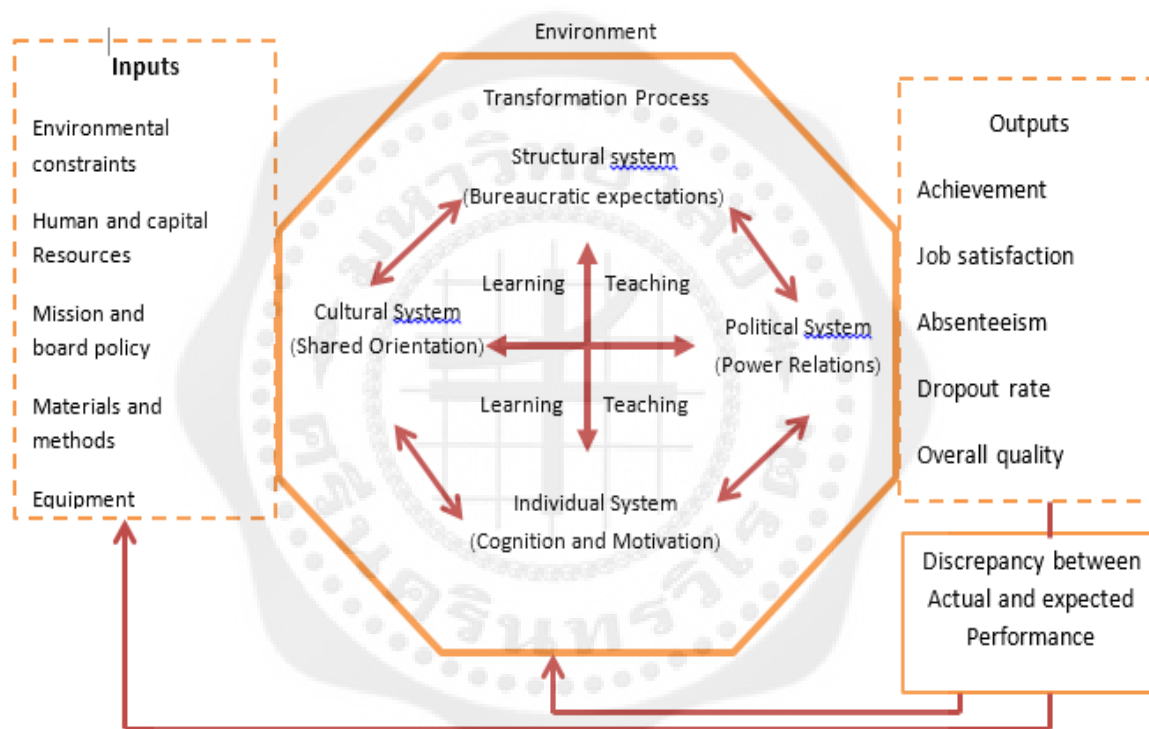
นอกจากนี้ ฮอย และมิสเกล (Hoy; & Miskel. 2001: 31-32) ยังได้เสนอรูปแบบระบบสังคมว่าสถานศึกษาเป็นระบบสังคมที่มีองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้า (Inputs) ประกอบด้วย แรงผลักดันจากสิ่งแวดล้อม (Environmental constraints) ทรัพยากรมนุษย์ และเงินทุน (Human and capital resources) ภารกิจและนโยบายของคณะกรรมการสถานศึกษา (Mission and board policy) วัสดุและวิธีการ (Materials and methods) และ อุปกรณ์ (Equipment)

2. กระบวนการแปรสภาพ (Transformation process) ประกอบด้วย ระบบโครงสร้าง (Structure System) ระบบวัฒนธรรม (Cultural System) ระบบการเมือง (Political System) และระบบปัจเจกบุคคล (Individual System)

3. ผลผลิต (Outputs) ประกอบด้วย ผลสัมฤทธิ์ (Achievement) ความพึงพอใจในงาน (Job satisfaction) การขาดเรียน (Absenteeism) การออกกลางคัน (Dropout rate) และคุณภาพโดยรวม (Overall quality)

4. สิ่งแวดล้อม (Environment) คือ สรรพสิ่งที่อยู่นอกองค์กร สถานศึกษาเป็นระบบสังคม การกำหนดขอบเขตขององค์กรบางครั้งก็ทำได้ไม่ชัดเจน เป็นที่ยอมรับกันว่าสิ่งแวดล้อมเกี่ยวข้องและส่งผลต่อการดำเนินงานของสถานศึกษา สิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งของพลังงานหรือปัจจัยนำเข้าไปในรูปแบบต่างๆ เช่น ทรัพยากรต่างๆ ค่านิยม เทคโนโลยี ความต้องการ และประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นแรงผลักดันและโอกาสในการดำเนินงานขององค์กร เมื่อเป็นเช่นนั้นสิ่งแวดล้อมในลักษณะใดที่เป็นแรงผลักดันหรือมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมองค์กรหรือการดำเนินงานของสถานศึกษา ทั้งสิ่งแวดล้อมวงกว้างและสิ่งแวดล้อมเฉพาะที่อยู่ใกล้สถานศึกษาล้วนมีอิทธิพลต่อโครงสร้างและกิจกรรมของสถานศึกษา ตามภาพประกอบดังนี้

ภาพประกอบ 6 รูปแบบระบบสังคมของโรงเรียน

ที่มา: Hoy and Miskel. (2001: 31).

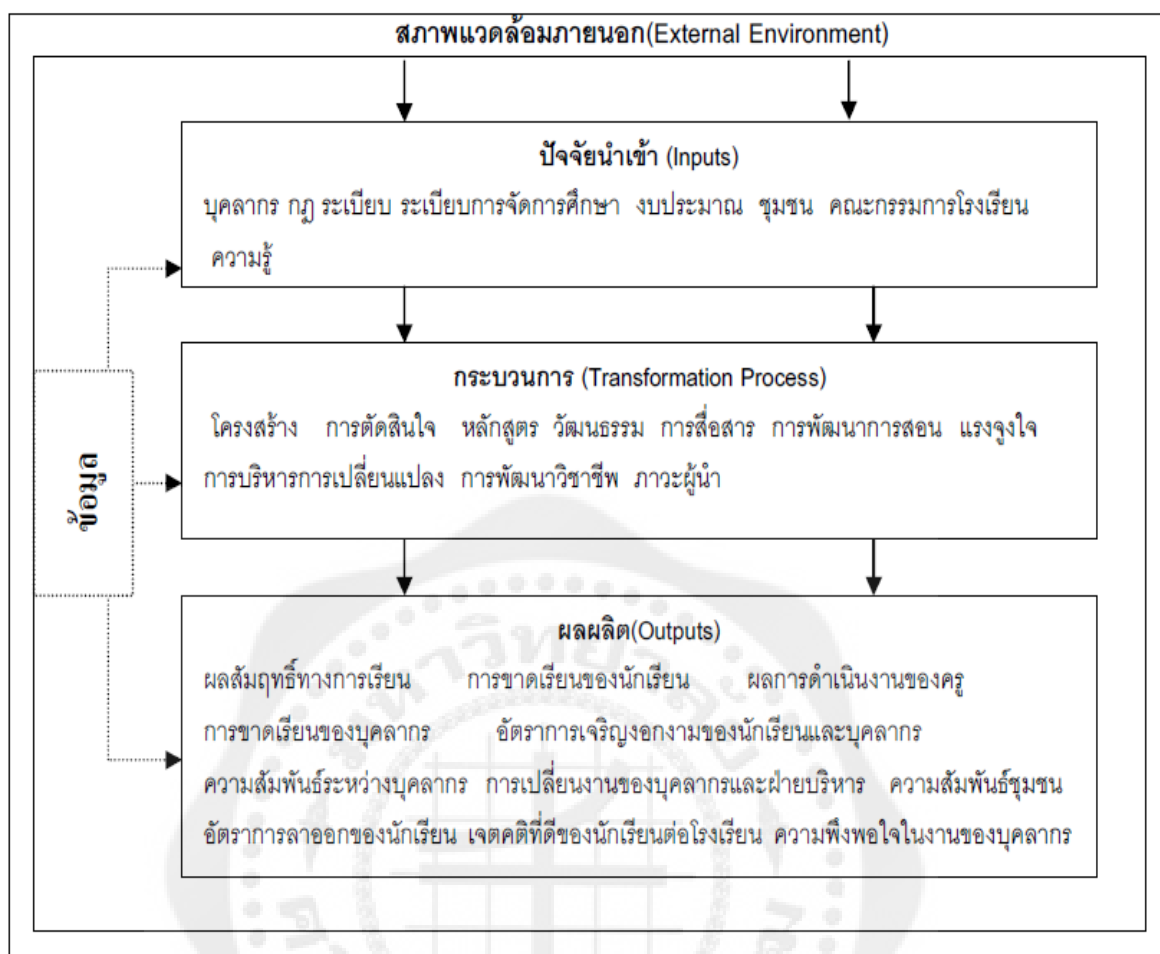
จากภาพประกอบ 6 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบระบบสังคมมีกลไกข้อมูลย้อนกลับใน 2 ลักษณะ คือ ข้อมูลย้อนกลับภายใน (Internal feedback loops) และข้อมูลย้อนกลับจากภายนอก (External feedback loops) ลักษณะโครงสร้างอย่างเป็นทางการของสถานศึกษาและกลุ่มไม่เป็นทางการมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคลากรแต่ละคนในสถานศึกษา ข้อมูลย้อนกลับทำให้แต่ละคนทราบว่าโครงสร้างและกลุ่มไม่เป็นทางการมีผลต่อพฤติกรรมของแต่ละคนอย่างไร เช่น ระบบการประเมินผลการดำเนินงาน

ระบบการให้สิ่งตอบแทน และความคาดหวังของกลุ่มครูต่อเพื่อนร่วมงานในการปฏิบัติงานควบคุมนักเรียน สิ่งต่างๆ เหล่านี้คือที่มาของข้อมูลย้อนกลับภายใน สำหรับข้อมูลย้อนกลับจากภายนอกอย่างกรณีวัฒนธรรมของชุมชนเป็นเงื่อนไขหรือแรงผลักดันที่ส่งผลต่อสถานศึกษา บรรทัดฐานกลุ่ม และเป้าหมายขององค์กรซึ่งส่งผลทางอ้อมต่อความต้องการของบุคลากร เช่น การจัดโปรแกรมการศึกษาเกี่ยวกับโรคเอดส์สถานศึกษาต้องได้รับปัจจัยนำเข้าจากกลุ่มต่างๆ ในชุมชนในการกำหนดเป้าหมายและผลผลิต การจัดโปรแกรมการศึกษา

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีระบบตามแนวคิดของฮอย และมิสเกล (Hoy; & Miskel. 2001: 14) เห็นว่า สถานศึกษาเป็นองค์กรที่เป็นทางการซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญที่มีความสัมพันธ์กันจะส่งผลกระทบต่อกัน ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการแปรสภาพ ผลผลิต และสิ่งแวดล้อม

4.6 ทฤษฎีระบบตามแนวคิดของ Lunenberg and Ornstein

ลูเนนเบิร์ก และออร์นสไตน์ (Lunenberg; & Ornstein. 1996: 17-19) นำเสนอรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเชิงระบบไว้ว่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งหากทำการวิเคราะห์การดำเนินขององค์การทางการศึกษาและบทบาทของผู้บริหารการศึกษาโดยใช้กรอบแนวคิดระบบเปิด (Open-systems Framework) มิติการดำเนินงานของสถานศึกษาสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการแปรสภาพ (Transformation Process) และผลผลิต (Outputs) กรอบแนวคิดดังกล่าวนี้ช่วยให้การวิเคราะห์การดำเนินงานของสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของระบบการบริหารจัดการของสถานศึกษา ช่วยให้การวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ เป็นไปได้อย่างรวดเร็ว มีความถูกต้อง และสามารถชี้ให้เห็นถึงความพยายามของผู้บริหารในการริเริ่มให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบ รายละเอียดการบริหารสถานศึกษาเชิงระบบ ตามภาพประกอบดังนี้

ภาพประกอบ 7 มุมมองการบริหารสถานศึกษาเชิงระบบ

ที่มา: Lunenburg and Ornstein. (1996: 19).

จากภาพประกอบ 7 แสดงให้เห็นว่ารายละเอียดการบริหารสถานศึกษาเชิงระบบมีส่วนประกอบดังนี้

1. ป้อนนำเข้า (Inputs) สถานศึกษาได้รับการจัดสรรบุคลากร งบประมาณ ความรู้จากสิ่งแวดล้อมภายนอก (รัฐบาล องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น) รวมทั้งกฎหมาย ระเบียบในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ในขณะที่กลุ่มต่างๆ มีข้อเรียกร้องหรือความต้องการจากสถานศึกษา เช่น นักเรียนต้องการมีหลักสูตรที่สัมพันธ์และเป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพและการศึกษาต่อ ครูต้องการเงินเดือนเพิ่ม สภาพการทำงานที่ดี ผลประโยชน์อื่นๆ และความมั่นคงในหน้าที่การงาน คณะกรรมการสถานศึกษาคาดหวังเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษา ชุมชนคาดหวังการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นต้น

2. กระบวนการแปรสภาพ (Transformation process) องค์การจะทำการเปลี่ยนแปลงปัจจัยนำเข้าจากสิ่งแวดล้อมภายนอกเพื่อให้เป็นผลผลิต ระบบจะเพิ่มมูลค่าในการปฏิบัติงานผ่านกระบวนการแปรสภาพ ซึ่งประกอบด้วยการทำงานภายในองค์กรและการบริหารจัดการของระบบ องค์ประกอบบางอย่างของระบบการบริหารจัดการ ประกอบด้วย สมรรถนะด้านเทคนิคของผู้บริหาร สถานศึกษา ได้แก่ ทักษะในการตัดสินใจและการสื่อสาร แผนการทำงาน ความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น ทั้งนี้ กิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินการโดยผู้บริหารนั้นจะส่งผลต่อผลผลิตของสถานศึกษา

3. ผลผลิต (Outputs) ผลที่เกิดจากการดำเนินการแปรสภาพปัจจัยนำเข้าผ่านกระบวนการแปรสภาพ โดยใช้กิจกรรมการบริหาร เช่น การกำหนดโครงสร้างองค์กร การพัฒนาวัฒนธรรม การจูงใจ การตัดสินใจ การสื่อสาร การบริหารการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาหลักสูตร การบริหารงานบุคคล และการบริหารงบประมาณ เพื่อให้เกิดผลผลิตของสถานศึกษา ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ผลการดำเนินงานของครู อัตราการเจริญก้าวหน้าของนักเรียนและบุคลากร อัตราการออกกลางคัน การเปลี่ยนงานของบุคลากร การขาดเรียนของนักเรียน และการขาดงานของบุคลากร ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับฝ่ายบริหาร ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ทศนคติของนักเรียนต่อสถานศึกษา และความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร เป็นต้น

สำหรับสิ่งแวดล้อมภายนอกจะมีปฏิกริยาและส่งผลต่อผลผลิตและให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ระบบ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความสำเร็จของสถานศึกษา ข้อมูลย้อนกลับในเชิงลบสามารถขจัดปัญหาความยุ่งยากในการปฏิบัติงานตามแผนของสถานศึกษา และส่งผลต่อผลผลิตที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

กล่าวโดยสรุป กรอบความคิดทฤษฎีระบบตามแนวคิดของลูเนนเบิร์ก และออร์นสไตน์ (Lunenberg; & Ornstein. 1996: 17-19) ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการแปรสภาพ (Transformation Process) และผลผลิต (Outputs) ซึ่งจะช่วยให้การวิเคราะห์ปัญหาการดำเนินงานต่างๆ ของสถานศึกษาเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและมีความถูกต้อง

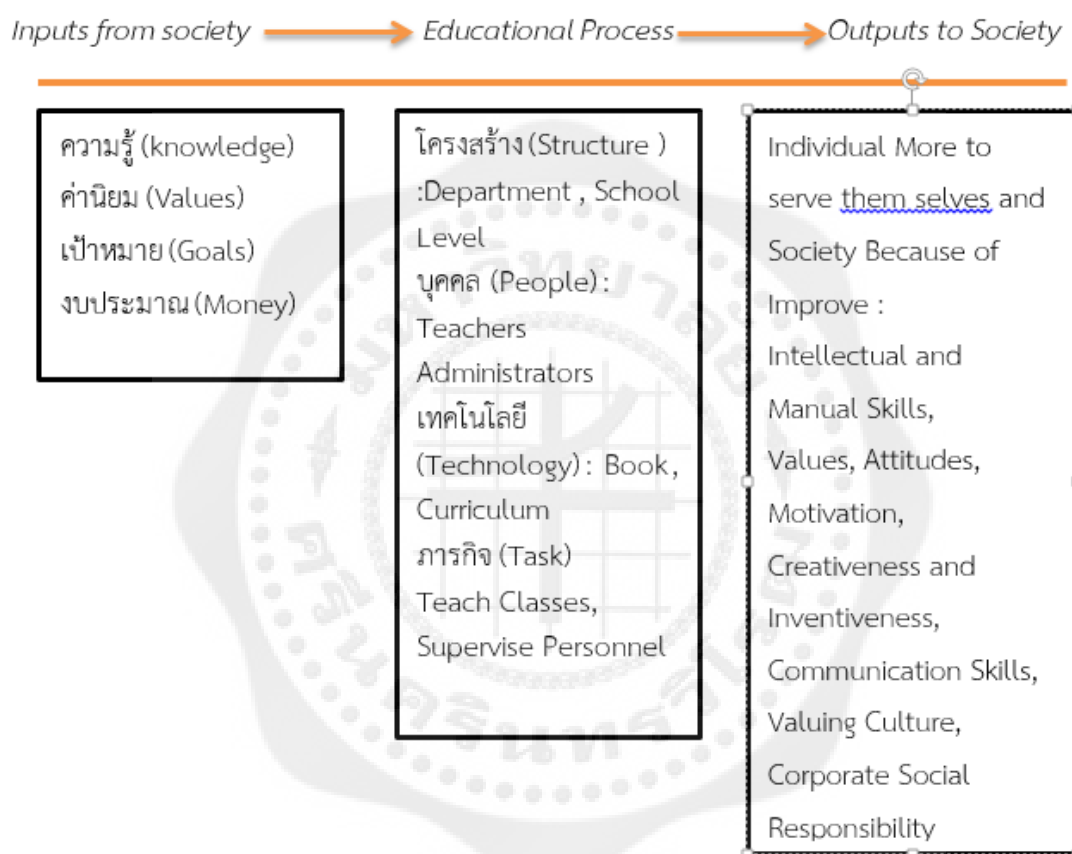
4.7 ทฤษฎีระบบตามแนวคิดของ Robert G. Owens

โอเวนส์ (Owens. 1998: 43-44) เสนอแนวคิดทฤษฎีระบบไว้ว่า สถานศึกษาเป็นระบบที่ประกอบด้วย

1. ปัจจัยนำเข้าจากสังคม (Inputs from Society) เช่น ความรู้ที่มีอยู่ของสังคมนั้นๆ ค่านิยม เป้าหมายที่มีการคาดหวัง และงบประมาณ เป็นต้น
2. กระบวนการทางการศึกษา (Educational Process) ของระบบย่อยต่างๆ เช่น โครงสร้างคน เทคโนโลยี และการกิจ

3. ผลผลิตสู่สังคม (Outputs to Society) ในที่นี้หมายถึง ผู้เรียน ซึ่งได้รับการพัฒนาทางด้านสติปัญญา มีทักษะในการดำรงชีวิต มีเหตุผล และมีความสามารถในการวิเคราะห์ มีค่านิยม ทักษะคติ การจูงใจ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะในการสื่อสารที่ดี เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมและรับผิดชอบต่อสังคม

สถานศึกษาถือเป็นระบบเปิดที่ประกอบด้วยระบบย่อยต่างๆ ที่สัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกัน รวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอก ตามภาพประกอบดังนี้

ภาพประกอบ 8 สถานศึกษาในฐานะระบบเปิด

ที่มา: Owens. (1998: 43).

โอเวนส์ (Owens. 1998: 64) ได้นำเสนอทฤษฎีระบบสังคม ใช้ชื่อว่า “Sociotechnical Systems Theory” โดยอธิบายว่าองค์ประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. งาน (Task) ซึ่งมีจำนวนมากมายที่จะต้องดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การบริหาร การบริการนักเรียน การให้คำปรึกษาแนะแนว เป็นต้น

2. โครงสร้าง (Structure) เป็นการวางระบบงานที่ทำให้องค์กรดำเนินงานอย่างมีระบบและมีเอกลักษณ์เฉพาะของตัวเอง โครงสร้างจะกำหนดรูปแบบของหน้าที่ บทบาท ขอบข่ายการสื่อสารที่แสดงให้เห็นทิศทางการสื่อสารและการตัดสินใจ นอกจากนี้ โครงสร้างยังกำหนดระบบการไหลของงาน

3. ทรัพยากรด้านเทคโนโลยี (Technological Resources) เป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน ซึ่งไม่ได้หมายถึงเฉพาะฮาร์ดแวร์ เช่น คอมพิวเตอร์ หนังสือ ซอฟต์แวร์ กล้องโทรทัศน์อิเล็กทรอนิกส์เท่านั้น แต่ยังรวมถึงโครงการใหม่ เช่น วิธีการที่เป็นระบบ ลำดับขั้นของกิจกรรมต่างๆ หรือการออกแบบวิธีการที่เป็นนวัตกรรมทั้งหลายที่ใช้ในการแก้ปัญหาเพื่อบรรลุการดำเนินงานขององค์กร แผนการสอนของครู ตารางการจัดเวลาเรียน และคู่มือการใช้หลักสูตร สิ่งเหล่านี้เป็นตัวอย่างของเทคโนโลยีในองค์กรทางการศึกษา

4. คน (People) หรือทรัพยากรมนุษย์ ที่มีส่วนสนับสนุนให้องค์กรบรรลุผลการปฏิบัติงานต่างๆ ขององค์กร ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู และบุคลากร

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีระบบตามแนวคิดของโอเวนส์ (Owens. 1998: 43-44) ระบุว่าสถานศึกษาที่เป็นระบบต้องประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้าจากสังคม กระบวนการทางการศึกษา ผลผลิตสู่สังคม โดยมีปัจจัยที่สำคัญ คือ งาน โครงสร้าง ทรัพยากรด้านเทคโนโลยี และคน ซึ่งมีส่วนสนับสนุนให้ปฏิบัติงานต่างๆ ขององค์กรบรรลุผล

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเชิงระบบของนักการศึกษาหลายท่านดังกล่าว สรุปได้ว่า ทฤษฎีระบบมีองค์ประกอบหลัก 3 ส่วนใหญ่ๆ ได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) เป็นองค์ประกอบแรกที่นำไปสู่การดำเนินงานของระบบ โดยรวมถึงสภาพแวดล้อมต่างๆ ซึ่งเป็นที่ต้องการของระบบนั้นๆ 2) กระบวนการ (Process) เป็นองค์ประกอบต่อมาของระบบที่จะนำไปสู่ผลงานหรือผลผลิตของระบบ 3) ผลผลิต (Output) เป็นองค์ประกอบสุดท้ายของระบบที่จะแสดงถึงความสำเร็จในลักษณะต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพหรือประสิทธิผล โดยองค์ประกอบทั้ง 3 มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน หากขาดส่วนใดส่วนหนึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้ อีกทั้งการดำเนินขององค์กรทางการศึกษาส่วนใหญ่นิยมใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีระบบเปิด (Open-systems Framework) โดยแบ่งมิติการดำเนินงานออกเป็น 3 ส่วน คือ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Outputs) ซึ่งมีความสอดคล้องเหมาะสมกับการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดทฤษฎีระบบมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ โดยครอบคลุมองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

ไพรัช มณีโชติ (2551: 306-310) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นการวิจัยที่มีการผสมผสานวิธีการวิจัยแบบสำรวจตามกาลเวลา โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลหลักฐานโดยอาศัยวิธีการเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ พบว่า ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก 14 องค์ประกอบย่อย 76 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านหลักสูตร ได้แก่ มีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพภูมิสังคมของท้องถิ่น 7 ตัวบ่งชี้ 2) องค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ จัดกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการสอดคล้องกับสภาพจริง 3 ตัวบ่งชี้ พัฒนาทักษะผู้เรียน 6 ตัวบ่งชี้ ใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ 4 ตัวบ่งชี้ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 4 ตัวบ่งชี้ 3) องค์ประกอบด้านคุณลักษณะของครู ได้แก่ เป็นผู้มีความรู้ 6 ตัวบ่งชี้ เป็นต้นแบบคุณธรรมจริยธรรม 12 ตัวบ่งชี้ 4) องค์ประกอบด้านคุณลักษณะของผู้เรียน ได้แก่ มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ 3 ตัวบ่งชี้ มีความรู้ 6 ตัวบ่งชี้ มีคุณธรรม 3 ตัวบ่งชี้ และมีทักษะในการดำรงชีวิต 6 ตัวบ่งชี้ 5) องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ การมีส่วนร่วม 6 ตัวบ่งชี้ การพึ่งตนเอง 6 ตัวบ่งชี้ และการติดตามประเมินผล 4 ตัวบ่งชี้

บดินทร์ ธรรมสังวาล (2553: 215) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธ โดยได้นำเสนอกรอบความคิดของตัวบ่งชี้ตามทฤษฎีระบบ พบว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 14 องค์ประกอบย่อย 66 ตัวบ่งชี้ คือ 1) องค์ประกอบหลักด้านปัจจัยนำเข้ามี 4 องค์ประกอบย่อย 25 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ด้านผู้บริหารมี 8 ตัวบ่งชี้ ด้านครูผู้สอนมี 9 ตัวบ่งชี้ ด้านหลักสูตรมี 3 ตัวบ่งชี้ ด้านระบบการบริหารมี 5 ตัวบ่งชี้ 2) องค์ประกอบหลักด้านกระบวนการมี 6 องค์ประกอบย่อย 17 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอนมี 3 ตัวบ่งชี้ ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้มี 3 ตัวบ่งชี้ ด้านการวัดประเมินผลการเรียนรู้อีก 1 ตัวบ่งชี้ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมมี 5 ตัวบ่งชี้ ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมมี 3 ตัวบ่งชี้ และด้านการมีส่วนร่วมมี 2 ตัวบ่งชี้ 3) องค์ประกอบหลักด้านผลผลิตมี 4 องค์ประกอบย่อย 24 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ด้านคุณลักษณะทางกายของนักเรียนมี 6 ตัวบ่งชี้ ด้านคุณลักษณะทางสังคมของนักเรียนมี 8 ตัวบ่งชี้ ด้านคุณลักษณะทางจิตของนักเรียนมี 4 ตัวบ่งชี้ และด้านคุณลักษณะทางปัญญาของนักเรียนมี 6 ตัวบ่งชี้

นายศิริชัย รินทะราช (2553: 277) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบเดลฟาย พบว่า ผลการตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านปัจจัยป้อน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ผู้บริหารและการเผยแพร่ เจตคติและความสามารถของครูสิ่งแวดล้อม ผู้เรียน และความรู้และทักษะครูสิ่งแวดล้อม

ปัจจัยกระบวนการ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ การส่งเสริมและสนับสนุน นโยบายและบริหารจัดการ หลักสูตร และการเรียนรู้ การวิจัย การจัดการกระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผลและการเผยแพร่ ปัจจัยด้านผลลัพธ์ 2 องค์ประกอบ ได้แก่ ทักษะและเจตคติของผู้เรียน และคุณลักษณะของผู้เรียน ปัจจัยด้านครอบครัวและชุมชน 3 องค์ประกอบ คือ ชุมชนและแหล่งเรียนรู้ การสนับสนุนของครอบครัวและชุมชน และกิจกรรมเรียนรู้ของครอบครัวและชุมชน

อารักษ์ อินทร์พยุง (2554: 299-308) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีการตรวจสอบความเหมาะสมของตัวบ่งชี้จากผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย พบว่า ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก 17 องค์ประกอบย่อย 92 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1) องค์ประกอบหลักปรัชญาและหลักการจัดการศึกษามี 2 องค์ประกอบย่อย 17 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ความสอดคล้องกับปรัชญาการจัดการศึกษา 11 ตัวบ่งชี้ และหลักการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 6 ตัวบ่งชี้ 2) องค์ประกอบหลักผลที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนมี 6 องค์ประกอบย่อย 23 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ทักษะในการแสวงหาความรู้และการพัฒนาตนเอง 5 ตัวบ่งชี้ เจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ 4 ตัวบ่งชี้ ความรู้พื้นฐานและความสามรถที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 4 ตัวบ่งชี้ การประกอบอาชีพบนพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ 4 ตัวบ่งชี้ การใช้ทักษะชีวิตจัดการกับปัญหาและสิ่งท้าทาย 3 ตัวบ่งชี้ และการพัฒนาสังคมและชุมชน 3 ตัวบ่งชี้ 3) องค์ประกอบหลักกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้มี 3 องค์ประกอบย่อย 33 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การวางแผนหลักสูตร 9 ตัวบ่งชี้ การนำหลักสูตรไปใช้ 22 ตัวบ่งชี้ และการประเมินหลักสูตร 2 ตัวบ่งชี้ 4) องค์ประกอบหลักปัจจัยเกื้อหนุนการจัดการศึกษามี 6 องค์ประกอบย่อย 19 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ภาควิชา 3 ตัวบ่งชี้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ 6 ตัวบ่งชี้ เทคโนโลยีและสารสนเทศ 2 ตัวบ่งชี้ การมีส่วนร่วมของชุมชน 3 ตัวบ่งชี้ การประกันคุณภาพการศึกษา 2 ตัวบ่งชี้ และการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษา 3 ตัวบ่งชี้

รัชตา ธรรมเจริญ (2554: บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามยอตนิยมเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ พบว่า การเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามยอตนิยมเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบหลัก 51 ตัวบ่งชี้ โดยเรียงค่าน้ำหนักจากมากไปน้อย คือ จริยธรรมของนักเรียนตามหลักศาสนาอิสลาม 10 ตัวบ่งชี้ พฤติกรรมของนักเรียนตามหลักการอิสลาม 9 ตัวบ่งชี้ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 7 ตัวบ่งชี้ คุณภาพของครูและบุคลากร 8 ตัวบ่งชี้ ยุทธศาสตร์การสอน 4 ตัวบ่งชี้ คุณภาพด้านวิชาการของนักเรียน 5 ตัวบ่งชี้ ปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียน 4 ตัวบ่งชี้ และแหล่งเรียนรู้ 4 ตัวบ่งชี้

พิไลวรรณ แต่งขาว (2556: บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีอัตราการแข่งขันสูง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดล พบว่า องค์ประกอบหลักที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีอัตราการแข่งขันสูง ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบหลัก 28 องค์ประกอบย่อย 118 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) องค์การแห่งการเรียนรู้ 19 ตัวบ่งชี้ 2) การจัดการเรียนการสอน 31 ตัวบ่งชี้ 3) นักเรียนมีความรับผิดชอบ 6 ตัวบ่งชี้ 4) ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ 24 ตัวบ่งชี้ 5) การมีความคาดหวังต่อนักเรียนในระดับสูง 7 ตัวบ่งชี้ 6) สภาพแวดล้อม 7 ตัวบ่งชี้ 7) การมีส่วนร่วม 9 ตัวบ่งชี้ 8) องค์การ 15 ตัวบ่งชี้

อัมพวัลย์ วิสวธีรานนท์ (2556: 172-174) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาระดับดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาศิลปวัฒนธรรม โดยได้นำเสนอกรอบความคิดของตัวบ่งชี้ตามทฤษฎีระบบ พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกได้กำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาระดับดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาศิลปวัฒนธรรม จำนวน 3 องค์ประกอบ 9 ตัวบ่งชี้หลัก 171 ตัวบ่งชี้ย่อย คือ องค์ประกอบคุณภาพด้านปัจจัยนำเข้า 5 ตัวบ่งชี้หลัก 114 ตัวบ่งชี้ย่อย ประกอบด้วย คุณภาพของอาจารย์ 23 ตัวบ่งชี้ คุณภาพของนิสิตนักศึกษา 18 ตัวบ่งชี้ คุณภาพของผู้บริหารหลักสูตร 12 ตัวบ่งชี้ คุณภาพของหลักสูตร 19 ตัวบ่งชี้ คุณภาพของทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ 42 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบคุณภาพด้านกระบวนการ 2 ตัวบ่งชี้หลัก 32 ตัวบ่งชี้ย่อย ประกอบด้วย คุณภาพของกระบวนการจัดการเรียนรู้ 17 ตัวบ่งชี้ คุณภาพของการบริหารจัดการ 15 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบคุณภาพด้านผลผลิต 2 ตัวบ่งชี้หลัก 25 ตัวบ่งชี้ย่อย ประกอบด้วย คุณภาพของดุสิตบัณฑิต 18 ตัวบ่งชี้ คุณภาพของปริญญานิพนธ์ 7 ตัวบ่งชี้

มังกรแก้ว ดรุณศิลป์ (2557: 117-119) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนคุณภาพในชุมชนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยได้นำเสนอกรอบความคิดของตัวบ่งชี้ตามทฤษฎีระบบและใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบเดลฟาย พบว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนคุณภาพในชุมชน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 7 องค์ประกอบย่อย 56 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า องค์ประกอบหลักที่ 1 กลุ่มอัตลักษณ์และชุมชนแห่งการเรียนรู้ รวม 12 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อยที่ 1.1 ด้านการกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์พันธกิจ ยุทธศาสตร์จุดเน้น และจุดเด่นของสถานศึกษา มี 5 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบย่อยที่ 1.2 ด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้ มี 7 ตัวบ่งชี้ ด้านกระบวนการ องค์ประกอบหลักที่ 2 กลุ่มการบริหารจัดการและการเรียนการสอน รวม 20 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อยที่ 2.1 ด้านการบริหารจัดการด้วยระบบองค์การคุณภาพ มี 10 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบย่อยที่ 2.2 ด้านการเรียนการสอนสู่มาตรฐานสากล มี 10 ตัวบ่งชี้ ด้านผลผลิต องค์ประกอบหลักที่ 3 กลุ่มคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพโรงเรียน รวม 24 ตัวบ่งชี้

ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อยที่ 3.1 ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มี 5 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบย่อยที่ 3.2 ด้านบุคคลแห่งการเรียนรู้ มี 9 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบย่อยที่ 3.3 ด้านโรงเรียนดีชุมชนมีคุณภาพ มี 10 ตัวบ่งชี้

ภัคพล อนุรักษเลขา (2558: 145-146) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการ การศึกษาของโรงเรียนมาตรฐานสากล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษา ของโรงเรียนมาตรฐานสากล และเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลคุณภาพการจัดการศึกษา ของโรงเรียนมาตรฐานสากลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการวิจัยพบว่า มีตัวบ่งชี้ที่ใช้ เป็นตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนมาตรฐานสากล จำนวน 21 ตัวบ่งชี้ ครอบคลุม องค์ประกอบหลัก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ คือ สภาพแวดล้อม/อาคาร สถานที่ ความพร้อมของครู สื่อและวัสดุอุปกรณ์ คุณภาพของผู้บริหารสถานศึกษา คุณภาพของครูผู้สอน คุณภาพของผู้เรียน และการมีส่วนร่วมและสนับสนุนจากผู้ปกครองและชุมชน ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย 11 ตัวบ่งชี้ คือ การจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ การสร้าง และใช้หลักสูตรสถานศึกษา การส่งเสริมพัฒนาคุณภาพครู การสร้างเครือข่ายร่วมพัฒนาและส่งเสริม ศักยภาพผู้เรียน การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน การขับเคลื่อนกลยุทธ์ การประกัน คุณภาพ การนิเทศ กำกับ ติดตามผล และการวิจัยและพัฒนา ด้านผลผลิต ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน สมรรถนะของผู้เรียน และ ศักยภาพความเป็นพลโลก

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แอสเวิร์ธ และฮาร์เวย์ (Ashworth; & Harvey. 1994: 7-14) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนา ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพจำเป็นต้องอาศัย องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการเรียนการสอน และด้านผลผลิตที่มีคุณภาพ ได้แก่ ครูผู้สอน สิ่งอำนวยความสะดวก วัสดุอุปกรณ์ การสอนและการเรียนรู้ มาตรฐานด้านผลสัมฤทธิ์ การจัดการและการควบคุมคุณภาพ และผู้เรียน ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีตัวบ่งชี้ดังนี้

1. ครูผู้สอน ตัวบ่งชี้คุณภาพประกอบด้วย 1) จำนวนครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญในสาขา วิชาชีพ 2) ประสบการณ์ด้านวิชาการ ด้านวิชาชีพ และด้านการสอน 3) การพัฒนาครูผู้สอน 4) สัดส่วน ระหว่างอาจารย์กับนักเรียนสำหรับการสอนภาคทฤษฎีในชั้นเรียน 5) สัดส่วนระหว่างอาจารย์กับนักเรียน สำหรับการสอนภาคปฏิบัติ 6) ผลงานวิจัย 7) ผลงานทางด้านวิชาการ 8) ครูผู้สอนมีความรู้ที่ทันสมัย 9) ครูผู้สอนได้รับสิทธิเสรีภาพทางด้านวิชาการ

2. สิ่งอำนวยความสะดวก ตัวบ่งชี้คุณภาพประกอบด้วย 1) จำนวนและประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวก 2) ลักษณะของห้องเรียน ที่นั่งเรียน และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ 3) สภาพแวดล้อมและสถานที่เพื่อการออกกำลังกายและพักผ่อนหย่อนใจ 4) ความปลอดภัย 5) ความสะอาดและความเป็นระเบียบ 6) การบริการด้านวิชาการ 7) บรรยากาศที่กระตุ้นการเรียนรู้ 8) ห้องสมุดและการบริการ จำนวนหนังสือ วารสาร ขนาดห้องสมุดและจำนวนที่นั่งเพื่อการศึกษาค้นคว้า 9) ห้องปฏิบัติการ 10) บุคลากรสนับสนุนการทำงานของครูผู้สอน

3. วัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา ตัวบ่งชี้คุณภาพประกอบด้วย 1) วัสดุอุปกรณ์อยู่ในสภาพที่ดี 2) ระบบการให้บริการ การแนะนำเกี่ยวกับวิธีการใช้ 3) ความทันสมัยของวัสดุอุปกรณ์ 4) ความปลอดภัยในการใช้ 5) สัดส่วนระหว่างจำนวนนักเรียนต่ออุปกรณ์

4. การสอนและการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้คุณภาพประกอบด้วย 1) รายละเอียดของเนื้อหา 2) ความเชี่ยวชาญในวิชาที่สอน 3) การแนะนำหนังสืออ้างอิงที่ทันสมัยให้อ่านเพิ่มเติม 4) เนื้อหาที่นำมาสอนมีความทันสมัยและตรงตามความเป็นจริงตามหลักทฤษฎี 5) ท่าทาง อิริยาบถเหมาะสม กระตุ้นความสนใจ 6) นำเสนอหรืออธิบายได้เข้าใจแจ่มแจ้ง 7) กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดและท้าทายการเรียนรู้ 8) คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคล 9) มีทักษะในการใช้สื่อการสอน 10) เตรียมการสอนมาเป็นอย่างดี 11) มีเอกสารประกอบการสอน 12) ผู้เรียนได้แสดงให้เห็นว่ามีความเข้าใจสิ่งที่ได้เรียนรู้

5. มาตรฐานด้านผลสัมฤทธิ์ ตัวบ่งชี้คุณภาพประกอบด้วย 1) มาตรฐานของกระบวนการจัดการเรียนการสอน 2) ระดับผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ 3) การจ้างงานผู้ที่สำเร็จการศึกษา

6. การจัดการและการควบคุมคุณภาพ ตัวบ่งชี้คุณภาพประกอบด้วย 1) มีแผนการดำเนินงานในระดับสถานศึกษา ภาควิชา 2) วางแผนโดยอาศัยมุมมองแนวความคิดทั้งจากผู้บริหารและครูผู้สอน 3) โปรแกรมการศึกษาตรงตามวัตถุประสงค์ 4) ครูผู้สอนตระหนักถึงความสำคัญของแผน 5) ผู้บริหารมีมุมมองเชิงอนาคตที่ตรงกับความเป็นจริง 6) บุคลากรบรรลุถึงความต้องการ 7) ผู้บริหารระดับสูงเป็นผู้นำที่มีคุณภาพ 8) ครูผู้สอนได้รับภาระงานที่เหมาะสม 9) ครูผู้สอนมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน 10) ครูผู้สอนได้พบปะสังสรรค์เป็นระยะๆ 11) ช่องทางการติดต่อสื่อสารมีความชัดเจนและสะดวกรวดเร็ว

7. ผู้เรียน ตัวบ่งชี้คุณภาพประกอบด้วย 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน สัมพันธภาพภายในครอบครัว สภาพทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัวและความเป็นผู้ใฝ่รู้ 2) ปัจจัยด้านโปรแกรมการศึกษา ได้แก่ ลำดับที่เลือก ตารางเวลาเรียน เนื้อหาหลักสูตร รายงานและกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย ความยากง่ายและความท้าทายของหลักสูตร 3) ปัจจัยด้านสถาบัน ได้แก่ ประเภทของสถาบัน ตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อมของอาคาร สิ่งอำนวยความสะดวก และบริเวณเพื่อการสันทนาการ

แซมมอนส์ ฮิลแมน และมอร์ติมอร์ (Sammons, Hillman; & Mortimore. 1995: 8) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาองค์ประกอบที่ส่งผลถึงความสำเร็จหรือความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่ามี 11 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ประกอบด้วย 1) มีความมั่นคงและชัดเจนของวัตถุประสงค์ขององค์กร และบริหารเชิงรุกสร้างทีมงานบริหารของโรงเรียน 2) การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารจัดการหลักสูตร การตัดสินใจและการใช้นโยบายต่างๆ 3) การสร้างครูให้เป็นผู้นำทางวิชาการ
2. การมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน ประกอบด้วย 1) การมีเอกภาพของเป้าหมายโรงเรียน 2) มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อความก้าวหน้าของนักเรียน 3) มีความเคารพในสถาบัน
3. มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) มีสภาพแวดล้อมที่เป็นระบบระเบียบ 2) มีสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดความสนใจต่อการเรียนการสอน
4. การเรียนการสอนที่เข้มแข็ง ประกอบด้วย 1) การใช้เวลาที่เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอนและการบริหาร 2) เน้นความเป็นเลิศทางวิชาการ
5. มีแผนการเรียนการสอนที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจน ประกอบด้วย 1) ความมีประสิทธิภาพของแผนการสอน ในการเตรียมการสอน 2) มีจุดประสงค์ที่ชัดเจนของแผนการสอน 3) บทเรียนที่เหมาะสมกับนักเรียน 4) ใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย
6. มีความคาดหวังต่อโรงเรียน และนักเรียนในระดับสูง ประกอบด้วย 1) ครูและนักเรียนมีความคาดหวังในระดับสูงรวมกันทั่วถึงทั้งโรงเรียน 2) มีการสื่อสารและเสริมแรงเพื่อให้มีความคาดหวังสู่ความเป็นจริง 3) มีการคิดการปฏิบัติที่ทำให้ไปสู่ความคาดหวัง
7. มีการเสริมแรงครู ประกอบด้วย 1) การให้เป็นธรรมในการให้รางวัลและการลงโทษ 2) ชี้แจงและให้ทราบผลการพัฒนาหรือการปรับปรุง
8. มีการติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน และการพัฒนาปรับปรุงโรงเรียน ประกอบด้วย 1) มีการติดตามผลการเรียนของนักเรียน 2) มีการประเมินศักยภาพของโรงเรียน
9. นักเรียนมีความรับผิดชอบ ประกอบด้วย 1) การสร้างความศรัทธาของครูให้แก่นักเรียน 2) มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้นักเรียน 3) การควบคุมพฤติกรรมของนักเรียน
10. มีความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง ได้แก่ การให้ความร่วมมือที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของนักเรียน
11. เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ได้แก่ การพัฒนาบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนให้มีการเรียนรู้ และรับผิดชอบโรงเรียนได้เอง เพื่อสร้างทีมงานในการพัฒนาโรงเรียน

โอลิวา และแอสปินวอลล์ (Oliva; & Aspinwall. 1996: 12-20) ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพการจัดการศึกษาประกอบด้วย 6 มิติ 31 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1. มิติด้านสิ่งที่สัมผัสได้ (Tangible Dimension) ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คุณภาพ 5 ตัวบ่งชี้ คือ 1) ความพอเพียงของวัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกการศึกษา 2) ความทันสมัยของวัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกการศึกษา 3) วัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกการศึกษาที่ง่ายต่อการใช้งาน 4) วัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกการศึกษาที่สร้างความสนใจในการนำไปใช้ 5) วัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกการศึกษาที่สะดวกต่อการนำไปใช้ 2. มิติด้านคุณภาพของอาจารย์ (Competence Dimension) ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คุณภาพ 5 ตัวบ่งชี้ คือ 1) จำนวนอาจารย์มีเพียงพอ 2) อาจารย์มีความรู้ด้านทฤษฎีอย่างดีเยี่ยม 3) อาจารย์มีประสบการณ์ด้านปฏิบัติอย่างดีเยี่ยม 4) อาจารย์มีความรู้ที่ทันสมัย 5) อาจารย์มีความเชี่ยวชาญในการสอนและการติดต่อสื่อสาร 3. มิติด้านเจตคติของอาจารย์ (Attitude Dimension) ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คุณภาพ 5 ตัวบ่งชี้ คือ 1) เข้าใจความต้องการของผู้เรียน 2) มีความเต็มใจให้ความช่วยเหลือผู้เรียน 3) เอื้ออำนวยความสะดวกและจัดเวลาให้ผู้เรียนสำหรับให้คำแนะนำปรึกษา 4) ให้ความใส่ใจผู้เรียนเป็นรายบุคคล 5) มีอารมณ์มั่นคง สุขภาพ 4. มิติด้านเนื้อหา (Content Dimension) ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คุณภาพ 6 ตัวบ่งชี้ คือ 1) รายวิชาในหลักสูตรสอดคล้องกับการผลิตบัณฑิตของสาขาวิชาชีพ 2) หลักสูตรมีความยืดหยุ่น 3) คำนึงค่าการลงทุนในการศึกษา 4) พัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะและการติดต่อสื่อสารและการทำงานเป็นทีม 5) พัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะด้านคอมพิวเตอร์ 6) บรรจुरายวิชาที่เป็นพื้นฐานความรู้ทั่วไป 5. มิติด้านการถ่ายทอดความรู้ (Delivery Dimension) ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คุณภาพ 6 ตัวบ่งชี้ คือ 1) อาจารย์นำเสนอ อธิบาย และบรรยายได้ชัดเจน เข้าใจง่าย 2) เนื้อหาที่สอนเรียงลำดับความยากง่ายและความซับซ้อนของเนื้อหาควบคุมเวลาสอนได้ดี 3) ภาษาที่ใช้มีความคงเส้นคงวา 4) ประเมินผลด้วยความยุติธรรม 5) วิธีการสอนกระตุ้นสร้างความสนใจ 6) ให้ผู้เรียนประเมินผลการสอน 6. มิติด้านความน่าเชื่อถือ (Reliability Dimension) ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คุณภาพ 4 ตัวบ่งชี้ คือ 1) องค์ความรู้ที่ถ่ายทอดให้ผู้เรียนถูกต้องตามหลักทฤษฎี 2) เนื้อหาที่ใช้สอนตรงตามความต้องการของผู้เรียน 3) เนื้อหาที่ใช้สอนตรงตามจุดมุ่งหมายของรายวิชา 4) ความรู้และประสบการณ์ที่ให้กับผู้เรียนสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในสภาพจริง

โจเซฟ และโจเซฟ (Joseph; & Joseph. 1997: 15-21) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการในด้านการศึกษา : มุมมองของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่เป็นตัวบ่งชี้คุณภาพของการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ 1. ความมีชื่อเสียงทางด้านวิชาการ (Academic Reputation) ตัวบ่งชี้คุณภาพ ได้แก่ 1) ระดับความมีชื่อเสียง 2) ความเป็นเลิศของผู้สอน 3) ความเป็นเลิศของสิ่งเอื้ออำนวยด้านวิชาการ 2. โอกาสในการประกอบอาชีพ

(Career Opportunities) ตัวบ่งชี้คุณภาพ ได้แก่ 1) ความง่ายต่อการเข้าทำงาน 2) ความเป็นของข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโอกาสของอาชีพ 3. โปรแกรมการศึกษา (Program Issues) ตัวบ่งชี้คุณภาพ ได้แก่ 1) ความหลากหลายของวิชาเลือก 2) ความยืดหยุ่นในการโอนย้ายสาขาวิชา 3) ความหลากหลายของสาขาวิชา 4) ความยืดหยุ่นในคุณสมบัติของผู้เรียนแต่ละสาขา 4. เวลาและค่าใช้จ่าย (Cost and Time) ตัวบ่งชี้คุณภาพ ได้แก่ 1) ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาสมเหตุสมผล 2) ค่าใช้จ่ายด้านที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวก และบริการมีความเหมาะสม 3) ระยะเวลาของหลักสูตรเหมาะสม 5. ลักษณะทางกายภาพ (Physical Aspects) ตัวบ่งชี้คุณภาพ ได้แก่ 1) ความเป็นเลิศด้านที่พัก 2) ความเป็นเลิศด้านสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการกีฬาและสันทนาการ 3) ความเป็นเลิศของบริเวณสนามของสถาบัน 6. สถานที่ตั้งของสถาบัน (Location) ตัวบ่งชี้คุณภาพ ได้แก่ 1) แหล่งที่ตั้งของสถาบัน 2) ระบบคมนาคม 7. อื่นๆ ได้แก่ อิทธิพลของครอบครัวและกลุ่มเพื่อน อิทธิพลคำพูดที่มาจากบุคคลทั่วไป

ลูเนนเบิร์ก และออร์นสไตน์ (Lunenburg; & Ornstein. 2012: 351-352) นำเสนอคุณลักษณะและตัวบ่งชี้ของโรงเรียนที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วย 10 คุณลักษณะ ดังนี้

คุณลักษณะที่ 1 การมีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่ชัดเจน ตัวบ่งชี้ประกอบด้วย มีการกำหนดจุดมุ่งหมายอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร มีการปฏิบัติอย่างจริงจังเพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย มีการรายงานที่สอดคล้องกันของผู้บริหาร ครูผู้สอน บุคลากร และผู้ปกครอง มีการปรึกษาหารือและการสื่อสารอย่างชัดเจน

คุณลักษณะที่ 2 การตั้งความคาดหวังสูงสำหรับนักเรียน ตัวบ่งชี้ประกอบด้วย มีข้อกำหนดทางวิชาการ มีการรายงานเกี่ยวกับการบ้านและความต้องการงานในห้องเรียนของนักเรียน มีการรายงานเกี่ยวกับมาตรฐานด้านวิชาการและพฤติกรรมของนักเรียน จำนวนนักเรียนที่ได้รับรางวัลหรือได้รับการยกย่อง

คุณลักษณะที่ 3 การมีแบบแผนและระเบียบวินัย ตัวบ่งชี้ประกอบด้วย ความมีระเบียบวินัยภายในห้องเรียนและระเบียบทางเดิน การบรรยายบรรยายภายในโรงเรียน การกล่าวถึงการลงโทษว่าเป็นสิ่งที่ก่อปัญหา ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ชีวิตของนักเรียน

คุณลักษณะที่ 4 ความถี่ในการดูแลความก้าวหน้าของนักเรียน ตัวบ่งชี้ประกอบด้วย การบรรยายเกี่ยวกับวิธีการวัดและประเมินผล การกำหนดวิธีการทดสอบ

คุณลักษณะที่ 5 การมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบของนักเรียน ตัวบ่งชี้ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลนักเรียนโครงการหลักสูตรพิเศษและการมีส่วนร่วมของชุมชน การประเมินความมีอิสระของนักเรียนในโรงเรียน การรับรู้ของนักเรียน

คุณลักษณะที่ 6 ประสิทธิภาพในการสร้างขวัญและกำลังใจให้ครูผู้สอน ตัวบ่งชี้ประกอบด้วย วิธีการมีส่วนร่วมของบุคลากร การประเมินความมีอิสระของครู การประเมินเกี่ยวกับอิทธิพลของครูในโรงเรียน การประเมินเกี่ยวกับรางวัลและสิ่งจูงใจ

คุณลักษณะที่ 7 เวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ตัวบ่งชี้ประกอบด้วย เวลาที่ใช้ในการเรียนแต่ละรายวิชา รายงานการปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มเวลาสอน ประเมินเกี่ยวกับการบ้านของนักเรียน

คุณลักษณะที่ 8 การจัดสภาพแวดล้อมที่ดีในโรงเรียน ตัวบ่งชี้ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลครู นักเรียน และระเบียบข้อบังคับ การรับรู้ของครูและนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่บุคลากรในโรงเรียน นักเรียน และผู้มาติดต่อ

คุณลักษณะที่ 9 ภาวะผู้นำของบริหารโรงเรียน ตัวบ่งชี้ประกอบด้วย การรับรู้ของครู ผู้ปกครอง และผู้บริหาร การสอบถามและการสัมภาษณ์ การอธิบายบทบาทของผู้บริหาร การประเมินบทบาทของผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการสอนของครู

คุณลักษณะที่ 10 การส่งเสริมสนับสนุนและการมีส่วนร่วมของชุมชน ตัวบ่งชี้ประกอบด้วย การรับรู้ของผู้ปกครองและครู การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรท้องถิ่น

ชิงฉานวู และโรบิน จุงเจิงเฉิน (Ching-Shan Wu & Robin Jung-Cheng Chen. v.d.: online) ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานในไต้หวัน โดยใช้เทคนิคเดลฟาย ผลการวิจัยพบว่า ตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานมี 3 องค์ประกอบหลัก 10 องค์ประกอบย่อย 37 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) มี 2 องค์ประกอบย่อย คือ ภูมิหลังการศึกษา และทรัพยากรทางการศึกษา มี 6 ตัวบ่งชี้ ด้านกระบวนการ (Process) มี 5 องค์ประกอบย่อย คือ การบริหารจัดการและความเป็นผู้นำ หลักสูตรและการสอน การพัฒนาวิชาชีพ การส่งเสริมสนับสนุน และกิจกรรมนักเรียน การสนับสนุนและการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง มี 19 ตัวบ่งชี้ และด้านผลผลิต (Output) มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ ประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียน การจัดการเรียนการสอนของครูและการศึกษาวิจัย ผลการดำเนินงานโดยรวมของโรงเรียน มี 12 ตัวบ่งชี้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ข้างต้น พบว่า การพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษานิยมใช้วิธีการจัดแยกประเภทตัวบ่งชี้ตามทฤษฎีระบบ (System Theory) เช่น บดินทร์ ธรรมสังวาล (2553) ศิริชัย รินทะราช (2553) อัมพวัลย์ วิสวธีรานนท์ (2556) มังกรแก้ว ดรุณศิลป์ (2557) ภัคพล อนุรักษเลขา (2558) เป็นต้น ดังนั้น การวิจัยเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดแยกประเภทของตัวบ่งชี้ตามทฤษฎีระบบ (System Theory) ซึ่งแบ่งตัวบ่งชี้ออกเป็น 3 ประเภท คือ ตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยนำเข้า (Input Indicators) ตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการ (Process Indicators) และตัวบ่งชี้ด้านผลผลิต (Output Indicators) ทั้งนี้ จากการศึกษายังไม่พบ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในภาพรวมของประเทศ มาก่อน ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ ชำรงต้นเพื่อนำไปใช้เป็นกรอบในการกำหนดองค์ประกอบย่อยในการศึกษาต่อไป โดยพิจารณาครอบคลุม องค์ประกอบหลัก 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต เพื่อนำไปใช้เป็น แนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามใน ประเทศไทย ดังนี้

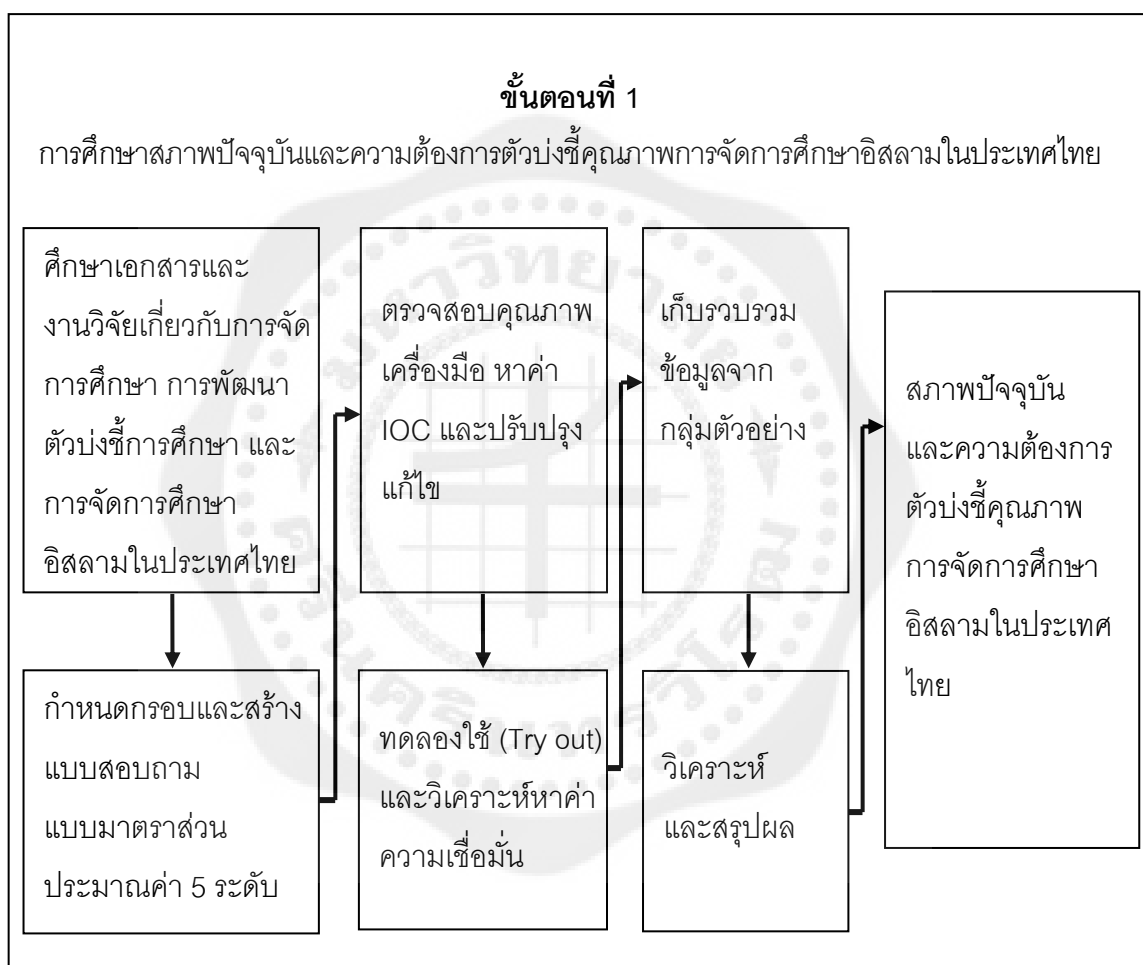
- 1) องค์ประกอบหลักด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร
- 2) องค์ประกอบหลักด้านกระบวนการ (Procees) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ การบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของชุมชน
- 3) องค์ประกอบหลักด้านผลผลิต (Output) ประกอบด้วย 1 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ คุณภาพ ผู้เรียน

บทที่ 3

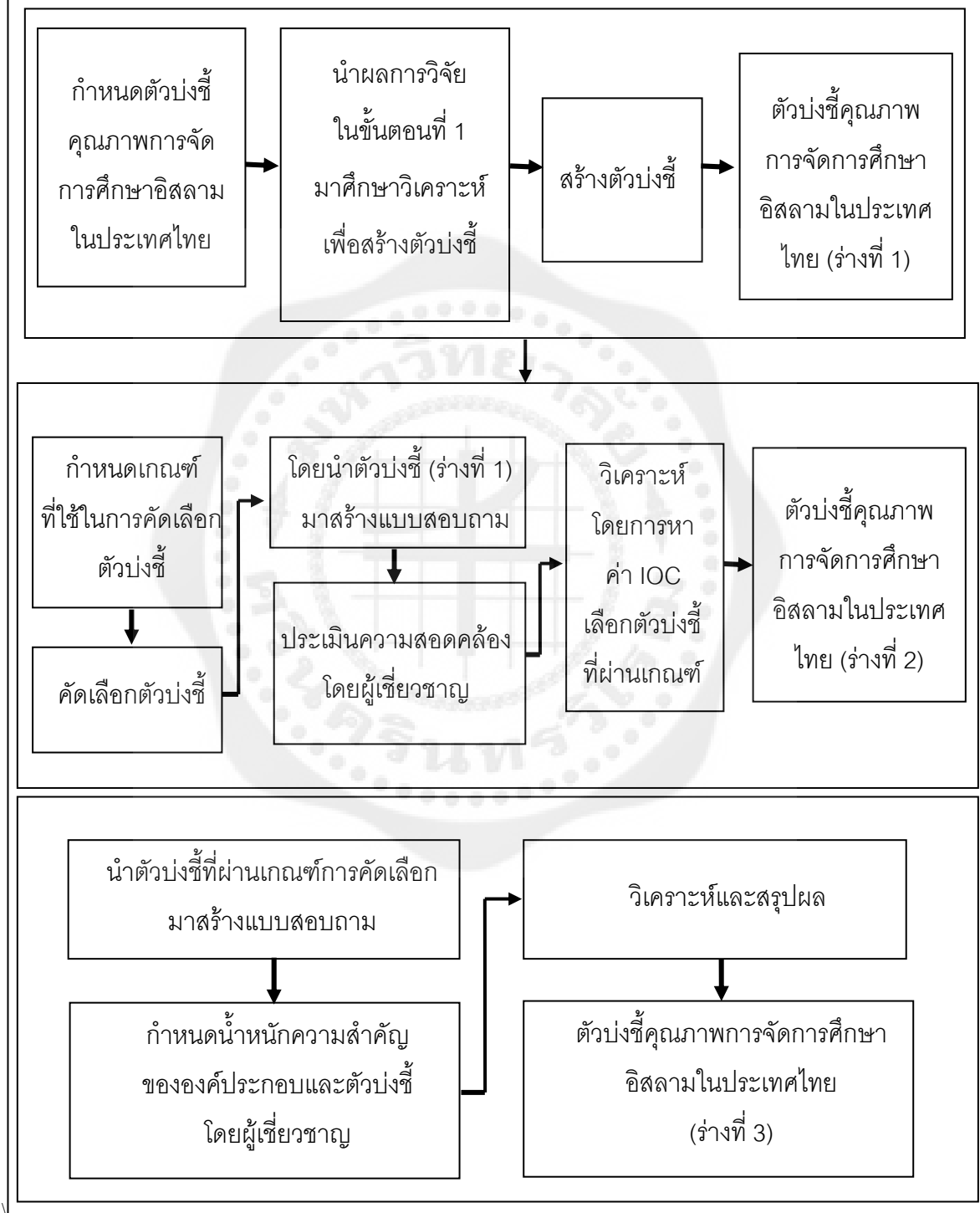
วิธีดำเนินการวิจัย

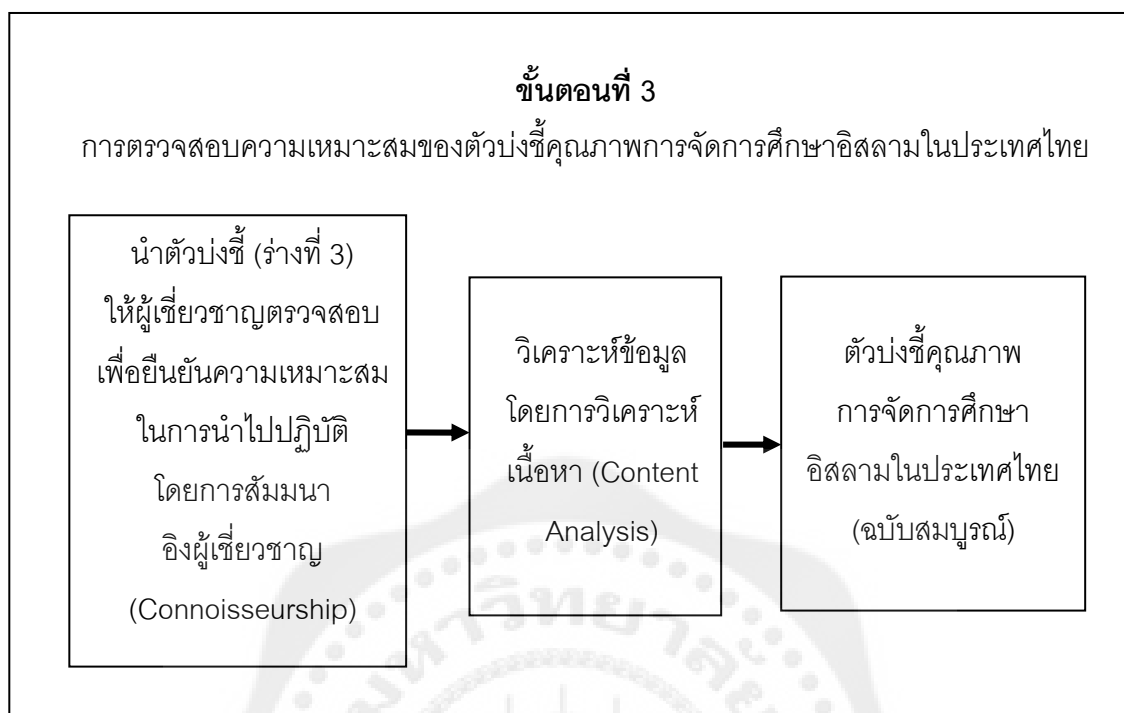
การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย” เป็นการศึกษาที่มีรูปแบบของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งมีกระบวนการดำเนินการวิจัยตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน โดยแต่ละขั้นตอนสรุปได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 2

การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

ภาพประกอบ 9 ขั้นตอนการวิจัยเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. กำหนดกรอบและข้อคำถามเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย โดยการศึกษา ค้นคว้า และวิเคราะห์แนวคิด หลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา มาตรฐานและตัวบ่งชี้การศึกษา และการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบย่อย
2. สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และมีข้อคำถามปลายเปิดสอบถามความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะ
3. ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เป็นการตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา (content validity) ของแบบสอบถาม โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้อ (IOC) และปรับปรุงแก้ไข
4. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย และนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

5. นำแบบสอบถามที่ผ่านกระบวนการตรวจสอบแล้วไปเก็บรวบรวมข้อมูล
6. ตรวจสอบความบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้กลับคืนมา วิเคราะห์ และสรุปผล

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย คีษานิเทศก์หรือนักวิชาการ ผู้รับผิดชอบงานอิสลามศึกษาในระดับเขต/สำนัก/ศูนย์ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนอิสลามศึกษา ที่อยู่ภายใต้เขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัด/อำเภอ และศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มโรงเรียนของรัฐ กลุ่มโรงเรียนเอกชน และกลุ่มศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) จำนวนประชากร 23,815 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการเทียบตารางของเครจซี และมอร์แกน (Krejcie; & Morgan. 1970: 608 - 609) ได้กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้นจำนวน 378 คน ทั้งนี้ มีการกำหนดสัดส่วนของแต่ละกลุ่มในจำนวนที่เท่ากันเพื่อให้เกิดความเท่าเทียม โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่ายแบบเฉพาะเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Checklist) เพื่อสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยแต่ละระดับมีความหมายดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง สภาพปัจจุบันและความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง สภาพปัจจุบันและความต้องการอยู่ในระดับระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง สภาพปัจจุบันและความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง สภาพปัจจุบันและความต้องการอยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีสภาพปัจจุบันและความต้องการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะ

การสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ศึกษา ค้นคว้า และวิเคราะห์แนวคิด หลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอิสลาม และนำมาสร้างเป็นข้อคำถาม โดยขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือวิจัย

2. ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาในการตรวจสอบแก้ไข

3. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม และนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิดเพื่อประเมินความสอดคล้องรายข้อ (Index of Item-Objective Congruence) 3 ระดับ และเว้นช่องสำหรับข้อเสนอแนะ แล้วเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน พิจารณาตรวจสอบความครบถ้วน สมบูรณ์ และความถูกต้องเหมาะสมของสำนวนภาษา การสื่อความหมาย ความสอดคล้องของข้อคำถามกับจุดมุ่งหมายของการวิจัย และความครอบคลุมของเนื้อหา โดยให้คะแนนดังนี้

- 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้อง
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้อง
- 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่มีความสอดคล้อง

4. วิเคราะห์และปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้มีความสมบูรณ์ และนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบอีกครั้ง

5. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้า จำนวน 30 คน นำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบและนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .94

6. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามอีกครั้งเพื่อจัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยขั้นตอนที่ 1

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถึงผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยส่งแบบสอบถามด้วยตนเองและทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ และรับคืนด้วยตนเองและทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ตามวันที่ได้นัดหมายไว้ และนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องความสมบูรณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แบบสอบถามตอนที่ 1 ซึ่งเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. แบบสอบถามตอนที่ 2 ซึ่งเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยแปลความหมายตามเกณฑ์การแปลผล ซึ่งกำหนดเป็นเกณฑ์เฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50 - 5.00 หมายถึง สภาพปัจจุบันและความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50 - 4.49 หมายถึง สภาพปัจจุบันและความต้องการอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50 - 3.49 หมายถึง สภาพปัจจุบันและความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50 - 2.49 หมายถึง สภาพปัจจุบันและความต้องการอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 - 1.49 หมายถึง สภาพปัจจุบันและความต้องการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. แบบสอบถามตอนที่ 3 เป็นข้อมูลจากคำถามปลายเปิด (Open Ended Questionnaires) เกี่ยวกับความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย
ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. **การสร้างตัวบ่งชี้** โดยการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผลการศึกษาวิจัยในขั้นตอนที่ 1 นำมาสร้างเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย (ร่างที่ 1)

2. **การกำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้** จากการศึกษาหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษา ผู้วิจัยเลือกใช้เกณฑ์ในการตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 5 เกณฑ์ นงลักษณ์ วิรัชชัย (2551: 27-31) คือ ความตรง (Validity) ความชัดเจน (Clarity) ความเป็นไปได้ (Feasibility) ความเหมาะสม (Appropriateness) และความเป็นประโยชน์ (Utility)

3. **การคัดเลือกตัวบ่งชี้** ผู้วิจัยนำร่างตัวบ่งชี้ที่ผ่านการปรับปรุงจากการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 มาสร้างเป็นแบบสอบถาม ฉบับที่ 1 ให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญครอบคลุม 3 ด้าน คือ ด้านการจัดการศึกษาอิสลาม ด้านการบริหารการศึกษา และด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา จำนวน 11 คน ประเมินความสอดคล้องตรงกับเกณฑ์ตัวบ่งชี้และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

4. การกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้ ผู้วิจัยนำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาสร้างแบบสอบถาม ฉบับที่ 2 และให้ผู้เชี่ยวชาญกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้ ผู้วิจัยสรุประดับความสำคัญของตัวบ่งชี้ เพื่อนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้เพื่อยืนยันความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ในขั้นตอนต่อไป

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลในการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ซึ่งได้มาโดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญครอบคลุม 3 ด้าน คือ ด้านการจัดการศึกษาอิสลาม ด้านการบริหารการศึกษา และด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา ซึ่งเลือกด้วยวิธีการเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 11 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญ ฉบับที่ 1

เป็นแบบสอบถามแบบเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องตรงกับเกณฑ์ตัวบ่งชี้ และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยมีเกณฑ์ในการตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 5 เกณฑ์ แต่ละเกณฑ์มีความหมายดังนี้

- 1) ความตรง (Validity) หมายถึง ตัวบ่งชี้มีความสามารถวัดได้ตรงและถูกต้อง
  - 2) ความชัดเจน (Clarity) หมายถึง ตัวบ่งชี้มีความชัดเจน เข้าใจได้ แปลความหมายได้ง่าย
  - 3) ความเป็นไปได้ (Feasibility) หมายถึง ความเป็นไปได้ในการนำตัวบ่งชี้ไปปฏิบัติ
  - 4) ความเหมาะสม (Appropriateness) หมายถึง ตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ
  - 5) ความเป็นประโยชน์ (Utility) หมายถึง ตัวบ่งชี้สามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ได้จริง
- ทั้งนี้ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบย่อย โดยแต่ละระดับมีความหมายดังนี้

0 หมายถึง ตัวบ่งชี้ “ไม่มีคุณภาพ” ในด้านความตรง ความชัดเจน ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์

1 หมายถึง ตัวบ่งชี้ “มีคุณภาพ” ในด้านความตรง ความชัดเจน ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์

2. แบบสอบถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญ ฉบับที่ 2

ผู้วิจัยนำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยที่ผ่านการคัดเลือกแล้วมาสร้างเป็นแบบสอบถามเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้ โดยในช่องการประเมินได้กำหนดระดับความสำคัญแต่ละตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบ โดยให้ค่าคะแนนระดับความสำคัญด้วยมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แต่ละระดับมีความหมายดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง องค์ประกอบ/ตัวบ่งชี้ที่มีระดับความสำคัญมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง องค์ประกอบ/ตัวบ่งชี้ที่มีระดับความสำคัญมาก

ระดับ 3 หมายถึง องค์ประกอบ/ตัวบ่งชี้ที่มีระดับความสำคัญปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง องค์ประกอบ/ตัวบ่งชี้ที่มีระดับความสำคัญน้อย

ระดับ 1 หมายถึง องค์ประกอบ/ตัวบ่งชี้ที่มีระดับความสำคัญน้อยที่สุด

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. แบบสอบถามสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ ฉบับที่ 1

1.1 ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 นำมาปรับปรุงแก้ไขและสร้างเป็นแบบสอบถาม ฉบับที่ 1 โดยใช้เกณฑ์ในการตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 5 เกณฑ์ คือ ความตรง (Validity) ความชัดเจน (Clarity) ความเป็นไปได้ (Feasibility) ความเหมาะสม (Appropriateness) และความเป็นประโยชน์ (Utility) โดยกำหนดคะแนน 1 หมายถึง ตัวบ่งชี้ “มีคุณภาพ” ส่วนคะแนน 0 หมายถึง ตัวบ่งชี้ “ไม่มีคุณภาพ”

1.2 นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จสมบูรณ์ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมในการใช้ภาษา ตามลำดับ

1.3 ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ

1.4 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนด

2. แบบสอบถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญ ฉบับที่ 2

2.1 ผู้วิจัยสร้างเป็นแบบสอบถามเพื่อสอบถามผู้เชี่ยวชาญ เป็นแบบสอบถาม ประเมินน้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยที่ผ่านการคัดเลือกแล้ว เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้

2.2 นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จสมบูรณ์ ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมในการใช้ภาษา ตามลำดับ

2.3 ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ

2.4 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญกำหนดระดับ ความสำคัญของตัวบ่งชี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ

1. คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด และติดต่อเพื่อขอความอนุเคราะห์ ให้เป็นผู้เชี่ยวชาญ
2. แจ้งให้บัณฑิตวิทยาลัยทำหนังสือเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญและขอความร่วมมือในการ ตอบแบบสอบถาม
3. ส่งหนังสือขอความร่วมมือไปยังผู้เชี่ยวชาญทั้งทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์และ จัดส่งด้วยตนเอง โดยมีการแจ้งระยะเวลาในการขอรับแบบสอบถามคืนไว้ล่วงหน้า

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. แบบสอบถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญ ฉบับที่ 1

ผู้วิจัยวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ โดยคัดเลือก ตัวบ่งชี้ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องค่า IOC (Index of Consistency) ตั้งแต่ 0.75 พิจารณาปรับปรุงตาม ข้อเสนอแนะของกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย การประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของตัวบ่งชี้ที่มีค่าตั้งแต่ 0.75 ในทุกด้านถือว่าผ่านเกณฑ์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดค่าดัชนีความสอดคล้องแต่ละตัวที่ 0.75 เนื่องจากมีความคาดหวังที่สูงกว่าเกณฑ์ การยอมรับได้โดยทั่วไป

2. แบบสอบถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญ ฉบับที่ 2

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลการให้ค่าน้ำหนักระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการ ศึกษาอิสลามในประเทศไทยโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยแปลความหมายตามเกณฑ์ การแปลผล ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง องค์ประกอบ/ตัวบ่งชี้ที่มีระดับความสำคัญมากที่สุด
 ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง องค์ประกอบ/ตัวบ่งชี้ที่มีระดับความสำคัญมาก
 ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง องค์ประกอบ/ตัวบ่งชี้ที่มีระดับความสำคัญปานกลาง
 ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง องค์ประกอบ/ตัวบ่งชี้ที่มีระดับความสำคัญน้อย
 ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง องค์ประกอบ/ตัวบ่งชี้ที่มีระดับความสำคัญน้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบความเหมาะสมของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษา อิสลามในประเทศไทย

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความเหมาะสมของร่างตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษา
อิสลามในประเทศไทย ที่ได้จากการพัฒนาในขั้นตอนที่ 2 โดยใช้เทคนิควิธีการสัมมนาเชิงผู้เชี่ยวชาญ
(Connoisseurship) ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณายืนยันความเหมาะสม (Appropriateness) ของ
ตัวบ่งชี้ในการนำไปปฏิบัติ

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนนี้คือ ผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ
การจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย จำนวน 12 คน ซึ่งใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง
(Purposive Sampling) โดยแบ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย อาจารย์มหาวิทยาลัยและหรือผู้ที่มีส่วนร่วมใน
การส่งเสริมสนับสนุนพัฒนางานอิสลามศึกษา
2. กลุ่มผู้บริหาร ประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษาและหรือผู้บริหารสถานศึกษา
3. กลุ่มผู้ปฏิบัติ ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ นักวิชาการอิสลามศึกษา นักวิชาการ
ศาสนา ครูผู้สอน

เกณฑ์ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญ

- 1.1 เป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ด้านการจัดการศึกษาอิสลาม/
อิสลามศึกษา ไม่น้อยกว่า 5 ปี และ
- 1.2 เป็นผู้ดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยของรัฐหรือเอกชนที่เปิดสอน
สาขาวิชาอิสลามศึกษา สาขาวิชาภาษาอาหรับ สาขาวิชาภาษามลายู หรือสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือ
- 1.3 เป็นผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารการศึกษาหรือผู้บริหารสถานศึกษาใน
สถานศึกษาของรัฐ เอกชน หรือชุมชนที่เปิดสอนด้านศาสนาอิสลาม/อิสลามศึกษา หรือ
- 1.4 เป็นผู้นำทางศาสนาผู้ที่มีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนและหรือการจัด
การศึกษาอิสลาม/อิสลามศึกษา หรือ
- 1.5 เป็นผู้ดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์หรือครูผู้สอนอิสลามศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนนี้ เป็นแบบบันทึกการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เครื่องบันทึกเสียง และบันทึกภาพการสัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยมีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

1. คัดเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจาก 3 กลุ่ม รวมจำนวน 12 คน เพื่อให้ได้ความคิดที่หลากหลาย โดยกำหนดให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนสามารถอภิปรายเสนอความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ รวมถึงการกำหนดผู้ช่วยดำเนินการสัมภาษณ์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ
2. จัดเตรียมเอกสารประกอบการสัมภาษณ์ ได้แก่ องค์กรประกอบและตัวบ่งชี้ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องและการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้จากผลการวิจัย ในขั้นตอนที่ 2
3. ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยผู้ดำเนินการเชิญผู้เชี่ยวชาญร่วมแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะในแต่ละองค์ประกอบ พิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมเพื่อยืนยันตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำคำตอบของผู้เชี่ยวชาญที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการสรุปจากข้อมูลที่ได้จากการจัดบันทึกเป็นคำตอบของแต่ละประเด็นตามที่กำหนดไว้ และดำเนินการปรับปรุงเพื่อให้ร่างตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยมีความสอดคล้องเหมาะสมมากที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย” เป็นการศึกษาที่มีรูปแบบของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ได้พัฒนาตัวบ่งชี้ใน 3 องค์ประกอบหลักตามทฤษฎีระบบ (Systems Theory) คือ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Output) เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย โดยดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ นักวิชาการอิสลามศึกษา นักวิชาการศาสนา และครูสอนศาสนาในสถานศึกษาของรัฐ เอกชน และศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส จำนวน 378 คน ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาตัวบ่งชี้โดยการคัดเลือกและกำหนดน้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบความเหมาะสมเพื่อยืนยันตัวบ่งชี้โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 12 คน ผลการวิเคราะห์มูลตามลำดับ ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย โดยแบบสอบถามตอนที่ 1 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) แบบสอบถามตอนที่ 2 หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนแบบสอบถามตอนที่ 3 ซึ่งเป็นข้อมูลจากคำถามปลายเปิด ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกตัวบ่งชี้ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item-Objective Congruence) ตั้งแต่ 0.75 ในทุกด้านถือว่าผ่านเกณฑ์ ส่วนการกำหนดน้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)

ขั้นตอนที่ 3 ผลการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบและยืนยันความเหมาะสม (Appropriateness) ของการนำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ไปปฏิบัติ ผู้วิจัยนำคำตอบของผู้เชี่ยวชาญที่ได้จากการสัมมนามาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย คีษานีเทศก์ นักวิชาการอิสลามศึกษา นักวิชาการศาสนา ครูผู้สอนศาสนา/อิสลามศึกษาในสถานศึกษาของรัฐ สถานศึกษาเอกชน ศูนย์ตาดีกา จำนวน 378 คน ดังตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	161	42.6
หญิง	217	57.4
รวม	378	100
อายุ		
20 – 29 ปี	53	14.0
30 – 39 ปี	221	58.5
40 – 49 ปี	64	16.9
50 ปี ขึ้นไป	40	10.6
รวม	378	100
หน่วยงาน		
สถานศึกษาของรัฐ	126	33.3
สถานศึกษาเอกชน	126	33.3
ศูนย์ตาดีกา	126	33.3
รวม	378	100
ตำแหน่งปัจจุบัน		
คึกษานีเทศก์	8	2.1
นักวิชาการศึกษา	5	1.3
นักวิชาการศาสนา	28	7.4
ครูผู้สอนศาสนา/อิสลามศึกษา	296	78.3
อื่นๆ	41	10.8
รวม	378	100

ตาราง 1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ประสบการณ์การทำงาน		
1 – 5 ปี	82	21.7
6 – 10 ปี	107	28.3
11 – 15 ปี	120	31.7
16 – 20 ปี	33	8.7
21 – 25 ปี	14	3.7
26 ปี ขึ้นไป	22	5.8
รวม	378	100
วุฒิการศึกษา(สามัญ)		
ปริญญาตรี	199	52.6
ปริญญาโท	19	5.0
ปริญญาเอก	2	0.5
อื่นๆ	158	41.8
รวม	378	100
วุฒิการศึกษา(ศาสนา)		
ไม่มีวุฒิการศึกษาด้านศาสนา	21	5.6
มีวุฒิการศึกษาด้านศาสนา	357	94.4
อิสลามศึกษาตอนต้น	13	3.4
อิสลามศึกษาตอนกลาง	33	8.7
อิสลามศึกษาตอนปลาย	172	45.5
ปริญญาตรี (ศาสนา)	143	37.8
ปริญญาโท (ศาสนา)	6	1.6
อื่นๆ	11	2.9
รวม	378	100

จากตาราง 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามเพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีจำนวนทั้งหมด 378 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 217 คน คิดเป็นร้อยละ 57.4 รองลงมาคือเป็นเพศชาย จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 42.6 ตามลำดับ

จำแนกตามอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุ 30 - 39 ปี จำนวน 221 คน คิดเป็นร้อยละ 58.5 รองลงมาคือ อายุ 40 - 49 ปี จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 16.9 อายุ 20 - 29 ปี จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 14 และลำดับสุดท้ายคืออายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10.6 ตามลำดับ

จำแนกตามหน่วยงาน/สังกัด พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามตามหน่วยงาน/สังกัดสถานศึกษาของรัฐ สถานศึกษาเอกชน และศูนย์ตาดีกา จำนวนหน่วยงานละ 126 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 ตามลำดับ

จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตำแหน่งครูผู้สอนศาสนา/อิสลามศึกษา จำนวน 269 คน คิดเป็นร้อยละ 78.3 รองลงมาคืออื่นๆ จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 10.8 นักวิชาการศาสนา จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 7.4 ศึกษานิเทศก์ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.1 และอันดับสุดท้ายคือ นักวิชาการอิสลามศึกษา จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.3 ตามลำดับ

จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงาน 11 - 15 ปี จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 31.7 รองลงมามีประสบการณ์ 6-10 ปี จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 28.3 ประสบการณ์ 1 - 5 ปี จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 21.7 ประสบการณ์ 16 - 20 ปี จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 8.7 ประสบการณ์ 26 ปีขึ้นไป จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.8 และลำดับสุดท้ายคือประสบการณ์มากกว่า 21 - 25 ปี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 3.7 ตามลำดับ

จำแนกตามวุฒิการศึกษา (ด้านสามัญ) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ปริญญาตรี จำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 52.6 รองลงมาคืออื่นๆ จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 41.8 ปริญญาโท จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 และลำดับสุดท้ายคือปริญญาเอก จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5 ตามลำดับ

จำแนกตามวุฒิการศึกษา (ด้านศาสนา) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาด้านศาสนา จำนวน 357 คน คิดเป็นร้อยละ 94.4 รองลงมาคือไม่มีวุฒิการศึกษาด้านศาสนา จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.6 ตามลำดับ และมีวุฒิการศึกษาด้านศาสนาส่วนใหญ่มีวุฒิอิสลามศึกษาตอนปลาย จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 45.5 รองลงมาคือมีวุฒิปริญญาตรี (ศาสนา) จำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 37.8 มีวุฒอิสลามศึกษาตอนกลาง จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 8.7 มีวุฒอิสลามศึกษาตอนต้น จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 มีวุฒิอื่นๆ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 2.9 และลำดับสุดท้ายคือวุฒิปริญญาโท (ศาสนา) จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.6

1.2 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ดังตาราง 2 - 10

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

องค์ประกอบ	ระดับการปฏิบัติ			ระดับความต้องการ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
1 ปัจจัยนำเข้า	3.56	0.74	มาก	4.69	0.54	มากที่สุด
ด้านผู้บริหาร	3.67	0.69	มาก	4.72	0.50	มากที่สุด
ด้านครูผู้สอน	3.55	0.75	มาก	4.69	0.51	มากที่สุด
ด้านผู้เรียน	3.42	0.78	ปานกลาง	4.66	0.55	มากที่สุด
ด้านหลักสูตร	3.61	0.75	มาก	4.67	0.58	มากที่สุด
2 กระบวนการ	3.46	0.84	ปานกลาง	4.58	0.63	มากที่สุด
ด้านการจัดการเรียนรู้	3.66	0.76	มาก	4.75	0.50	มากที่สุด
ด้านการบริหารจัดการ	3.43	0.86	ปานกลาง	4.58	0.60	มากที่สุด
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	3.29	0.89	ปานกลาง	4.40	0.79	มาก
3 ผลผลิต	3.65	0.80	มาก	4.78	0.50	มากที่สุด
ด้านคุณภาพผู้เรียน	3.65	0.80	มาก	4.78	0.50	มากที่สุด
รวม	3.56	0.79	มาก	4.65	0.56	มากที่สุด

จากตาราง 2 สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ทั้ง 3 องค์ประกอบหลักโดยภาพรวมระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.56$, S.D.=0.79) เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบหลัก พบว่า ที่อยู่ในระดับมาก 2 องค์ประกอบ คือ ด้านผลผลิต ($\bar{X}=3.65$, S.D.=0.80) และด้านปัจจัยนำเข้า ($\bar{X}=3.56$, S.D.=0.74) และอยู่ในระดับปานกลาง 1 องค์ประกอบคือ ด้านกระบวนการ ($\bar{X}=3.46$, S.D.=0.84) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับการปฏิบัติของการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยอยู่ในระดับมาก 5 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านผู้บริหาร ($\bar{X}=3.67$, S.D.=0.69) ด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}=3.66$, S.D.=0.76) ด้านคุณภาพผู้เรียน

($\bar{X}=3.65$, S.D.=0.62) ด้านหลักสูตร ($\bar{X}=3.61$, S.D.=0.75) ด้านครูผู้สอน ($\bar{X}=3.55$, S.D.=0.75) และอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X}=3.43$, S.D.=0.86) ด้านผู้เรียน ($\bar{X}=3.42$, S.D.=0.78) และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ($\bar{X}=3.29$, S.D.=0.89)

ส่วนการศึกษาค้นคว้าความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ทั้ง 3 องค์ประกอบหลักโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ ($\bar{X}=4.65$, S.D.=0.56) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด 7 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านคุณภาพผู้เรียน ($\bar{X}=4.78$, S.D.=0.50) ด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}=4.75$, S.D.=0.50) ด้านผู้บริหาร ($\bar{X}=4.72$, S.D.=0.50) ด้านครูผู้สอน ($\bar{X}=4.69$, S.D.=0.51) ด้านหลักสูตร ($\bar{X}=4.67$, S.D.=0.58) ด้านผู้เรียน ($\bar{X}=4.66$, S.D.=0.55) ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X}=4.58$, S.D.=0.60) และอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ($\bar{X}=4.40$, S.D.=0.79)

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านผู้บริหาร

องค์ประกอบหลักด้านปัจจัยนำเข้า	ระดับการปฏิบัติ			ระดับความต้องการ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
องค์ประกอบย่อยที่ 1 ด้านผู้บริหาร						
1.1 มีวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายในการจัดการศึกษาอิสลามที่ชัดเจน	3.61	0.68	มาก	4.70	0.55	มากที่สุด
1.2 มีความรู้ความเข้าใจในหลักการอิสลาม	3.82	0.68	มาก	4.81	0.39	มากที่สุด
1.3 มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ	3.70	0.62	มาก	4.63	0.60	มากที่สุด
1.4 เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม	3.91	0.78	มาก	4.76	0.43	มากที่สุด
1.5 บริหารจัดการศึกษาอิสลามโดยใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม	3.52	0.81	มาก	4.67	0.56	มากที่สุด
1.6 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการพัฒนาการจัดการศึกษาอิสลาม	3.61	0.69	มาก	4.59	0.61	มากที่สุด
1.7 มีความเสียสละ อุทิศตน มุ่งมั่นที่จะบริหารจัดการศึกษาอิสลามอย่างเต็มศักยภาพ	3.80	0.72	มาก	4.74	0.57	มากที่สุด

ตาราง 3 (ต่อ)

องค์ประกอบหลักด้านปัจจัยนำเข้า	ระดับการปฏิบัติ			ระดับความต้องการ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
1.8 มีความสนใจใฝ่เรียนรู้และแสวงหาความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง	3.67	0.63	มาก	4.81	0.41	มากที่สุด
1.9 มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน	3.79	0.55	มาก	4.81	0.42	มากที่สุด
1.10 ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการศึกษาอิสลาม	3.44	0.66	ปานกลาง	4.75	0.50	มากที่สุด
1.11 สามารถสร้างการยอมรับและศรัทธาให้แก่บุคคลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา	3.64	0.70	มาก	4.71	0.51	มากที่สุด
1.12 บริหารจัดการศึกษาอิสลามตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	3.70	0.69	มาก	4.72	0.46	มากที่สุด
1.13 มีผลงานด้านการบริหารจัดการศึกษาอิสลามปรากฏเป็นที่ประจักษ์อย่างชัดเจน	3.49	0.65	ปานกลาง	4.61	0.54	มากที่สุด
1.14 ผลสำเร็จจากการบริหารจัดการศึกษาอิสลามเป็นที่พึงพอใจของชุมชน	3.67	0.74	มาก	4.81	0.40	มากที่สุด
โดยภาพรวม	3.67	0.69	มาก	4.72	0.50	มากที่สุด

จากตาราง 3 พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ระดับการปฏิบัติในภาพรวม ด้านผู้บริหาร พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในภาพรวมระดับมาก ($\bar{X}=3.67$, S.D.=0.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับการปฏิบัติของการจัดการศึกษาอิสลามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม ($\bar{X}=3.91$, S.D.=0.78) มีความรู้ความเข้าใจในหลักการอิสลาม ($\bar{X}=3.82$, S.D.=0.68) มีความเสียสละ อุทิศตน มุ่งมั่นที่จะบริหารจัดการศึกษาอิสลามอย่างเต็มศักยภาพ ($\bar{X}=3.80$, S.D.=0.72) ส่วนระดับการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง คือ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการศึกษาอิสลาม ($\bar{X}=3.44$, S.D.=0.66)

ส่วนการศึกษาความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านผู้บริหาร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.72$, S.D.=0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อที่มีค่าเฉลี่ย สูงสุด 3 อันดับแรก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ผลสำเร็จจากการบริหารจัดการศึกษาอิสลาม เป็นที่พึงพอใจของชุมชน ($\bar{X}=4.81$, S.D.=0.40) มีความรู้ความเข้าใจในหลักการอิสลาม ($\bar{X}=4.81$, S.D.=0.39) มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ($\bar{X}=4.81$, S.D.=0.42) ส่วนที่มี ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการพัฒนาการจัดการศึกษาอิสลาม ($\bar{X}=4.59$, S.D.=0.61)

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการ ตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านครูผู้สอน

องค์ประกอบหลักด้านปัจจัยนำเข้า	ระดับการปฏิบัติ			ระดับความต้องการ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
องค์ประกอบย่อยที่ 2 ด้านครูผู้สอน						
2.1 มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้าน ศาสนาครอบคลุมเนื้อหาสาระ วิชาที่สอน	3.82	0.73	มาก	4.80	0.43	มากที่สุด
2.2 วิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำมาใช้เป็นข้อมูลในการ วางแผนการสอน	3.44	0.83	ปานกลาง	4.67	0.54	มากที่สุด
2.3 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ตอบสนองพัฒนาการของผู้เรียน	3.43	0.88	ปานกลาง	4.61	0.50	มากที่สุด
2.4 จัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึง ความแตกต่างระหว่างบุคคล	3.32	0.74	มาก	4.56	0.56	มากที่สุด
2.5 ปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมตาม แนวทางอิสลามที่เน้นการปฏิบัติ จริงในชีวิตประจำวัน	3.92	0.70	มาก	4.80	0.41	มากที่สุด
2.6 รับฟังความคิดเห็นและให้คำแนะนำ แก่ผู้เรียนได้	4.02	0.59	มาก	4.81	0.40	มากที่สุด

ตาราง 4 (ต่อ)

องค์ประกอบหลักด้านปัจจัยนำเข้า		ระดับการปฏิบัติ			ระดับความต้องการ		
		($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
2.7	มีทักษะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ	3.69	0.73	มาก	4.69	0.52	มากที่สุด
2.8	มีทักษะในการเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย	3.42	0.68	ปานกลาง	4.65	0.53	มากที่สุด
2.9	ใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ศาสนา/อิสลามศึกษา	3.02	0.88	ปานกลาง	4.51	0.67	มากที่สุด
2.10	วิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ศาสนา/อิสลามศึกษา	3.02	0.86	ปานกลาง	4.53	0.66	มากที่สุด
2.11	ประเมินผลการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย	2.89	0.90	ปานกลาง	4.62	0.51	มากที่สุด
2.12	เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลามให้แก่ผู้เรียน เพื่อนครู ชุมชน	3.42	0.80	มาก	4.56	0.62	มากที่สุด
1.13	จัดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ	3.70	0.68	มาก	4.73	0.46	มากที่สุด
2.14	มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและต่อผู้อื่น	3.79	0.60	มาก	4.89	0.27	มากที่สุด
2.15	ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ	4.09	0.74	มาก	4.88	0.33	มากที่สุด
2.16	มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ตนเอง สังคม	3.80	0.73	มาก	4.68	0.75	มากที่สุด
โดยภาพรวม		3.55	0.75	มาก	4.69	0.51	มากที่สุด

จากตาราง 4 สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ระดับการปฏิบัติในภาพรวมด้านครูผู้สอน พบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.55$, S.D.=0.75) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับการปฏิบัติของการจัดการศึกษาอิสลามด้านครูผู้สอนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ

($\bar{X}=4.09$, S.D.=0.74) รับฟังความคิดเห็นและให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนได้ ($\bar{X}=4.02$, S.D.=0.59) ปฏิบัติคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางอิสลามที่เน้นการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ($\bar{X}=3.92$, S.D.=0.70) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง คือ ประเมินผลการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ($\bar{X}=2.89$, S.D.=0.90)

ส่วนการศึกษาค้นคว้าความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านครูผู้สอน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.69$, S.D.=0.51) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามด้านครูผู้สอนอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและต่อผู้อื่น ($\bar{X}=4.89$, S.D.=0.27) ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ ($\bar{X}=4.88$, S.D.=0.33) รับฟังความคิดเห็นและให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนได้ ($\bar{X}=4.81$, S.D.=0.40) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ศาสนา/อิสลามศึกษา ($\bar{X}=4.51$, S.D.=0.67)

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านผู้เรียน

องค์ประกอบหลักด้านปัจจัยนำเข้า	ระดับการปฏิบัติ			ระดับความต้องการ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
องค์ประกอบย่อยที่ 3 ด้านผู้เรียน						
3.1 เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ศาสนา/อิสลามศึกษา	3.49	0.71	ปานกลาง	4.62	0.53	มากที่สุด
3.2 มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา	3.63	0.84	มาก	4.71	0.47	มากที่สุด
3.3 มีความรู้ความสามารถพื้นฐานเพียงพอต่อการเรียนรู้ศาสนาในระดับชั้นที่เข้าเรียน	3.41	0.70	ปานกลาง	4.59	0.54	มากที่สุด
3.4 มีทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน อัล-กุรอาน	3.32	0.96	ปานกลาง	4.74	0.49	มากที่สุด
3.5 มีทักษะการใช้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย	3.20	0.68	ปานกลาง	4.67	0.49	มากที่สุด

ตาราง 5 (ต่อ)

องค์ประกอบหลักด้านปัจจัยนำเข้า	ระดับการปฏิบัติ			ระดับความต้องการ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
3.6 มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้	3.42	0.72	ปานกลาง	4.62	0.51	มากที่สุด
3.7 มีวินัยในตนเองและมีความรับผิดชอบ	3.30	0.81	ปานกลาง	4.76	0.57	มากที่สุด
3.8 เป็นคนใฝ่รู้ใฝ่เรียนและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ	3.62	0.84	มาก	4.62	0.78	มากที่สุด
3.9 ได้รับการใส่ใจดูแลในเรื่องการเรียนจากผู้ปกครองหรือบุคคลในครอบครัว	3.27	0.81	ปานกลาง	4.63	0.52	มากที่สุด
3.10 สามารถนำความรู้ทางศาสนาไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชน	3.49	0.73	ปานกลาง	4.67	0.61	มากที่สุด
โดยภาพรวม	3.42	0.78	มาก	4.66	0.55	มากที่สุด

จากตาราง 5 สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านผู้เรียน พบว่าระดับการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.42$, S.D.=0.78) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าระดับการปฏิบัติของการจัดการศึกษาอิสลามด้านผู้เรียนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา ($\bar{X}=3.63$, S.D.=0.84) เป็นคนใฝ่รู้ใฝ่เรียนและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ($\bar{X}=3.62$, S.D.=0.84) เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ศาสนา/อิสลามศึกษา ($\bar{X}=3.49$, S.D.=0.71) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง คือ มีทักษะการใช้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ($\bar{X}=3.20$, S.D.=0.68)

ส่วนการศึกษาความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านผู้เรียน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.66$, S.D.=0.55) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามด้านผู้เรียนอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ มีวินัยในตนเองและมีความรับผิดชอบ ($\bar{X}=4.76$, S.D.=0.57) มีทักษะพื้นฐานด้านการอ่านอัล-กุรอาน ($\bar{X}=4.74$, S.D.=0.49) มีความพร้อม

ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา ($\bar{X}=4.71$, S.D.=0.47) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ มีความรู้ความสามารถพื้นฐานเพียงพอต่อการเรียนรู้อาเซียนในระดับชั้นที่เข้าเรียน ($\bar{X}=4.59$, S.D.=0.54)

ตาราง 6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านหลักสูตร

องค์ประกอบหลักด้านปัจจัยนำเข้า	ระดับการปฏิบัติ			ระดับความต้องการ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
องค์ประกอบย่อยที่ 4 ด้านหลักสูตร						
4.1 หลักสูตรศาสนา/อิสลามศึกษา มีความเป็นเอกภาพในภาพรวม ของประเทศ	3.65	0.82	มาก	4.84	0.40	มากที่สุด
4.2 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความ เข้าใจหลักธรรมคำสอน ศรัทธา และยำเกรงต่ออัลลอฮ์ และปฏิบัติ ตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด	3.96	0.73	มาก	4.70	0.58	มากที่สุด
4.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและใช้ชีวิตในสังคม พหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข	3.59	0.91	มาก	4.60	0.68	มากที่สุด
4.4 มีความเหมาะสมสอดคล้องกับ อัตลักษณ์ ความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น	3.74	0.87	มาก	4.92	0.53	มากที่สุด
4.5 หลักสูตรสถานศึกษามีความ สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ท้องถิ่น	3.59	0.71	มาก	4.68	0.52	มากที่สุด
4.6 มีความยืดหยุ่นทั้งในเรื่องของ โครงสร้างเวลาเรียนและสาระ การเรียนรู้	3.42	0.70	ปาน กลาง	4.53	0.60	มากที่สุด

ตาราง 6 (ต่อ)

องค์ประกอบหลักด้านปัจจัยนำเข้า		ระดับการปฏิบัติ			ระดับความต้องการ		
		($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
4.7	มีการกำหนดรายวิชาศาสนาที่หลากหลายให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความถนัดหรือความสนใจ	3.38	0.78	ปานกลาง	4.58	0.53	มากที่สุด
4.8	ให้ความสำคัญทั้งภาคทฤษฎีภาคปฏิบัติ ทักษะชีวิต	3.45	0.94	ปานกลาง	4.49	0.78	มาก
4.9	เน้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ	3.51	0.71	มาก	4.51	0.63	มากที่สุด
4.10	เน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ เขียน และการสื่อสาร	3.82	0.69	มาก	4.89	0.43	มากที่สุด
4.11	กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่งเสริมและตอบสนองความสนใจและความต้องการของผู้เรียน	3.64	0.70	มาก	4.54	0.66	มากที่สุด
4.12	กิจกรรมเสริมหลักสูตรเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตอิสลาม	3.67	0.71	มาก	4.58	0.64	มากที่สุด
4.13	มีการกำหนดระบบการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริงอย่างมีประสิทธิภาพ	3.52	0.64	มาก	4.55	0.56	มากที่สุด
4.14	มีการกำหนดให้มีระบบการกำกับติดตาม ตรวจสอบคุณภาพ	3.56	0.72	มาก	4.81	0.76	มากที่สุด
4.15	วุฒิทางการศึกษาได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการ	3.62	0.68	มาก	4.76	0.43	มากที่สุด
โดยภาพรวม		3.61	0.75	มาก	4.67	0.58	มากที่สุด

จากตาราง 6 สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านหลักสูตร พบว่าระดับการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.61$, S.D.=0.75) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าระดับการปฏิบัติของการจัดการศึกษาอิสลามด้านหลักสูตรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมคำสอน ศรัทธา และยำเกรง

ต่ออัลลอฮ์ และปฏิบัติตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด ($\bar{X}=3.96$, S.D.=0.73) เน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ เขียน และการสื่อสาร ($\bar{X}=3.82$, S.D.=0.69) มีความเหมาะสมสอดคล้องกับอัตลักษณ์ ความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น ($\bar{X}=3.74$, S.D.=0.87) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง คือ มีการกำหนดรายวิชาศาสนาที่หลากหลายให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความถนัดหรือความสนใจ ($\bar{X}=3.38$, S.D.=0.78)

ส่วนการศึกษาความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้าน หลักสูตร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.67$, S.D.=0.58) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามด้านหลักสูตรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ มีความเหมาะสมสอดคล้องกับอัตลักษณ์ ความต้องการ ของชุมชน ท้องถิ่น ($\bar{X}=4.92$, S.D.=0.53) เน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ เขียน และการสื่อสาร ($\bar{X}=4.89$, S.D.=0.43) หลักสูตรศาสนา/อิสลามศึกษา มีความเป็นเอกภาพในภาพรวมของประเทศ ($\bar{X}=4.84$, S.D.=0.40) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดอยู่ในระดับมากเพียงข้อเดียว คือ ให้ความสำคัญ ทั้งภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ ทักษะชีวิต ($\bar{X}=4.49$, S.D.=0.78)

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการ ตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านการจัดการเรียนรู้

องค์ประกอบหลักด้านกระบวนการ		ระดับการปฏิบัติ			ระดับความต้องการ		
		($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
องค์ประกอบย่อยที่ 1 ด้านการจัดการเรียนรู้							
1.1	การจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับวิถีอิสลามตามหลักคำสอนในอัล-กุรอาน	4.02	0.76	มาก	4.97	0.56	มากที่สุด
1.2	การจัดการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	3.92	0.67	มาก	4.87	0.36	มากที่สุด
1.3	รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความหลากหลาย	3.56	0.89	มาก	4.84	0.38	มากที่สุด
1.4	เน้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการทั้งภายในและระหว่างสาระการเรียนรู้	3.29	0.98	ปานกลาง	4.67	0.63	มากที่สุด
1.5	การจัดการเรียนรู้เน้นทั้งด้านความรู้ ทักษะการปฏิบัติ และคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม	3.72	0.75	มาก	4.84	0.38	มากที่สุด

ตาราง 7 (ต่อ)

องค์ประกอบหลักด้านกระบวนการ		ระดับการปฏิบัติ			ระดับความต้องการ		
		($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
1.6	การจัดการเรียนรู้เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้	3.91	0.65	มาก	4.79	0.43	มากที่สุด
1.7	การจัดการเรียนรู้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน	3.75	0.60	มาก	4.81	0.40	มากที่สุด
1.8	การจัดบรรยากาศและอาคารสถานที่เพื่อการเรียนรู้ศาสนา/อิสลามศึกษา	3.37	0.92	ปานกลาง	4.63	0.60	มากที่สุด
1.9	มีการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย	3.51	0.71	มาก	4.78	0.60	มากที่สุด
1.10	กิจกรรมการเรียนรู้เชื่อมโยงระหว่างหลักสูตรกับวิถีชีวิตอิสลาม	3.58	0.69	มาก	4.75	0.45	มากที่สุด
1.11	กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีรูปแบบที่หลากหลาย	3.62	0.73	มาก	4.72	0.46	มากที่สุด
1.12	กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย มีคุณธรรม จริยธรรมอิสลาม	4.07	0.79	มาก	4.96	0.51	มากที่สุด
1.13	มีการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้เรียน	3.67	0.65	มาก	4.47	0.65	มาก
1.14	มีการวัดผลและประเมินผลอย่างเป็นระบบ	3.32	0.92	ปานกลาง	4.60	0.54	มากที่สุด
1.15	นำผลการประเมินใช้ในการวางแผนพัฒนาผู้เรียน	3.52	0.66	มาก	4.50	0.62	มากที่สุด
โดยภาพรวม		3.66	0.76	มาก	4.75	0.50	มากที่สุด

จากตาราง 7 สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า โดยภาพรวมระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.66$, S.D.=0.76) เมื่อพิจารณาเป็น

รายชื่อ พบว่า ระดับการปฏิบัติของการจัดการศึกษาอิสลามด้านการจัดการเรียนรู้ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ($\bar{X}=4.07$, S.D.=0.79) การจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับวิถีอิสลามตามหลักคำสอนในอัล-กุรอาน ($\bar{X}=4.02$, S.D.=0.76) การจัดการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ($\bar{X}=3.92$, S.D.=0.67) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง คือ เน้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการทั้งภายในและระหว่างสาระการเรียนรู้ ($\bar{X}=3.29$, S.D.=0.98)

ส่วนการศึกษาค้นคว้าความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.75$, S.D.=0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า ความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามด้านการจัดการเรียนรู้ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับวิถีอิสลามตามหลักคำสอนในอัล-กุรอาน ($\bar{X}=4.97$, S.D.=0.56) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ($\bar{X}=4.96$, S.D.=0.51) การจัดการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ($\bar{X}=4.87$, S.D.=0.36) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดอยู่ในระดับมากเพียงข้อเดียว คือ มีการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้เรียน ($\bar{X}=4.47$, S.D.=0.65)

ตาราง 8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านการบริหารจัดการ

องค์ประกอบหลักด้านกระบวนการ	ระดับการปฏิบัติ			ระดับความต้องการ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
องค์ประกอบย่อยที่ 2 ด้านการบริหารจัดการ						
2.1 กำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจของสถานศึกษาจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย	3.44	0.77	มาก	4.45	0.67	มาก
2.2 กำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย	3.48	0.76	ปานกลาง	4.53	0.65	มากที่สุด
2.3 มีแผนงาน/แผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินโครงการ/กิจกรรมที่ชัดเจน	3.35	0.84	ปานกลาง	4.49	0.66	มาก
2.4 ประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจให้แก่ครูผู้สอนและบุคลากรเป็นระยะ	3.37	0.96	ปานกลาง	4.42	0.66	มาก

ตาราง 8 (ต่อ)

องค์ประกอบหลักด้านกระบวนการ		ระดับการปฏิบัติ			ระดับความต้องการ		
		($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
2.5	ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่าง สถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน	3.38	0.85	ปานกลาง	4.50	0.66	มาก
2.6	ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาอิสลาม อย่างต่อเนื่อง	3.58	0.96	มาก	4.65	0.64	มากที่สุด
2.7	จัดงบประมาณในการจัดการเรียนรู้ อย่างเพียงพอ	3.24	0.95	ปานกลาง	4.41	0.75	มาก
2.8	จัดหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ในการจัดการเรียนการสอนศาสนา	3.46	0.86	ปานกลาง	4.48	0.66	มาก
2.9	ให้ชุมชนมีส่วนในการจัดทำ หลักสูตรศาสนาของสถานศึกษา	3.38	0.87	ปานกลาง	4.70	0.40	มากที่สุด
2.10	ส่งเสริมให้ครูผู้สอนและบุคลากร ทำงานเต็มศักยภาพภายใต้การ บริหารแบบมีส่วนร่วม	3.65	0.92	มาก	4.76	0.42	มากที่สุด
2.11	ใช้ระบบการจัดการความรู้ในการ บริหารจัดการศึกษาอิสลาม	3.44	0.62	ปานกลาง	4.60	0.50	มากที่สุด
2.12	สร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยน เรียนรู้เพื่อพัฒนาสถานศึกษาไปสู่ องค์กรแห่งการเรียนรู้	3.96	0.88	มาก	4.60	0.55	มากที่สุด
2.13	แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการ บริหารจัดการทั้งภายในและ ภายนอกสถานศึกษา	3.40	0.79	ปานกลาง	4.49	0.65	มาก
2.14	ระดมทรัพยากรด้านต่างๆ จาก สังคม ชุมชน ท้องถิ่นมา พัฒนาการจัดการศึกษาอิสลาม	3.17	0.95	ปานกลาง	4.85	0.68	มากที่สุด
2.15	มีระบบการตรวจสอบการ บริหารงานและการปฏิบัติงาน	3.27	0.97	ปานกลาง	4.65	0.52	มากที่สุด

ตาราง 8 (ต่อ)

องค์ประกอบหลักด้านกระบวนการ	ระดับการปฏิบัติ			ระดับความต้องการ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
2.16 มีการสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการเพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา	3.33	0.82	ปานกลาง	4.63	0.55	มากที่สุด
โดยภาพรวม	3.43	0.86	ปานกลาง	4.58	0.60	มากที่สุด

จากตาราง 8 สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านการบริหารจัดการ พบว่า โดยภาพรวมระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.43$, S.D.=0.86) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับการปฏิบัติของการจัดการศึกษาอิสลามด้านการบริหารจัดการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ สร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาสถานศึกษาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ($\bar{X}=3.96$, S.D.=0.88) ส่งเสริมให้ครูผู้สอนและบุคลากรทำงานเต็มศักยภาพภายใต้การบริหารแบบมีส่วนร่วม ($\bar{X}=3.65$, S.D.=0.92) ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}=3.58$, S.D.=0.96) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ระดมทรัพยากรด้านต่างๆ จากสังคม ชุมชน ท้องถิ่นมาพัฒนาการจัดการศึกษาอิสลาม ($\bar{X}=3.17$, S.D.=0.95)

ส่วนการศึกษาความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านการบริหารจัดการ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.58$, S.D.=0.60) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามด้านการบริหารจัดการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ระดมทรัพยากรด้านต่างๆ จากสังคม ชุมชน ท้องถิ่นมาพัฒนาการจัดการศึกษาอิสลาม ($\bar{X}=4.85$, S.D.=0.68) ส่งเสริมให้ครูผู้สอนและบุคลากรทำงานเต็มศักยภาพภายใต้การบริหารแบบมีส่วนร่วม ($\bar{X}=4.76$, S.D.=0.42) ให้ชุมชนมีส่วนในการจัดทำหลักสูตรศาสนาของสถานศึกษา ($\bar{X}=4.70$, S.D.=0.40) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดอยู่ในระดับมาก คือ จัดงบประมาณในการจัดการเรียนรู้อย่างเพียงพอ ($\bar{X}=4.41$, S.D.=0.75)

ตาราง 9 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการ
ตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

องค์ประกอบหลักด้านกระบวนการ	ระดับการปฏิบัติ			ระดับความต้องการ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
องค์ประกอบย่อยที่ 3 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน						
3.1 มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวางแผนการจัด การศึกษาอิสลาม	3.28	0.88	ปานกลาง	4.54	0.63	มากที่สุด
3.2 มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร อิสลามศึกษาของสถานศึกษา	2.88	0.95	ปานกลาง	4.26	0.89	มาก
3.3 มีส่วนร่วมในการวางแผนการ ดำเนินงานของสถานศึกษา	3.17	0.88	ปานกลาง	4.29	0.84	มาก
3.4 มีส่วนร่วมในการแสดงความ คิดเห็นในการดำเนินกิจกรรม หรือโครงการต่างๆ	3.41	0.97	ปานกลาง	4.42	0.78	มาก
3.5 มีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร มาส่งเสริมสนับสนุนการจัด การศึกษาอิสลาม/อิสลามศึกษา	3.49	0.83	ปานกลาง	4.39	0.77	มาก
3.6 มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ในสถานศึกษา	3.19	0.91	ปานกลาง	4.31	0.87	มาก
3.7 มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ทางศาสนา	3.43	0.90	ปานกลาง	4.37	0.92	มาก
3.8 ชุมชนมีส่วนร่วมในการถ่ายทอด ความรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง	3.20	0.91	ปานกลาง	4.49	0.70	มาก
3.9 เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของผู้เรียน	3.44	0.87	ปานกลาง	4.39	0.80	มาก
3.10 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และฝึกปฏิบัติทั้งภายในและ ภายนอกสถานศึกษา	3.42	0.76	ปานกลาง	4.42	0.78	มาก

ตาราง 9 (ต่อ)

องค์ประกอบหลักด้านกระบวนการ	ระดับการปฏิบัติ			ระดับความต้องการ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
3.11 องค์กรในท้องถิ่นมีส่วนสนับสนุนการเรียนรู้ด้านศาสนา	3.24	0.92	ปานกลาง	4.54	0.66	มากที่สุด
โดยภาพรวม	3.29	0.89	ปานกลาง	4.40	0.79	มาก

จากตาราง 9 สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า โดยภาพรวมระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.29$, S.D.=0.89) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับการปฏิบัติของการจัดการศึกษาอิสลามด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรมาส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาอิสลาม/อิสลามศึกษา ($\bar{X}=3.49$, S.D.=0.83) เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของผู้เรียน ($\bar{X}=3.44$, S.D.=0.87) มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางศาสนา ($\bar{X}=3.43$, S.D.=0.90) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง คือ มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษาของสถานศึกษา ($\bar{X}=2.88$, S.D.=0.95)

ส่วนการศึกษาความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.40$, S.D.=0.79) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวางแผนการจัดการศึกษาอิสลาม ($\bar{X}=4.54$, S.D.=0.63) องค์กรในท้องถิ่นมีส่วนสนับสนุนการเรียนรู้ด้านศาสนา ($\bar{X}=4.54$, S.D.=0.66) ชุมชนมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ($\bar{X}=4.49$, S.D.=0.70) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษาของสถานศึกษา ($\bar{X}=4.26$, S.D.=0.89)

ตาราง 10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการ
ตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านคุณภาพผู้เรียน

องค์ประกอบหลักด้านผลผลิต	ระดับความคิดเห็น			ระดับความต้องการ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
องค์ประกอบย่อย : คุณภาพผู้เรียน						
1.1 ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่นในหลักคำสอนในอิสลามอย่างเคร่งครัด	3.48	0.95	ปานกลาง	4.74	0.69	มากที่สุด
1.2 ผู้เรียนปฏิบัติตามบทบัญญัติอิสลามในการดำเนินชีวิต	3.43	0.97	ปานกลาง	4.85	0.35	มากที่สุด
1.3 ผู้เรียนเห็นคุณค่าในตนเอง มีความมั่นใจ กล้าแสดงออกบนพื้นฐานของศาสนาอิสลาม	3.98	0.88	มาก	4.75	0.54	มากที่สุด
1.4 ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของหลักสูตรการศึกษาศาสนา/อิสลามศึกษา	3.62	0.73	มาก	4.84	0.38	มากที่สุด
1.5 ผู้เรียนมีจิตสาธารณะ มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ	3.52	0.76	มาก	4.75	0.51	มากที่สุด
1.6 ผู้เรียนยอมรับความคิดเห็นและวัฒนธรรมที่แตกต่างซึ่งไม่ขัดต่อหลักการศาสนาอิสลาม	3.68	0.85	มาก	4.77	0.55	มากที่สุด
1.7 ผู้เรียนปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม	3.62	0.81	มาก	4.76	0.49	มากที่สุด
1.8 ผู้เรียนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและให้เกียรติผู้อื่นตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด	3.68	0.83	มาก	4.82	0.43	มากที่สุด
1.9 ผู้เรียนรักการเรียนรู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้อิสลามด้วยตนเองและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง	3.73	0.78	มาก	4.70	0.50	มากที่สุด
1.10 ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์	3.35	0.94	ปานกลาง	4.65	0.62	มากที่สุด

ตาราง 10 (ต่อ)

องค์ประกอบหลักด้านผลผลิต	ระดับความคิดเห็น			ระดับความต้องการ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
1.11 ผู้เรียนมีความสามารถในการแก้ไข ปัญหาตามหลักการอิสลามได้อย่าง มีสติ มีเหตุผล	3.49	0.67	ปานกลาง	4.67	0.49	มากที่สุด
1.12 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็น ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา	3.48	0.73	ปานกลาง	4.83	0.49	มากที่สุด
1.13 มีทักษะการเรียนรู้อัล-กุรอาน สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน	3.78	0.64	มาก	4.76	0.62	มากที่สุด
1.14 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการ ทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น	3.78	0.77	มาก	4.84	0.47	มากที่สุด
1.15 ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต ที่ไม่ขัดต่อหลักการศาสนาอิสลาม	3.87	0.75	มาก	4.76	0.53	มากที่สุด
1.16 ผู้เรียนนำความรู้ ทักษะชีวิตที่ได้รับ ไปใช้ในชีวิตรประจำวัน	3.85	0.71	มาก	4.91	0.30	มากที่สุด
โดยภาพรวม	3.65	0.80	มาก	4.78	0.50	มากที่สุด

จากตาราง 10 สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านคุณภาพผู้เรียน พบว่า โดยภาพรวมระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.65$, S.D.=0.80) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับการปฏิบัติของการจัดการศึกษาอิสลามด้านคุณภาพของผู้เรียนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ผู้เรียนเห็นคุณค่าในตนเอง มีความมั่นใจกล้าแสดงออกบนพื้นฐานของศาสนาอิสลาม ($\bar{X}=3.98$, S.D.=0.88) ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตที่ไม่ขัดต่อหลักการศาสนาอิสลาม ($\bar{X}=3.87$, S.D.=0.75) ผู้เรียนนำความรู้ ทักษะชีวิตที่ได้รับไปใช้ในชีวิตรประจำวัน ($\bar{X}=3.85$, S.D.=0.71) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง คือ ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ($\bar{X}=3.55$, S.D.=0.94)

ส่วนการศึกษาความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านคุณภาพผู้เรียน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.78$, S.D.=0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามด้านคุณภาพของผู้เรียนอยู่ในระดับ

มากที่สุดทุกข้อ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ผู้เรียนนำความรู้ทักษะชีวิตที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{X}=4.91$, S.D.=0.30) ผู้เรียนปฏิบัติตามบทบัญญัติอิสลามในการดำเนินชีวิต ($\bar{X}=4.85$, S.D.=0.35) ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของหลักสูตรการศึกษาศาสนา/อิสลามศึกษา ($\bar{X}=4.84$, S.D.=0.38) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ($\bar{X}=4.65$, S.D.=0.62)

ขั้นตอนที่ 2 ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

ในการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ผู้วิจัยได้สร้างตัวบ่งชี้และให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องตรงกับเกณฑ์ตัวบ่งชี้ที่กำหนด และคัดเลือกตัวบ่งชี้ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องค่า IOC (Index of Consistency) ตั้งแต่ 0.75 ในทุกด้านถือว่าผ่านเกณฑ์ จากนั้นจึงนำตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์ให้ผู้เชี่ยวชาญกำหนดน้ำหนักความสำคัญ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

2.1 ผลการสร้างตัวบ่งชี้และกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก โดยผู้วิจัยนำองค์ประกอบหลักองค์ประกอบย่อย และข้อคำถามจากการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 มาศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสร้างตัวบ่งชี้ ได้ 3 องค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบย่อย 96 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยนำเข้า

ด้านผู้บริหาร (12 ตัวบ่งชี้)

- 1) มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายในการจัดการศึกษาอิสลามที่ชัดเจน
- 2) มีความรู้ความเข้าใจในหลักการอิสลาม
- 3) มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ
- 4) เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม
- 5) บริหารจัดการศึกษาอิสลามโดยใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม
- 6) มีความเสียสละ อุทิศตน มุ่งมั่นที่จะบริหารจัดการศึกษาอิสลามอย่างเต็มศักยภาพ
- 7) มีความสนใจใฝ่เรียนรู้และแสวงหาความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง
- 8) มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
- 9) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการศึกษาอิสลาม
- 10) สามารถสร้างการยอมรับและศรัทธาให้แก่บุคคล ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา
- 11) บริหารจัดการศึกษาอิสลามตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 12) ผลสำเร็จจากการบริหารจัดการศึกษาอิสลามเป็นที่พึงพอใจของชุมชน

ด้านครูผู้สอน (12 ตัวบ่งชี้)

- 13) มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านศาสนาครอบคลุมเนื้อหาสาระวิชาที่สอน
- 14) ใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคลในการวางแผนการจัดการเรียนรู้
- 15) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองพัฒนาการของผู้เรียน
- 16) จัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 17) ปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามโดยเน้นการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน
- 18) รับฟังความคิดเห็น ให้คำแนะนำแก่ผู้เรียน
- 19) มีทักษะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
- 20) มีทักษะในการเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย
- 21) จัดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ
- 22) มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น
- 23) ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ
- 24) มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ ตนเอง สังคม

ด้านผู้เรียน (9 ตัวบ่งชี้)

- 25) เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ศาสนา
- 26) มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา
- 27) มีความรู้ความสามารถพื้นฐานเพียงพอต่อการเรียนรู้ศาสนาในระดับชั้นที่เข้าเรียน
- 28) มีทักษะพื้นฐานด้านการอ่านอัล-กุรอาน
- 29) มีทักษะการใช้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
- 30) มีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง
- 31) เป็นคนใฝ่รู้ ใฝ่เรียน พัฒนาตนเองอยู่เสมอ
- 32) รู้จักคิด วิเคราะห์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- 33) ได้รับการใส่ใจดูแลในเรื่องการเรียนรู้จากผู้ปกครองหรือบุคคลในครอบครัว

ด้านหลักสูตร (10 ตัวบ่งชี้)

- 34) หลักสูตรการศึกษาอิสลามมีความเป็นเอกภาพในภาพรวมของประเทศ
- 35) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรม คำสอน ศรัทธา ยำเกรง ต่ออัลลอฮ์ ปฏิบัติตนตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด
- 36) ปลุกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม
- 37) มีความเหมาะสมสอดคล้องกับอัตลักษณ์ ความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น
- 38) โครงสร้างเวลาเรียน/สาระการเรียนรู้มีความยืดหยุ่น

- 39) มีรายวิชาให้เลือกเรียนหลากหลายตามความสนใจ
- 40) เน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ เขียน สื่อสาร
- 41) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตอบสนองความต้องการ
- 42) กิจกรรมเสริมหลักสูตรเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตอิสลาม
- 43) มีระบบกำกับ ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพ

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการ

ด้านการจัดการเรียนรู้ (14 ตัวบ่งชี้)

- 1) จัดการเรียนรู้สอดคล้องกับวิถีอิสลาม
- 2) จัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 3) จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย
- 4) เน้นบูรณาการทั้งภายในและระหว่างสาระการเรียนรู้
- 5) เน้นความรู้ ทักษะการปฏิบัติ คุณธรรมจริยธรรมอิสลาม
- 6) เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้
- 7) ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน
- 8) การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ศาสนา
- 9) จัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
- 10) กิจกรรมการเรียนรู้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตอิสลาม
- 11) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีรูปแบบที่หลากหลาย
- 12) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม
- 13) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้
- 14) มีการวัดผลและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย

ด้านการบริหารจัดการ (13 ตัวบ่งชี้)

- 15) กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายการจัดการศึกษาอิสลามที่ชัดเจน
- 16) กำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานสู่เป้าหมายที่กำหนด
- 17) มีแผนปฏิบัติการในการดำเนินโครงการที่ชัดเจน
- 18) เน้นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน
- 19) ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามอย่างต่อเนื่อง
- 20) จัดงบประมาณเพียงพอต่อการจัดการศึกษาอิสลาม
- 21) จัดหาแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนาอย่างหลากหลาย
- 22) ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทำงานเต็มศักยภาพภายใต้การบริหารแบบมีส่วนร่วม

- 23) ใช้ระบบการจัดการความรู้ในการบริหารจัดการศึกษาอิสลาม
- 24) สร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาสถานศึกษาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้
- 25) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการ
- 26) ระดมทรัพยากรจากสังคม ชุมชนมาพัฒนาการจัดการศึกษาอิสลาม
- 27) มีระบบการตรวจสอบการบริหารจัดการ

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (10 ตัวบ่งชี้)

- 28) มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวางแผนการจัดการศึกษาอิสลาม
- 29) มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานของสถานศึกษา
- 30) มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรการศึกษาอิสลามของสถานศึกษา
- 31) มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นการดำเนินโครงการต่างๆ
- 32) ร่วมระดมทรัพยากรสนับสนุนการจัดการศึกษาอิสลาม
- 33) มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา
- 34) มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางศาสนาอิสลาม
- 35) มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียน
- 36) เป็นแหล่งเรียนรู้ในการจัดการศึกษาอิสลาม
- 37) องค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมสนับสนุนการจัดการศึกษาอิสลาม

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ด้านผลผลิต

คุณภาพของผู้เรียน (16 ตัวบ่งชี้)

- 1) มีความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่นหลักคำสอนอิสลามอย่างถูกต้อง
- 2) นำบทบัญญัติอิสลามไปใช้ในการดำเนินชีวิต
- 3) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและให้เกียรติผู้อื่นตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด
- 4) มีคุณธรรมจริยธรรมอิสลามในการอยู่ร่วมกัน
- 5) เห็นคุณค่าในตนเองโดยกล้าแสดงออกบนพื้นฐานของหลักการอิสลาม
- 6) มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามจุดหมายของหลักสูตร
- 7) มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด
- 8) มีจิตสาธารณะ มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น
- 9) ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างซึ่งไม่ขัดต่อหลักการอิสลาม
- 10) มีทักษะในการแสวงหาความรู้อิสลามด้วยตนเอง
- 11) มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์
- 12) สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผลตามหลักการอิสลาม

- 13) มีทักษะการเรียนรู้อัล-กุรอานสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
- 14) ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น
- 15) ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตที่ไม่ขัดต่อหลักการศาสนาอิสลาม
- 16) นำความรู้และทักษะชีวิตไปใช้ในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

2.2 ผลการคัดเลือกและการกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ผู้วิจัยเลือกเกณฑ์ในการตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 5 เกณฑ์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2551: 27-31) คือ ความตรง (Validity) ความชัดเจน (Clarity)ความเป็นไปได้ (Feasibility) ความเหมาะสม (Appropriateness) และความเป็นประโยชน์ (Utility) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ ประเมินความสอดคล้องตรงกับเกณฑ์ตัวบ่งชี้ที่กำหนด และคัดเลือกตัวบ่งชี้ ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ค่า IOC (Index of Consistency) ตั้งแต่ 0.75 ในทุกด้านถือว่าผ่านเกณฑ์ ได้ 3 องค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบย่อย 92 ตัวบ่งชี้ จากนั้นจึงนำตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์ให้ผู้เชี่ยวชาญกำหนดน้ำหนักความสำคัญ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) รายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 11 – 19

ตาราง 11 ระดับความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย โดยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

องค์ประกอบ	($\bar{X}$)	(S.D.)	ระดับความสำคัญ
1. ด้านปัจจัยนำเข้า	4.64	0.40	มากที่สุด
ผู้บริหาร	4.66	0.44	มากที่สุด
ครูผู้สอน	4.67	0.43	มากที่สุด
ผู้เรียน	4.65	0.36	มากที่สุด
หลักสูตร	4.59	0.38	มากที่สุด
2. ด้านกระบวนการ	4.61	0.44	มากที่สุด
การจัดการเรียนรู้	4.75	0.36	มากที่สุด
การบริหารจัดการ	4.62	0.49	มากที่สุด
การมีส่วนร่วมของชุมชน	4.47	0.48	มาก
3. ด้านผลผลิต	4.78	0.26	มากที่สุด
คุณภาพผู้เรียน	4.78	0.26	มากที่สุด
รวม	4.68	0.37	มากที่สุด

จากตาราง 11 ผู้เชี่ยวชาญได้กำหนดระดับความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ทั้ง 3 องค์ประกอบหลักโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.68$, S.D.=0.37) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า องค์ประกอบหลักที่มีระดับความสำคัญระดับมากที่สุด จำนวน 7 องค์ประกอบ เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านคุณภาพผู้เรียน ($\bar{X}=4.78$, S.D.=0.26) ด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}=4.75$, S.D.=0.36) ด้านครูผู้สอน ($\bar{X}=4.67$, S.D.=0.43) ด้านผู้บริหาร ($\bar{X}=4.66$, S.D.=0.44) ด้านผู้เรียน ($\bar{X}=4.65$, S.D.=0.36) ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X}=4.62$, S.D.=0.49) และด้านหลักสูตร ($\bar{X}=4.59$, S.D.=0.38) ส่วนองค์ประกอบที่มีความสำคัญระดับมาก 1 องค์ประกอบ คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ($\bar{X}=4.47$, S.D.=0.48)

ตาราง 12 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้และระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านผู้บริหาร

องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า	ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้	ระดับความสำคัญ	
		$\bar{X}$	ความสำคัญ
ด้านผู้บริหาร		4.66	มากที่สุด
1. มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายในการจัดการศึกษาอิสลามที่ชัดเจน	ผ่าน	4.82	มากที่สุด
2. มีความรู้ความเข้าใจในหลักการอิสลาม	ผ่าน	4.73	มากที่สุด
3. มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ	ไม่ผ่าน	-	-
4. เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม	ผ่าน	4.82	มากที่สุด
5. บริหารจัดการศึกษาอิสลามโดยใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม	ผ่าน	3.91	มาก
6. มีความเสียสละ อุทิศตน มุ่งมั่นที่จะบริหารจัดการศึกษาอิสลามอย่างเต็มศักยภาพ	ผ่าน	4.91	มากที่สุด
7. มีความสนใจใฝ่เรียนรู้และแสวงหาความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง	ผ่าน	4.45	มาก
8. มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน	ผ่าน	4.91	มากที่สุด
9. ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการศึกษาอิสลาม	ผ่าน	4.27	มาก

ตาราง 12 (ต่อ)

องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า	ผลการคัดเลือก ตัวบ่งชี้	ระดับความสำคัญ	
		$\bar{X}$	ความสำคัญ
10. สามารถสร้างการยอมรับและศรัทธาให้แก่บุคคล ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา	ผ่าน	4.73	มากที่สุด
11. บริหารจัดการศึกษาอิสลามตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	ผ่าน	4.91	มากที่สุด
12. ผลสำเร็จจากการบริหารจัดการศึกษาอิสลามเป็นที่พึงพอใจของชุมชน	ผ่าน	4.82	มากที่สุด

จากตาราง 12 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้และระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านผู้บริหาร ประกอบด้วย

1. ตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด จำนวน 8 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายในการจัดการศึกษาอิสลามที่ชัดเจน
- 2) มีความรู้ความเข้าใจในหลักการอิสลาม
- 3) เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม
- 4) มีความเสียสละ อุทิศตน มุ่งมั่นที่จะบริหารจัดการศึกษาอิสลามอย่างเต็มศักยภาพ
- 5) มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
- 6) สามารถสร้างการยอมรับและศรัทธาให้แก่บุคคล ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา
- 7) บริหารจัดการศึกษาอิสลามตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 8) ผลสำเร็จจากการบริหารจัดการศึกษาอิสลามเป็นที่พึงพอใจของชุมชน

2. ตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญระดับมาก จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) บริหารจัดการศึกษาอิสลามโดยใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม
- 2) มีความสนใจใฝ่เรียนรู้และแสวงหาความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง
- 3) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการศึกษาอิสลาม

3. ส่วนตัวบ่งชี้ที่ไม่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 1 ตัวบ่งชี้ คือ มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ เนื่องจากคะแนนด้านความชัดเจนได้ไม่ถึง 0.75

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยด้านผู้บริหารที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกและกำหนดระดับความสำคัญโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 ตัวบ่งชี้ พบว่าผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญระดับมากที่สุด 8 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1) มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายในการจัดการศึกษาอิสลามที่ชัดเจน 2) มีความรู้ความเข้าใจในหลักการอิสลาม 3) เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม 4) มีความเสียสละ อุทิศตน มุ่งมั่นที่จะบริหารจัดการศึกษาอิสลามอย่างเต็มศักยภาพ 5) มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน 6) สามารถสร้างการยอมรับและศรัทธาให้แก่บุคคล ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา 7) บริหารจัดการศึกษาอิสลามตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 8) ผลสำเร็จจากการบริหารจัดการศึกษาอิสลามเป็นที่พึงพอใจของชุมชน และผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญระดับมาก 3 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1) บริหารจัดการศึกษาอิสลามโดยใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม 2) มีความสนใจใฝ่เรียนรู้และแสวงหาความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง 3) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการศึกษาอิสลาม

ตาราง 13 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้และการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านครูผู้สอน

องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า	ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้	ระดับความสำคัญ	
		$\bar{X}$	ความสำคัญ
ด้านครูผู้สอน		4.67	มากที่สุด
1. มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านศาสนาครอบคลุมเนื้อหาสาระวิชาที่สอน	ผ่าน	5.00	มากที่สุด
2. ใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคลในการวางแผนการจัดการเรียนรู้	ผ่าน	4.36	มาก
3. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อพัฒนาการของผู้เรียน	ผ่าน	4.73	มากที่สุด
4. จัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล	ผ่าน	4.73	มากที่สุด
5. ปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามโดยเน้นการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน	ผ่าน	4.91	มากที่สุด
6. รับฟังความคิดเห็น ให้คำแนะนำแก่ผู้เรียน	ผ่าน	4.64	มากที่สุด
7. มีทักษะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ	ผ่าน	4.55	มากที่สุด
8. มีทักษะในการเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย	ผ่าน	4.55	มากที่สุด

ตาราง 13 (ต่อ)

องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า	ผลการคัดเลือก ตัวบ่งชี้	ระดับความสำคัญ	
		$\bar{X}$	ความสำคัญ
9. จัดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ	ผ่าน	4.36	มาก
10. มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น	ผ่าน	4.21	มากที่สุด
11. ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ	ผ่าน	4.45	มาก
12. มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ ตนเอง สังคม	ผ่าน	4.91	มากที่สุด

จากตาราง 13 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้และการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านครูผู้สอน ประกอบด้วย

1. ตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด จำนวน 9 ตัวบ่งชี้ ได้แก่
  - 1) มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านศาสนาครอบคลุมเนื้อหาสาระวิชาที่สอน
  - 2) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองพัฒนาการของผู้เรียน
  - 3) จัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
  - 4) ปฏิบัติคุณธรรมจริยธรรมอิสลามโดยเน้นการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน
  - 5) รับฟังความคิดเห็น ให้คำแนะนำแก่ผู้เรียน
  - 6) มีทักษะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
  - 7) มีทักษะในการเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย
  - 8) มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น
  - 9) มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ ตนเอง สังคม
2. ตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญระดับมาก จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่
  - 1) ใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคลในการวางแผนการจัดการเรียนรู้
  - 2) จัดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ
  - 3) ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยด้านครูผู้สอนที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกและกำหนดระดับความสำคัญโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 ตัวบ่งชี้ พบว่าผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญระดับมากที่สุด 9 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1) มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านศาสนาครอบคลุมเนื้อหาสาระวิชาที่สอน 2) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองพัฒนาการของผู้เรียน 3) จัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 4) ปฏิบัติคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม โดยเน้นการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน 5) รับฟังความคิดเห็น ให้คำแนะนำแก่ผู้เรียน 6) มีทักษะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ 7) มีทักษะในการเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย 8) มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น 9) มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ ตนเอง สังคม และผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญระดับมาก 3 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1) ใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคลในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ 2) จัดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ 3) ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ

ตาราง 14 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้และการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านผู้เรียน

องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า	ผลการคัดเลือก ตัวบ่งชี้	ระดับความสำคัญ	
		$\bar{x}$	ความสำคัญ
ด้านผู้เรียน		4.65	มากที่สุด
1. เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ศาสนา	ผ่าน	5.00	มากที่สุด
2. มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา	ผ่าน	4.73	มากที่สุด
3. มีความรู้ความสามารถพื้นฐานเพียงพอต่อการ เรียนรู้ศาสนาในระดับชั้นที่เข้าเรียน	ผ่าน	4.91	มากที่สุด
4. มีทักษะพื้นฐานด้านการอ่านอัล-กุรอาน	ผ่าน	5.00	มากที่สุด
5. มีทักษะการใช้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้จาก แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย	ผ่าน	4.45	มาก
6. มีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง	ผ่าน	4.55	มากที่สุด
7. เป็นคนใฝ่รู้ ใฝ่เรียน พัฒนาตนเองอยู่เสมอ	ผ่าน	4.55	มากที่สุด
8. รู้จักคิด วิเคราะห์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	ผ่าน	4.55	มากที่สุด
9. ได้รับการใส่ใจดูแลในเรื่องการเรียนจากผู้ปกครอง หรือบุคคลในครอบครัว	ผ่าน	4.09	มาก

จากตาราง 14 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้และการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพ การจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านผู้เรียน ประกอบด้วย

1. ตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด จำนวน 7 ตัวบ่งชี้ ได้แก่
  - 1) เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ศาสนา
  - 2) มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา
  - 3) มีความรู้ความสามารถพื้นฐานเพียงพอต่อการเรียนรู้ศาสนาในระดับชั้นที่เข้าเรียน
  - 4) มีทักษะพื้นฐานด้านการอ่านอัล-กุรอาน
  - 5) มีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง
  - 6) เป็นคนใฝ่รู้ ใฝ่เรียน พัฒนาตนเองอยู่เสมอ
  - 7) รู้จักคิด วิเคราะห์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. ตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญระดับมาก จำนวน 2 ตัวบ่งชี้ ได้แก่
  - 1) มีทักษะการใช้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
  - 2) ได้รับการใส่ใจดูแลในเรื่องการเรียนจากผู้ปกครองหรือบุคคลในครอบครัว

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยด้านผู้เรียนที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกและกำหนดระดับความสำคัญโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 ตัวบ่งชี้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญระดับมากที่สุด 7 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1) เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ศาสนา 2) มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา 3) มีความรู้ความสามารถพื้นฐานเพียงพอต่อการเรียนรู้ศาสนาในระดับชั้นที่เข้าเรียน 4) มีทักษะพื้นฐานด้านการอ่านอัล-กุรอาน 5) มีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง 6) เป็นคนใฝ่รู้ ใฝ่เรียน พัฒนาตนเองอยู่เสมอ 7) รู้จักคิด วิเคราะห์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญระดับมาก 2 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1) มีทักษะการใช้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย 2) ได้รับการใส่ใจดูแลในเรื่องการเรียนจากผู้ปกครองหรือบุคคลในครอบครัว

ตาราง 15 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้และการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านหลักสูตร

องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า	ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้	ระดับความสำคัญ	
		$\bar{X}$	ความสำคัญ
ด้านหลักสูตร		4.59	มากที่สุด
1. หลักสูตรการศึกษาอิสลามมีความเป็นเอกภาพในภาพรวมของประเทศ	ผ่าน	4.55	มากที่สุด
2. มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจ หลักธรรม คำสอน ศรัทธา ยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ปฏิบัติตนตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด	ผ่าน	5.00	มากที่สุด
3. ปลุกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม	ผ่าน	5.00	มากที่สุด
4. มีความเหมาะสมสอดคล้องกับอัตลักษณ์ความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น	ผ่าน	4.55	มากที่สุด
5. โครงสร้างเวลาเรียน/สาระการเรียนรู้มีความยืดหยุ่น	ผ่าน	4.55	มากที่สุด
6. มีรายวิชาให้เลือกเรียนหลากหลายตามความสนใจ	ไม่ผ่าน	-	-
7. เน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ เขียน สื่อสาร	ผ่าน	4.00	มากที่สุด
8. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตอบสนองความต้องการ	ผ่าน	4.55	มากที่สุด
9. กิจกรรมเสริมหลักสูตรเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตอิสลาม	ผ่าน	4.55	มากที่สุด
10. มีระบบกำกับ ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพ	ผ่าน	4.55	มากที่สุด

จากตาราง 15 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้และการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านหลักสูตร ประกอบด้วย

1. ตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด จำนวน 8 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) หลักสูตรการศึกษาอิสลามมีความเป็นเอกภาพในภาพรวมของประเทศ
- 2) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมคำสอน ศรัทธา ยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ปฏิบัติตนตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด
- 3) ปลุกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม

- 4) มีความเหมาะสมสอดคล้องกับอัตลักษณ์ ความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น
- 5) โครงสร้างเวลาเรียน/สาระการเรียนรู้มีความยืดหยุ่น
- 6) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตอบสนองความต้องการ
- 7) กิจกรรมเสริมหลักสูตรเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตอิสลาม
- 8) มีระบบกำกับ ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพ

2. ตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญระดับมาก จำนวน 1 ตัวบ่งชี้ คือ เน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ เขียน สื่อสาร

3. ส่วนตัวบ่งชี้ที่ไม่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 1 ตัวบ่งชี้ คือ มีรายวิชาให้เลือกเรียนหลากหลายตามความสนใจ เนื่องจากคะแนนด้านความเป็นไปได้ไม่ถึง 0.75

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยด้านหลักสูตรที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกและกำหนดระดับความสำคัญโดยผู้เชี่ยวชาญให้มีความสำคัญระดับมากที่สุด จำนวน 8 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1) หลักสูตรการศึกษาอิสลามมีความเป็นเอกภาพในภาพรวมของประเทศ 2) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรม คำสอน ศรัทธา ยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ปฏิบัติตนตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด 3) ปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม 4) มีความเหมาะสมสอดคล้องกับอัตลักษณ์ ความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น 5) โครงสร้างเวลาเรียน/สาระการเรียนรู้มีความยืดหยุ่น 6) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตอบสนองความต้องการ 7) กิจกรรมเสริมหลักสูตรเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตอิสลาม 8) มีระบบกำกับ ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพ และผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญระดับมาก 1 ตัวบ่งชี้ คือ เน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ เขียน สื่อสาร

ตาราง 16 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้และการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านการจัดการเรียนรู้

องค์ประกอบด้านกระบวนการ	ผลการคัดเลือก ตัวบ่งชี้	ระดับความสำคัญ	
		$\bar{X}$	ความสำคัญ
ด้านการจัดการเรียนรู้		4.75	มากที่สุด
1. จัดการเรียนรู้สอดคล้องกับวิถีอิสลาม	ผ่าน	5.00	มากที่สุด
2. จัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	ผ่าน	4.55	มากที่สุด
3. จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย	ผ่าน	4.82	มากที่สุด

ตาราง 16 (ต่อ)

องค์ประกอบด้านกระบวนการ	ผลการคัดเลือก ตัวบ่งชี้	ระดับความสำคัญ	
		$\bar{X}$	ความสำคัญ
4. เน้นบูรณาการทั้งภายในและระหว่างสาระการเรียนรู้	ผ่าน	4.27	มาก
5. เน้นความรู้ ทักษะการปฏิบัติ คุณธรรมจริยธรรมอิสลาม	ผ่าน	5.00	มากที่สุด
6. เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้	ผ่าน	4.64	มากที่สุด
7. ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน	ผ่าน	4.55	มากที่สุด
8. การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ศาสนา	ผ่าน	4.91	มากที่สุด
9. จัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย	ผ่าน	4.55	มากที่สุด
10. กิจกรรมการเรียนรู้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตอิสลาม	ผ่าน	5.00	มากที่สุด
11. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีรูปแบบที่หลากหลาย	ผ่าน	4.82	มากที่สุด
12. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเสริมสร้างให้ผู้เรียน มีระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม	ผ่าน	4.91	มากที่สุด
13. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้	ผ่าน	4.64	มากที่สุด
14. มีการวัดผลและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย	ผ่าน	4.82	มากที่สุด

ตาราง 16 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้และการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพ
การจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1. ตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด จำนวน 13 ตัวบ่งชี้ ได้แก่
  - 1) จัดการเรียนรู้สอดคล้องกับวิถีอิสลาม
  - 2) จัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
  - 3) จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย
  - 4) เน้นความรู้ ทักษะการปฏิบัติ คุณธรรมจริยธรรมอิสลาม
  - 5) เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้
  - 6) ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน
  - 7) การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ศาสนา
  - 8) จัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
  - 9) กิจกรรมการเรียนรู้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตอิสลาม

- 10) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีรูปแบบที่หลากหลาย
- 11) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม
- 12) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้
- 13) มีการวัดผลและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย

2. ตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญระดับมาก จำนวน 1 ตัวบ่งชี้ คือ เน้นบูรณาการทั้งภายในและระหว่างสาระการเรียนรู้

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยด้านการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกและกำหนดระดับความสำคัญโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 13 ตัวบ่งชี้ พบว่าผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญระดับมากที่สุด 13 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1) จัดการเรียนรู้สอดคล้องกับวิถีอิสลาม 2) จัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย 4) เน้นความรู้ ทักษะการปฏิบัติ คุณธรรมจริยธรรมอิสลาม 5) เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ 6) ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน 7) การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ศาสนา 8) จัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย 9) กิจกรรมการเรียนรู้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตอิสลาม 10) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีรูปแบบที่หลากหลาย 11) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม 12) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้ 13) มีการวัดผลและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย และผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญระดับมาก 1 ตัวบ่งชี้ คือ เน้นบูรณาการทั้งภายในและระหว่างสาระการเรียนรู้

ตาราง 17 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้และการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านการบริหารจัดการ

องค์ประกอบด้านกระบวนการ		ผลการคัดเลือก ตัวบ่งชี้	ระดับความสำคัญ	
			$\bar{X}$	ความสำคัญ
ด้านการบริหารจัดการ			4.62	มากที่สุด
1.	กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายการจัดการศึกษาอิสลามที่ชัดเจน	ผ่าน	4.91	มากที่สุด
2.	กำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานสู่เป้าหมายที่กำหนด	ผ่าน	4.64	มากที่สุด
3.	มีแผนปฏิบัติการในการดำเนินโครงการที่ชัดเจน	ผ่าน	4.73	มากที่สุด

ตาราง 17 (ต่อ)

องค์ประกอบด้านกระบวนการ	ผลการคัดเลือก ตัวบ่งชี้	ระดับความสำคัญ	
		$\bar{X}$	ความสำคัญ
4. เน้นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมระหว่าง สถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน	ผ่าน	4.55	มากที่สุด
5. ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามอย่างต่อเนื่อง	ผ่าน	4.91	มากที่สุด
6. จัดงบประมาณเพียงพอต่อการจัดการศึกษาอิสลาม	ไม่ผ่าน	-	-
7. จัดหาแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนาอย่างหลากหลาย	ผ่าน	4.27	มาก
8. ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทำงานเต็มศักยภาพ ภายใต้การบริหารแบบมีส่วนร่วม	ผ่าน	4.55	มากที่สุด
9. ใช้ระบบการจัดการความรู้ในการบริหารจัดการ การศึกษาอิสลาม	ผ่าน	4.82	มากที่สุด
10. สร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนา สถานศึกษาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้	ผ่าน	4.64	มากที่สุด
11. มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการ	ผ่าน	4.27	มาก
12. ระดมทรัพยากรจากสังคม ชุมชนมาพัฒนาการจัด การศึกษาอิสลาม	ผ่าน	4.82	มากที่สุด
13. มีระบบการตรวจสอบการบริหารจัดการ	ผ่าน	4.36	มาก

ตาราง 17 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้และการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย

- ตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด จำนวน 9 ตัวบ่งชี้ ได้แก่
  - กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายการจัดการศึกษาอิสลามที่ชัดเจน
  - กำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานสู่เป้าหมายที่กำหนด
  - มีแผนปฏิบัติการในการดำเนินโครงการที่ชัดเจน
  - เน้นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน
  - ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามอย่างต่อเนื่อง
  - ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทำงานเต็มศักยภาพภายใต้การบริหารแบบมีส่วนร่วม

- 7) ใช้ระบบการจัดการความรู้ในการบริหารจัดการศึกษาอิสลาม
  - 8) สร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาสถานศึกษาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้
  - 9) ระดมทรัพยากรจากสังคม ชุมชนมาพัฒนาการจัดการศึกษาอิสลาม
2. ตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญระดับมาก จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่
    - 1) จัดหาแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนาอย่างหลากหลาย
    - 2) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการ
    - 3) มีระบบการตรวจสอบการบริหารจัดการ
  3. ส่วนตัวบ่งชี้ที่ไม่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 1 ตัวบ่งชี้ คือ จัดงบประมาณเพียงพอต่อการจัดการศึกษาอิสลาม เนื่องจากคะแนนด้านความเป็นไปได้ไม่ถึง 0.75

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยด้านการบริหารจัดการที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกและกำหนดระดับความสำคัญโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 ตัวบ่งชี้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญระดับมากที่สุด 9 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1) กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายการจัดการศึกษาอิสลามที่ชัดเจน 2) กำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานสู่เป้าหมายที่กำหนด 3) มีแผนปฏิบัติการในการดำเนินโครงการที่ชัดเจน 4) เน้นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน 5) ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามอย่างต่อเนื่อง 6) ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทำงานเต็มศักยภาพภายใต้การบริหารแบบมีส่วนร่วม 7) ใช้ระบบการจัดการความรู้ในการบริหารจัดการศึกษาอิสลาม 8) สร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาสถานศึกษาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ 9) ระดมทรัพยากรจากสังคม ชุมชนมาพัฒนาการจัดการศึกษาอิสลาม และ ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญระดับมาก 3 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1) จัดหาแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนาอย่างหลากหลาย 2) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการ 3) มีระบบการตรวจสอบการบริหารจัดการ

ตาราง 18 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้และการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

องค์ประกอบด้านกระบวนการ	ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้	ระดับความสำคัญ	
		$\bar{X}$	ความสำคัญ
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน		4.47	มาก
1. มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวางแผนการจัดการศึกษาอิสลาม	ผ่าน	4.45	มาก
2. มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานของสถานศึกษา	ผ่าน	3.91	มาก
3. มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรการศึกษาอิสลามของสถานศึกษา	ผ่าน	4.45	มาก
4. มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นการดำเนินโครงการต่างๆ	ผ่าน	4.45	มาก
5. ร่วมระดมทรัพยากรสนับสนุนการจัดการศึกษาอิสลาม	ผ่าน	4.91	มากที่สุด
6. มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา	ผ่าน	4.18	มาก
7. มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางศาสนาอิสลาม	ผ่าน	4.73	มากที่สุด
8. มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียน	ไม่ผ่าน	-	-
9. เป็นแหล่งเรียนรู้ในการจัดการศึกษาอิสลาม	ผ่าน	4.73	มากที่สุด
10. องค์ก่รท้องถิ่นมีส่วนร่วมสนับสนุนการจัดการศึกษาอิสลาม	ผ่าน	4.45	มาก

จากตาราง 18 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้และการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย

1. ตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่
  - 1) ร่วมระดมทรัพยากรสนับสนุนการจัดการศึกษาอิสลาม
  - 2) มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางศาสนาอิสลาม
  - 3) เป็นแหล่งเรียนรู้ในการจัดการศึกษาอิสลาม

2. ตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญระดับมาก จำนวน 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวางแผนการจัดการศึกษาอิสลาม
- 2) มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานของสถานศึกษา
- 3) มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรการศึกษาอิสลามของสถานศึกษา
- 4) มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นการดำเนินโครงการต่างๆ
- 5) มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา
- 6) องค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมสนับสนุนการจัดการศึกษาอิสลาม

3. ส่วนตัวบ่งชี้ที่ไม่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 1 ตัวบ่งชี้ คือ มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียน เนื่องจากคะแนนด้านความเป็นไปได้ไม่ถึง 0.75

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกและกำหนดระดับความสำคัญโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 ตัวบ่งชี้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญระดับมากที่สุด 3 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1) ร่วมระดมทรัพยากรสนับสนุนการจัดการศึกษาอิสลาม 2) มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางศาสนาอิสลาม 3) เป็นแหล่งเรียนรู้ในการจัดการศึกษาอิสลาม และผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญระดับมาก 6 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1) มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวางแผนการจัดการศึกษาอิสลาม 2) มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานของสถานศึกษา 3) มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรการศึกษาอิสลามของสถานศึกษา 4) มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นการดำเนินโครงการต่างๆ 5) มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา 6) องค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมสนับสนุนการจัดการศึกษาอิสลาม

ตาราง 19 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้และการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านคุณภาพผู้เรียน

องค์ประกอบด้านผลผลิต	ผลการคัดเลือก ตัวบ่งชี้	ระดับความสำคัญ	
		$\bar{X}$	ความสำคัญ
ด้านคุณภาพผู้เรียน		4.78	มากที่สุด
1. มีความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่นหลักคำสอนอิสลามอย่างถูกต้อง	ผ่าน	5.00	มากที่สุด
2. นำบทบัญญัติอิสลามไปใช้ในการดำเนินชีวิต	ผ่าน	5.00	มากที่สุด
3. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและให้เกียรติผู้อื่นตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด	ผ่าน	5.00	มากที่สุด

ตาราง 19 (ต่อ)

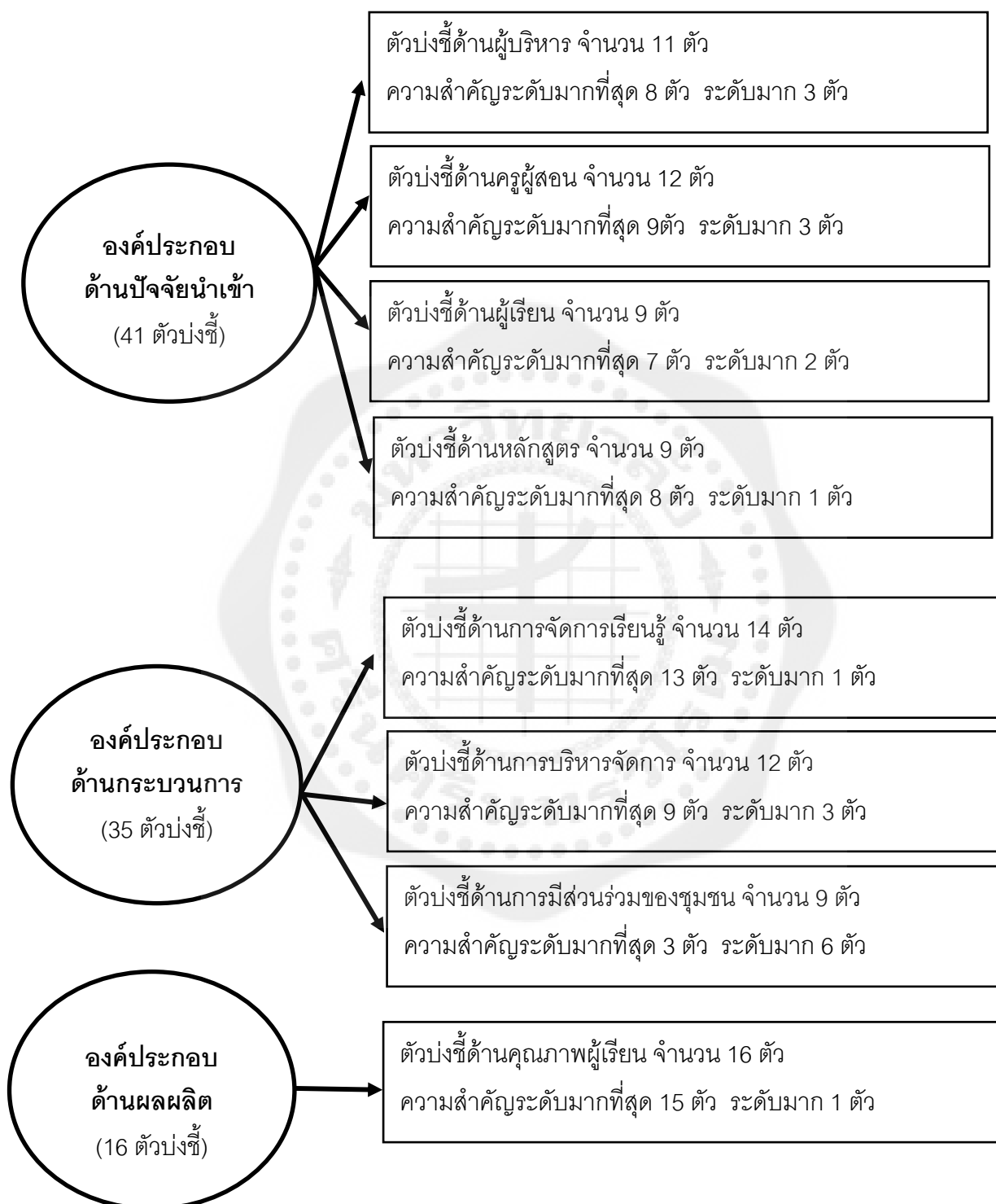
องค์ประกอบด้านผลผลิต	ผลการคัดเลือก ตัวบ่งชี้	ระดับความสำคัญ	
		$\bar{X}$	ความสำคัญ
4. มีคุณธรรมจริยธรรมอิสลามในการอยู่ร่วมกัน	ผ่าน	5.00	มากที่สุด
5. เห็นคุณค่าในตนเองโดยกล้าแสดงออกบน พื้นฐานของหลักการอิสลาม	ผ่าน	4.64	มากที่สุด
6. มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามจุดหมายของ หลักสูตร	ผ่าน	5.00	มากที่สุด
7. มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด	ผ่าน	5.00	มากที่สุด
8. มีจิตสาธารณะ มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น	ผ่าน	4.55	มากที่สุด
9. ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างซึ่งไม่ขัดต่อ หลักการอิสลาม	ผ่าน	4.82	มากที่สุด
10. มีทักษะในการแสวงหาความรู้อิสลามด้วยตนเอง	ผ่าน	4.64	มากที่สุด
11. มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างเป็นระบบ คิด สร้างสรรค์	ผ่าน	4.09	มาก
12. สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผลตามหลักการ อิสลาม	ผ่าน	4.64	มากที่สุด
13. มีทักษะการเรียนรู้อัล-กุรอานสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน	ผ่าน	5.00	มากที่สุด
14. ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น	ผ่าน	4.64	มากที่สุด
15. ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตที่ไม่ขัดต่อ หลักการศาสนาอิสลาม	ผ่าน	4.82	มากที่สุด
16. นำความรู้และทักษะชีวิตไปใช้ในการอยู่ร่วมกันได้ อย่างสันติสุข	ผ่าน	4.73	มากที่สุด

จากตาราง 19 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้และการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพ
การจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ด้านคุณภาพผู้เรียน ประกอบด้วย

1. ตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด จำนวน 15 ตัวบ่งชี้ ได้แก่
  - 1) มีความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่นหลักคำสอนอิสลามอย่างถูกต้อง
  - 2) นำบทบัญญัติอิสลามไปใช้ในการดำเนินชีวิต
  - 3) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและให้เกียรติผู้อื่นตามแบบอย่าง นบีมุฮัมมัด
  - 4) มีคุณธรรมจริยธรรมอิสลามในการอยู่ร่วมกัน
  - 5) เห็นคุณค่าในตนเองโดยกล้าแสดงออกบนพื้นฐานของหลักการอิสลาม
  - 6) มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามจุดหมายของหลักสูตร
  - 7) มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด
  - 8) มีจิตสาธารณะ มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น
  - 9) ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างซึ่งไม่ขัดต่อหลักการอิสลาม
  - 10) มีทักษะในการแสวงหาความรู้อิสลามด้วยตนเอง
  - 11) สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผลตามหลักการอิสลาม
  - 12) มีทักษะการเรียนรู้อัล-กุรอานสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน
  - 13) ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น
  - 14) ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตที่ไม่ขัดต่อหลักการศาสนาอิสลาม
  - 15) นำความรู้และทักษะชีวิตไปใช้ในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
2. ตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญระดับมาก จำนวน 1 ตัวบ่งชี้ คือ มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยด้านผู้บริหารที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกและกำหนดระดับความสำคัญโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 16 ตัวบ่งชี้ พบว่าผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญระดับมากที่สุด 15 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1) มีความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่นหลักคำสอนอิสลามอย่างถูกต้อง 2) นำบทบัญญัติอิสลามไปใช้ในการดำเนินชีวิต 3) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและให้เกียรติผู้อื่นตามแบบอย่าง นบีมุฮัมมัด 4) มีคุณธรรมจริยธรรมอิสลามในการอยู่ร่วมกัน 5) เห็นคุณค่าในตนเองโดยกล้าแสดงออกบนพื้นฐานของหลักการอิสลาม 6) มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามจุดหมายของหลักสูตร 7) มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด 8) มีจิตสาธารณะ มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น 9) ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างซึ่งไม่ขัดต่อหลักการอิสลาม 10) มีทักษะในการแสวงหาความรู้อิสลามด้วยตนเอง 11) สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผลตามหลักการอิสลาม 12) มีทักษะการเรียนรู้อัล-กุรอานสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน 13) ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น 14) ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตที่ไม่ขัดต่อหลักการศาสนาอิสลาม 15) นำความรู้และทักษะชีวิตไปใช้ในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ และตัวบ่งชี้ที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญระดับมาก 1 ตัวบ่งชี้ คือ มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์

ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยในการคัดเลือกตัวบ่งชี้และการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยโดยผู้เชี่ยวชาญ ตามภาพประกอบดังนี้

ภาพประกอบ 10 ผลการคัดเลือกและการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบความเหมาะสมของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

ผู้วิจัยนำตัวบ่งชี้ที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 คน ร่วมพิจารณาและยืนยันตัวบ่งชี้ในด้านความเหมาะสม (Appropriateness) ในการนำไปปฏิบัติ โดยวิธีการสัมมนาเชิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ซึ่งคณะผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็น ตามตาราง 20-27

ตาราง 20 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ ด้านผู้บริหาร

ตัวบ่งชี้ด้านผู้บริหาร	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1. มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายในการจัดการศึกษาอิสลามที่ชัดเจน	ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า
2. มีความรู้ความเข้าใจในหลักการจัดการศึกษาอิสลาม	1. ควรปรับคำ เพิ่มคำ
3. เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม	ตัวบ่งชี้ที่ 2, 3, 4, 7 และ 8
4. บริหารจัดการศึกษาอิสลามโดยใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม	โดยให้เขียนตัวบ่งชี้ที่ขึ้นต้น
5. มีความเสียสละ อุทิศตน มุ่งมั่นที่จะบริหารจัดการศึกษาอิสลาม อย่างเต็มศักยภาพ	ด้วยคำกริยา
6. มีความสนใจใฝ่เรียนรู้และแสวงหาความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง	2. เสนอให้ตัดตัวบ่งชี้ข้อที่
7. มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน	10 และ 11 เนื่องจากเห็นว่า
8. ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการศึกษาอิสลาม	เป็นตัวบ่งชี้ด้านผลผลิต
9. สามารถสร้างการยอมรับและศรัทธาให้แก่บุคคลทั้งภายในและ ภายนอกสถานศึกษา	3. เพิ่มตัวบ่งชี้ที่ไม่ผ่านการ
10. บริหารจัดการศึกษาอิสลามตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ	คัดเลือกในขั้นตอนที่ 2 คือ
11. การบริหารจัดการศึกษาอิสลามสามารถสร้างความพึงพอใจแก่ชุมชน ต่อคุณภาพการจัดการศึกษา	มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ
	เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า
	เป็นตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญ

จากตาราง 20 ผู้เชี่ยวชาญยืนยันว่าตัวบ่งชี้ด้านผู้บริหารที่มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติในการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย มี 10 ตัวบ่งชี้ คือ

1. มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายในการจัดการศึกษาอิสลามที่ชัดเจน
2. เห็นความสำคัญในหลักการจัดการศึกษาอิสลาม
3. มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ

4. มีความเข้าใจการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม
5. มีทักษะการบริหารจัดการศึกษาอิสลามโดยใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม
6. มีความเสียสละ อุทิศตน มุ่งมั่นที่จะบริหารจัดการศึกษาอิสลามอย่างเต็มศักยภาพ
7. มีความสนใจใฝ่เรียนรู้และแสวงหาความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง
8. มีทักษะในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
9. มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการศึกษาอิสลาม
10. มีความสามารถสร้างการยอมรับและศรัทธาให้แก่บุคคลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

ตาราง 21 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ ด้านครูผู้สอน

ตัวบ่งชี้ด้านครูผู้สอน	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1. มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านศาสนาครอบคลุมเนื้อหาสาระวิชาที่สอน	ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็น
2. ใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคลในการวางแผนการจัดการเรียนรู้	ร่วมกันว่า
3. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองพัฒนาการของผู้เรียน	1. ควรปรับคำ ปรับ
4. จัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล	ประโยค เพิ่มคำ ตัวบ่งชี้ที่
5. ปฏิบัติคุณธรรมจริยธรรมอิสลามโดยเน้นการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน	5 และ 9
6. รับฟังความคิดเห็น ให้คำแนะนำแก่ผู้เรียน	2. เสนอให้หลอมรวม
7. มีทักษะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ	ตัวบ่งชี้ที่ 3 กับ 4 และ
8. มีทักษะในการเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย	ตัวบ่งชี้ที่ 7 และ 8
9. จัดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ	
10. มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น	
11. ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ	
12. มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ ตนเอง สังคม	

จากตาราง 21 ผู้เชี่ยวชาญยืนยันว่าตัวบ่งชี้ด้านครูผู้สอนที่มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติในการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย มี 10 ตัวบ่งชี้ คือ

1. มีความรู้ความเชี่ยวชาญเนื้อหาสาระด้านศาสนาในวิชาที่สอน
2. มีทักษะการวิเคราะห์ให้ผู้เรียนเป็นรายบุคคล
3. มีทักษะในการจัดทำแผนและจัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
4. เป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมจริยธรรมอิสลามที่ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน
5. รับฟังความคิดเห็น ให้คำแนะนำแก่ผู้เรียน
6. มีทักษะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยเลือกใช้สื่อที่หลากหลาย
7. มีความมุ่งมั่นในการจัดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ
8. มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น
9. ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ
10. มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ ตนเอง สังคม

ตาราง 22 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ ด้านผู้เรียน

ตัวบ่งชี้ด้านผู้เรียน	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1. เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ศาสนาอิสลาม	ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นร่วมกันว่า
2. มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา	1. ให้ปรับคำ เพิ่มคำตัวบ่งชี้ข้อที่
3. มีความรู้ความสามารถพื้นฐานเพียงพอต่อการเรียนรู้ ศาสนาในระดับ ชั้นที่เข้าเรียน	6, 8, 9 2. เสนอให้ตัดตัวบ่งชี้ที่ 4
4. มีทักษะพื้นฐานด้านการอ่านอัล-กุรอาน	เนื่องจากเห็นว่าตัวบ่งชี้ที่ 3
5. มีทักษะการใช้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้จากแหล่ง เรียนรู้ที่หลากหลาย	ครอบคลุมตัวบ่งชี้ที่ว่า “มีทักษะ พื้นฐานด้านการอ่านอัล-กุรอาน”
6. มีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง	แล้ว และให้ตัดตัวบ่งชี้ที่ 5
7. เป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน พัฒนาตนเองอยู่เสมอ	เนื่องจากเห็นว่าเป็นตัวบ่งชี้ที่จะ
8. รู้จักคิด วิเคราะห์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	เกิดขึ้นหลังจากการจัดการศึกษา
9. ได้รับการใส่ใจดูแลในเรื่องการเรียนจากผู้ปกครองหรือ บุคคลในครอบครัว	แล้ว

จากตาราง 22 ผู้เชี่ยวชาญยืนยันว่าตัวบ่งชี้ด้านผู้เรียนที่มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติในการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย มี 7 ตัวบ่งชี้ คือ

1. เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ศาสนาอิสลาม
2. มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา
3. มีความรู้ความสามารถพื้นฐานเพียงพอต่อการเรียนรู้ศาสนาในระดับชั้นที่เข้าเรียน
4. มีพื้นฐานด้านความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง
5. เป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน พัฒนาตนเองอยู่เสมอ
6. มีพื้นฐานด้านความคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์
7. ได้รับการสนับสนุนในการเรียนจากผู้ปกครองหรือบุคคลในครอบครัว

ตาราง 23 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ ด้านหลักสูตร

ตัวบ่งชี้ด้านหลักสูตร	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1. หลักสูตรการศึกษาอิสลามมีความเป็นเอกภาพในภาพรวมของประเทศ	ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นร่วมกันว่า
2. มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรม คำสอน ศรัทธา ยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ปฏิบัติตนตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด	1. ควรปรับคำ เพิ่มคำใน ตัวบ่งชี้ที่ 4, 5 และ 6
3. ปลุกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม	2. เสนอให้ตัดตัวบ่งชี้ที่ 1
4. มีความเหมาะสมสอดคล้องกับอัตลักษณ์ ความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น	เนื่องจากเห็นว่า ความเป็น เอกภาพในภาพรวมของ
5. โครงสร้างเวลาเรียน/สาระการเรียนรู้มีความยืดหยุ่น	หลักสูตรระดับประเทศ ไม่ใช่
6. เน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ เขียน สื่อสาร	ตัวบ่งชี้ที่จะส่งผลถึงคุณภาพ
7. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตอบสนองความต้องการของผู้เรียน	การจัดการศึกษาอย่างแท้จริง
8. กิจกรรมเสริมหลักสูตรเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตอิสลาม	
9. มีระบบกำกับ ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพ	

จากตาราง 23 ผู้เชี่ยวชาญยืนยันว่าตัวบ่งชี้ด้านหลักสูตรที่มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติในการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย มี 8 ตัวบ่งชี้ คือ

1. มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรม คำสอน ศรัทธา ยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ปฏิบัติตนตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด
2. ปลุกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม

3. หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับสถานศึกษาสอดคล้องกับอัตลักษณ์ ความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น

4. หลักสูตรอิสลามศึกษามีโครงสร้างเวลาเรียน/สาระการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น
5. มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ เขียน สื่อสาร
6. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตอบสนองความต้องการของผู้เรียน
7. กิจกรรมเสริมหลักสูตรเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตอิสลาม
8. มีระบบกำกับ ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพ

ตาราง 24 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ ด้านการจัดการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้ด้านการจัดการเรียนรู้	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1. จัดการเรียนรู้สอดคล้องกับวิถีอิสลาม	ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นร่วมกันว่า 1. ให้มีการปรับเพิ่มคำ
2. จัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	
3. จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย	ข้อความในตัวบ่งชี้ที่ 8 และ 13
4. เน้นบูรณาการทั้งภายในและระหว่างสาระการเรียนรู้	2. เสนอให้ตัดตัวบ่งชี้ที่ 7 คือ
5. เน้นความรู้ ทักษะการปฏิบัติ คุณธรรมจริยธรรมอิสลาม	ตอบสนองต่อความต้องการของ
6. เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้	ผู้เรียน เนื่องจากเห็นว่าไม่ใช่
7. ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน	ตัวบ่งชี้ด้านการจัดการเรียนรู้
8. การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ศาสนา	
9. จัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย	
10. กิจกรรมการเรียนรู้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตอิสลาม	
11. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีรูปแบบที่หลากหลาย	
12. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม	
13. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้	
14. มีการวัดผลและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย	

จากตาราง 24 ผู้เชี่ยวชาญยืนยันว่าตัวบ่งชี้ด้านการจัดการเรียนรู้ ที่มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติในการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย มี 13 ตัวบ่งชี้ คือ

1. จัดการเรียนรู้สอดคล้องกับวิถีอิสลาม
2. จัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย
4. เน้นบูรณาการทั้งภายในสาระและระหว่างสาระการเรียนรู้
5. เน้นความรู้ ทักษะการปฏิบัติ คุณธรรมจริยธรรมอิสลาม
6. เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้
7. จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ศาสนาอิสลาม
8. จัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
9. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตอิสลาม
10. จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีรูปแบบที่หลากหลาย
11. จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เสริมสร้างผู้เรียนให้มีระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม
12. ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้
13. มีการวัดผลและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย

ตาราง 25 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ ด้านการบริหารจัดการ

ตัวบ่งชี้ด้านการบริหารจัดการ	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1. กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายการจัดการศึกษาอิสลาม ที่ชัดเจน	ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นร่วมกัน ว่า
2. กำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานสู่เป้าหมายที่กำหนด	1. ให้ปรับเปลี่ยนข้อความ
3. มีแผนปฏิบัติการในการดำเนินโครงการที่ชัดเจน	ตัวบ่งชี้จาก “มีการแลกเปลี่ยน
4. เน้นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน	เรียนรู้ด้านการบริหารจัดการ” เป็น “มีการนิเทศ ติดตาม และ
5. ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามอย่างต่อเนื่อง	ประเมินผลอย่างเป็นระบบ”
6. จัดหาแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนาอย่างหลากหลาย	
7. ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทำงานเต็มศักยภาพภายใต้การ บริหารแบบมีส่วนร่วม	

ตาราง 25 (ต่อ)

ตัวบ่งชี้ด้านการบริหารจัดการ	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
8. ใช้ระบบการจัดการความรู้ในการบริหารจัดการศึกษาอิสลาม	
9. สร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาสถานศึกษา ไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้	
10. มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการ	
11. ระดมทรัพยากรจากสังคม ชุมชนมาพัฒนาการจัดการศึกษา อิสลาม	
12. มีระบบการตรวจสอบการบริหารจัดการ	

จากตาราง 25 ผู้เชี่ยวชาญยืนยันว่าตัวบ่งชี้ด้านการบริหารจัดการที่มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติในการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย มี 12 ตัวบ่งชี้ คือ

1. มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายการจัดการศึกษาอิสลามที่ชัดเจน
2. กำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานสู่เป้าหมายที่กำหนด
3. มีแผนปฏิบัติการในการดำเนินโครงการที่ชัดเจน
4. มีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน
5. ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามอย่างต่อเนื่อง
6. จัดหาแหล่งเรียนรู้อิสลามศึกษาอย่างหลากหลาย
7. ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทำงานเต็มศักยภาพภายใต้การบริหารแบบมีส่วนร่วม
8. ใช้ระบบการจัดการความรู้ในการบริหารจัดการอิสลามศึกษา
9. สร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาสถานศึกษาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้
10. มีการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลอย่างเป็นระบบ
11. ระดมทรัพยากรจากสังคม ชุมชนมาพัฒนาการจัดการศึกษาอิสลาม
12. มีระบบการบริหารจัดการที่โปร่งใสสามารถตรวจสอบได้

ตาราง 26 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตัวบ่งชี้ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1. มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวางแผนการจัดการศึกษาอิสลาม	ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นร่วมกันว่า 1. เสนอให้ตัดตัวบ่งชี้ที่ 4 “มีส่วนร่วม
2. มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานของสถานศึกษา	ร่วมแสดงความคิดเห็นการดำเนิน
3. มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรการศึกษาอิสลามของสถานศึกษา	โครงการต่างๆ” เนื่องจากสามารถ รวมอยู่ภายใต้ตัวบ่งชี้ 2 หรือ 3 ได้
4. มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นการดำเนินโครงการต่างๆ	2. เสนอให้หลอมรวมตัวบ่งชี้ที่
5. ร่วมระดมทรัพยากรสนับสนุนการจัดการศึกษาอิสลาม	6 และ 7 เนื่องจากเป็นตัวบ่งชี้
6. มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา	ในลักษณะเดียวกัน
7. มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางศาสนาอิสลาม	3. เสนอให้ตัดตัวบ่งชี้ที่ 9
8. เป็นแหล่งเรียนรู้ในการจัดการศึกษาอิสลาม	เนื่องจากคำว่า “ชุมชน” รวมถึง
9. องค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมสนับสนุนการจัดการศึกษาอิสลาม	องค์กรท้องถิ่นด้วยแล้ว

จากตาราง 26 ผู้เชี่ยวชาญยืนยันว่าตัวบ่งชี้ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติในการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย มี 6 ตัวบ่งชี้ คือ

1. มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวางแผนการจัดการศึกษาอิสลาม
2. มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานของสถานศึกษา
3. มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษาของสถานศึกษา
4. ร่วมระดมทรัพยากรสนับสนุนการจัดการศึกษาอิสลาม
5. ส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมทางศาสนาอิสลาม
6. เป็นแหล่งเรียนรู้ในการจัดการศึกษาอิสลาม

ตาราง 27 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ ด้านคุณภาพผู้เรียน

ตัวบ่งชี้ด้านคุณภาพผู้เรียน	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ
1. มีความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่นหลักคำสอนอิสลามอย่างถูกต้อง	ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็น
2. นำบทบัญญัติอิสลามไปใช้ในการดำเนินชีวิต	ร่วมกันว่า
3. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและให้เกียรติผู้อื่นตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด	1. เสนอให้ปรับคำตัวบ่งชี้
4. มีคุณธรรมจริยธรรมอิสลามในการอยู่ร่วมกัน	ที่ 2 เป็น “นำบทบัญญัติ
5. เห็นคุณค่าในตนเองโดยกล้าแสดงออกบนพื้นฐานของหลักการอิสลาม	อิสลามไปปฏิบัติใน
6. มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามจุดหมายของหลักสูตร	ชีวิตประจำวัน”
7. มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด	2. เสนอให้ตัดตัวบ่งชี้ที่ 7
8. มีจิตสาธารณะ มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น	เนื่องจากเป็นคำหรือ
9. ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างซึ่งไม่ขัดต่อหลักการอิสลาม	ข้อความที่ครอบคลุม
10. มีทักษะในการแสวงหาความรู้อิสลามด้วยตนเอง	ตัวบ่งชี้ทั้งหมดในส่วนของ
11. มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์	คุณภาพผู้เรียน
12. สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผลตามหลักการอิสลาม	
13. มีทักษะการเรียนรู้อัล-กุรอานสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน	
14. ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น	
15. ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตที่ไม่ขัดต่อหลักการศาสนาอิสลาม	
16. นำความรู้และทักษะชีวิตไปใช้ในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข	

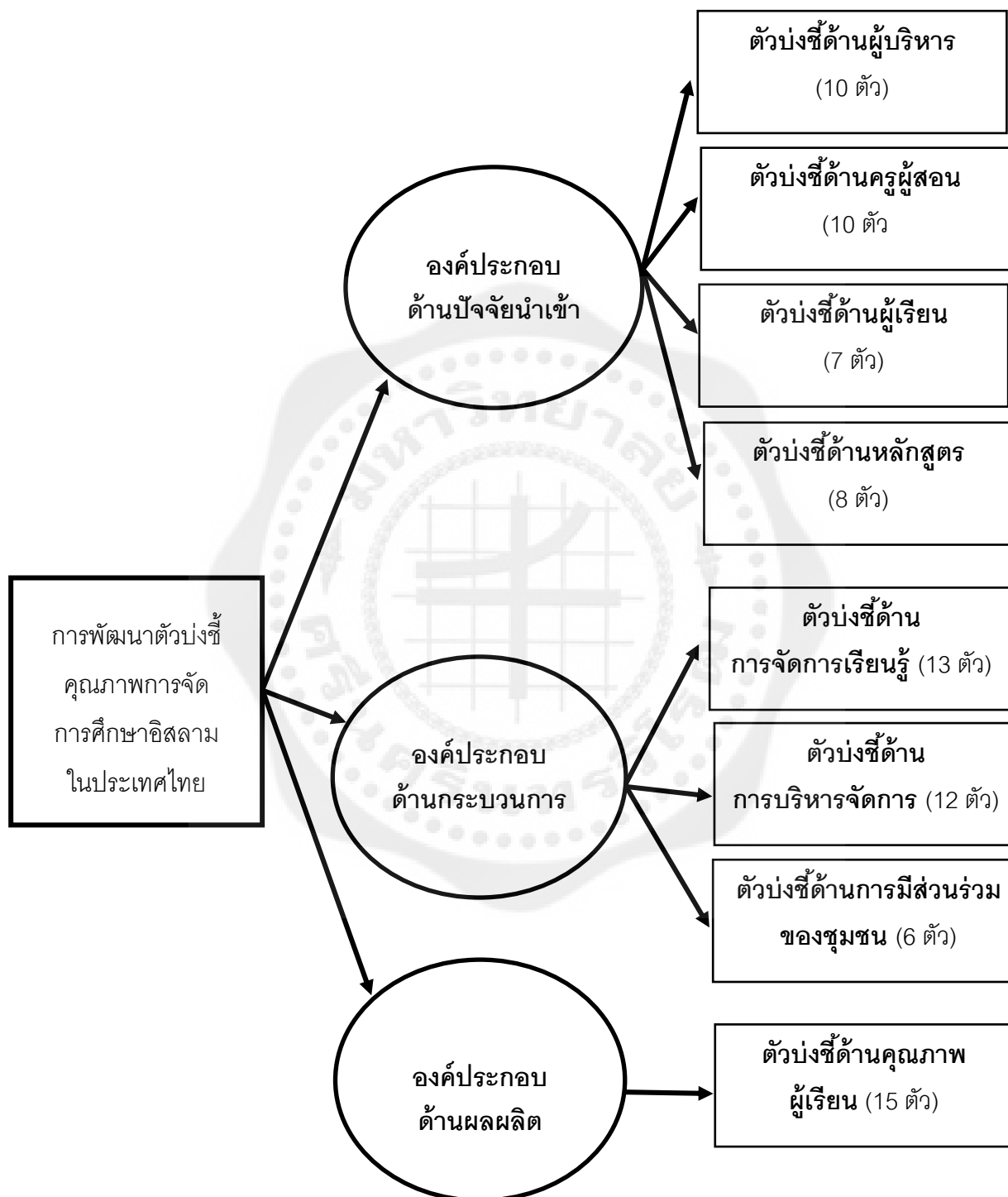
จากตาราง 27 ผู้เชี่ยวชาญยืนยันว่าตัวบ่งชี้ด้านคุณภาพผู้เรียนที่มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติในการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย มี 15 ตัวบ่งชี้ คือ

1. มีความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่นหลักคำสอนอิสลามอย่างถูกต้อง
2. นำบทบัญญัติอิสลามไปปฏิบัติในชีวิตรประจำวัน
3. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและให้เกียรติผู้อื่นตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด
4. มีคุณธรรมจริยธรรมอิสลามในการอยู่ร่วมกัน
5. เห็นคุณค่าในตนเองโดยกล้าแสดงออกบนพื้นฐานของหลักการอิสลาม

6. มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามจุดหมายของหลักสูตร
7. มีจิตสาธารณะ มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น
8. ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างซึ่งไม่ขัดต่อหลักการอิสลาม
9. มีทักษะในการแสวงหาความรู้อิสลามด้วยตนเอง
10. มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์
11. สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผลตามหลักการอิสลาม
12. มีทักษะการเรียนรู้อัล-กุรอานสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
13. ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น
14. ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตที่ไม่ขัดต่อหลักการศาสนาอิสลาม
15. นำความรู้และทักษะชีวิตไปใช้ในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

จากผลการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยได้ตามภาพประกอบ ดังนี้

ภาพประกอบ 11 การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

บทที่ 5

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย” เป็นการศึกษาที่มีรูปแบบของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นกระบวนการ พัฒนาตัวบ่งชี้ใน 3 องค์ประกอบหลักตามทฤษฎีระบบ (Systems Theory) คือ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Output) โดยมีความมุ่งหมายของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลาม
2. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย
3. เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ได้กำหนดวิธีดำเนินการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ได้ดำเนินการดังนี้

1. การกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย โดยการศึกษา ค้นคว้า และวิเคราะห์แนวคิด หลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา มาตรฐานและตัวบ่งชี้การศึกษา และการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย รวมทั้งวิเคราะห์และสังเคราะห์มาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ และมาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์องค์ประกอบเบื้องต้นสำหรับงานวิจัยขั้นตอนที่ 1 ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบย่อย

2. สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และมีข้อคำถามปลายเปิดสอบถามความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะ แบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Checklist) เพื่อสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะ

3. ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เป็นการตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา (Content validity) ของแบบสอบถาม โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้อ (IOC) และปรับปรุงแก้ไข

4. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย และนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ซึ่งแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .94

5. เก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มโรงเรียนของรัฐ กลุ่มโรงเรียนเอกชน และกลุ่มศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส จำนวน 378 คน

6. วิเคราะห์ข้อมูล โดยแบบสอบถามตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) แบบสอบถามตอนที่ 2 หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนแบบสอบถามตอนที่ 3 เป็นข้อมูลจากคำถามปลายเปิด ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ดำเนินการดังนี้

1. กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้ จากการศึกษาหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษา ผู้วิจัยเลือกใช้เกณฑ์ในการตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 5 เกณฑ์ นงลักษณ์ วิรัชชัย (2551: 27-31) คือ ความตรง (Validity) ความชัดเจน (Clarity) ความเป็นไปได้ (Feasibility) ความเหมาะสม (Appropriateness) และความเป็นประโยชน์ (Utility)

2. คัดเลือกตัวบ่งชี้โดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยนำร่างตัวบ่งชี้ที่ผ่านการปรับปรุงจากการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 มาสร้างเป็นแบบสอบถาม ฉบับที่ 1 ให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญครอบคลุม 3 ด้าน คือ ด้านการจัดการศึกษาอิสลาม ด้านการบริหารการศึกษา และด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา จำนวน 11 คน ประเมินความสอดคล้องตรงกับเกณฑ์ตัวบ่งชี้ที่กำหนดพร้อมให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยคัดเลือกตัวบ่งชี้ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.75 ขึ้นไปในทุกด้านจึงถือว่าผ่านเกณฑ์

3. กำหนดน้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ ผู้วิจัยนำตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์การประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ มาสร้างแบบสอบถาม ฉบับที่ 2 และให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน กำหนดน้ำหนักขององค์ประกอบและให้น้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบความเหมาะสมของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลาม ในประเทศไทย

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความเหมาะสมของร่างตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ที่ได้รับการพัฒนาจากขั้นตอนที่ 2 โดยใช้เทคนิควิธีการสัมมนาเชิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณายืนยันความเหมาะสม (Appropriateness) ของตัวบ่งชี้ในการนำไปปฏิบัติ โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 12 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย อาจารย์มหาวิทยาลัยและหรือผู้ที่มีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาการจัดการศึกษาอิสลาม กลุ่มผู้บริหารการศึกษาอิสลาม ประกอบด้วย ผู้บริหาร การศึกษาและหรือผู้บริหารสถานศึกษา และกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ นักวิชาการ อิสลามศึกษา นักวิชาการศาสนา และครูผู้สอน

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย” นำเสนอผลการวิจัยสรุปตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย 3 ประเด็น ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

1.1 สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ทั้ง 3 องค์ประกอบหลัก โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.56$, S.D.=0.79) เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า ที่อยู่ในระดับมาก 2 องค์ประกอบ คือ ด้านผลผลิต ($\bar{X}=3.65$, S.D.=0.80) และด้าน ปัจจัยนำเข้า ($\bar{X}=3.56$, S.D.=0.74) และอยู่ในระดับปานกลาง 1 องค์ประกอบคือ ด้านกระบวนการ ($\bar{X}=3.46$, S.D.=0.84) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับการปฏิบัติของการจัดการศึกษา อิสลามในประเทศไทยอยู่ในระดับมาก 5 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านผู้บริหาร ($\bar{X}=3.67$, S.D.=0.80) ด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}=3.66$, S.D.=0.76) ด้านคุณภาพของผู้เรียน ($\bar{X}=3.65$, S.D.=0.62) ด้านหลักสูตร ($\bar{X}=3.61$, S.D.=0.75) ด้านครูผู้สอน ($\bar{X}=3.55$, S.D.=0.75) และอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X}=3.43$, S.D.=0.86) ด้านผู้เรียน ($\bar{X}=3.42$, S.D.=0.78) และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ($\bar{X}=3.29$, S.D.=0.89)

1.2 ความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ทั้ง 3 องค์ประกอบหลัก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ ($\bar{X}=4.65$, S.D.=0.56) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด 7 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านคุณภาพผู้เรียน ($\bar{X}=4.78$, S.D.=0.50) ด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}=4.75$, S.D.=0.50) ด้านผู้บริหาร ($\bar{X}=4.72$, S.D.=0.50) ด้านครูผู้สอน ($\bar{X}=4.69$, S.D.=0.51) ด้านหลักสูตร ($\bar{X}=4.67$, S.D.=0.58)

ด้านผู้เรียน ($\bar{X}=4.66$, S.D.=0.55) ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X}=4.58$, S.D.=0.60) และอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ($\bar{X}=4.40$, S.D.=0.79)

2. ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

2.1 ผลการคัดเลือกตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย พบว่ามี 3 องค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบย่อย 92 ตัวบ่งชี้ คือ องค์ประกอบคุณภาพด้านปัจจัยนำเข้า มี 4 องค์ประกอบย่อย 41 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย ด้านผู้บริหาร 11 ตัวบ่งชี้ ด้านครูผู้สอน 12 ตัวบ่งชี้ ด้านผู้เรียน 9 ตัวบ่งชี้ และด้านหลักสูตร 9 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบคุณภาพด้านกระบวนการ มี 3 องค์ประกอบย่อย 35 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย ด้านการจัดการเรียนรู้ 14 ตัวบ่งชี้ ด้านการบริหารจัดการ 12 ตัวบ่งชี้ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน 9 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบคุณภาพด้านผลผลิต มี 1 องค์ประกอบย่อย คือ ด้านคุณภาพของผู้เรียน 16 ตัวบ่งชี้

2.2 ผลการกำหนดระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ทั้ง 3 องค์ประกอบหลักโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.68$, S.D.=0.37) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า องค์ประกอบหลักที่มีระดับความสำคัญระดับมากที่สุด จำนวน 7 องค์ประกอบ เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านคุณภาพผู้เรียน ($\bar{X}=4.78$, S.D.=0.26) ด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}=4.75$, S.D.=0.36) ด้านครูผู้สอน ($\bar{X}=4.67$, S.D.=0.43) ด้านผู้บริหาร ($\bar{X}=4.66$, S.D.=0.44) ด้านผู้เรียน ($\bar{X}=4.65$, S.D.=0.36) ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X}=4.62$, S.D.=0.49) และด้านหลักสูตร ($\bar{X}=4.59$, S.D.=0.38) ส่วนองค์ประกอบที่มีความสำคัญระดับมาก 1 องค์ประกอบ คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ($\bar{X}=4.47$, S.D.=0.48)

3. ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย โดยผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาเพื่อยืนยันตัวบ่งชี้ในประเด็นของความตรง (Validity) ความชัดเจน (Clarity) ความเป็นไปได้ (Feasibility) ความเหมาะสม (Appropriateness) และความเป็นประโยชน์ (Utility) พบว่า ตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ มี 3 องค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบย่อย 81 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

3.1 องค์ประกอบคุณภาพด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย

ด้านผู้บริหาร (10 ตัวบ่งชี้) ได้แก่

- 1) มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายในการจัดการศึกษาอิสลามที่ชัดเจน
- 2) เห็นความสำคัญในหลักการจัดการศึกษาอิสลาม
- 3) มีความเข้าใจการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม
- 4) มีทักษะการบริหารจัดการศึกษาอิสลามโดยใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม

5) มีความเสียสละ อุทิศตน มุ่งมั่นที่จะบริหารจัดการศึกษาอิสลามอย่างเต็ม

ศักยภาพ

6) มีความสนใจใฝ่เรียนรู้และแสวงหาความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง

7) มีทักษะในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

8) มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการศึกษาอิสลาม

9) มีความสามารถสร้างการยอมรับและศรัทธาให้แก่บุคคลทั้งภายในและ

ภายนอกสถานศึกษา

10) ความเป็นผู้นำทางวิชาการ

ด้านครูผู้สอน (10 ตัวบ่งชี้) ได้แก่

1) มีความรู้ความเชี่ยวชาญเนื้อหาสาระด้านศาสนาในวิชาที่สอน

2) มีทักษะการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

3) มีทักษะในการจัดทำแผนและจัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่าง

ระหว่างบุคคล

4) เป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมจริยธรรมอิสลามที่ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

5) รับฟังความคิดเห็น ให้คำแนะนำแก่ผู้เรียน

6) มีทักษะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยเลือกใช้สื่อที่หลากหลาย

7) มีความมุ่งมั่นในการจัดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

8) มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น

9) ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ

10) มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ ตนเอง สังคม

ด้านผู้เรียน (7 ตัวบ่งชี้) ได้แก่

1) เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ศาสนาอิสลาม

2) มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา

3) มีความรู้ความสามารถพื้นฐานเพียงพอต่อการเรียนรู้ศาสนาในระดับชั้นที่เข้า

เรียน

4) มีพื้นฐานด้านความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง

5) เป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน พัฒนาตนเองอยู่เสมอ

6) มีพื้นฐานด้านความคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์

7) ได้รับการสนับสนุนในการเรียนจากผู้ปกครองหรือบุคคลในครอบครัว

ด้านหลักสูตรศาสนาอิสลาม (8 ตัวบ่งชี้) ได้แก่

- 1) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรม คำสอน ศรัทธา ยำเกรง ต่ออัลลอฮ์ ปฏิบัติตนตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด
- 2) ปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม
- 3) หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับสถานศึกษาสอดคล้องกับอัตลักษณ์ ความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น
- 4) หลักสูตรอิสลามศึกษามีโครงสร้างเวลาเรียน/สาระการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น
- 5) มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ เขียน สื่อสาร
- 6) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตอบสนองความต้องการของผู้เรียน
- 7) กิจกรรมเสริมหลักสูตรเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตอิสลาม
- 8) มีระบบกำกับ ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพ

3.2 องค์ประกอบคุณภาพด้านกระบวนการ ประกอบด้วย

ด้านการจัดการเรียนรู้ (13 ตัวบ่งชี้) ได้แก่

- 1) จัดการเรียนรู้สอดคล้องกับวิถีอิสลาม
- 2) จัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 3) จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย
- 4) เน้นบูรณาการทั้งภายในสาระและระหว่างสาระการเรียนรู้
- 5) เน้นความรู้ ทักษะการปฏิบัติ คุณธรรมจริยธรรมอิสลาม
- 6) เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้
- 7) จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ศาสนาอิสลาม
- 8) จัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
- 9) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตอิสลาม
- 10) จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีรูปแบบที่หลากหลาย
- 11) จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เสริมสร้างผู้เรียนให้มีระเบียบวินัย มีคุณธรรม จริยธรรมอิสลาม
- 12) ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้
- 13) มีการวัดผลและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย

ด้านการบริหารจัดการ (12 ตัวบ่งชี้) ได้แก่

- 1) มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายการจัดการศึกษาอิสลามที่ชัดเจน
- 2) กำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานสู่เป้าหมายที่กำหนด

การเรียนรู้

- 3) มีแผนปฏิบัติการในการดำเนินโครงการที่ชัดเจน
- 4) มีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน
- 5) ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามอย่างต่อเนื่อง
- 6) จัดหาแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนาอิสลามอย่างหลากหลาย
- 7) ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทำงานเต็มศักยภาพภายใต้การบริหารแบบมีส่วนร่วม
- 8) ใช้ระบบการจัดการความรู้ในการบริหารจัดการศึกษาอิสลาม
- 9) สร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาสถานศึกษาไปสู่องค์กรแห่ง
- 10) มีการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลอย่างเป็นระบบ
- 11) ระดมทรัพยากรจากสังคม ชุมชนมาพัฒนาการจัดการศึกษาอิสลาม
- 12) มีระบบการบริหารจัดการที่โปร่งใสสามารถตรวจสอบได้

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (6 ตัวบ่งชี้) ได้แก่

- 1) มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวางแผนการจัดการศึกษาอิสลาม
- 2) มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานของสถานศึกษา
- 3) มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรการศึกษาอิสลามของสถานศึกษา
- 4) ร่วมระดมทรัพยากรสนับสนุนการจัดการศึกษาอิสลาม
- 5) ส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมทางศาสนาอิสลาม
- 6) เป็นแหล่งเรียนรู้ในการจัดการศึกษาอิสลาม

3.3 องค์ประกอบคุณภาพด้านผลผลิต ประกอบด้วย

ด้านคุณภาพของผู้เรียน (15 ตัวบ่งชี้) ได้แก่

- 1) มีความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่นหลักคำสอนอิสลามอย่างถูกต้อง
- 2) นำบทบัญญัติอิสลามไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน
- 3) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและให้เกียรติผู้อื่นตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด
- 4) มีคุณธรรมจริยธรรมอิสลามในการอยู่ร่วมกัน
- 5) เห็นคุณค่าในตนเองโดยกล้าแสดงออกบนพื้นฐานของหลักการอิสลาม
- 6) มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามจุดหมายของหลักสูตร
- 7) มีจิตสาธารณะ มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น
- 8) ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างซึ่งไม่ขัดต่อหลักการอิสลาม
- 9) มีทักษะในการแสวงหาความรู้อิสลามด้วยตนเอง
- 10) มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์

- 11) สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผลตามหลักการอิสลาม
- 12) มีทักษะการเรียนรู้อัล-กุรอานสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
- 13) ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น
- 14) ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตที่ไม่ขัดต่อหลักการศาสนาอิสลาม
- 15) นำความรู้และทักษะชีวิตไปใช้ในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย มีประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย พบว่า ทั้ง 3 องค์ประกอบหลักโดยภาพรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบหลัก พบว่า ด้านผลผลิตและด้านปัจจัยนำเข้ามีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนองค์ประกอบหลักด้านกระบวนการมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความต้องการตัวบ่งชี้ พบว่า ทั้ง 3 องค์ประกอบหลักโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นจริงว่า เป้าหมายสำคัญที่สุดในการจัดการศึกษานั้นอยู่ที่ผลผลิต ซึ่งหมายถึงคุณภาพผู้เรียนจะต้องมีเป็นไปตามที่หลักสูตรกำหนด และองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้การจัดการศึกษาบรรลุผลตามเป้าหมายคือ ปัจจัยนำเข้าในการจัดการศึกษาจะต้องมีคุณภาพเช่นกัน แม้จะมีกระบวนการจัดการศึกษาที่ดี แต่หากปัจจัยนำเข้าไม่มีคุณภาพก็ยากที่จะพัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตให้มีคุณภาพตามเป้าหมายได้อย่างเต็มศักยภาพ อย่างไรก็ตาม เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบแต่ละด้านล้วนมีความสำคัญและเกื้อกูลส่งเสริมซึ่งกันและกันในการขับเคลื่อนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยให้ประสบความสำเร็จเป็นไปตามเป้าหมาย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 5 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านผู้บริหาร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านคุณภาพของผู้เรียน ด้านหลักสูตร ด้านครูผู้สอน และอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านผู้เรียน และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าสภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาอิสลามนั้นองค์ประกอบย่อยด้านผู้บริหารมีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นมากกว่าด้านอื่นๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารคือผู้นำของสถานศึกษาแต่ละแห่งจึงจำเป็นต้องมีบุคลิกภาพ ความประพฤติ และการดำเนินชีวิตที่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต ในสภาพความเป็นจริงจะเห็นว่าผู้บริหารถือเป็นปัจจัยนำเข้าที่สำคัญในการจัดการศึกษาของประเทศให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานตามเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอภิสิทธิ์ คำภีระ (2556: 137-138) พบว่า ประธานศูนย์การศึกษาอิสลามประจำ

มัธยิม (ตาดีกา) ต้องมีความรู้ทางด้านศาสนาอิสลามไม่น้อยกว่าระดับตอนกลาง (มตะวัสสิฎะฮฺ) หรือเทียบเท่า มีความรู้ทางวิชาสามัญอย่างน้อยปริญญาตรี ประพฤติตนเป็นแบบอย่างในเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ มีจิตอาสาเป็นที่ประจักษ์ อุทิศเวลาให้กับการทำงาน อยู่ประจำมัธยิม มีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำ มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีความคิดริเริ่มในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง มีการส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง มีการส่งเสริมการพัฒนาผู้สอนในการปฏิบัติงานให้ครอบคลุมทุกด้าน มีความมุ่งมั่นในการบริหารเพื่อผลประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ร่วมกับคณะกรรมการศูนย์ฯ ผู้สอนกำหนดทิศทางของการพัฒนาการศึกษาของศูนย์ที่ควรจะเป็นในอนาคต 1-2 ปี ช่างหน้าอย่างชัดเจนและเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น มีการติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการอยู่เสมอ การบริหารจัดการงบประมาณและรายได้ที่ถูกต้อง ชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของฮาเซ็ง มะเซ็ง (2557: 90-91) พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา (แบบเข้ม) ในจังหวัดปัตตานี โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทั้ง 5 องค์ประกอบ คือ คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถทางการบริหาร คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ คุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำ และคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของฮาฟิซ ข่านรักษ (2558: 110-111) พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารตามทัศนะของครูผู้สอนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดพัทลุง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย องค์ประกอบด้านการปฏิสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน ด้านการปฏิบัติงานแบบมีเป้าหมาย และด้านความรับผิดชอบและการอุทิศตนต่องาน

ส่วนผลการศึกษาความต้องการของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย พบว่า ทั้ง 3 องค์ประกอบหลักโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด 7 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านผู้บริหาร ด้านครูผู้สอน ด้านหลักสูตร ด้านผู้เรียน ด้านการบริหารจัดการ และอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าองค์ประกอบย่อยด้านคุณภาพผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นสูงกว่าด้านอื่นๆ ประกอบด้วย 16 ตัวบ่งชี้ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ 1) นำความรู้ ทักษะชีวิตที่ได้รับไปใช้ในชีวิตรประจำวัน 2) ปฏิบัติตนตามบทบัญญัติอิสลามในการดำเนินชีวิต 3) มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของหลักสูตร 4) มีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น 5) มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร 6) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและให้เกียรติผู้อื่นตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด 7) ยอมรับความคิดเห็นและวัฒนธรรมที่แตกต่างซึ่งไม่ขัดต่อหลักการศาสนาอิสลาม 8) มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตที่ไม่ขัดต่อหลักการศาสนาอิสลาม 9) ปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม 10) มีทักษะการเรียนรู้อัล-กุรอานสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน 11) เห็นคุณค่า

ในตนเอง มีความมั่นใจกล้าแสดงออกบนพื้นฐานของศาสนาอิสลาม 12) มีจิตสาธารณะ มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ 13) มีความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่นในหลักคำสอนในอิสลามอย่างเคร่งครัด 14) รักการเรียนรู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้อิสลามด้วยตนเอง และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 15) มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาตามหลักการอิสลามได้อย่างมีสติ มีเหตุผล 16) มีทักษะการคิด วิเคราะห์ คิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553: 3) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ของหลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษต่อการศึกษาประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ และมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่มีศรัทธามั่นต่ออัลลอฮ์ สุบหานะฮูวะตะอาลา มีบุคลิกตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด คือ *อัลลิลลอฮุอะลยัฮวะสลัลัม* มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลกที่ดี เพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัว และสังคม ก่อให้เกิดสันติสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า สอดคล้องกับผลการวิจัยของรัชดา ธรรมเจริญ (2554: 78-79) พบว่า องค์ประกอบคุณภาพของนักเรียนที่เป็นตัวบ่งชี้การเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามยอดเยี่ยมเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น นักเรียนปฏิบัติละหมาดได้ครบวันละ 5 เวลา นักเรียนแสดงออกถึงความเป็นมุสลิมที่ดี นักเรียนชื่นชมและปฏิบัติตามสุนนะฮ์ (แบบอย่างของท่านศาสนทูต) ในชีวิตประจำวัน นักเรียนมีการศึกษาคัมภีร์อัล-กุรอานอย่างสม่ำเสมอ นักเรียนมีความเสียสละต่อส่วนรวม นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างสม่ำเสมอ นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพที่สุจริต นักเรียนสามารถเสนอความคิดเห็นผ่านการพูด เขียน การสื่อความได้โดยการอ้างอิงหลักการศาสนาอิสลาม นักเรียนสามารถอ่าน เขียน แปลภาษาอาหรับได้ดี เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของมังกรแก้ว ดรฤณศิลป์ (2557: 148-149) พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนคุณภาพในชุมชน เช่น มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรผ่านเกณฑ์ตามที่สถานศึกษากำหนด มีสมรรถนะสำคัญตามหลักสูตรผ่านเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด มีผลการประเมินด้านการอ่าน คิด วิเคราะห์และเขียน ผ่านเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด ส่วนตัวบ่งชี้ด้านบุคคลแห่งการเรียนรู้ เช่น ผู้เรียนมีความสามารถในการสื่อสาร ถ่ายทอดความคิดเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลอื่น มีความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ ได้อย่างเหมาะสม สามารถแก้ปัญหาอุปสรรคได้อย่างถูกต้องบนหลักเหตุผลและเผชิญสถานการณ์ได้ มีนิสัยรักการอ่านรักการเรียนรู้นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยข้างต้นได้สะท้อนให้

เห็นถึงระดับความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยได้อย่างชัดเจนว่าในการจัดการศึกษานั้นเป้าหมายสำคัญที่สุดอยู่ที่ผลผลิตซึ่งก็คือ ผู้เรียนจะต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่หลักสูตรกำหนด

2. ผลจากการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย จะเห็นว่าการคัดเลือกตัวบ่งชี้โดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้เกณฑ์ในการตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ของนางลักษณ์ วิรัชชัย (2551: 27-31) ประกอบด้วย 5 เกณฑ์ คือ ความตรง (Validity) ความชัดเจน (Clarity) ความเป็นไปได้ (Feasibility) ความเหมาะสม (Appropriateness) และความเป็นประโยชน์ (Utility) พบว่า ตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือก มี 3 องค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบย่อย 92 ตัวบ่งชี้ จากตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการพิจารณาทั้งหมดจำนวน 96 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย ด้านปัจจัยนำเข้า มี 4 องค์ประกอบย่อย 41 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย ด้านผู้บริหาร 11 ตัวบ่งชี้ ด้านครูผู้สอน 12 ตัวบ่งชี้ ด้านผู้เรียน 9 ตัวบ่งชี้ และด้านหลักสูตร 9 ตัวบ่งชี้ ด้านกระบวนการ มี 3 องค์ประกอบย่อย 35 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย ด้านการจัดการเรียนรู้ 14 ตัวบ่งชี้ ด้านการบริหารจัดการ 12 ตัวบ่งชี้ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน 9 ตัวบ่งชี้ และด้านผลผลิต มี 1 องค์ประกอบย่อย คือ ด้านคุณภาพของผู้เรียน 16 ตัวบ่งชี้ ส่วนการกำหนดน้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญได้กำหนดระดับความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ทั้ง 3 องค์ประกอบหลักโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า องค์ประกอบย่อยที่มีระดับความสำคัญมากที่สุด จำนวน 7 องค์ประกอบ เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านครูผู้สอน ด้านผู้บริหาร ด้านผู้เรียน ด้านการบริหารจัดการ และด้านหลักสูตร ส่วนองค์ประกอบที่มีความสำคัญระดับมาก 1 องค์ประกอบ คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าผู้เชี่ยวชาญให้ระดับความสำคัญกับองค์ประกอบย่อยด้านคุณภาพผู้เรียนมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นสูงกว่าด้านอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาความต้องการของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยในขั้นตอนที่ 2 ของการวิจัยนี้ พบว่า ความต้องการตัวบ่งชี้ด้านคุณภาพผู้เรียนอยู่ในระดับสูงสุดเมื่อเทียบกับองค์ประกอบย่อยด้านอื่นๆ เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบย่อยและรายข้อ มีดังนี้

2.1 ตัวบ่งชี้ด้านผู้บริหาร พบว่า ตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญและให้ระดับความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุดที่อยู่ในลำดับต้นๆ คือ 1) มีความเสียสละ อุทิศตน มุ่งมั่นที่จะบริหารจัดการศึกษาอิสลามอย่างเต็มศักยภาพ 2) มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน 3) บริหารจัดการศึกษาอิสลามตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม 5) มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายในการจัดการศึกษาอิสลามที่ชัดเจน 6) ผลสำเร็จจากการบริหารจัดการศึกษาอิสลามเป็นที่พึงพอใจของชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารเป็นบุคคล

ที่มีความสำคัญที่สุดที่จะขับเคลื่อนและบริหารจัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จและเป็นไปตามเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาอิสลามนั้นผู้บริหารจะต้องมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจน มีความมุ่งมั่นตั้งใจและเสียสละ สามารถสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และที่สำคัญซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ที่แตกต่างไปจากผู้บริหารโดยทั่วไปคือ ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลามด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริชัย รินทะราช (2553: 150) พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด ได้แก่ สนับสนุนการกำหนดกลยุทธ์ แนวทางและนโยบายความสามารถสร้างความร่วมมือความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากรภายในและภายนอกสถานศึกษามีความเป็นแบบอย่างในการเสียสละ อุทิศตน มุ่งมั่นที่จะทำงานทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษเอาใจใส่ต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถานศึกษาและชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของบัณฑิตธรรมสังวาล (2553: 216) พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านผู้บริหารที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดสามารถนำมาใช้เป็นตัวบ่งชี้ที่บ่งบอกถึงคุณภาพของโรงเรียนวิถีพุทธ เช่น เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต มีวิสัยทัศน์และมีความสามารถทางการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ (คิดเป็น เห็นทางออก) และมีความสามารถในการสื่อสาร เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของอัมพวัลย์ วิศวรริธานนท์ (2556: 180) พบว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพของผู้บริหารหลักสูตรที่คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและนิสิตนักศึกษาเห็นด้วยในระดับมากที่สุด เช่น มีวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำที่มองอนาคตของสังคม ชุมชน ในระดับชาติและนานาชาติ มีความมุ่งมั่นที่เน้นความเป็นเลิศทางวิชาการ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ชี้แนะหรือเป็นผู้นำสังคมได้ มีวิสัยทัศน์และความสามารถในการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและสถาบัน เป็นที่ยอมรับจากหน่วยงานภายนอกในวิชาชีพเดียวกัน และมีความรู้ ความเข้าใจทางด้านการศึกษาและการบริหารวิชาการ เป็นต้น

2.2 ตัวบ่งชี้ด้านครูผู้สอน ตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญและให้ระดับความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ 1) มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านศาสนาครอบคลุมเนื้อหาสาระวิชาที่สอน 2) ปฏิบัติคุณธรรมจริยธรรมอิสลามโดยเน้นการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน 3) มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ ตนเอง สังคม จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ในการจัดการศึกษาอิสลามมุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นมุสลิมที่ดี มีความรู้ ความศรัทธา คุณธรรมจริยธรรม เจตคติที่ดีต่ออิสลามและมีทักษะในการดำเนินชีวิตในสังคมตามวิถีอิสลามได้นั้น ครูผู้สอนจำเป็นต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้และเชี่ยวชาญเนื้อหาสาระที่สอนซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริชัย รินทะราช (2553: 157) พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านครูผู้สอนที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด มี 19 ตัว เช่น มีความรู้และความเข้าใจในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยีและจริยธรรม มีทักษะการสอนเพื่อพัฒนาค่านิยมและจริยธรรมสิ่งแวดล้อมของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของรัชดา ธรรมเจริญ (2554: 79) พบว่า ครูมุ่งมั่นใน

การปฏิบัติงาน อุทิศตนในการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ คุณธรรมจริยธรรม ครูมีการพัฒนาตนเองสม่ำเสมอ ครูประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อนักเรียนและชุมชน ครูมีทักษะในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ครูปฏิบัติตนสอดคล้องกับจรรยาบรรณวิชาชีพครู

2.3 ตัวบ่งชี้ด้านผู้เรียน ตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญและให้ระดับความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ 1) เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ศาสนา 2) มีทักษะพื้นฐานด้านการอ่านอัล-กุรอาน 3) มีความรู้ความสามารถพื้นฐานเพียงพอต่อการเรียนรู้ศาสนาในระดับชั้นที่เข้าเรียน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญกับแรงจูงใจภายในของผู้เรียนเป็นสำคัญ อีกทั้งเห็นว่าการศึกษาร่วมอัล-กุรอานเป็นสิ่งสำคัญของการเรียนรู้ศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริชัย รินทะราช (2553: 144) พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านผู้เรียนที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด ได้แก่ คิดว่าการเรียนรู้นั้นมีคุณค่า มีประโยชน์ และไม่เป็นภาระ มีความเชื่อมั่นว่าตนเองมีสมรรถนะในการเรียนรู้ได้ สอดคล้องกับเอกสารการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553: 2) ที่ระบุว่ามุสลิมทุกคนต้องอ่านอัล-กุรอานได้ เรียนรู้หลักการอ่านพร้อมความหมาย และนำหลักคำสอนไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับการกำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียนตามหลักสูตรอิสลามศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553: 31) ที่กำหนดให้ผู้เรียนต้องเรียนรู้อัล-กุรอานทุกชั้นปี และได้กำหนดจำนวนชั่วโมงเรียนสาระการเรียนรู้อัล-กุรอานมากกว่าสาระการเรียนรู้อื่นๆ

2.4 ตัวบ่งชี้ด้านหลักสูตร ตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญและให้ระดับความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ 1) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจ หลักธรรม คำสอน ศรัทธา ยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ปฏิบัติตนตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด 2) ปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม 3) กิจกรรมเสริมหลักสูตรเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตอิสลาม สะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาอิสลามมุ่งเน้นพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่น ศรัทธา มีคุณธรรมจริยธรรม และปฏิบัติตามหลักการของศาสนาอิสลามเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553: 5) ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาตามหลักสูตรอิสลามศึกษาไว้ว่า 1) มีความศรัทธาต่ออัลลอฮ์ และปฏิบัติตนตามแบบอย่างของนบีมุฮัมมัด ตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรมอิสลาม 2) มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการอ่านอัล-กุรอาน และสามารถนำหลักคำสอนไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้ 3) มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ มีเหตุผลในการวินิจฉัย พิจารณาปัญหาต่างๆ โดยยึดหลักการอิสลาม 4) มีความภาคภูมิใจในความเป็นมุสลิมที่ดี มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ สุจริต อดทน

เสียสละเพื่อส่วนรวม เห็นคุณค่าของตนเอง สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสันติสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของบดินท์ ธรรมสังวาล (2553: 217) พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านหลักสูตรที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากสามารถนำมาใช้เป็นตัวบ่งชี้ที่บ่งบอกถึงคุณภาพของโรงเรียนวิถีพุทธ คือ หลักสูตรต้องถือชีวิตเป็นตัวตั้ง มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตัวเอง รู้จักการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลกับสังคมและสิ่งแวดล้อม และปลูกฝังความศรัทธาในพุทธศาสนาและการปฏิบัติตนให้เหมาะสมตามแนวทางพุทธศาสนา และสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริชัย รินทะราช (2553: 167) พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านหลักสูตรที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด คือ หลักสูตรมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตกับสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาและในท้องถิ่นของผู้เรียน หลักสูตรกำหนดวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.5 ตัวบ่งชี้ด้านการจัดการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญและให้ระดับความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ 1) จัดการเรียนรู้สอดคล้องกับวิถีอิสลาม 2) เน้นความรู้ ทักษะการปฏิบัติ คุณธรรมจริยธรรมอิสลาม 3) กิจกรรมการเรียนรู้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตอิสลาม สะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาอิสลามนั้นนอกจากจะเป็นการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และทักษะการปฏิบัติจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง เป็นการอบรม ชัดเภาจิตใจ บ่มเพาะสติปัญญา ร่างกาย และจิตวิญญาณ เพื่อมุ่งเน้นให้มุสลิมทุกคนมีความรู้และสามารถปฏิบัติตนตามหลักการศาสนาอิสลามได้อย่างถูกต้องแล้ว ยังถือเป็นกระบวนการจัดการศึกษาที่จะต้องครอบคลุมทุกด้านทั้งทางโลกและทางธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาจะต้องเชื่อมโยงสอดคล้องกับวิถีชีวิตด้วย ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553: 4) ที่กำหนดหลักการไว้ 3 ประการ คือ 1) มุ่งเน้นพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักการของศาสนาอิสลาม เพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต 2) เป็นการศึกษาที่มุสลิมทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น 3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริชัย รินทะราช (2553: 172) พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านการจัดการเรียนรู้ที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด เช่น วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐาน เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในวิถีชีวิตจริง จัดการเรียนการสอนแบบเน้นบูรณาการเนื้อหาและทักษะที่หลากหลาย มีการเรียนรู้จากการปฏิบัติ การทำกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาเข้ากับวิถีชีวิตและสัมพันธ์กับชีวิตจริง

2.6 ตัวบ่งชี้ด้านการบริหารจัดการ ตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญและให้ระดับความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ 1) กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายการจัดการศึกษาอิสลามที่ชัดเจน 2) ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามอย่างต่อเนื่อง 3) ใช้ระบบการจัดการความรู้ในการบริหารจัดการศึกษาอิสลาม สะท้อนให้เห็นว่า การจัดการศึกษาอิสลามให้ประสบความสำเร็จสอดคล้องตามความต้องการและวิถีอิสลามนั้น จำเป็นต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย มีการวางแผน และดำเนินงานอย่างชัดเจน เป็นระบบ และต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริชัย รินทะราช (2553: 163) พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านนโยบาย/การบริหารจัดการที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด ได้แก่ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบายที่ชัดเจน มีนโยบายที่สนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่อง สม่่าเสมอในการสร้างโอกาสเรียนเรียนรู้ของผู้เรียน และสอดคล้องกับแนวคิดของเรวัตร์ ชาตรีวิศิษฐ์ และคณะ (2552: 17) ที่กล่าวว่า การวางแผนยุทธศาสตร์เป็นการวางแผนที่ต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์มีการกำหนดเป้าหมายระยะยาวที่แน่ชัด โดยมีฐานข้อมูลจากการวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งการวางแผนยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย การกำหนดพันธกิจและวัตถุประสงค์ทางยุทธศาสตร์ และการกำหนดแผนงานหลัก นโยบาย และยุทธศาสตร์ย่อย

2.7 ตัวบ่งชี้ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญและให้ระดับความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ ร่วมระดมทรัพยากรสนับสนุนการจัดการศึกษาอิสลาม มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางศาสนาอิสลาม และเป็นแหล่งเรียนรู้ในการจัดการศึกษาอิสลาม สะท้อนให้เห็นว่า ในการจัดการศึกษานั้นต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงาน/องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถานประกอบการ สถาบันศาสนา โดยให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนส่งเสริมและร่วมเป็นผู้จัดการศึกษาอิสลามด้วย เช่น บ้าน โรงเรียน มัสญิดร่วมจัดกิจกรรมวันสำคัญในศาสนาอิสลาม เชิญอิมาม ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือผู้รู้ทางด้านศาสนาอิสลามเป็นวิทยากรให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบดินทร์ ธรรมสังวาล (2553: 217) พบว่า ตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก คือ โรงเรียนจัดการประชุม สัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อประสานความเข้าใจให้ตรงกันในแนวทางของการพัฒนานักเรียนไปสู่เป้าหมายของโรงเรียนวิถีพุทธ และบ้าน วัด โรงเรียนร่วมมือกันพัฒนานักเรียนตามแนวทางที่วางไว้อย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริชัย รินทะราช (2553: 180) พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านระบบสนับสนุนที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด ได้แก่ ส่งเสริมใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น เชิญวิทยากรซึ่งเป็นครูภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรหรือสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ในโรงเรียน หาเครือข่ายการเรียนรู้นอกสถานศึกษา เช่น องค์กรเอกชน องค์กรรัฐ เครือข่ายสิ่งแวดล้อม (NGO)

2.8 ตัวบ่งชี้คุณภาพผู้เรียน ตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญและให้ระดับความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุดที่มีค่าเฉลี่ย 5.00 จำนวน 7 ตัวบ่งชี้ คือ 1) มีความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่นหลักคำสอนอิสลามอย่างถูกต้อง 2) นำบทบัญญัติอิสลามไปใช้ในการดำเนินชีวิต 3) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและให้เกียรติผู้อื่นตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด 4) มีคุณธรรมจริยธรรมอิสลามในการอยู่ร่วมกัน 5) มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามจุดหมายของหลักสูตร 6) มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด 7) มีทักษะการเรียนรู้อัล-กุรอานสามารถนำไปใช้ในการชีวิตประจำวัน ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญในด้านคุณภาพผู้เรียน ซึ่งจะต้องครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่น ศรัทธา และปฏิบัติตามหลักการอิสลามในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นชัดเจนว่า การศึกษาอิสลามกับวิถีชีวิตนั้นเป็นเรื่องเดียวกัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ จะต้องมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันเสมอ ดังคำกล่าวที่ว่า การศึกษาอิสลามเป็น “วิถีชีวิต” หรือ “Way of life” อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับร่างหลักสูตรอิสลามศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559: 4) ที่ได้กำหนดจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน คือ 1) มีความรู้ ความเข้าใจ และยึดมั่นในหลักคำสอนอิสลามอย่างถูกต้อง 2) มีความศรัทธาและยำเกรงต่ออัลลอฮ์ สุหนานะฮฺวะตะอาลา และปฏิบัติตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด คือลัลลิลลอฮุอะลยัฮฺวะลล์ลัม ในการดำเนินชีวิต 3) มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอิสลาม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างมีดุลยภาพ 4) มีทักษะการเรียนรู้อัล-กุรอานและสามารถนำหลักคำสอนไปใช้ในการดำเนินชีวิต 5) มีทักษะชีวิตมีความสามารถในการคิด การสื่อสาร การแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์ 6) เป็นมุสลิมที่ดี มีความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าในตนเอง มีสุขภาวะที่ดีตามแนวทางอิสลาม มีภาวะผู้นำ มีจิตสาธารณะ และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของรัชดา ธรรมเจริญ (2554: 78) พบว่า องค์ประกอบด้านจริยธรรมของนักเรียนตามหลักศาสนาอิสลาม เช่น นักเรียนมีวินัยในตนเอง มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบ มีความเสียสละต่อส่วนรวม เป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างสม่ำเสมอ ส่วนองค์ประกอบด้านพฤติกรรม เช่น นักเรียนสามารถถือศีลอดได้ในเดือนรอมฎอน สามารถกล่าวคำปฏิญาณ ยอมรับ และเคารพองค์อัลลอฮ์ได้ ปฏิบัติละหมาดได้ครบวันละ 5 เวลา รู้หลักปฏิบัติ การจ่ายซะกาต นักเรียนแสดงออกถึงความเป็นมุสลิมที่ดี ชื่นชมและปฏิบัติตามแบบอย่างของนบีมุฮัมมัดในการใช้ชีวิต ยอมรับในความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรมอื่น สามารถทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันร่วมกับผู้ที่นับถือศาสนาอื่นได้ มีการศึกษาคัมภีร์อัล-กุรอานอย่างสม่ำเสมอ และสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริชัย วรินทร์ราช (2553: 189) พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านผลลัพธ์ผู้เรียนที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด ได้แก่ ความพร้อมในด้านทักษะการเรียนรู้ ประกอบด้วย ทักษะพื้นฐาน ทักษะการคิด ทักษะการใช้เทคโนโลยี ผู้เรียนมีทักษะที่สามารถริเริ่มการเรียนรู้ได้ด้วยการนำตนเองจากการกำหนดจุดมุ่งหมาย วางแผน ดำเนินการเรียนรู้และประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองได้ ผู้เรียนเป็นผู้รักการอ่าน แสวงหาความรู้สม่ำเสมอ

3. ผลจากการตรวจสอบความเหมาะสมของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย จากการตรวจสอบความเหมาะสมของร่างตัวบ่งชี้ที่ได้รับการพัฒนาจากขั้นตอนที่ 2 โดยใช้เทคนิควิธีการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อยืนยันความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ในการนำไปปฏิบัติ โดยอาศัยหลักการตัดสินใจโดยฉันทามติซึ่งผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นร่วมกันว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพที่มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติในการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย มี 3 องค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบย่อย 81 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ด้านปัจจัยนำเข้า มี 4 องค์ประกอบย่อย 35 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย ด้านผู้บริหาร 10 ตัวบ่งชี้ ด้านครูผู้สอน 10 ตัวบ่งชี้ ด้านผู้เรียน 7 ตัวบ่งชี้ ด้านหลักสูตรศาสนา 8 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านกระบวนการ มี 3 องค์ประกอบย่อย 31 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย ด้านการจัดการเรียนรู้ 13 ตัวบ่งชี้ ด้านการบริหารจัดการ 12 ตัวบ่งชี้ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน 6 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านผลผลิต มี 1 องค์ประกอบย่อย 15 ตัวบ่งชี้ อย่างไรก็ตาม ในส่วนขององค์ประกอบย่อย ด้านผู้บริหารตัวบ่งชี้ “มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ” เป็นตัวบ่งชี้ที่ไม่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญในขั้นตอนที่ 2 แต่ผู้เชี่ยวชาญที่ร่วมสัมมนาต่างมีความเห็นร่วมกันว่า ความเป็นผู้นำทางวิชาการเป็นคุณสมบัติที่จำเป็นของผู้บริหาร หลังจากมีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันแล้ว ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอให้นำตัวบ่งชี้ “มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ” มาเป็นตัวบ่งชี้ด้านผู้บริหารด้วย ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า มีความเป็นผู้นำทางวิชาการเป็นตัวบ่งชี้สำคัญของผู้บริหารที่จะส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา เนื่องจากเป็นคุณสมบัติที่จะทำให้ผู้ร่วมงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกิดความเชื่อถือ ยอมรับ ศรัทธา และร่วมมือปฏิบัติงานตามภารกิจจนบรรลุผลเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ชุมชน และสังคมได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศราวุธ อรรถนารักษ์ (2558: 42) พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามขนาดเล็กในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนควรมีภาวะผู้นำทางวิชาการในระดับสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของรัชดา ธรรมเจริญ (2554: 79) พบว่า ผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีภาวะผู้นำสูง มีความรู้ความสามารถด้านงานวิชาการ มีความสามารถด้านการบริหารจัดการโรงเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของนายศิริชัย รินทะราช (2553: 189) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญให้ระดับความสำคัญมากที่สุด ด้านสมรรถภาพผู้นำการเรียนเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร 4 ตัวบ่งชี้ คือ 1) ผู้บริหารสามารถจัดการความรู้เพื่อนำสถานศึกษาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) เป็นผู้สนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้เรียนได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นประจำทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา 3) ผู้บริหารมีความสนใจแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง 4) เป็นผู้นำในการสร้างแรงจูงใจและความร่วมมือของบุคลากรภายในและภายนอกสถานศึกษาให้เกิดเครือข่ายและมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. กระทรวงศึกษาธิการหรือหน่วยงานระดับนโยบายควรนำผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาอิสลาม ความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลาม ตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกและกำหนดน้ำหนักความสำคัญ และมีการยืนยันความเหมาะสมในการนำตัวบ่งชี้ไปปฏิบัติโดยผู้เชี่ยวชาญ ไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ ตลอดจนการวางแผนเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคมไทยและสากล

2. หน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแลคุณภาพการจัดการศึกษา เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ตลอดจนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานการศึกษาเอกชนอำเภอ สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางหรือพัฒนาต่อยอดเพื่อวางแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามของสถานศึกษาในสังกัดให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่ใกล้เคียงกัน

3. สถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สถานศึกษาของรัฐ สถานศึกษาเอกชน และสถาบัน การศึกษาที่จัดโดยชุมชนที่จัดการศึกษาอิสลามสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนจัดการศึกษาอิสลามเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน

4. ครูผู้สอนศาสนาหรืออิสลามศึกษาสามารถนำตัวบ่งชี้คุณภาพคุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยไปใช้ในการวางแผนจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพสอดคล้องกับตัวบ่งชี้ที่กำหนด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามหรืออิสลามศึกษาสำหรับสถานศึกษาแต่ละสังกัด เช่น ตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการอิสลามศึกษาสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการอิสลามศึกษาสำหรับสถานศึกษาเอกชน ตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการอิสลามศึกษาสำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) เป็นต้น

2. ควรนำผลการวิจัยตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยฉบับนี้ไปพัฒนาต่อยอดเพื่อขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา

3. ควรมีการวิจัยติดตามผลการนำตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยไปใช้ในสถานศึกษา และพัฒนาตัวบ่งชี้ให้มีความสอดคล้องเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (ม.ป.ป.). ร่างแผนการอุปถัมภ์คุ้มครองศาสนาต่างๆ
ภายใต้คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 49/2559 (ปีงบประมาณ 2560-
2562). กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2543). การปฏิรูปการศึกษาตลอดชีวิต : กรอบแนวคิดและ
ยุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ: รังสีการพิมพ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไข
เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์; และคณะ. (2553, พ.ย. – ธ.ค.). การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามวิถี
อิสลาม ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเพื่อบูรณาภาพสังคมในสามจังหวัดชายแดน
ภาคใต้. วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 16(6).
- ชลกอรณีย์ เบ็ญยา. (2558). สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร
อิสลามศึกษาแบบเข้มของครูในโรงเรียนสองระบบ จังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์
ศษ.ม. (หลักสูตรและการสอน). สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
ถ่ายเอกสาร.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2545). การพัฒนาตัวบ่งชี้สำหรับการประเมินคุณภาพการบริหารและ
การจัดการเขตพื้นที่การศึกษา. กรุงเทพฯ: ธารอักษร.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2551). “การพัฒนาตัวบ่งชี้การประเมิน” การประชุมวิชาการ เปิดขอบฟ้า
คุณธรรมจริยธรรม. วันที่ 29 สิงหาคม 2551. โรงแรมแอมบาสเดอร์.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย; และคณะ. (2551). การวิจัยนำร่องการใช้ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมเพื่อ
พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- นินาวาลย์ ปานากาแข็ง แมงกาจิ. (2551). การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโรงเรียน
เอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ ศษ.ด.
(การบริหารการศึกษา). ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. ถ่ายเอกสาร.
- นิเลาะ แวอุเซ็ง; และคณะ. (2551). สภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการศึกษาของ
สถาบันปอเนาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. ปัตตานี: วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

- บดีนทร์ ธรรมสังวาล. (2553). **การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธ**. ปรินิพนธ์นิพนธ์กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บรรจง ปินกาชัน. (2544). **อิสลามกับความสันติสุข**. กรุงเทพฯ: ส.วงศ์เสงี่ยม.
- ประชุม รอดประเสริฐ. (2545). **นโยบายและการวางแผน : หลักการและทฤษฎี**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. (2553). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 127 ตอนที่ 23 ก.
- ไพไลวรรณ แดงขาว. (2556, เมษายน 2556 – กันยายน). **การพัฒนาตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีอัตราการแข่งขันสูง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. **วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา**. 7(2).
- ไพรัช มณีโชติ. (2551). **การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี**. ปรินิพนธ์นิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปาฏิมา วงศ์เลขา. (2558, 6 ตุลาคม). **ยกระดับคุณภาพอิสลามศึกษาสู่การยอมรับของสังคมไทยและสากล**. **หนังสือพิมพ์เดลินิวส์**. หน้า 22.
- . (2558, 7 เมษายน). **หลักสูตรแกนกลางอิสลามศึกษาเอกภาพนโยบายหลากหลายปฏิบัติ**. **หนังสือพิมพ์เดลินิวส์**. หน้า 24.
- ภาคพล อนุรักษ์เลขา. (2558). **การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนมาตรฐานสากล**. วิทยานิพนธ์ ค.อ.ม. (การวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง. ถ่ายเอกสาร.
- มังกรแก้ว ดรุณศิลป์. (2557). **การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนคุณภาพในชุมชนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ถ่ายเอกสาร.
- มาหามะรือสะลี บินเซ็ง. (2556). **สภาพปัญหาและความต้องการการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2551 ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดนราธิวาส**. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม). สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ถ่ายเอกสาร.
- รัชดา ธรรมเจริญ. (2554). **องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การเป็นโรงเรียนเอกสารสอนศาสนาอิสลามยอดเยี่ยมเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้**. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล. ถ่ายเอกสาร.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก.

เรวัตร์ ชาทวีวิศิษฐ์; และคณะ. (2552). **การจัดการเชิงกลยุทธ์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เดอะนิวกู๊ป.
 ลูกมาน หนูยาหมาด. (2556). **ปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2551 ของโรงเรียน 1 อำเภอ 1 โรงเรียนในพื้นที่จังหวัดสตูล**. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม). สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ถ่ายเอกสาร.

วันเพ็ญ ผ่องกาย. (2550, พ.ศ.-ส.ค.). การพัฒนาตัวบ่งชี้สำหรับประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา. **วารสารวิธีวิทยาการวิจัย**.

ศราวุธ อรรถนรินทร์. (2558). **การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามขนาดเล็กในจังหวัดชายแดนภาคใต้**. สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. ม.ป.พ.

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2550). **ทฤษฎีการประเมิน**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริชัย รินทะราช. (2553). **การพัฒนาตัวบ่งชี้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต**. ปรินญานิพนธ์ ป.ร.ด. (สิ่งแวดล้อมศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

สนอง โลหิตวิเศษ. (2544). **เอกสารการสอนวิชาการศึกษาตลอดชีวิต**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สะการिया แวโซะ; และคณะ. (2558). **การนำผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านอิสลามศึกษา (I-NET) ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในโครงการตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดนราธิวาส**. สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน).

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). **การจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

----- (2553). **หลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

----- (2559). **ร่างหลักสูตรอิสลามศึกษา**. เอกสารประกอบการประชุมปฏิบัติการทบทวนร่างหลักสูตรอิสลามศึกษา ระหว่างวันที่ 20-22 มีนาคม 2559 ณ โรงแรมอัญชาลีนา กรุงเทพฯ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

----- (2543). ยุทธศาสตร์การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21.

กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ สกศ.

----- (2545). แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อพร้อมรับการประเมิน

ภายนอก. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (ม.ป.ป.) รายงานการพิจารณาศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนรู้
อิสลามศึกษาและการศึกษาในวิถีอิสลาม.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). กฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการ
ประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553.

----- (2559). รายงานการวิจัย การศึกษาแนวทางเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้
ของสถาบันศึกษาปอเนาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวาน
กราฟฟิค จำกัด.

----- (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพฯ: พริกหวาน กราฟฟิค.

สำนักงานกฤษฎีกา. (2560). นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.
2560-2562. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

สุมาลี สังข์ศรี. (2544). รายงานการวิจัยการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21.

กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

อภิสิทธิ์ คำภีร์. (2556). สภาพการดำเนินงานของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด
(ตาดีกา) ที่ได้รับเหรียญทองในจังหวัดสตูล. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารและการ
จัดการการศึกษาอิสลาม). สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
ถ่ายเอกสาร.

อ่องจิต เมธยะประภาส. (2550). การพัฒนาตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการบริหารโดยใช้โรงเรียน
เป็นฐานด้วยการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ด. (การบริหาร
การศึกษา) มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

อัสนันย์ อาลีกาแห. (2553). ปัญหาและความต้องการของครูอิสลามศึกษาในการจัดการเรียน
การสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐตามโครงการพัฒนาการเรียนการสอน
อิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในจังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์
ศษ.ม. (อิสลามศึกษา). สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ถ่ายเอกสาร.

- อัมพวัลย์ วิศวรรานนท์. (2556). **การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาระดับคุณวุฒิปันธิต**
สาขาวิชาศิลปวัฒนธรรม. ปรินญานิพนธ์ กศ.ด. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อารักษ์ อินทร์พยุง. (2554). **การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการ**
เรียนรู้ตลอดชีวิต ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551. ปรินญานิพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อิสมาแอล หลีเด็น. (2557). **สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในจังหวัด**
สตูล. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม). สงขลา: บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ถ่ายเอกสาร.
- ฮาเซ็ง มะเซ็ง. (2557). **คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ใช้**
หลักสูตรอิสลามศึกษา (แบบเข้ม) ในจังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหาร
และการจัดการการศึกษาอิสลาม). สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
ถ่ายเอกสาร.
- ฮาฟิซ ข่านูร์รักษ์. (2558). **คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารตามทัศนะของครูผู้สอน**
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดพัทลุง. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารและ
การจัดการการศึกษาอิสลาม). สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
ถ่ายเอกสาร.
- Ashworth Allan; & Harvey Roger. (1994). **Assessing Quality in Furture and Higher**
Education. London: Jessica Kingsley.
- Burstein, L.; Oakes. J.; & Guiton, G. (1992). **Education indicators**. In Encyclopedia of
Educational resrarch. New York: MacMillan Publishing.
- Chambers 21th Century Dictionary. (2004). **Revised ed**. U.K.: Edinburgh. p. 688.
- Ching-Shan Wu; & Robin Jung-Cheng Chen. **A study on Key Performance Indicators (KPIs)**
for Basic Education in Taiwan. National Academy for Educational Research, Taiwan.
Available online :
<https://pdfs.semanticscholar.org/d265/0e260353a419e23d146865749111a0e3ee91.pdf>
- Collin GOBUILD Advanced Learner's Dictionary. (2006). Glasgow: Harper Collin
Publishers. p. 738.
- Dave, R.H. (1976). **Foundations of lifelong Education**. Oxford : Pergamon press.

- David Hopkins, Marilyn Leask & Kate Aspinwall. (1992). **Managing Evaluation in Education : A Development Approach**. New York: Routledge.
- Galbraith, M.W. (1992). **Education in the Rural American Community: A Lifelong Process**. Florida: Krieger Publishing Company.
- Hoy, W.K.; & Miskel, C.G. (2001). **Educational administration : Theory, Research and Practice**. 6th ed. Singapore : McGraw-Hill.
- James, N. Johnstone. (1981). **Indicator of Education Sytems**. London: UNESCO, McGraw-Hill.
- Joseph Mathew; & Beatriz Joseph. (1997). **"Service Quality in Education : A Student Perspective"**. Quality Assurance in Education.
- Kast, F.E.; & Rosenzweig, J.E. (1985). **Organnization and Management: A Systems and contingency Approach**. 3th ed. New York: McGraw-Hill.
- Robert V. Krejcie; & Earyle W. Morgan. (1970). **Determining Sample Size for Research Activities, Educational and Psychological Measurement**.
- Lunenburg, Fred. C.; & Ornstein, Allan. C. (1996). **Educational administration : Concepts and practices**. 2nd ed. California : Wadsworth.
- Oliva, M.S., and Aspinwall, E.M. (1996). **A Framework for the Dimensions of Quality in Higher Education**. Quality Assurance in Education.
- Owens Robert G. (1998) **Organizational Behavior in Education**. Boston: Allyn and Bacon. P.43-44.
- Oxford Advanced Leamet's Dictionary. (2005). 7th ed. Oxford: Oxford University Press. p. 790.
- Robbins, S.P. (1990). **Organization Theory: Structure, Design, and Applications**. 3rd ed. New Jersey : Englewood Cliffs.
- Sammonds P. Hillman, J.; & Mortimore P. (1995). **"Key characteristics of effective school a review of school effectiveness research"**. A report by the institute of education for the office for standards in education.
- UNESCO. (1991). **APPEAL: Asia-Pacific program of education for All (National Studies : chaina)**. Bangkok: Unesco.

ภาคผนวก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ ขั้นตอนที่ 1

- 1) ผศ.ดร.วิศรุต เลาะวิถี   ผู้อำนวยการสถาบันวิทยการอิสลามและภาษาอาหรับ
มหาวิทยาลัยรังสิต
- 2) ผศ.ดร.นิรันดร์ พันทรกิจ   อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- 3) ผศ.ชอลีฮะห์ หะยีสะมะแอ   ผู้ช่วยอธิการบดี มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
- 4) ดร.ประสิทธิ์ มะลิสด   อาจารย์สาขาการสอนอิสลาม มหาวิทยาลัยปทุมธานี
และอุปนายกสมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ
- 5) ดร.ชนาธิป ทุ้ยแป   รองผู้อำนวยการสำนักทดสอบทางการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
- 6) ดร.อรทัย ทองฤกษ์ฤทธิ์   หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
- 7) ดร.อภิเชษฐ์ ฉิมพลีสวรรค์   ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหัวจิว
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินตัวบ่งชี้ ขั้นตอนที่ 2

- 1) ผศ.ดร.อัปดุลเลาะห์ หนู่มสุข   ผู้อำนวยการสถาบันวะสะฎียะห์เพื่อสันติภาพและการพัฒนา
สำนักจุฬาราชมนตรี
- 2) ผศ.ดร.นิเลาะ แวอุเซ็ง   วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- 3) ผศ.ดร.มุฮัมมัดสกรี มั่นยูनु   คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
- 4) ผศ.ดร.ปิยะพงษ์ ไสยโสภณ   แขนงวิชาการศึกษานอกระบบ
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- 5) ผศ.ดร.ยศวีร์ สายฟ้า   อาจารย์ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 6) ดร.คมกฤช จันทรขจร   สถาบันการศึกษาทางไกล
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
- 7) ดร.วิสุทธิ บิลล่าเต๊ะ   ผู้อำนวยการศูนย์ประสานงานสำนักจุฬาราชมนตรี
และอิมามมัสญิดบ้านเหนือ

- 8) ดร.ชวลิต โพธิ์นคร ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเครื่องมือวัดผล
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
- 9) ดร.วิษณุ ทรัพย์สมบัติ ผู้อำนวยการสำนักทดสอบทางการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
- 10) ดร.พรภินันท์ เลาะหนับ ผู้อำนวยการโรงเรียนกุนนทีรุทธารามวิทยาคม กรุงเทพฯ
- 11) ดร.มนัส บุญชม ผู้อำนวยการโรงเรียนอิสลามสันติชน กรุงเทพฯ

ผู้เชี่ยวชาญสำหรับการสัมมนาของผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ขั้นตอนที่ 3

- 1) ผศ.ดร.นิเลาะ แวอุเซ็ง วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- 2) ผศ.ดร.จารุวัจน์ สองเมือง รองอธิการบดีฝ่ายแผนและประกันคุณภาพการศึกษา
มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
- 3) ดร.อิสมาอีล ราชโอบ ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
- 4) นายอับลูกอเดร์ อิบบรอฮิม ผู้อำนวยการโรงเรียนร่มเกล้า
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 15
- 5) นางสาวอามีเนาะ มามู ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 1
- 6) นางสาวซารีพะ ตีร์ ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผล
สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนราธิวาส
- 7) ดร.นียอ บาฮา ศึกษาพิเศษกษัตริย์ราชวิทยาลัย
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 3
- 8) ดร.ซารีฟ สือนิ ผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 10
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 1
- 9) ดร.อาอีดะ ยีเจะนิ ครูโรงเรียนศรีวารินทร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 15
- 10) ดร.มูฮัมหมัดรยูยานี บากา ผู้อำนวยการอิสลาม สำนักงานศึกษาธิการภาค 8
- 11) นางวรรณรัตติญา บินมะ ผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษาเอกชนอำเภอหรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส
- 12) นายยุทธนา เกื้อกุล นักวิชาการอิสลามศึกษา สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา

ภาคผนวก ข

องค์ประกอบคุณภาพการจัดการศึกษา

องค์ประกอบคุณภาพ		สกต. (2547)	สพฐ. (2559)	สมศ. (2559)	ไพรัช (2551)	ศิริชัย (2553)	ปดินทร์ (2553)	อารักษ์ (2554)	รัชดา (2554)	ไพไลวรรณ (2556)	อัมพวัลย์ (2556)	มังกรแก้ว (2557)	ภาคพล (2558)	Ashworth (1994)	Sammons (1995)	Oliva (1996)	Joseph (1997)	Lunenburg (2012)	Shan Wu (Online)	รวม	เฉลี่ย
ด้านปัจจัยนำเข้า																					
1.	ผู้เรียน	✓	✓	✓	✓	✓				✓	✓		✓	✓						9	✓
2.	ครูผู้สอน		✓		✓	✓	✓		✓		✓		✓	✓		✓	✓		✓	11	✓
3.	ผู้บริหาร		✓			✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓			✓	✓	11	✓
4.	หลักสูตร				✓	✓	✓				✓		✓			✓	✓		✓	8	✓
5.	นโยบาย/การบริหาร					✓	✓													2	
6.	สภาพแวดล้อมและบริการ									✓			✓	✓	✓		✓	✓		6	
7.	อาคาร สถานที่ สถานศึกษา									✓			✓				✓			3	
8.	ทรัพยากรสนับสนุนในการจัดการศึกษา					✓		✓			✓								✓	4	
9.	ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ จุดเน้น					✓		✓	✓			✓			✓					5	
10.	เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้									✓		✓								2	
11.	ภูมิหลัง/จุดหมาย/หลักการจัดการศึกษา							✓										✓	✓	3	
ด้านกระบวนการ																					
1.	การบริหารจัดการ	✓	✓	✓	✓	✓		✓			✓	✓	✓							9	✓
2.	การสร้างองค์ความรู้/สังคมแห่งการเรียนรู้	✓				✓									✓					3	
3.	การส่งเสริมอัตลักษณ์ของสถานศึกษา			✓																1	
4.	การส่งเสริม/การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้			✓	✓		✓	✓												4	

5.	การมีส่วนร่วมของชุมชน			✓		✓	✓	✓		✓			✓		✓			✓	✓	9	✓
6.	การทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม			✓																1	
7.	การนำหลักสูตรไปใช้/การจัดหลักสูตร							✓			✓		✓							3	
8.	การจัดการเรียนรู้					✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	12	✓	
9.	การใช้สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ และแหล่งเรียนรู้					✓	✓	✓	✓				✓		✓					6	
10.	การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน																	✓		1	
11.	การจัดสภาพแวดล้อม						✓													1	
12.	การวัดและประเมินผล					✓	✓					✓					✓			4	
13.	การวิจัย					✓						✓						✓		3	
14.	การประกัน/ควบคุมคุณภาพภายในของสถานศึกษา							✓				✓	✓							3	
15.	ภาคีเครือข่าย การสนับสนุนจากชุมชน/ท้องถิ่น							✓				✓								2	
16.	การติดตามคุณภาพการศึกษา											✓		✓			✓			3	
17.	สร้างขวัญและกำลังใจครู													✓			✓			2	
18.	การส่งเสริมพัฒนาคุณภาพครู											✓								1	
19.	การขับเคลื่อนกลยุทธ์											✓								1	
ด้านผลผลิต																					
1.	คุณภาพผู้เรียน/คุณลักษณะ/จริยธรรมผู้เรียน	✓	✓	✓		✓		✓	✓		✓		✓		✓		✓			10	✓
2.	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน							✓				✓	✓	✓		✓		✓		6	
3.	บุคคลแห่งการเรียนรู้											✓								1	
4.	โรงเรียนดีชุมชนมีคุณภาพ											✓								1	
5.	ทักษะทางการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง					✓		✓												2	

6.	เจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้					✓		✓												2	
7.	ความรู้พื้นฐานที่เอื้อต่อการเรียนรู้							✓												1	
8.	โอกาสในการประกอบอาชีพ							✓									✓			2	
9.	การพัฒนาสังคมและชุมชน							✓												1	
10.	ผลการดำเนินงานโดยรวมของสถานศึกษา																		✓	1	
11.	คุณลักษณะทางกาย/พฤติกรรมของนักเรียน						✓		✓											2	
12.	คุณลักษณะทางสังคมของนักเรียน						✓													1	
13.	คุณลักษณะทางจิตของนักเรียน						✓													1	
14.	คุณลักษณะทางปัญญาของนักเรียน						✓													1	
15.	สมรรถนะของผู้เรียน												✓							1	
16.	ศักยภาพของความเป็นพลโลก												✓							1	
	รวม	4	5	7	5	17	14	16	8	7	9	7	21	8	9	5	5	9	11	167	

ภาคผนวก ค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

➤ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย ชั้นตอนที่ 1 ◀

สภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาลักษณะ
2. แบบสอบถามฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย
3. แบบสอบถามเพื่อการวิจัยฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ
  - ตอนที่ 1 สอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม
  - ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย
  - ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย
4. การตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยทั้ง 3 ตอน ผู้วิจัยขอความร่วมมือให้ท่านตอบคำถามทุกข้อตามสภาพความเป็นจริง เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับ มีความน่าเชื่อถือและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำไปใช้ในการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยต่อไป

แบบสอบถามฉบับที่ .....

นางฟาฏินา วงศ์เลขา

นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารและการจัดการการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2560

ตอนที่ 1

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับสถานภาพความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. อายุ ☐ 20 - 29 ปี ☐ 30 - 39 ปี
☐ 40 - 49 ปี ☐ 50 ปี ขึ้นไป
3. หน่วยงาน/สังกัด ☐ สถานศึกษาของรัฐ ☐ สถานศึกษาเอกชน
☐ ศูนย์ตาดีกา ☐ อื่นๆ (ระบุ).....
4. ตำแหน่งปัจจุบัน ☐ ศึกษานิเทศก์ ☐ นักวิชาการการศึกษา
☐ นักวิชาการศาสนา ☐ ครูผู้สอนศาสนา/อิสลามศึกษา
☐ อื่นๆ (ระบุ).....
5. ประสบการณ์การทำงาน ☐ 1 - 5 ปี ☐ 6 - 10 ปี
☐ 11 - 15 ปี ☐ 16 - 20 ปี
☐ 21 - 25 ปี ☐ 26 ปีขึ้นไป
6. วุฒิการศึกษา (ด้านสามัญ) ☐ ปริญญาตรี ☐ ปริญญาโท
☐ ปริญญาเอก ☐ อื่นๆ (ระบุ).....
7. วุฒิการศึกษา (ด้านศาสนา) ☐ ไม่มีวุฒิการศึกษาด้านศาสนา
☐ มีวุฒิการศึกษาด้านศาสนา
☐ อิสลามศึกษาตอนต้น ☐ ปริญญาตรี (ศาสนา)
☐ อิสลามศึกษาตอนกลาง ☐ ปริญญาโท (ศาสนา)
☐ อิสลามศึกษาตอนปลาย ☐ อื่นๆ (ระบุ).....

แบบประเมินคุณภาพตัวบ่งชี้

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

➤ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย ขั้นตอนที่ 2 ◀

เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

คำชี้แจง

1. แบบประเมินตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยนี้เป็นแบบประเมินคุณภาพตัวบ่งชี้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อให้ได้ตัวบ่งชี้ที่มีคุณภาพในด้านความตรง ถูกต้อง ครบถ้วนตามหลักคิด หลักวิชา และหลักปฏิบัติตามแนวทางการจัดการศึกษาอิสลามอย่างแท้จริง

2. ร่างตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยที่ปรากฏในแบบประเมินนี้ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา มาตรฐานและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย และผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย จากขั้นตอนที่ 1 โดยแบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Output)

3. แบบประเมินนี้เน้นพิจารณาตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ใน 5 ประเด็น ดังต่อไปนี้

- 3.1 ความตรง (Validity) หมายถึง ตัวบ่งชี้มีความสามารถวัดได้ตรงและถูกต้อง
- 3.2 ความชัดเจน (Clarity) หมายถึง ตัวบ่งชี้มีความชัดเจน เข้าใจได้ แปลความหมายได้ง่าย
- 3.3 ความเป็นไปได้ (Feasibility) หมายถึง ความเป็นไปได้ในการนำตัวบ่งชี้ไปปฏิบัติ
- 3.4 ความเหมาะสม (Appropriateness) หมายถึง ตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ
- 3.5 ความเป็นประโยชน์ (Utility) หมายถึง ตัวบ่งชี้สามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ได้จริง

ทั้งนี้ โดยให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลข 0 หรือ 1 ที่ตรงกับความคิดเห็น ดังนี้

0 หมายถึง ตัวบ่งชี้ **“ไม่มีคุณภาพ”** ในด้านความตรง ความชัดเจน ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์

1 หมายถึง ตัวบ่งชี้ **“มีคุณภาพ”** ในด้านความตรง ความชัดเจน ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์

4. ผลจากการประเมินครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำไปใช้ในการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 3 ของพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยต่อไป

ฟาฏินา วงศ์เลขา

นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารและการจัดการการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

แบบสอบถาม

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

➤ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย ขั้นตอนที่ 2.2 ◀

เพื่อให้ให้นักความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย โดยใช้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน
2. แบบสอบถามฉบับนี้ ประกอบด้วย 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 กำหนดให้นักความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบ เป็นแบบสอบถามถึงค่าน้ำหนักขององค์ประกอบคุณภาพ 3 องค์ประกอบ 8 ตัวบ่งชี้ โดยให้ค่าน้ำหนักความสำคัญเป็นร้อยละที่รวมกันทุกองค์ประกอบเป็น 100

ตอนที่ 2 กำหนดให้นักความสำคัญของแต่ละตัวบ่งชี้ โดยให้ค่าน้ำหนักความสำคัญด้วยมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยแต่ละระดับมีความหมายดังนี้

- ระดับ 5 หมายถึง ตัวบ่งชี้นี้มีค่าน้ำหนักความสำคัญในระดับมากที่สุด
- ระดับ 4 หมายถึง ตัวบ่งชี้นี้มีค่าน้ำหนักความสำคัญในระดับมาก
- ระดับ 3 หมายถึง ตัวบ่งชี้นี้มีค่าน้ำหนักความสำคัญในระดับปานกลาง
- ระดับ 2 หมายถึง ตัวบ่งชี้นี้มีค่าน้ำหนักความสำคัญในระดับน้อย
- ระดับ 1 หมายถึง ตัวบ่งชี้นี้มีค่าน้ำหนักความสำคัญในระดับน้อยที่สุด

3. ผลจากการประเมินครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำไปใช้ในการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 3 ของพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยต่อไป

ตัวอย่าง

องค์ประกอบ / ตัวบ่งชี้		ระดับความสำคัญ				
		5	4	3	2	1
องค์ประกอบย่อยที่ 1.1 ด้านผู้บริหาร						
1.	มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายในการจัดการศึกษาอิสลามที่ชัดเจน	✓				
2.	มีความรู้ความเข้าใจในหลักการอิสลาม		✓			

ฟาฏินา วงศ์เลขา

นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ตอนที่ 1 นำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

1.1 นำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ (ด้านปัจจัยนำเข้า)

องค์ประกอบ / ตัวบ่งชี้		ระดับความสำคัญ				
		5	4	3	2	1
องค์ประกอบย่อยที่ 1.1 ด้านผู้บริหาร						
1.	มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายในการจัดการศึกษาอิสลามที่ชัดเจน					
2.	มีความรู้ความเข้าใจในหลักการอิสลาม					
3.	เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม					
4.	บริหารจัดการศึกษาอิสลามโดยใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม					
5.	มีความเสียสละ อุทิศตน มุ่งมั่นที่จะบริหารจัดการศึกษาอิสลามอย่างเต็มศักยภาพ					
6.	มีความสนใจใฝ่เรียนรู้และแสวงหาความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง					
7.	มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน					
8.	ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการศึกษาอิสลาม					
9.	สามารถสร้างการยอมรับและศรัทธาให้แก่บุคคลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา					
10.	บริหารจัดการศึกษาอิสลามตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
11.	ผลสำเร็จจากการบริหารจัดการศึกษาอิสลามเป็นที่พึงพอใจของชุมชน					
องค์ประกอบย่อยที่ 1.2 ด้านครูผู้สอน						
12.	มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านศาสนาครอบคลุมเนื้อหาสาระวิชาที่สอน					

ภาคผนวก ง

ค่าดัชนีความสอดคล้องและระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้

องค์ประกอบ/ตัวบ่งชี้		การคัดเลือกตัวบ่งชี้					
		ความตรง	ชัดเจน	เหมาะสม	เป็นไปได้	ใช้ประโยชน์	แปลผล
1. องค์ประกอบคุณภาพด้านปัจจัยนำเข้า							
1.1 ด้านผู้บริหาร							
1)	มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายในการจัดการศึกษาอิสลามที่ชัดเจน	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	ผ่าน
2)	มีความรู้ความเข้าใจในหลักการอิสลาม	1	0.9091	1	1	1	ผ่าน
3)	มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ	0.9091	0.7273	0.9091	0.9091	0.9091	ไม่ผ่าน
4)	เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม	1	1	0.9091	0.9091	0.9091	ผ่าน
5)	บริหารจัดการศึกษาอิสลามโดยใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	ผ่าน
6)	มีความเสียสละ อุทิศตน มุ่งมั่นที่จะบริหารจัดการศึกษาอิสลามอย่างเต็มศักยภาพ	1	1	1	1	1	ผ่าน
7)	มีความสนใจใฝ่เรียนรู้และแสวงหาความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	ผ่าน
8)	มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน	1	1	1	1	1	ผ่าน
9)	ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการศึกษาอิสลาม	0.9091	0.9091	0.9091	0.8182	0.9091	ผ่าน
10)	สามารถสร้างการยอมรับและศรัทธาให้แก่บุคคล ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา	1	0.9091	1	1	1	ผ่าน
11)	บริหารจัดการศึกษาอิสลามตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	1	1	1	1	1	ผ่าน
12)	ผลสำเร็จจากการบริหารจัดการศึกษาอิสลามเป็นที่พึงพอใจของชุมชน	1	0.9091	1	1	1	ผ่าน

1.2 ด้านครูผู้สอน							
13)	มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านศาสนาครอบคลุมเนื้อหาสาระวิชาที่สอน	1	0.9091	1	1	1	ผ่าน
14)	ใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคล ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้	0.9091	0.9091	0.9091	0.8182	0.9091	ผ่าน
15)	จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองพัฒนาการของผู้เรียน	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	ผ่าน
16)	จัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	ผ่าน
17)	ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามโดยเน้นการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน	1	1	1	1	1	ผ่าน
18)	รับฟังความคิดเห็น ให้คำแนะนำแก่ผู้เรียน	1	1	1	1	1	ผ่าน
19)	มีทักษะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	ผ่าน
20)	มีทักษะในการเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	ผ่าน
21)	จัดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ	0.9091	0.8182	0.9091	0.9091	0.9091	ผ่าน
22)	มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น	1	1	1	1	1	ผ่าน
23)	ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	ผ่าน
24)	มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ ตนเอง สังคม	1	1	1	1	1	ผ่าน
1.3 ด้านผู้เรียน							
25)	เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ศาสนา	1	0.9091	1	1	1	ผ่าน
26)	มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา	1	1	1	1	1	ผ่าน
27)	มีความรู้ความสามารถพื้นฐานเพียงพอต่อการเรียนรู้ศาสนาในระดับชั้นที่เข้าเรียน	1	1	1	1	1	ผ่าน
28)	มีทักษะพื้นฐานด้านการอ่านอัล-กุรอาน	1	1	1	1	1	ผ่าน

29)	มีทักษะการใช้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย	0.9091	0.9091	0.9091	0.8182	0.8182	ผ่าน
30)	มีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	ผ่าน
31)	เป็นคนใฝ่รู้ ใฝ่เรียน พัฒนาตนเองอยู่เสมอ	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	ผ่าน
32)	รู้จักคิด วิเคราะห์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	ผ่าน
33)	ได้รับการใส่ใจดูแลในเรื่องการเรียนจากผู้ปกครองหรือบุคคลในครอบครัว	0.8182	0.8182	0.8182	0.8182	0.8182	ผ่าน
1.4 ด้านหลักสูตร							
34)	หลักสูตรการศึกษาอิสลามมีความเป็นเอกภาพในภาพรวมของประเทศ	0.9091	0.8182	0.9091	0.8182	0.9091	ผ่าน
35)	มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรม คำสอน ศรัทธา ยำเกรง ต่ออัลลอฮ์ ปฏิบัติตนตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด	1	1	1	1	1	ผ่าน
36)	ปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม	1	1	1	1	1	ผ่าน
37)	มีความเหมาะสมสอดคล้องกับอัตลักษณ์ ความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น	1	1	1	0.9091	1	ผ่าน
38)	โครงสร้างเวลาเรียน/สาระการเรียนรู้มีความยืดหยุ่น	1	1	1	0.9091	1	ผ่าน
39)	มีรายวิชาให้เลือกเรียนหลากหลายตามความสนใจ	0.8182	0.8182	0.8182	0.7273	0.8182	ไม่ผ่าน
40)	เน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ เขียน สื่อสาร	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	ผ่าน
41)	กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตอบสนองความต้องการ	0.9091	0.8182	0.9091	0.9091	0.9091	ผ่าน
42)	กิจกรรมเสริมหลักสูตรเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตอิสลาม	1	1	1	1	1	ผ่าน
43)	มีระบบกำกับ ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพ	0.9091	0.9091	0.9091	0.8182	0.9091	ผ่าน

2. องค์ประกอบคุณภาพด้านกระบวนการ							
2.1 ด้านการจัดการเรียนรู้							
1)	จัดการเรียนรู้สอดคล้องกับวิถีอิสลาม	1	1	1	1	1	ผ่าน
2)	จัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	0.9091	0.9091	0.9091	0.8182	0.9091	ผ่าน
3)	จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	ผ่าน
4)	เน้นบูรณาการทั้งภายในและระหว่างสาระการเรียนรู้	0.9091	0.8182	0.9091	0.8182	0.9091	ผ่าน
5)	เน้นความรู้ ทักษะการปฏิบัติ คุณธรรมจริยธรรมอิสลาม	1	1	1	1	1	ผ่าน
6)	เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้	0.9091	0.9091	0.9091	0.8182	0.9091	ผ่าน
7)	ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	ผ่าน
8)	การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ศาสนา	1	1	1	1	1	ผ่าน
9)	จัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	ผ่าน
10)	กิจกรรมการเรียนรู้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตอิสลาม	1	1	1	1	1	ผ่าน
11)	กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีรูปแบบที่หลากหลาย	1	1	1	0.9091	1	ผ่าน
12)	กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม	1	1	1	1	1	ผ่าน
13)	ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้	0.9091	0.9091	0.9091	0.8182	0.9091	ผ่าน
14)	มีการวัดผลและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย	1	1	1	1	1	ผ่าน

2.2 ด้านการบริหารจัดการ							
15)	กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายการจัดการศึกษาอิสลามที่ชัดเจน	1	1	1	1	1	ผ่าน
16)	กำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานสู่เป้าหมายที่กำหนด	1	1	1	0.9091	1	ผ่าน
17)	มีแผนปฏิบัติการในการดำเนินโครงการที่ชัดเจน	1	1	1	0.9091	1	ผ่าน
18)	เน้นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน	0.9091	0.9091	0.9091	0.8182	0.9091	ผ่าน
19)	ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามอย่างต่อเนื่อง	1	1	1	1	1	ผ่าน
20)	จัดงบประมาณเพียงพอต่อการจัดการศึกษาอิสลาม	0.8182	0.8182	0.8182	0.7273	0.8182	ไม่ผ่าน
21)	จัดหาแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนาอย่างหลากหลาย	0.8182	0.8182	0.8182	0.8182	0.8182	ผ่าน
22)	ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทำงานเต็มศักยภาพภายใต้การบริหารแบบมีส่วนร่วม	0.9091	0.8182	0.9091	0.9091	0.9091	ผ่าน
23)	ใช้ระบบการจัดการความรู้ในการบริหารจัดการศึกษาอิสลาม	0.9091	0.9091	1	1	1	ผ่าน
24)	สร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาสถานศึกษาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้	1	1	1	1	1	ผ่าน
25)	มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการ	0.8182	0.8182	0.8182	0.8182	0.8182	ผ่าน
26)	ระดมทรัพยากรจากสังคม ชุมชนมาพัฒนาการจัดการศึกษาอิสลาม	1	0.9091	1	1	1	ผ่าน
27)	มีระบบการตรวจสอบการบริหารจัดการ	0.8182	0.9091	0.9091	0.8182	0.8182	ผ่าน
2.3 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน							
28)	มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวางแผนการจัดการศึกษาอิสลาม	0.9091	0.9091	0.9091	0.8182	0.9091	ผ่าน
29)	มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานของสถานศึกษา	0.8182	0.8182	0.8182	0.8182	0.9091	ผ่าน

30)	มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรการศึกษาอิสลามของสถานศึกษา	0.8182	0.8182	0.8182	0.8182	0.9091	ผ่าน
31)	มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นการดำเนินโครงการต่างๆ	0.9091	0.9091	0.9091	0.8182	1	ผ่าน
32)	ร่วมระดมทรัพยากรสนับสนุนการจัดการศึกษาอิสลาม	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	1	ผ่าน
33)	มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา	0.8182	0.8182	0.8182	0.8182	0.9091	ผ่าน
34)	มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางศาสนาอิสลาม	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	1	ผ่าน
35)	มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียน	0.8182	0.8182	0.8182	0.7273	0.9091	ไม่ผ่าน
36)	เป็นแหล่งเรียนรู้ในการจัดการศึกษาอิสลาม	1	1	1	0.9091	1	ผ่าน
37)	องค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมสนับสนุนการจัดการศึกษาอิสลาม	0.8182	0.8182	0.8182	0.8182	0.9091	ผ่าน

3. องค์ประกอบคุณภาพด้านผลผลิต

3.1 คุณภาพผู้เรียน

1)	มีความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่นหลักคำสอนอิสลามอย่างถูกต้อง	1	0.9091	1	1	1	ผ่าน
2)	นำบทบัญญัติอิสลามไปใช้ในการดำเนินชีวิต	1	1	1	1	1	ผ่าน
3)	มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและให้เกียรติผู้อื่นตามแบบอย่าง นบีมุฮัมมัด	1	1	1	1	1	ผ่าน
4)	มีคุณธรรมจริยธรรมอิสลามในการอยู่ร่วมกัน	1	1	1	1	1	ผ่าน
5)	เห็นคุณค่าในตนเองโดยกล้าแสดงออกบนพื้นฐานของหลักการอิสลาม	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	0.9091	ผ่าน

6)	มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามจุดหมายของหลักสูตร	1	1	1	1	1	ผ่าน
7)	มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด	1	1	1	1	1	ผ่าน
8)	มีจิตสาธารณะ มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น	1	1	1	1	1	ผ่าน
9)	ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างซึ่งไม่ขัดต่อหลักการอิสลาม	1	1	1	1	1	ผ่าน
10)	มีทักษะในการแสวงหาความรู้อิสลามด้วยตนเอง	1	1	1	0.9091	2	ผ่าน
11)	มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์	0.9091	0.9091	0.9091	0.8182	0.9091	ผ่าน
12)	สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผลตามหลักการอิสลาม	1	1	1	0.9091	1	ผ่าน
13)	มีทักษะการเรียนรู้อัล-กุรอานสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน	1	1	1	1	1	ผ่าน
14)	ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น	1	1	1	1	1	ผ่าน
15)	ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตที่ไม่ขัดต่อหลักการศาสนาอิสลาม	1	1	1	1	1	ผ่าน
16)	นำความรู้และทักษะชีวิตไปใช้ในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข	1	1	1	1	1	ผ่าน

ภาคผนวก จ

จดหมายเชิญผู้เชี่ยวชาญและขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล

ที่ ศธ 6918/ ๒181

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

14 มิถุนายน 2560

เรื่อง ขอเรียนเชิญบุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัยรังสิต

เนื่องด้วย นางฟาฏีนา วงศ์เลขา นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษา (การบริหารการศึกษาดูแลชีวิตเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย” โดยมี อาจารย์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์ อาจารย์ ดร.อัมพวัลย์ วิสวธีรานนท์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนกนารถ บุญวัฒนะกุล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิศรุต เลาะวิถิ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถาม ทั้งนี้ นิสิตจะเป็นผู้ประสานงานในรายละเอียดดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางฟาฏีนา วงศ์เลขา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0 2649 5064

ที่ ศธ 6918/ ๒๒๓๓

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

๒๒ มิถุนายน 2560

เรื่อง ขออนุมัติขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน

เนื่องด้วย นางฟาฏินา วงศ์เลขา นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษา (การบริหารการศึกษาดูแลชีวิตเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย” โดยมี อาจารย์ ดร.อัมพวัลย์ วิศวรธีรานนท์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนกนารถ บุญวัฒนะกุล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

ในการนี้ นิสิตขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยใช้แบบสอบถาม เรื่อง “การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย” กับครูผู้สอนอิสลามศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลการวิจัย และขอใช้สถานที่ในโรงเรียนของท่าน ระหว่างเดือนกรกฎาคม 2560 ทั้งนี้ นิสิตจะเป็นผู้ประสานงานในรายละเอียดดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 0 2649 5064

ที่ ศธ 6918/ 3134

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

๖ กันยายน 2560

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเลาะ แวอุเซ็ง

เนื่องด้วย นางฟาฏีนา วงศ์เลขา นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษา (การบริหารการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย” โดยมี อาจารย์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์ อาจารย์ ดร.อัมพวัลย์ วิสวธีรานนท์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนกนารถ บุญวัฒนกุล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบประเมิน ทั้งนี้ นิสิตจะเป็นผู้ประสานงานในรายละเอียดดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางฟาฏีนา วงศ์เลขา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0 2649 5064

ที่ ศธ 6918/ ๑๖๙๐

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

๑๘ ตุลาคม 2560

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญและร่วมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จารุวัจน์ สองเมือง

เนื่องด้วย นางฟาฏินา วงศ์เลขา นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารและ
การจัดการการศึกษา (การบริหารการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์) มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษา
อิสลามในประเทศไทย” โดยมี อาจารย์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์ อาจารย์ ดร.อัมพวัลย์ วิศวธีรานนท์ และ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนกนารถ บุญวัฒนะกุล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญและเข้าร่วมสัมมนาอิง
ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของร่างตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษา
อิสลามในประเทศไทย ในวันเสาร์ที่ 21 ตุลาคม 2560 เวลา 13.30 น. ณ วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ทั้งนี้ นิสิตจะเป็นผู้ประสานงานในรายละเอียดดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา
ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0 2649 5064

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	ฟาฏินา วงศ์เลขา
วันเดือนปีเกิด	12 ธันวาคม 2510
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	2/35 หมู่ 4 ตำบลบางขนุน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี อีเมล : fatin09@hotmail.com
ตำแหน่งปัจจุบัน	นักวิชาการศึกษาคำานาญการพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2533	ศิลปศาสตรบัณฑิต (นิเทศศาสตร์) จาก วิทยาลัยครูสวนดุสิต (สถาบันราชภัฏสวนดุสิต)
พ.ศ. 2541	ครุศาสตรมหาบัณฑิต (โสตทัศนศึกษา) จาก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2560	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (การบริหารและการจัดการการศึกษา) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ